

HET SOUT DER SIELEN WELVAART,

GETROCKEN

Uyt seker Boeck, ghenaemt

PARADISVS ANIMÆ CHRISTIANÆ.

D. IACOBI MERLO HORSTY,

Overghesett ende Vertaalt

Uyt Latyn inde Nederduytse spraack,

DOOR

CORNELIO DE BIE tot Lier,

Met Vermeerderinghe

van syne gherijmde, Godtvruchtige, en Leersame By-schriften,

Door GRATIA ende PRIVILEGIE.

T'ANTWERPEN,

AUGUSTINUS GRAET, Boeck-vercooper op de Groote Merct, inde Sybael. 1688.

Tot meerder Eer

VAN GODT

Die den Hemel met ſyn Glorie,
De Zee met ſyn Macht,
De Aerde met ſyn wijsheydt,
En al watter in weſen en natuur
Met ſyn goetheyt;
Iae met ſyn eygen weſen vervult,
Wyens oogen claerder blincken a
Son,
Door-ſiende alle de wegen der
Menſchen.

OP-GHEDRAGHEN

AENDEN

EERWEERDIGHEN, DEUGHT-RYCKEN EN GODT-MINNENDE

HEER

Hr. IOANNES WUYTS,

FORMEEL BASSELIER

Inde Heylighe Godts-gheleertheydt

VOOR DESEN

Pastoor der vermaerde Prochie van

NIEUW-KERCKEN

In 't Lande van WAES,

ENDE NU

Pastoor vande Wyt-befaemde Prochie van Sinte MICHIEL tot Gent. &c.

EERWEERDIGH HEER,

MYN HEER,

Ghelyck de ervare Poëten hun sinnycke versieringhen met uyt-gekeurde Cier-woorden; ghelyckenissen, en an-

 dere

dere soet-vloyende omstandigheden weten op te proncken ende heerelijck te beperelen, om alle weet-lievende Lesers aen te locken; soo heb ick desen Vrucht-baeren Lust hof der goddelycke Samen-spraecken geopent, en blomryck voor-ghestelt, om dat den selven niet alleen met den soeten Wyngaert des Heeren om-heymt, maer oock met blommen der godtvruchtighe leeringen en ghenees-Cruyden van zedighe vermaninghen beplant is. Ende op dat niemandt (met een onsuyver ghemoet belemmert sijnde) daer in en soude komen, hebbe soo lanck ghesocht, tot dat ick eenen gheestelijcken Hovenier gevonden hadde, om den selven hoff wel te onderhouden, in sijnen wasdom der deughden te bewaren, af te sluyten: ende daer uyt te plucken de vruchten der volmaecktheyt, genoempt, *Het Sout der Zielen welvaert.* Want ghelyck het Sout het vleesch voor alle rottingh en bederffenis bevryden kan, en twyfele

niet

niet, oft U EERW: wel bekende Vaderlycke sorghe (vol gheestelijcken ijever) sal volherden, om dese Goddelycke Samen-spraecken, tot profijt der zielen kenbaer te maecken, ende de selve daer mede (als met een goet en sterck Sout) onbederffelyck te houden: en daerom heb ick my niet vermetelyck, maer oodtmoedelyck vervoordert de selve te stellen in U. EERW: bescherminge, op dat sy door U. EERW: vermaerde gheleertheyt, kennisse, ende sorghvuldicheyt, tot versterckinge der Godtvreesende zielen in't gheloof openbaerelyck vercondight ende uytgheleydt mogen worden, terwylen niemandt beter desen hof toe en comt als eenen ghetrouwen Herder, om syn schapen daer in te laeten weyden, ende daer uyt te plucken het voedtsel van hun saligheyt, waer in de zeeghbaerheyt en vlytighen yever tot vervorderinghe van Godts dienst te sien is, reden dat den selven aen V. EERW: als

eenen

eenen ghetrouwen Herder van V. E. jeverighe, en deught-lievende ghemeente, is op ghedraeghen om de selve te onderhouden met V. E. seer soete vermaninghen tot den dienst van Godt, en schrift-matige Leeringh hun dienende tot Sout der Sielen Salicheyt, in't besoecken van de krancke, de selve te troosten, te gheven de H H. Sacramenten en alsoo te verstercken en in d'ure des doodts Godtvruchtichlijck uyt te lichten, wetende dat V. E. wytbefaemde sorghvuldicheyt en gheestelijcken jever daer voor bekent zyn. Geen wonder terwylen niet soo aengenaem aen Godt can wesen, als synen even Mensch in stervens noodt by te staen, wanneer den duyvel alle listen en laegen voorwendt om den mensch te brengen tot zijn verderf, ende aldermeest in de ure oft oogenblick daer de eeuwigheydt aen hanght, wetende datter alsdan weynigh tydt overt, om zijn selven te bereyden tot het sterven. *Test.*

Ioanne

Ioanne: Apoc. 12. Cap. descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet homo: Daerom is hy gheluckigh die den tydt in de sorgh en becommernissen des wereldts ontvlucht, en gheeft den selven aen de becommernissen van zyn saligheyt; gelyck ick wete dat U. Eerw. tot welvaert der sielen de deughts Oeffeningen inde vred'saeme beheersingh van U. EERVV: Pastoreel Ampt altyt tracht te vervoorderen. Waer mede ick my altyt danckbaerelyck verplicht thoonende, sal blijven

EERVV: HEER,

MYN HEER,

V. EERVV: minsten Dienaer ende NEVE.

CORNELIO DE BIE.

WAERHEYT BAERT NYDT.

Godt-vruchtighe Leser.

*W*Etende datter niet costelycker en is als den tydt, en dat de gene die den selven in ledicheyt verquissen, door ydelheydt misbruycken, oft door traegheydt veronachtsamen, geen goedt eynde te verwachten en staen, om dat het misbruyck vanden tijt op het eynde van leven groote droefheydt, berou, en eenen swaeren gheest in den mensch verweckt, maer die met goede oeffening hen den tydt hebben waer genomen tot hun Ziele salig-heydt sullen gherust hun oogen sluyten en hun zielen (stervende) met vreught be-velen aen den Heere, die hun sal geven loon naer de wercken, gelijck Thomas à Kempis seyt: die den dag profytelijck ten dienst van Godt heeft overgebrocht sal savonts slapen gaende verheught zyn, want den tijdt costelijcker is als den He-mel, om dat den Hemel gecocht kan wor-den

den maer niet den tijdt, en op eenen oogenblick van tijdt is Godt door deught eeuwigh te winnen, oft eeuwigh door 't quaet te verliesen. En daerom is den tydt aen den mensch van Godt gegeven, niet om daer door verganckelycke goederen, maer om de saligheydt te winnen. Reden dat ick (my dickwils ledich vindende) den tijdt heb trachten te besteden en over te brengen door Godt-vruchtige Oeffeningen in 't oversetten vande naer-volgende Leersaeme Samen-spraken tusschen Christus en den mensch, bevattende de seven dagen vande vveke. Eerst de maniere, om vvel en profijtelijck te bidden, ende vvaer in de kracht van het Ghebedt bestaet, te vveten inde geduerige Aendachtigheyt, ootmoedige eerbiedingh, neerstich versoeck, en oprecht betrouvven, en hoe den Duyvel niet meer en benydt als het Gebedt om dat hy daer door verjaeght vvordt, vvant het Gebedt is dienstich voor de levende tot profijt der zielen, het verwerft en voldoet voor de overledene, en het vercryght op dese vvereldt voor de

de bedruckte troost , voor de benauwde hulp , voor de siecke gesontheydt , voor de gevangene verlossingh , voor de vremdelingen Herberge , voor de verlaetene toevlucht , ende soo voorts elck op sijnen tijt wvant het salighis , en daerom zyn de menschen geluckich die hier lijden, gelucckiger die veel lijden , en het aldergeluckichste die meest lijden , en wvenschende door't Gebedt daer van verlost te zijn, en niet verlost wordende met verduldicheyt in't lijden volherden , jae gelooven dat het lijden hun saligh is, wvant Godt comt op sijnen tydt als't hem believt, maer niet den mensch , soo dat al de gene die in lijden sijn en dit connen verstaen , sullen de doornen van tegenspoet en lijden soeter schijnen als de Roosen , de lasteringh smakelijcker als den Loff , den Arbeyt gemackelijcker als de Rust , en de verachtinge aengenamer als 's wverelts eer , wvant die peijst op het lijden van Godt en sal geen lijden swaer vallen.

Ten twveeden hoe datmen Godts lieve Heyligen moet vieren, eeren, aenroepen en

naer-

naervolgen, om dat sy door Godt ons verhooren, voor ons bidden, en van Godt doen vercrygen dat vvy vvenschen.

Ten derden van de maniere hoemen sich door berou van sonden en penitentie moet bereyden tot Godt, met vreese moeten vvercken sijne salicheyt, noyt den dagh van beternis uyt-stellen, ondersoecken zyn Conscientie, de voldoeningh ende ale Bicht vvaer nemen, eyndelyck vvat groot ghevoelen vvy moeten hebben als men Godt door de sonde verloren heeft om hem door een oprecht leetvvesen vvederom te vinden, en dooreen onuytsprekelijcke viricheyt en sorghvuldicheyt te crygen onse saligheyt.

Ten vierden van de maniere om Godtvruchtigh te leven en altyt indachtich te vvesen tot vvat eynde vvy geschapen sijn met een gevvichtige en noyt vermoyde sorge van onse saligheydt, vvant niet en isser geschapen op dese vverelt oft het vverckt naer de Natuer en tracht naer het eynde daer het toe geschapen is, tem is niet genoegh vvel te beginnen, maer men moet

moet vvel sien te eyndigen, in isto momento à quo dependet æternitas *in dyen oogenblick daer de eeuvvigheyt aen hangt de volstandigheyt vvort alleen gecroont, den engen vvegh in tegenspoet leyt tot het leven, en den breeden vvegh der vverlde tot de doodt, daerom moeten vvy ons ziel sorgvuldigh sien te bevvaren om niet te vallen; vvant sy en is ons maer gegeven om te bevvaren op straffe van d'eeuvvige verdoemenisse: vvant men die qualyck bevvaert, en alsoo comt te verliesen 't is ons eygen schult, daer vvy behoorden Godtvruchtich om te bidden, niet tot baet van het tydelyck maer tot profijt van d'eeuvvicheyt, op dat den naem Godts eeuvvich geheylicht zy, en ons daer door toecomen mach sijn Hemelryck, d'vvelck aen de geloovige en Godt-betrouvvende zielen niet en sal gevveygert vvorden als sy voor de glorie Godts meer besorght sijn (die eeuvvigh en sonder eynde is) als voor het tydelyck goet dat verganckelyck is*, Soli Deo honor & gloria. *Godt alleen comt toe alle eer en glorie. Altyt vvassen*

sen in viricheyt en voortganck in deught doen is Godt aengenaem, vvant daer in bestaet het Godtvruchtich leven. Dat is te seggen. Godt beminnen ende volmaeckteljck dienen, is vvillen dat Godt vvilt.

Ten vyfden van de maniere om het Heyligh der Heyligen oft het broot Christi eerbiedelyck te nutten, om de cracht die daer in gelegen is. En hoemen sijn selven met een suyver gevvis sonder vleck van sonden daer toe behoort te bereyden: om te ontfangen met een levende gelooff dat d'eerste deught is der Goddelycke deughden, ende den gront-steen daermen een volmaeckt leven op bouvven moet, alsvvanneer men seggen magh Omnia possum in eo qui me confortat, *ick can het al in hem die my versterckt. Daerom moet het geloof ons dienen voor eenen Regel van ons heel leven, vvaer door vvy begaeft vvorden met de liefde en hope van het eeuvvigh leven.*

Ten sesden van de maniere om het leven en lijden van onsen Salighmaecker rijpeljck te bemercken, naer te volgen en te

te letten op het vverck van onse verlossinge: dat is de doodt, die Christus tot rantsoen der Zielen Salicheyt voor ons gestorven is. Daerom is dit sesde voorbeelt seer troostelijck, om dat Christus uytvvendich getoont heeft om onsen 't vvil bedroeft te zyn in het hofken, verachtinge en versmaetheyt lydende by de Ioden, verhackelt en verscheurt te vvorden door de bittere geeßelingh en Crooninghe, en te onderstaen de schandelijcke Cruysingh voor ons Saelicheyt: Het vvelck hy geerne (onnoosel zijnde) heeft geleden voor den mensch die selfs de doodt schuldich vvas, om hem van d'eeuvvige doodt door het lijden te verlossen. Die daer op syn oogen slaet en dit bedenckt sal in sijn lyden versterckt vvorden. En noyt weygerẽ Godt syn Cruys te helpen dragen.

Ten lesten van de maniere om Salichlijck te sterven oft om te leeren vvel te sterven, op dat men maer eens en sterft, en sich niet en beclaegt in d'ure des doots datmen niet wel en heeft geleeft, vvant de goede sijn in d'ure des doots verheught

als

als een ſwaen die ſtervende ſinght, en de quade bedroeft als een Meremin die ſtervende ſucht. Salich ſijn die de welcke in den Heere ſterven, ten is niet genoegh dat men uytwendigh wel ſchijnt te ſterven, en ſeyt: dyen menſch heeft hem gebicht, tot de doot bereyt, en is wel geſtorven, dat niemant en weet als Godt, vvant diemen dickvvils Oordeelt vvel te ſijn geſtorven, miſſchien eeuvvigh ſullen branden, daerom en moeten vvy geen ander doot vvenſchen als te ſterven in de gratie van den Heere, die uytvvendigh ongeluckigh ſchijnen te vveſen, en als raſent ſchuym- mondigh en met omgedraeyde oogen vreeſelyck ſterven, oft op d'onverſins ſonder bicht van jemant vermoort oft van Wolven verſcheurt vvorden, als ſy maer in de gratie Godts en ſterven, ſy ſullen vvel gheſtorven en voor eeuvvigh ſaligh zijn, die hem onthoudt van ſonden en in de genade Godts blyft en moet gheen quade doot vreeſen. niet ſoo quaet als de ſonde, niet ſoo goet als Godt, vvaer op dat David ſeer vvel ſpreckt ende

de

de seyt tot Godt; Si ambulavero in medio umbræ mortis non timebo mala quoniam tu mecum es, *Ist dat ick ghevvandeldt sal hebben in het midden der schaduvve des doodts, ick en sal gheen quaet vreesen, want gy Heere zijt met my.*

VVaer mede eyndende sal aen allen Lesers (dit en het naer-volghende aendachtelyck lesende) wenschen dat sy daer in moghen vinden den rechten vvegh van saligheyt, en alles vvel overpeysende, mits desen versoecken dat sy voor my Arme Sondaer ghelieven te bidden, ghelyck ick voor hun geren doen sal, ende altydt blyven

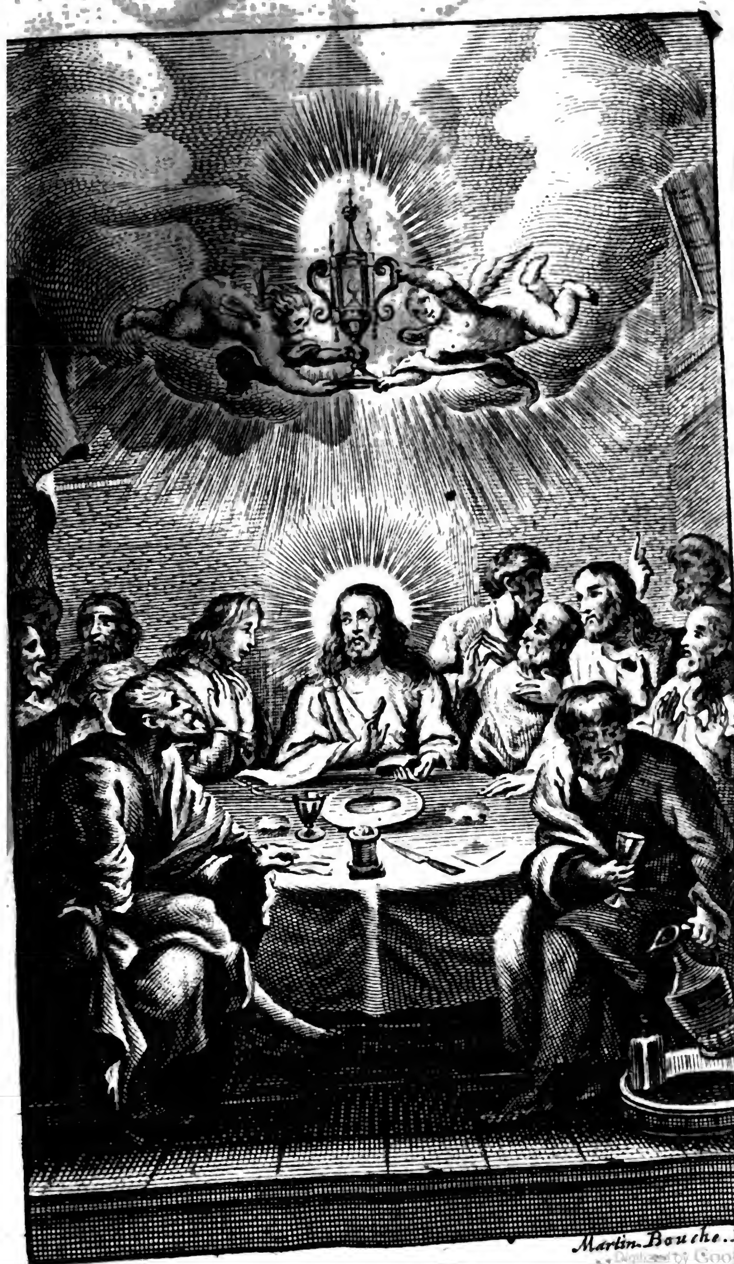
GOET-WILLIGHE LESERS,

VE. minsten Dienaer,
en meesten Sondaer

CORNELIO DE BIE.

WAERHEYT BAERT NYDT.

EER-

Martin Bouche.

EERSTE
HOOFT-DEEL.
SONDACH.

Samen-spraeck tusschen CHRISTVS, *ende den* MENSCH,

VANDE MANIERE

Om vvel en profijtelyck te Bidden:

CHRISTVS.

DEn Mensch gheboren van een Vrouw (levende weynigh tydt) wort vervult met veel allenden, maer is soo veel te allendiger, ist dat hy (tusschen de selve ghestelt zynde) die niet en kent, om dat hy allendich, arm, naeckt en flauw-hertich is, en alsoo geen hulp-middelen en acht, met de welcke hy syn selven sou connen beraeden, en Godt niet en kiest voor synen hulper.

 O Mensch

O Mensch! ist dat ghy dit niet en weet, comt en vertreckt u een weynigh met my buyten de Schaeren, en ick sal u leyden in de Eenicheyt, en daer sal ick spreken naer u hert, op dat ghy alsoo moght kennen uwe naecktheyt en allende.

Ghedenckt dan mynen Mensch dat ick u ghemaeckt hebbe, en ghy u selven niet, Ick heb u gheschapen naer myn Beeldt als ghy niet en waert: want terwijlen ghy verloren waert heb ick u verlost, niet met verganckelijck Gout ofte Silver, ofte Costelijcke Ghesteenten, maer met myn Bloedt dat ick voor u hebbe vergoten en uyt-ghestort: en tot wat eynde als alleen op dat ghy mynen Naem sout verheffen, my in dit leven dienen, ende daer naer u met my inder Eeuwicheyt verblijden.

Siet eens aen, wat quaet, en hoe veel schadelijcke perijckelen ghy in dit leven onderworpen zyt, die ghy bewandelt, eer ghy tot de Volmaecktheyt comt. En sit gy niet in de duysternissen en schaduwe des doodts, en wandelt ghy niet in't midden der stricken! want waer ghy u keert, 't zy aende rechte ofte slincke zyde, ghy vindt over al vyanden, listen en laegen, van buy-

ten

ten ſtrijdt; en van binnen vrees. Den duyvel (briſſchende als eenen leeuw) u omringht, en ſoeckt wie hy ſal verſcheuren. De heele werelt (gheſtelt inden booſen) verleydt u om te bedriegen. Het vleeſch uwen huys-vyandt, is onder al den ghevaerelijckſten die u ſtreelt om te ododen. De Schepſels die u moeſten dienen voor leeren tot den Schepper, worden een muyſe-val voor de voeten der dwaeſen; want u ſinnen ſyn poorten en venſters, waer door de doodt in u ziel comt.

DEN MENSCH.

MYnen Heer ick bevinde al dickwils waerachtigh te weſen dat gy ſeght, ſoo en iſt gheen wonder dat ick roepe en ſegghe: Ick ongheluckigh menſch wie ſal my verloſſen uyt het lichaem van de doodt oft wat ſal ick doen, als ick my keere in ſoo veel peryckelen, op dat mijn voeten gheſtelt worden inden wegh van vrede en Saligheydt, om niet te vergaen, maer geruſt mach komen tot de ruſt, te weten tot u mijnen Godt, het opperſte goet. Laet my komen in mijn behoudenis, want de be-

nautheden my over al bevanghen, aenghe-
sien ick niet en wete wat doen, niet anders
en heb ick tot mijnen troost als dat ick
mijn ooghen om hoogh heffe tot u naer den
hemel, van waer de hulpe tot my moet
komen.

CHRISTVS.

DAt is het gene ick u boven al begere
te raden op dat ghy sekerlyck ver-
staet, hoe noodtsaeckelijck dat u het ern-
stich en gheduerich ghebedt is. Roept my
dan aen in den dagh des quellinghen, ick
sal u oprechten, en ghy sult my eeren, te
vergeefs sal het net gheleydt worden voor
d'ooghen der Sondaeren: te weten van de
ghene die hunnen nest oft hope inde heme-
len, en hun betrouwen op Godt stellen,
de welcke verlaetende het Aerts, dickwils
met hun ghedachten ten Hemel vlieghen:
want die woonen onder de bescherminghe
van den Alderhooghsten, blyven ten lesten
inde beschermínghe van Godt des hemels.
Meynt gy gherust te zyn als gy steunt op
u voorsichticheydt en stelt uwen arm naer
het vleesch.

Maer alle de ghedachten des menschen
zyn

zyn vol vreese en u voorsichtigheden syn onseker, gy en kont sonder my niet doen om dat ick geve het *VVillen* het *Connen* en volbrengen. Die sonder het Ghebedt hun groote dinghen hebben laten voorstaen oft voorghenomen hun eyghen raedt-slaeghen ende gedachten van hun hert te volbrengen synte niet ghebracht gheweest, en staen verstelt: sy hebben spinne-webben geweven en gheweest ghelyck eenen Hoff sonder water, en alle hun cracht is een doove en onvierighe voncke in het vlasch. Maer siet den mensch gheneghen tot het Gebedt, die sal wesen ghelyck een geplant wassende hout staende naest den om-loop der wateren, en al wat hy doen sal, sullen gheluccken zyn. Ondersoeckt de Schrifturen, want sy gheven ghetuygenisse van het ghene dat uyt cracht van het Ghebedt voor wonder ghedaen is, en boven alle crachten der Natuer noch grooter gheacht wort, te weten door het aenroepen vanden naem Godts die alleen groote wonderheden doet.

DEN MENSCH.

HEer weeſt myns Bermhertigh, aenghesien ick arm en ghebreckelyck ben, en ghelyck een kleyn kindt dat uwen uyt-ganck en in-ganck niet en kent, dat wel handen en voeten heeft, maer nochtans nievers en can voort-gaen, ten zy door de hulpe van ſyn Moeder oft voedſter, ick werck, en doen te vergeefs myn beſt in't ſweet myns aenſchijns als ick eenighen arbeydt doen, groot oft cleyn ſonder u, in de welcke wy altemael leven, roeren en beſtaen, noch wy en ſyn niet genoeghſaem jet te pryſen uyt ons ſelven gelyck uyt ons, maer alleen ons ghenoeghſaemheydt is uyt Godt.

CHRISTVS.

TIs ſoo mynen Sone, iſt dat ghy wysheydt oft wetenſchap noodigh hebt, vraeght die van my en ſy ſal u ghegheven worden, in my zyn alle ſchatten van wysheyt en wetenſchap verborgen, gy dwaelt ſoo wanneer ghy het Ghebedt veronachtſaemt, en dat ghy door neerſticheydt alleen oft

oft door menschelycke vernuftheydt die meynt te cryghen. En hebt ghy niet veel van myn dienaeren t'selve hooren bekennen; dat sy meer voort-ganck door het Ghebedt als door veel neerstigheydt en kloeckheyt ghedaen hebben: ist dat gy eer en ryckdom wenscht, de heele werelt en al haer volheyt is de myn, t'is mynen raet, t'is myn voorsichtigheyt, t'is myn sterckheyt, door my heerschen de Coninghen. met my syn de ryckdommen ende glorie, den overvloet ende Rechtveerdigheydt: ick ben die heere verweckende van stof den behoeftighen, t' is my licht den armen eer aen te doen, en den oodtmoedighen met de Princen des volckx te verheffen. Ghy wenscht crachten ghesontheydt oft het leven, weet datter niet op de Aerde en is sonder oorsaeck, en datter uyt d'Aerde gheen droefheyt en comt. Ick gebiede de Zee, de Winden ende alle de Elementen, en sy syn my terstont gehoorsaem, ick sal dooden en doen leven, ick sal quetsen en genesen, in myn handen syn alle de deelen des Werelts, en in myn heerschappye ist al ghestelt goet en quaet, het leven en de doodt en al dat can gewenst worden. Gy soeckt elders te vergeefs,

ist dat ghy my eerst niet ghesocht en hebt.

Voorbereydinghe tot het Ghebedt door driften der Ootmoedigheyt, Penitentie, en berouw.

DEN MENSCH.

VOorwaer al t'gene ghy gheeft is het best, en al u giften zyn volmaeckt en komen van boven, van u segh ick mynen besten Vader die alle menschen begaeft in overvloedt, soo oock licht om te geven ons toegheneghen, datmen u bemindt om aenbeden te worden jae ghebiedt het. Mynen Heer myn hert is bereyt om dickwils met u te spreken en myn Ghebedt uyt te storten in u teghenwoordigheydt.

Maer wat is den mensch dat ghy hem soo verheft, en soo vriendelijck noodt tot het Ghebedt oft tot u Samen-spraeck, sal ick voor u verschijnen en spreken tot mynen Heer, aenghesien ick stof en asschen ben.

Iae dat lastigher is, eenen onweerdigen ende

ende eenen ondanckbaeren ſondaer, die ſoo dickwils ghequetſt en vergramt heb uwe almoghentheyt. Ey my iſt dat den Rechtveerdighen in't beginſel van ſyn Sermoon den betichter is van ſyn ſelven, en u niet en derſt naerderen, ick booſen ſondaer waer ſal ick verſchijnen. Wat wonder iſt dat in my mynen gheeſt becommert en myn hert beroert wordt, dat de benauthe-den my omringhen als ick hier luyſter naer den noodt van't Ghebedt en daer bemercke myn onweerdicheydt, maer waer ſal ick gaen van uwen gheeſt, en waer ſal ick van u aenſchijn vluchten, ick ben uwen die-naer, gheeſt my kenniſſe, en leert my doen uwen Wil.

CHRISTVS.

ICk ben die om my te bidden en te ſpreken u verwecke en roepe: comt dan en wilt niet vreſen, maer ſiet nochtans dat ghy niet onbereydt en comt. Siet *Moyſes* (comende tot myn aenſpraeck,) wordt gheboden, ſyn ſchoenen uyt te doen van ſyn voeten: ghy oock doet van ghelijcken. Schud uyt de manieren en ghenegenthe-

den

den die met het ſtof der aerde beſmet zyn. Want veel niemant minder tegenwoordich en gelooven als my, oft niemant cleynder ende minder eere weerdich en achten, ende alſoo comen ſy lichtveerdelijck oft oneerbiedelijck en onweerdich tot myn Samen-ſpraeck. Handelt eenen miſdadighen ſoo voor ſyn Rechter? en die ſoeckt beſchermt te ſyn by ſynē patroon, den knecht by den Heer, den onderſaet voor zynen Prins, en den bedelaer voor den Rycken? Iae ſpreckt eenen menſch ſoo aen ſyns gelyck? Maer ghy ſoo ghy my wilt behaeghen oft vluchten de gramſchap van myn verbolghentheyt, maeckt dat ghy neerſtiger u tot het ghebedt voeght, want hy is vermaledyt die het werck Godts doet met onachtſaemheyt.

Soo dan bereydt eerſt u Ziel voor het Ghebedt, en wilt niet zyn ghelyck een menſch die Godt terght: want het ſelve doet hy die door geen ghemeyne oft wel geſtelde middelen van voorbereydinge myn gaeven verſoeckt, en die alſoo de vrucht van het ghebedt van my derft verwachten, het welck hy heeft gelyck begoſt ſonde ſorgh oft neerſticheyt en ſonder ſmaeck

en

en liefde, met een droogh ghedacht uyt-ghewerckt. Te weten het zyn die met de lippen my eeren, toch het hert is verre van my, maer siet wat tot dese bereydinghe noodich is.

Eerst hebt berouw uyt 't binnenste van u hert dat ghy my, (soo dickwils sondigende) hebt vergramt, want daer en is geenen vruchtbaeren lof in den mondt van de sondaers. Hoe sult ghy dan uyt-spreken myn Rechtveerdicheden en mynen uytersten wil met uwen mondt aen-nenemen, want ghy hebt myn vermaeninge verstooten en achter u gheworpen, op wie sal ick dan sorghvuldigher en vriendelycker myn ooghen slaen als op eenen Oodtmoedigen geest, rouwich van herten en vreesende myn vermaeningen, ick sal doen den wil van die my vreesen, en ick sal hun versoeck verhooren. Hoe dickwils heb ick u gheroepen, en ghy hebt my gheloochent en mynen Raedt veracht, wat wonder dan dat ick u ondertusschen soo traegh aenhoor oft geheel weygere te verhooren. Hoe dickwils hebt ghy u ooren ghestopt voor de klachten van den armen, en ghy zyt verwondert dat ghy roepende niet en wordt ghehoort.

DEN

DEN MENSCH.

ICk wete waerachtigh mynen Heer dat soo is, en dat eenen mensch van Godt gemaeckt niet en wort ghereechtveerdicht. Als ick met u spreke en sal op een niet connen antwoorden voor duysent, ist dat ick my wil rechtveerdigh maecken. Mynen mondt sal my veroordeelen. Ick heb tegen den Hemel en u ghesondicht, dus en ben ick niet weerdich myn oogen tot u op te heffen. Ach dat myn hert my niet en berispte ick sou over al groot betrouwen hebben tot Godt als ick myn boosheyt in myn hert aenschouwt hadt. Den Heer en sal my niet verhooren, maer wie sal connen seggen, myn hert is suyver, voorwaer ick ben besmet van herten en lippen, en ick ben die ghesondicht en quaet tegen u gedaen heb, wie sal dan suyver maecken die van onsuyver zaet is voortsgecomen: niemandt, als ghy die ons in u suyver Bloedt gewassen hebt, suyvert dan myn hert en lippen, wast my meer van myn boosheyt, en suyvert my van myn sonden, tis my uyt het binnenste des herten leedt om uwe liefde dat ick u heb ver-

gramt

gramt mynen Godt, mynen Verlosser en al myn hooghste goet, ick heb gesworen en voor-genomen de Oordeelen van u Rechtveerdicheyt voort-aen door u gratie te bewaeren en waer te nemen, besonder in dese N. N.

Heer en wilt een ghebroken en verootmoedicht hert niet versmaeden, noch en wort niet gram over het Ghebedt van uwen dienaer.

Voor-bereydinghe tot het Ghebedt, door de bestiering van ons voornemen ende het eynde.

CHRISTVS.

OM dat ghy u sonden bekent vergeef ick u geerne, want het ghene den blinden seyde: *Godt en verhoort de sondaers niet*; het is voor een ghesondt ghedacht waerachtigh en wort aengenomen, te weten voor die geen penitentie en doen, want die syn oor van my keert, en dat hy naer de wet niet en hoort, syn Ghebedt sal vervloeckelyck zyn, dat dan daerom

de

de ſonden u niet kleynhertigh maer oodtmoedigh maecken, want den dienſt van eenen beſwaerden gheeſt oft gebroken en oodtmoedigh hert is my het aenghenaemſte.

Dit voor-gegaen zynde overpeyſt neerſtichlijck tot wat eynde ghy u tot het ghebedt begeeft, want niemant en comt om jet te verſoecken tot den Prins, ten zy hy een ſeker eynde voor heeft, zyt oock alſoo gedachtigh u kranckheyt en armoede, en let daer ernſtigh op.

Waerom wilt ghy met my ſpreken, wat wilt ghy van my vraegen alwaer ghy myn hulp en gratie meer noodich hebt, als dat ghy den alder-meeſten vyandt door de wapenen van het ghebedt moet ſoecken af te keeren, dat is, ghy moet (om deſe fout te weder-ſtaen en deught te becomen) beſonderlyck door de hulpe des Hemels u in 't werck houden. Ick ſegghe: neemt voor een ſeecker Wit daer ghy naer ſchieten wilt, en beſtiert alſoo biddende, u ghemoet en verſoeck. Ick ben die kent alle verborgentheyt des herten en wat u ontbreeckt, maer ick wil dat gy u ſelven oock ſult kennen, ghelyck een kennis van

u ey-

u eyghen noodtsaeckelijckheyt en behoef. Dat dit dan u dient voor eenen wecker en een spore, waer door dat ghy u selven vieriger, ende neerstigher in't bidden kunt draegen. Ende andersints biddende sult wesen ghelyck jemandt slaende nae de locht en in het ydel met verloren Arbeyt, oft schietende u pylen sonder eenigh wit voor te hebben. Dit dient u altydt te ghedencken in alle u ghebeden, de welcke dienen oft om my te loven oft om my voor myn weldaeden te bedancken &c.

DEN MENSCH.

HEere hoe soet syn u uyt-spraeken aen myn gunstē, meer als honingh in mynen mondt, door de welcke ghy my soo weerdigh en hertelijck onderwyst om te bidden, maer eylaes ick sal myn dwaesheyt aenden Heer belyden tot myn schuldt, en mynen teghenspoet voor hem uyt-spreken. Want waerom sal ick ongheluckigh mensch, myn miserie voor u geveynst houden, aen den welcken het binnenste van myn hert bekent is, en dat myn boosheden voor u niet en syn verborghen. Dat is dan dat

dat ick besucht om dat uwe knecht soo sel-
den vint syn hert om in u gesicht een suyver
en eenvoudigh Ghebedt uyt te storten,
soo seer treeken hem de sorghen en becom-
mernissen van dese werelt, Ach hoe dick-
wils kome ick sonder gheest en kennisse
tot het gebedt, niet wetende wat ick bidde
myn tonghe die bid, en myn ghedacht is
sonder vrucht. Ick come met een enckele
ende traeghe gewoonte om te bidden, qua-
lyck en selden indachtich tot wat eynde, dat
is u glorie oft myn eyghen saligheydt. En-
de oock weynigh besorght hoe ick het Ge-
bedt, om myn fouten te overwinnen, oft
om deughden te kryghen (die my noodigh
syn) betaemelyck en behoorlyck sal instel-
len, spaert my Heere, die alleen ghelyck
den Waerachtighen opperstten Priester me-
delyden hebt met myn cranckheden want
ghy alleen hebt ghekent u maecksel.

Ghy siet (ghelyck eertydts) alsoo oock nu
eylaes dat de sinnen en ghedachten van het
menschelyck hert van jonghs af gheneyght
syn gheweest tot het quaedt want het lic-
haem, het welck bedrogen wort, beswaert
de ziel, en de tydelycke inbeldinghe belet
den sin van te overpeysen dat hemels is, te
soecken

soecken en te smaecken dat van boven comt en het gene noch meer te verwonderen ofte eer te beclaeghen is: Ick ongeluckigen beproeve als nu dan meer de miserie als ick om myn boosheden ende miserien by u bystandt ende hulp moet soecken, dat is ten tyde van 't Ghebedt want alsdan duysent sorghen in my, ghelyck ghewelt doen en mijn ghedachten (pynende myn hert) verstroyt sijn.

O Wat lyde ick van binnen als ick overdenck het hemelsch in mynen gheest, want terstont comt my toe-gheloopen een groote verstroytheyt van het vleesch als ick bidde. Ick wensch gehecht te sijn aen het hemels, maer de tydelycke saecken, en de onverstorven Passien treecken my daer af, soo worstele ick tusschen de baeren in dese zee der quellinghen en ben swaer gemaeckt voor myn eyghen selven.

Als mynen gheest om hoogh vlieght, is het vleesch blyde van om leegh te gaen: mynen Godt en gaet niet veer van my, noch en wyckt in uwe gramschap niet van uwen dienaer, ghebiedt de winden ende de zee datter groote stilte in myn hert comt: Heer alle myn begeerte is tot u, en myn gesucht en is aen u niet verborghen.

VVat Aendachtigheyt en Eerbiedinge tot het Gebedt noodigh is, met een middel tegen de becoringen.

CHRISTVS.

TEn sal den mensch niet gerekent worden tot sonde als hy tegen danck lydt, maer tracht ten minsten soo veel ghy cont, om die moyelijcke vlieghen der quaede becoringhen van u te keeren bedervende de Offerhande van het Ghebedt, ist dat gy die niet en cont overwinnen, verdraeght verduldighlijck daer en sal niet vande verdiensten aen u Ghebedt te kort comen, jae sal oock voort gaen ist dat ghy mannelijck handelt, want ick worde verheught inden iever ende Oeffeninghe vanden bidder, en ben dan naerder als ick van hem schijn te wesen het veerste.

Besorght dit maer alleen, dat ghy altydt een vast voornemen hebt om aendachtelijck en Godt-vruchtigh te bidden, want daer is veel aengeleghen, als ghy dit in 't beginsel van het Gebedt met een goede meyninghe sult

ſult ghedaen hebben. En ſchoon het ghe-
beurt uyt een menſchelijcke cranckheydt
dat de ghedachten in het Ghebedt vanden
bidder verſtroydt worden, nochtans de
kracht van ſijn voornemen (in 't beginſel
aen-gherecht door het heel Ghebedt) ſtort
hem uyt en bewaert het in ſijn weerde, ſoo
lanck niet tuſſchen beyden komt eenen
contrarien wil die dit voornemen breeckt.
Want wat wenſch ick anders mijnen Sone
als u hert, en is dat goet, t'is al-te-mael
goet.

Op dat gy u hert dan volmaeckter in het
Ghebedt vaſt ſtelt, ſijt dit altydt ghedach-
tigh met wie gy handelt als gy bidt, wie
dat hy is daer gy op peyſt, en dat ghy ſtaet
in mijn teghenwoordigheydt, te weten van
uwen Rechter, uwen Heer ende Schepper:
en dat gy niet en ſijt verſchrickt, maer aen-
dachtigh vol van eerbiedinghe en vreeſe.
Wie en ſal niet ſchroomen voor my zijnen
rugh, en zijn ghemoet tot vremde en ydele
ghedachten te keeren, zijn ooghen te ſlaen
op d'Ydelheyt, oft den mondt te gebruycken
tot lichtveerdige clappernijen en ſottigheyt.
Siet het aen Abraham, Moyſes, David,
den voorlooper Joannes, Petrus, den Pu-

blicaen en meer andere, van wat gemoet, ſorghvuldigheyt en vreeſe ſy gheweeſt hebben in mijn teghenwoordigheydt: en ben ick niet den Opperſten Monarch van hemel en aerde, voor wie de Cherubinen en Seraphinen, en al d'Enghelſe machten (vreeſende) verſchynen? die tot Godt comt, behoort te ghelooven dat hy Godt is, want hy iſt ſprack mijnen Apoſtel, ſoo ſien ick hem gheheel u ongheloovigheyt, oft u flou geloof (waer door gy mijn tegenwoordigheyt ghelooft) maeckt u onweerdigh voor my, daer voor vreeſen die de werelt draegen.

DEN MENSCH.

HEere ick ben beſchaemt, bedenckende wie gy ſyt en wie ick ben, te weten: dat een verachtelyck wormken, een vuyl vorsken uyt ſijn plaets derft ſpringen tot den glorieuſen throon van den hooghſten Godt, en derft comen in het hemels hoff, in dat hoff alwaer den Koninck der Koninghen ſit inden geſterrenden Koninckljjcken Stoel, omringht met eenen ontallijcken leger van ſalighe Gheeſten, ſal ick alſoo komen inde plaets van het wonder

lijcl

ſijck Tabernakel tot het huys van Godt? ſal ick in het gheſicht van d'Enghelen u loven? ſal ick u aenbidden in u heylige Kereke en uwen naem belyden?

Dit is het ghene de heylighe Mannen ende mijn beminde met goedem eyninghe ende door een levende gheloof bepeyſden, en ſy ſijn ſoo Godt-vruchtigh ende eerelijck uoor u in het Ghebedt verſchenen, maer eylaes hunnen jever is veer van my, en ick ô Heer ben noch verder van u, ſoo dat i k dickwils nievers minder en ben als daer ick ſchijn te zijn, als ick bidde, ſoodanigh, dat alſwanneer ick den tydt van bidden wil ghebrüycken, maecke mijn ſaeck noch erger, en als ick u ſoecke te believen, ick u meer vergramme,

De menighvuldigheydt en gheduerigheyt van bidden.

CHRISTVS.

WAt wonder, want daer uwen ſchat is, daer is u hert, daer de ſinnelijckheyt vaſt wort gheſtelt, daer wort de kenniſſe met ghewelt af-ghetrocken. Ghy zyt

van aerde en ghy en sorght niet ghenoegh dat u verkeeringh sou inden hemel sijn, maer ghy soeckt ende bemint al te veel de aertse dinghen, en daerom comen onder u voorts de doornen, de welcke soo krachtelijck u hert scheuren, en verdrucken het goet saet dat geen vrucht voorts brengen en can.

Ghedenckt dan eens hoe grootelyckx my mishaeght dat ick de kinderen der menschen sien handelen met de wereldt en het vleesch, en dat het verganckelyck goet van dit leven soo ernstelijck beseten wordt, en dat men voor de kracht van het Ghebedt (daer d'eeuwighe Saligheyt en de glorie van mynen naem aen hanght) soo weynich besorcht is. Siet de kinderen van dese werelt, sy eten en drincken, sy spelen, en brenghen in het goedt hun daegen over, en daer in lanck te volherden en valt niemant swaer, altyt besich zynde om de tydelijcke goeden met slaeven en wercken te vergaderen en den tydt onnuttelijck over te brengen, sy becommeren hun en verdrincken in verscheyde sorghen en handelinghen, sy mengen hun met oneyndelyeke gheschillen, noyt ledich, en nochtans altyt qualyck belast, want sy en roepen

noyt

noyt; op dat sy sien souden dat ick goet ben, oft als-wanneer het noodich is te bidden, oft sy doen dat in de leste ure, en verworpen den tydt die hun het bequaemste is, oft sy doen het ondertussen metter haest oft seer slappelijck.

Sou dit eenen Aertsen Prins alsoo verdraeghen? dat hy dan eerst sou aenghenomen worden tot samen spraeck als het gemeyn volck is voor-gegaen? En was mynen uytvercoren David niet een man naer myn hert? hy was eenen Coninck verwert en becommert met de saecken van syn Ryck, maer heeft nochtans syn ooghen tot my gekeert in den vroegen dagheraet; om te overpeysen myn samen-spraken, en heeft seven-mael op eenen dach mynen lof ghesongen, jae is in't midden van den Nacht op-ghestaen om my te loven.

En hebben dat niet andere van myne vrinden ghedaen, die my meer sochten te behaeghen als de menschen de welcke meer hebben gheacht hun zielen als de spyse, dranck of cleederen, want sy achten 't selve al voor schaede en voor dreck om dat sy my souden winnen, sy onderworpen hen gheerne aen de Oeffeninghen daer sy

connen, oft sy sorghen om hun Oeffeningen soodaenigh te stellen dat hun tusschen de wereltsche saecken gheenen tydt en ontbreckt om te doen een Oeffeningh voor de Ziel, het welck meer als andere geacht wordt, alsoo sy op seker uren gaen in hun Camer, en bidden my met ghesloten deure in het verborghen, uyt stortende voor my hun herten, jae waecken in den dageraet voor my, om dat die het beste deel van den dach is, en als-wanneer het ghepeys vrijer en suyverder is voor het edelste werck dat gegeven wordt aen het ghebedt. Sy zyn het, die van my ontfanghen een meerder licht der kennisse, waer door sy in hun weghen bestiert worden, dit syn die het vruchtbaerste smaken hoe soet dat den Heer is, en dat syn ghesélschap gheen verdriet en heeft.

Doet oock soo mynen Sone, siet wat u baeten sal, ist dat ghy de heel werelt wint en dat ghy het eenigh dat u noodigh is (dat is de sorgh van u Ziel) veronachtsaemt. Stelt dan een mate aen u voorsichtigheyt, noch dat in veel dinghen u wercken niet en zyn, want die door syn werck vermindert wort sal de wysheydt vinden, daerom

soeckt

soeckt eerst het Ryck des Hemels ende desselfs rechtveerdicheydt, betrouwt dat het voorder noodich u toe geworpen sal worden, waerom zyt ghy voor meer besorght en bevreest, doende eenen sotten Arbeydt, hebt mede-lyden met u Ziel, behaeght, bemint en betrout Godt alleen; voor wie sult ghy goet zyn als ghy in u eygen selven quaet zyt.

Waer toe zyt ghy soo sorghvuldich, peysende op het profijt van u handelingen dat ghy tracht te winnen tot schaede van het ghebedt. Houd voor seker datter niet beter en is voor eenen ghelucckighen uytval van u saecken als een goet Ghebedt, het welck meer is als de menschelycke reden sal connen geven. Slaet u sorgh op my, want ick heb de sorgh van u soo veel te meer als ghy my met groot betrouwen aensiet, en het goet voornemen van myn voorsichticheyt betrouwt.

Voorwaer ten zy dat ick bouw u Huys, sy wercken te vergheefs die 't selve doen. Ghelooft ghy dit niet, Saligh is hy die het verstaet. Want veel dit woordt niet en vatten, te weten die betrouwen op hun cracht, ende hun selven met verscheyde sorghen en

vruch-

vruchteloosen arbeydt kruysen en belasten?

Maer de ongeluckighe, wercken en slaven gelyck de spinnecoppen als sy hun selven te vergeefs uyt putten en van't inghewant ontlasten, want sy en loopen niet met *Moyses* tot het Tabernakel, op dat sy Godt te raede gaen.

'T is voor u een groote ydelheyt Sone der menschen, op te staen voor het licht, want alsdan sult ghy vroegh op staen tot den arbeydt, als de Son der Rechtveerdigheyt (door het ghebedt aengeroepen) u sal verschynen.

DEN MENSCH.

HEer; Och oft ick verstont allen het ghene gy my in 't wyt en breedt en soo ghesondelijck in gheeft ende vastelijck in mijn hert druckt, vermaent ende gebiet: leert my oock doen uwen wil op dat ick noyt belet en worde om altydt te bidden, ende ick sal den Heere in alle tyden ghebenedijden, dat sijnen loff altydt in mijnen mondt is, och oft mynen wil in u Weth vast stont, op dat ick dagh en nacht mijn ghenuchten magh hebben op u te peysen;

daer

daer en is voorwaer niet eenen oogenblick van tydt oft wy ghenieten u weldaeden. Dus en isser niet dat my van uwen loff soude af-trecken.

Daerom ist dat den Apostel ons sonder op-houden vermaent te bidden, en gy eeuwighe waerheyt hebt ghefeydt: men behoort altydt te bidden en noyt op te houden. *Oportet semper orare & numquam deficere.*

Het betrouwen ende overghevinghe vanden Bidder.

CHRISTVS.

DIt weet gy ô mensch, ghy sult saligh sijn als gy dit soo ghedaen hebt, ghy en sijt gheenen dienaer, wetende den wil des Heeren, diên niet doende: overpeyst hoe veel middelen, vermaeninghen, exempelen ende voorseggingghen ick ghebruyckt hebbe om u de ghedurigheyt, de gewoonte, het betrouwen ende de volherdinghe van het bidden wys te maken, ende gelyck hy bereet is te gheven, die u soo dickwils verweckt om te bidden, denckt op het *Cananees-vrouken* soo stantvastigh biddende, die

die nochtans naer veel verstooringhen ten lesten verhoort is, denckt oock op diên die metten nacht sijnen Vriendt op-clopte, ende niet en heeft op-ghehouden tot dat hy verhoort is en vercreegh dat hy versocht: als oock op den Rechter, die noch Godt noch den mensch vreesde, de welcke nochtans de saecke vande Weduwe heeft aengenomen die hem hierom soo moyelijck praemde.

Nu dan, ist saken dat u selden giften ende mijn weldaeden ghegheven worden, dat moet gy u selven op-legghen: de handt des Heeren en is niet gecort om met u te doen sijn bermhertigheyt, maer ghy en maeckt u niet bequaem noch weerdigh terwylen gy die niet en vraeght ghelijck sy verdient. Want al ist dat ghy somtydts tot my comt, gy doet dit nochtans soo flau, al oft gy niet en begeerde te ontfanghen, noch gy en bid niet met dit betrouwen dat over een komt met u Ghebedt, en ten sy ick terstont geve dat-ge vraeght, laet ghy den moet sincken en verlaet terstont het Ghebedt, jae spreeckt qualijck, oft hebt quaet ghevoelen van my, en daer climmen verkeerde ghedachten van myn goetheyt in u herten,

al oft ick boven den Hemel wandelde en u ghebeden niet en achte, nochtans staen myn oogen en ooren altyt open om myn ghetrouwe dienaers aen te sien, ende hun ghebedt te verhooren, ick en sal-se op den bequaemen tydt noyt verlaeten.

Ist dat ick dickwils wacht, het selve doen ick om dat ick wete d'oorsaeck van u noodtsaeckelijckheyt, op dat u uyt-ghestelde ghepeysen souden groeyen, en dat den mensch alsoo bequaemer sou verdienen myn giften: want dat lanck ghewenscht is, hoe soeter dat ontfangen wort, en dat haest ghegeven wordt, van cleyne weerde ghehouden wordt. Daerom het ghene ghy van my ghevraeght hebt, en niet terstont aen u en heb gegeven, ghy en sult daerom niet minder volherden, cloppende en roepende, want ten lesten sal u open ghedaen worden, en oft ick u oock niet en gaf, danckt en looft evenwel den Heere die u gheeft en weygert, wetende dat ick weygere het ghene ghy vraeght, om dat ick wete dat u niet en sal helpen; want den mensch en weet dickwils niet wat hy vraeght ghelyck de kinderen van *Zebedæus*, oft wat hem in syn leven noodich is in het ghetal

des

der daegen van ſyn reyſe, ende ten tyde dat ghy ghelyck een ſchaduwe vergaet.

Ick wete dan beſt wat een jeghelyck dient, nochtans geve ick ſomwijl grammoedich om des menſchen onverſtandt het ghene ick ghenadigh weygere. Weet dit alleen, dat, ſchoon ghy niet naer den wil ghehoort en wort, ſult tot u Salicheyt verhoort worden: ende alſoo is verhoort mynen Apoſtel, verſoeckende van de prickelingh des vleeſch verloſt te worden.

Iae alſoo ben ick ſelfs verhoort van mynen Vader, biddende dat den kelck van my ſou gaen. Cander eenen grooteren oft beteren dienaer by den Heer weſen, u gebedt ſal het beſt zyn, want het ghelyck is gheweeſt aen het myn, het welck ick in den Hof gheſtort heb tuſſchen de droefſte benauwtheden des herten, my gheheelyck onderworpende aen de wil myns Vaders, dit is de manier van bidden, door de welcke ick myne Diſcipels ende u altemael alſoo heb leeren bidden: *fiat voluntas tua*: dat uwen wil gheſchiedt Amen.

Versoeck van de Goddelijcke hulpe.

DEN MENSCH.

O onbegrypelycke liefde, ô onuytputtelycke Godtvruchticheydt naer de Ryckdommen van u goetheyt, Heer ghy onderricht my door soo veel leeringen, en vermaent my tot u aenspraeck die myn goet niet van noode en hebt, wat ist dat ghy de ghenuchten soeckt te hebben met de kinderen der menschen, och oft myn drooghe en arme ziel u socht, ghelyck een dorstigh Hert nae de fonteyne der wateren. Och oft mynen mondt met uwen lof vervult wert, och oft ick soo bereyt waer om u te ontfangen, gelyck ghy bereet zyt my te geven. De olie van u bermhertigheydt druypt, jae vloeyt overvloedich, datter nu geen ydel vaten en ghebreken, siet het vat van myn hert, maer vol vuylicheden en cleyn begeerten: ghy Heer bid ick maeckt het suyver en schoon ende bereyt myn hert dat het gevult wort met het vuer van u liefde, ontsteeckt my die soo kout als Ys ben, op dat myn ghebedt gelyck in brandt ge-

ſteken, beſtiert worde in u gheſicht, en niet en cruypt op de aerde van het vleeſch oft door den laſt der ſonde niet en wordt verdruckt, maer ſnellyck op-climt tot u, ende dat tot my nederwaerts daelt u bermhertîcheyt.

Des Over-ſetters By-ſchrift,

Op de cracht van het

GHEBEDT.

Die met ootmoedigheydt
Sich tot t'Ghebedt bereydt,
Moet weten metter daet
Waer in t'Ghebedt beſtaet.

In eene Samen-ſpraeck
Met Godt, tot Ziels vermaeck,
Die cryght het geen hy vraeght,
Als het aen Gode behaeght.

Hy geeſt aen die hy mint
En door de deught verdient,

Den

Den loon-prijs van het goet
Dus laet dan noyt den moet

Verslappen in't Ghebedt,
Maer altydt daer op let,
Dat Godt u noyt en sal
In druck en ongheval

Verlaeten, wie ghy zijt
Op den bequaemsten tijdt,
En dunckt u niet te sijn
Verhoort, weest in gheen pijn.

Hy weet wat dat u dient:
Blyft altijdt synen Vrient
In teghenspoet en druck,
In quellingh, ongheluck,

En wat u herte perst,
t'Ghebedt altijdt ververst
Sonder becommernis
Van't gene wereldts is.

Maer hout u aen den wil
Des Heeren, die in't stil
Verhoort al die hem vreest
Met eenen reynen gheest.

Iae schoon hy aen den mensch
Oock vveygert sijnen vvensch,
Sijt daerom niet bedroeft
Hy weet wat u behoeft.

Verliest den moet dan noodt
Betrouwt Godt totter doodt,
Ist dat zijn hulpe niet
En volght in u verdriet,
En daer in blijft altydt,
Tis tot u Saligheyt.

WAERHEYT BAERT NYDT.

TWEE-

TWEEDE HOOFT-DEEL.

MAENDACH.

Vande Maniere ende Practijck om de Heylighe te vieren, die met CHRISTVS *Glorieren in den Hemel.*

DEN MENSCH.

HEer hoe aenghenaem en minnelijck sijn uwe Tabernakelen der deughden, mijn ziel verlanght en beswyckt in u voorhoff, want als ick overdenck het gheluck van u uytvercoren, die nu met u vrolijck sijn in u ryck, en worden droncken ghemaeckt door de vruchtbaerheyt van u huys; ende beschoncken uyt de beke van uwe wellust, soo dorst mijn ziel oock tot u mijnen stercken en levende Godt, wanneer sal ick comen ende verschijnen voor u aen-

ſchijn? Het leven verdriet aen mijn ziel dat met ſoo veel miſerien en droefheden vervult is, wie ſal my vleugels gheven als van een duyve, en ick ſal op-vlieghen ende ruſten. Beter is eenen dagh te ſijn in u voor-hoven als duyſent andere, eylaes mijn wooningh is lanck ghemaeckt, ick ongheluckigh menſch wie ſal my verloſſen uyt het lichaem van deſe doodt?

Ick begere ontbonden en met u te zyn mijnen CHRISTUS JESUS, ô Heer hoe Salich zyn ſy die woonen in u Huys, ſy ſullen u eeuwich inder Eeuwicheyt loven en ghebenedyden.

CHRISTVS.

O Menſch wacht noch een weynich, en op dat ghy gheruſter daer toe comt, leert eerſt den wegh kennen door den welcken alle de Heylige en myn vrienden gecomen zyn tot de glorie: volgt en bewaert hun voetſtappen ſoo gy tot het ſelve geluck wilt gheraecken, wiens glori-prijſen u behaegen, ſiet dat ghy gheenen arbeydt noch ſtrijden en weygert: niemant en ſal ghecroont worden ten zy hy vromelyck ghe-

ſtre-

ſtreden heeft. En hebben ſy, jae ick ſelfs niet moeten arbeyden en lyden, ende alſoo moeten comen tot de glorie? ende ſiet aen myn uytvercorene is den wenſch oock geweeſt te leven in verduldicheyt tuſſchen de miſerien van het vleeſch ende hun begeerte in de doodt, maer ſy hadden uyt myn woorden en exempelen ſeer wel gheleert, dat het Ryck der Hemelen geweldt lydt, en dat de gheweldighe het ſelve in-nemen. Het is waerlyck een groot goedt dat ick bereyt heb voor die my beminnen, en ſal het jemant wonder ſchijnen dat ick die aen niemant en gheve als aen myn vrienden, die vromelyck hebben ghearbeydt, ende eenen goeden ſtrijdt uytgeſtaen?

Noch ghy en ſult van deſe goeden niet berooft worden, iſt ſaecken dat ghy wandelt inde onnooſelheyt ghelyck ſy gewandelt hebben, ende de op-climminghe in u hert ſtelt in deſe valeye van traenen en in deſe plaerſe de welcke u gheſtelt heeft den val van uwen eerſten Vaeder ende u eyghen boosheyt: maer en wilt niet vreeſen, ick ben met u, uwen beſchermer, ick ſal u voor gaen, en ick ſal de hooveerdige der aerden vernederen, ick (die de Heyli-

ghe heb bygestaen) en sal u niet verlaeten; en ick sal u gheven den zegen dat-ge gaet van deught tot deught tot dat ghy met myn uytvercorene siet den Heere der Heeren in Sion, en verlaedt wordt van de vruchtbaerheyt van myn huys.

DEN MENSCH.

SAlich is den mensch den welcken ghy ô Heer onderwyst en uwe Weth sult geleert hebben: ick bidde leert my doen uwen wille, want ick soecke deelachtich te wesen van al die u vreesen en die u ghebo- den onderhouden.

CHRISTVS.

DIt is mijnen wil, ende u Salighmakinghe, sijt heyligh aenghesien ick heyligh ben, waer uyt alle heylighen ghe- put hebben al het ghene in hun heyligh heeft ghesehenen, ick sou u mijn selven alleen (die het voor-beeldt van alle deught en volmaecktheydt ben) connen voorstellen? want ick ben den wegh, de waerheydt, en het leven. Ick ben de deure,

gie

die door my de selve sal in-ghegaen hebben, sal behouden wesen. Maer het sal aen u profijtelyck sijn te aenschouwen myn uytvercorene u Broeders, die u door de cranckheyt des vleesch ghelijck sijn: en die nochtans door mijn gratie de Werelt het Vleesch en den Duyvel kloeckelijck overwonnen hebben, ghemerckt dat misschien u niet wonder en is, ist saecken dat in mijn wercken wort ghevonden een treffelijcke en sonderlinghe volmaecktheydt, ende een zeld-saeme uyt-nementheyt van alle gratien en deught, ter wylen de volheyt der Godtheydt in my lichaemelyck is woonende. Maer dit en sult ghy niet connen verwonderen ist dat ghy de Heylighe siet in een cranck vleesch, en niet naer het vleesch gheleeft te hebben, maer dat sy uyt eenen heylsamen haet van hun selven hun zielen op dese werelt verloren hebben, om dat sy die voor het eeuwich leven souden bewaeren.

Den Lof der Heylighen.

BEldt dit u selven dan dickwils in, hoort, leest, overdenckt, ende verwondert u over

over de wercken der Heylighen, pryst hunne deughden, dat is hun standtvastigheydt, verduldigheydt en sterckheydt, verheft hun suyverheydt ende maticheydt, vercondight hun ghehoorsaemheydt, armoede ende verachtingh des wereldts, vercondight hoe veel teeckenen van deughden in hun verschenen hebben, hoe veel Mirakelen van mijn macht ende Godtheyt daer in te speuren sijn.

Wilt ghy dan mijn vrienden eeren die met my inde glorie regneren, oft dat ghy eenen van de Heylighen, die ghy meest bemint voor u voorspraecke wilt vieren, en dat ghy sijn hulpe wenscht, looft Godt, hem bedanckende dat hy vander eeuwigheydt diên Heylighen N. voor zijnen vrient heeft vercosen, dat hy die heeft ghepredestineert geroepen, gherechtveerdight, ende oock verheven, dat hy hem de gratie ende deughden heeft inghestort, soo veel ghelegentheden van wel te doen heeft op-ghedragen, dat hy hem tusschen soo veel quellinghen, bedriegheryen, stricken en perijckelen van het teghenwoordigh leven bevrydt heeft, hem heeft ghegeven een gheluck om tot het eynde te volherden ende dat hy hem nu inde hemelen met sulcken grooten eer en glorie is croonende.

Ten

Ten lesten dat hy u door hun exempel vermaent ende verweckt, dat gy tot gelycken prys ende gheluck door sterck stryden, sout gheraecken.

Ende daer en is niet waerom ghy vreest, dat misschien eenigsins jet van mijnen lof en glorie door den loff der Heylighen soude te niet ghedaen worden, want ghy en kunt hun deughden niet prysen, oft ghy pryst my als den oorspronck of Autheur van alle deught en gratie: want sonder my en hebben sy niet connen doen, ick heb ghegeven het volbrenghen. Soo komt dan alle den loff der Heylighen tot my ghelyck naer de fonteyn wederom. Ick was den wyngaert en sy waeren de rancken, sy en souden van hun selven gheen vrucht connen draeghen hebben, ten waer dat sy inden wyngaert ghebleven hadden. Van waer als ick hen met den loon begaeve, dan en begaeve ick soo seer niet hun goede wercken als dat ick myn gaven croone.

Sy hebben dit altyt verstandelyck bekent, niet ghehadt te hebben, dat sy niet en hebben ontfanghen, al ist dat sy het altemael deden, sy hebben nochtans beleden onbequaem dienaers te wesen, waerom datse

se gheen ydele glorie ghehadt en hebben, maer sy ghaven aen my altyt de glorie. Dit waerschouw ick u en volght dit, soo suldy waerachtichlyck de Heylighe eeren en Godt in zijn Heylighe loven.

DEN MENSCH.

MAer mijnen Godt uwe vrienden sijn te seer verheven, en te seer is hun heerschappy versterckt, want wie sal u heylighen ghenoeghsaem connen loven; hunne hooghmoghentheydt ende glorie verblinden mijn ooghen, de welcke voor u schijnen ghelijck een claerheydt van het firmament, ende sy blincken door soo veel deughden als den hemel blinckt door de sterren. Voorwaer Heer ghy sijt wonder in u heylighen, ick love ende verheffe u om u onmatighe Godt-vruchtigheyt, om dat gy hun soo overvloedigh hebt voor-ghecomen inde zeghe-ningh der soetheyt. Ghy hebt op hun hooft ghestelt een croon van kostelijcke ghesteenten, ghy hebt Heer hun ghecroont met eer ende glorie.

2. *Aenroepinghe der Heylighen.*

CHRISTVS.

DEn lof vande heylighen comt toe datse tot hulpe gheroepen worden in noodt, en dat sy u in noodt bystaen. Want hun hulp en comt maer van my, noch daer en is in niemant anders eenighe saligheyt als uyt mijnen naem: maer ick heb dat voor niet verleent aen mijn uyt-vercorenen, op dat ick alswanneer sy my ghetrouwelijck, en uytgans hun herten souden gedient hebben, lichter en spoedigher ben om hulp en gratie te verleenen, aen hun wiens saecke de heylighen by my hebben aenghenomen als mijn vrienden ende voorsprekers der menschen, want de Triumpherende Kercke wort ghevoeght met den strydenden in den bant der liefde, en den Articule vande Gemeynschap der heylighen, (ghelyck gy alle daeghen ghewoon sijt in u gheloof te belyden) vermaent u hoe profijtelyck dat gy-lieden heylighen aenroept, viert ende eert die ick soo grootelyckx gheeert hebbe. Hoe dickwils heb ick myn sweepen van straf ghe-

ghetrocken van het volck, hoe dickwils heb ick de Rycken, Provincie, en Steden ghespaert, om myn dienaers en uytvercoren, de welcke voor my hebben ghestaen, roepende dat ick mijn gramschap soude af-keeren, en ist dat het Ghebedt der Rechtveerdighe soo veel weert is gheweest, als sy noch waren in het vlees (onderworpen aen soo menighe allenden ende miserich) wat en sal het niet connen doen met my gheluckighlyck regneren nu zy in myn Ryck als myne beste vrinden, en hoovelinghen, veer van alle bedorffelyckheydt der natuer, nu soo veel ghereeder tot medelyden als sy naerder vervoordert sijn aen de fonteyne van bermhertigheyt, en waer door sy waerachtelycker kennen d'allende inde welcke ghy noch light: want dat saligh vaderlandt en heeft hun niet ontnomen de liefde tot ons, maer in teghendeel die vermeerdert. Tis waer sy syn nu inde haeve, maer sy sien u inde zee tusschen de woeste ende onstuyminghe baeren. Tis waer soo wanneer gy hun aenroept soo comen sy terstont tot my, op dat ick u sou helpen, noch ten is niet redelyck dat ick hun soude verworpen ofte iet weygeren van het ghene sy vraeghen.

DEN

DEN MENSCH.

HEer, dese u uyt-spraecken sijn soet, maer ick onweerdighen Sondaer, u hulpe noodigh hebbende, en wete dickwils niet waer ick sal vluchten, als ick door veel sonden, vervuylt zynde, niet en derve verschynen voor u aenschyn, maer ick sal nü met meer betrouwen comen onder de schaduwe van uwe beminde op dat ick ('tghene ick niet doen en kan) magh becomen en volghen die u behaeghen door Ghebeden en verdiensten och oft ick deelachtigh waer van die u vreesen, en die u gheboden bewaren en onderhouden.

Naervolginghe der Heylighen.

CHRISTVS.

WEet voorwaer ô mensch, dat hy te vergeefs pryst en aenroept de heylighen die de selve niet en soeckt naer te volghen: want het leven der heylighen, is aen u ende aen andere myn ghetrouwe dienaren een maet oft reghel om naer te leven, want ghy

ghy comt naer de selve pael wederom, en waerom en houd gy oock den selven wegh niet, vraeght ghy misschien het leven, en daer en tusschen gaet ghy langhs den wegh, wiens eynde u leydt naer de doodt. O hoe veel zynder onder die, dewelcke den naem ende myn wapens draegen, en ghewoon zyn met den rycken gekleedt te worden in't purper en fijn lynwaet, daegelijckx heerlyck te banckerteren, en het heel leven in wellusten over te brengen, die nochtans hun het geluck ende doodt van *Lazarus* stoutelyck beloven: de welcke met den boosen *Balaam* schelmachtich leven. Ende dyen niet tegen-staende dwaeselyck begeeren met de heylighen te sterven.

Wat isser sotter? hoe derven sy vraegen dat sy niet en hebben verdient, hoe willen sy jet maeyen dat sy niet en hebben ghesaeyt, hoe vraegen sy den loon met myn werck-lieden die in mynen wyngaerd hebben verdraegen den last ende de hitte van den dach. De welcke met slaepen, spelen, en eten in het goedt hun daegen over- brengen, die de werelt en het vleesch dienen, vraeghen die van my eenigen loon? wat isser toch dwaser.

T' is

'T is waer de uytdeylinge is my toe-gegeven van mynen Vader, maer nochtans soo, dat ick alleen loon sou geven aen de Arbeyders: want het ghene den mensch sal ghesaeyt hebben, sal hy maeyen, die saeyt van het vleesch sal bederffenis maeyen, en die in den gheest saeyt sal van den geest het eeuwigh leven maeyen.

Maer ghy ô Mensch aenschouwt myn ghetrouwe arbeyders, waer in dat de waerachtighe volmaecktheyt ende gheloof geschenen heeft, sy hebben my ghedient in honger en dorst, in koude en naecktheyt; in arbeyd en vermoeytheyt, in waken, vasten en bidden, in heylige overdenckingen, in vervolgingh en veel verachtingh. ô Hoe neerstich en jeverich waeren sy in de Godtvruchtige Oeffeningen, om dat sy hunnen onwinbaeren gheest noyt van het ghebedt en ontlasten: met wat strenghe onderhoudingh dwonghen sy hun lichaem! met wat een sorghvuldighe bewaerenisse teghen den strijdt van begeerlyckheyt en hebben sy hun niet trachten te bevryden!

Bepeyst dit eens ô Mensch, ende siet hoe weynich dat is, ende by naer niet dat ghy doet, wat is u leven, dat ghy aen hun wilt

ver-

vergelycken: daer ghy mede wenscht ghe-croont te worden.

DEN MENSCH.

MYnen Heer mynen Godt, de schaemte heeft myn aensicht bedeckt, om dat ick soo onghelyck ghemaeckt ben aen myn broeders, ende soo vervremt aende kinderen van myn moeder der kercke, ach hoe sal ick verschynen in u teghenwoordicheyt voor den Raedt der Rechtveerdighe brandende in soo grooten liefde, sy werckten met arbeydt en vreese hunne Saligheydt. Een ander vreesde alle zyn wercken. wetende dat ghy den misdadighen niet en sout sparen: een ander castyde zyn lichaem en brocht in slaverny, om dat hy niet en soude verworpen worden als hy een ander socht te brenghen tot het goet, een ander, al was hy van het lichaem syns moeders heyligh, is inde eenigheydt ghegaen, op dat hy lichter soude bewaren de onnooselheyt, hy en wert niet ghecleedt met sachte kleederen, maer deckte zyn leden met kemels hair, en nutte niet als wilden honingh en de sprinck-hanen voor zyn spyse. Andere dien-

dienden Godt in 't vasten en bidden alle daghen vanhun leven. Hunnen wil en vermaeck was inde Weth des Heeren. Dit was allen hun opsicht in alle hun leven, oft met Godt, oft van Godt te spreken.

O Wat groote vierigheydt der heyligen, ô wat jever om Godt te dienen. O Heer hoe wonderbaer hebt ghy gheweest in u Heylighen.

CHRISTVS.

GY mensch en verwondert u niet te vergheefs over de grootheyt van myn deught, noch en vercondight niet te vergeefs de glorieuse stryden der Heylighen, maer nu en is hun glorie niet sonder verwonderingh; want siet: dese mannen waren u ghelyck, ghevoelyck, sterflyck, broos, noch de sterckheydt der steenen en was hun sterckheyt niet, noch hun vleesch en was van gheen coper, maer van de selve slym der aerde ghemaeckt, met de selve kranckheyt des vleesch waeren sy omringht, even ghelyck ghy hebben sy oock ghevoelt de Weth in hun ledematen, strydende tegen de weth van hun ghedacht.

De werelt heeft hun oock swarelijck vervolght, noch den duyvel en heeft hun niet socter gehandelt als u, jae heeft hun al veel moeyelijcker gevallen. En nochtans siet hoe sterck sy den strijt weder-staen hebben. Hoe seer dat hun de liefde praemde, sy en stonden gheen rust aen hun lichaem toe, en den slaep vluchte van hun ooghen. Sy werckten met vrees en ontsteltenisse hunne Salicheyt, sy wandelden sorghvuldich voor my, om dat sy my alleen souden behaghen, soo gingen sy van d'een deught in d'ander, ende hunnen voet-wegh groeyde gelyck het licht schijnende tot den volmaeckten dach. Siet dese zyn't, die ghecomen zyn uyt grooten tegenspoet. Dese zyn't, die de sotternyen en slaghen boven dien de kerckers ende boeyen verdraghen hebben, die gesteenicht, gheslagen, en ghequelt, en door het sweert ghestorven zyn, die hun bekleedt hebben met schaeps-vellen, en geyte-vellen, ghebreck lydende en benauwt zynde &c. En door allen dese is ghesien, dat sy de eeuwighe Glorie weerdich zyn, tot de welcke sy door soo veel stryden, en arbeyden souden comen, voor

de

de welcke dickwils u ghebedt wat te lanck, het ghebreck van spijs te cort en de lichte verstervinge u veel te hert en te moeyelyck schijnt te zyn.

Maer vraeght nu aen mynen Apostel Paulus, oft hem den arbeyt verdroot, die hy voor my verdraeghen heeft, dat hy heeft ghecastyt zyn vleesch, ende heeft het ghebrocht tot slaverny, dat hy soo dickwils met royen, en soo veel plaghen gheslagen is, dat hy soo veel peryckelen, soo veel swarigheden te water en te landt verdraghen heeft, het welck hy meer als alle d'andere heeft uyt-gewerckt, dat hy den duyvel, dat is de prickelingh van 't vlees (door my alsoo gheschickt sijnde) al te moyelijck ghevoelt heeft, want hy wert toen oock verheven in sijn cranckheden: ende door de hope van het toe-coemende verlichte de moyelijckheyt van het teghenwoordigh quaet, want hy wist datter geen weerdigh lyden van desen tydt en is tot de toe-comende glorie, want daer werckt in u eenen last oft ghewicht van dese quellinghe. Het kort en licht lyden van dese werelt werckt in ons een eeuwigh verblyden

inden hemel, waerom dat noch hongher noch naecktheydt, noch de doodt, noch eenigh schepsel hem conde scheyden van mijn liefde, oft hy sou eenen goeden strydt uyt-ghestaen, het Gheloof bewaert ende sijnen loop om-ghebrocht hebben, ende alsoo voor hem verwacht hebben de eeuwighe croon der rechtveerdicheydt.

Vraeght oock soo 't u belieft, van mynen Martelaer *Laurentius* oft hem verdroot voor weynigh tyt sijn lichaem geworpen te hebben inde tormenten van het vuer, om gebraden te worden: siet daer sijn nu duysent en meer jaeren voor by gegaen, dat hy voor de slavernyen van eenen dagh en eenen naght een onweerderelycke glorie geniet, en hoe veel duysende eeuwen en sijnder niet te wachten dat hy de selve noch sal ghenieten.

Keert u van ghelycken tot alle Heylighen, ende gy sult het sien, want niemant en is sonder strydt gheeroont, niemant en sou niet willen ghestreden te hebben: sy hebben al-te-mael ghesaeyt in traenen, en daerom mayen sy nu in de verheffinghe: sy hebben weynigh ghearrebeyt, en hebben

ben voor hun nu ghevonden groote rust, sy sijn ghegaen door vier ende water, ende sijn wederom gheleydt inde vercoelinghe: ick heb alle hun traenen van haer ooghen ghevaeght, ende nu en salder geen droefheyt noch ghekerm meer wesen, want de voorgaende sijn voor by. Ist dat sy Godt soo verheven hebben in hun lichaem, ende den Kelck van hun Saligheydt ontsanghen hebben, wat sult ghy aen den Heere gheven voor al het ghene dat hy u ghegheven heeft, ick heb voorwaer u met het selve beldt geteeckent, met het selve bloet heb ick u verlost, en heb u inde selve onbederffelycke en eeuwighe Erff-ghenaemschap geroepen die ick voor u bewaert hebbe inden hemel. Waerom en cunt ghy dan met dese heylighen mynen Kelck niet drincken, en nochtans wilde van hun gesclschap sijn in myn Ryck: wilde gy met dese gecroont worden, ende den buyt deylen met de welcke ghy niet en wilt stryden?

 DEN

DEN MENSCH.

ICk ben arm ende allendigh gestelt, van veers hangh ick aen, en sucht, ick bekenne hun stryden verwecken my, ende hun prysen my behaeghen hun voorbelden locken my om naer te volgen, tot het willen ben ick wel ghenegen, maer en vinde het volbrenghen niet, ghedenckt bid ick Heer, wat myn self-standicheyt is: en is myn leven niet eenen windt? wat sal ick arm mensch connen doen, ten zy dat ghy de rechte handt aen myn werck slaet, ghy zyt de deught ende den loon van alle Heylighe, u vrinden hebben met u hulp soo veel wonders ghedaen.

Ghy Heer voorcomt my oock door u gratie, ende volght my met u hulpe, ick can het al in u doen die my versterckt, leyd my in den wegh van u gheboden, in de welcke dat de Heylige soo vromelyck hebben gewandelt om dat ghy hun hert opende, op dat ick langhs u voetstappen tot u come ende saemen in der eeuwicheyt met hun u mach loven en aenhangen.

CHRI-

BEtrouwt my ô Mensch, ick heb aen myn Heylighe eenen stercken strijdt gegeven op dat sy winnen en leeren souden dat de verduldicheyt het sterckste van al is: maer met u wort soeter ghehandelt, want daer en is niet waerom dat ghy meynt hier toe tijt verfocht te hebben van vervolginge. Die wilt godtvruchtich leven, daer en sal hem geen vervolgingh gebreken, proeft het maer eens in cleyn quellingen, hoe mannelijck dat ghy cunt staen in meerder strijdt.

Siet myn Apostelen hebben het al verlaeten en zyn my ghevolght, ghy dan verlaet u sinnelyckheyt, en ist dat ghy overvloedich goedt hebt in dit leven, en stelt daer u hert niet op: de martelaers en twijfelden niet hun bloet te storten ende voor mynen naem te sterven, toch ick en segh u niet: sterft, geeft u leven ten besten, verwint de tirannen, oft stort voor my u bloedt, maer versterft u lidtmaten die op de aerde zyn: weder-staet de begeerten van het vleesch,

loochent u selven, weest verduldich, oot-moedich, sachtmoedich, en geeft geen quaet voor goet: doet een slot op den mondt, omringelt u ooren met doorenen, keert u oogen dat sy geen ydelheyt en sien, beraed u met uwen broeder, breckt voor den behoeftigen u broodt, sal dit u swaer vallen? kunt ghy de doodt niet verdraegen verdraeght maer verduldich de verachtinghe oft lichte naem-schendinghe, en hebt ghy dit tot den bloede niet wederstaen, ghelyck duysende van myn Martelaeren? Siet de jonge en teere Maeghdekens, sy gaen hunnen ouderdom en natuer te boven, en vliegen boven de verstooten Werelt, Vleesch ende den duyvel, oock over-wonnen hebbende de tyrannen met een onbevleckt gemoet en lichaem, naer den standaert van het Cruys: en ghy en kunt u lichaem niet castyden en in slaverny brengen. Maer met soetelyck te leven, ende delicatelyck uwen knecht, dat is u lichaem, te voeden, hoopt ghy door eenen sachten en ghemackelycken wegh recht naer den Hemel te gaen. Voorwaer dit en is den wegh der Heylige niet: staet op die slaept, en ick sal u verlichten

lichten, myn handt en is niet gecort die de heylighe heb by ghebleven, ick en sal van u niet zyn, want ghy van u selven niet en blijft, looft dan alsoo de vierige heyligen, en roept hun dickwils aen, volghtse neerstichlijck naer, ick sal zyn uwen grooten loon, gelijck ick van hun geweest heb.

Des Over-setters By-schrift,

GHERYMT

Op de macht, en deught der Heylighen.

Prætiosa in Conspectu Domini Mors Sanctorum ejus :

De Doodt der Heyligen is Costelijck in het gesicht van Godt.

Wie souden zegen van Godts vrindē niet behagen
Die inden hemel sijn, en Godt den lof opdragen,
Die hun den zegen gheeft tot inder eeuwigheyt,
Door sijn verheven macht eeuwigh ghebenedyt.

 Die

Dit luck aen niemand van de sterfelycke menschen
(Geloovende in Godt, en sijnen zegen wenschen)
Ontbreken sal, wanneer sy met oodtmoedigheyt
In lyden en verdriet hebben ghearrebeyt
Ter liefde vanden Heer, die soo veel heeft geleden
En voor ons saligheyt oock totter doodt ghestreden;
Waer door des hemels deur (die Godt ghesloten hiel
Voor Adams kinderen) ginck open, om de ziel
(Hier inghelooverde, en die het quaet sou haeten
Ter liefde van sijn Bruyt) gerust daer in te laeten:
Alwaer de heyligen met d'aldergrootste eer
Om dese gaven oock aenbidden Godt den Heer,
En wesentlyck altyt soo als hy is aenschouwen
Gelyck sy sullen doen, die op sijn kracht betrouwen.
Waer in de heyligē sien wat den mensch gebrekt
Door het gebedt, dat hun by Godt tot hulp verweckt.
Jae weten't al door Godt, die hun soo heeft verhevē,
Wie sou de Heyligen dan geene Eere geven,
Terwylen dat hun deugt by Godt soo is bekent
Als sterren blinckende in't hemels firmament.
Door wie, wanneer men hun wil lof en eer bewysen
Wy krygen troost van Godt om zielen med' te spysen

En

En te versterken in veel druck en tegenspoet,
Ten sijn geen Heyligen, maer 'tis Godt die het doet:
V daer op dan betrouwt: sijn heylighe Advocaten,
En ons voorsprekers sijn, om noyt te sijn verlaten
Van Godt, door hunne hulp en bystant in de noot
Die sich op Godt betrouwt en sterft noyt quade doodt.
Dus wort aen ons geleert, Godts heylighen te eeren
Wiens doodt soo costelyck is in't gesicht des Heeren.
Een reden dat daerom zyn dooden opgestaen
(a)Die raeckten het gebeent der Heyligen eens aen
Door Godts bermhertigheyt: en staeter niet geschreven
Dat Paulus neusdoeck aen den krancken heeft gegeven
(b) Gesontheyt door Godts kracht, die in den doeck bestont?
Gelyck den siecken oock syne gesontheyt vondt.
(c)Toen hy de schaduwe van Petrus quam t'aenschouwen?
Siet of men op den Heer niet altijt moet betrouwen,
Die in sijn Heyligen soo wonderlijcken werckt,
En ons in het geloof soo salichlijck versterckt.

Den

(a) Elizeus. (b) Act. 19. 12. (c) Act. 5. 15.

Den dooden eens geleyt op't Cruys, is oock verresẽ,
En het cranck vroukẽ wert op staende voet genesen
Toen sy den boord maer aen gheraeckt had van Godts rock,
De Rots gaf water, als sy eens van Moyses stock
Gheslaghen wert, soo ist dat Godt sijn cracht can thoonen
Om 't goet met veele denght, en 't quaet met straf te loonen:
Gelijck het dickwils heeft gebleken, hier en daer
Aen d'onrechtveerdige, niet wetende van waer,
Dat hun de straffe quam, want sy hem niet en kendẽ
In hunne woeckery, als proevende d'allenden,
Gesproten uyt de straf: roept dan in uwen noot
De heyligen vry aen, want niet en is soo groot,
Als hun Gebedt voor Godt, sy connen u bevryden,
En oock verlossen door Godts hulp uyt alle lijden,
Als gy hun bystant soeckt, dus thoont se alle eer,
Die hemels vrinden sijn, litmaten vanden Heer
Aen d'Engelẽ gelyck waer op men magh betrouwẽ,
Sy sien het al in Godt, om datse Godt aenschouwen.
Wie dan belaeden sijt, en weest in geene pijn.
De Heyligen alleen Godts Kerck Iuweelen syn.

WAERHEYT BAERT NYDT.

DERDE

S. MARIA MAGDALENA.

DERDE HOOFT-DEEL.

Van de Penitentie, oft bekeeringhe der Sondaers.

DYNSDACH.

DEN MENSCH.

ICk ongheluckich Mensch, wie sal my verlossen uyt het lichaem van dese doodt? waerom leve ick langer, waer toe besit ick de werelt, ick een droogh ende onvrucht-baer hout, ick altyt ondanckbaer ende weder-spannich tegen mynen Godt, terwylen ick niet en doen als sonden op sonden vergaderen, ende alsoo vergaedere ick voor myn selven de gramschap in den dach der gramschap, ende van mynen rechtveerdigen Rechter Godts. Ach ick wete ende beproeve dit al te seer, om datter geen goedt in myn vleesch en woont, ende het lichaem, het welck bedorven wordt, beswaert de

ziele: soo doen ick dan quaet, en sondighe daghelyckx. Ende dat noch swaerder is: selden oft noyt en bepeyse ick hoe swaer het is dat ick quaet doen, noch ick en besorghe niet met weerdighe traenen en suchten te behaeghen het aenschijn van Godt mynen Schepper, die ick soo dickwils tot gramschap beroep.

Ach hoe veel heb ick om te beweenen, aengesien datter niet en is waer in ick my can verblyden: de duysternissen van't hert, ende het onstantvastich gheweten syn den val tot myn feylen, ende de verworpinghe van gratie, soo veel stricken ende peryckelen van te sondigen. Wat baeren sy anders als weenen en suchten? wie sal aen myn hooft water, en aen myn oogen fonteynen van traenen gheven, en ick sal dach en nacht besuchten de perijckelen van den voorgaenden en toecomenden tydt, ende beweenen de boosheden van myn ziel, die boven het ghetal verdobbelt zyn. Ach Heer mynen Godt, wat salder oyt geschieden van my, aengesien ick verflouwe alle daeghen ende ick en laete niet af u te vergrammen, wanneer sal ick ghesont worden

den van myn kranckheydt ? wanneer ſal ick op ſtaen , die verworpen ben inden grondt van het ſlyck ! meynt ghy, datter nogh ſal connen hope ſijn om op te ſtaen ? meynt gy dat eenen dooden menſch wederom ſal leven ? Siet ick roepe van het diepſte tot u Heer , verhoort myn ſtem , en iſſer gheen hope van my ? Ach oft ſy ſtercker waer in u, want de wanhope wort my van alle canten ſterck toegheworpen, om dat myn cranckheyt alle daghen groyt uyt de ſchuldt, en al iſt dat ick het ſegghe, ick ſal nu beginnen, 't is nu tydt uyt ſynen ſlaep op te ſtaen, want den tydt is nu aenghenaem ende den dagh van Saligheyt. Terſtont iſſer de ſonde van buyten by , gelyck een ſwaer jock , ende gelyck een gewicht van loodt perſſende mynen hals , en mynen vyandt wordt teghen my opgherecht, ende de ghewoonte van het quaet treckt my als verwonnen ende geboeyt aen haer handen.

Heer ! Siet myn benautheydt , recht my op van die my omringen , om dat de vrees van hun over my verſterckt is , want den raedt is van my ghegaen , en myn ſterckheydt

heydt is verflouwt: mynen arm is gebrō-ken, ende myn ſweerdt en ſal my niet connen beſchermen. Ghy alleen ſijt die my tot hulp verlaten hebt, maer wie heb ick eylaes ſoo dickwils te ſeer verlaeten? waerom dat ick met recht vreeſe verlaten te worden, jae ick vreeſe nu dat ick verworpen ben van het gheſicht van u ooghen want u weſen is altydt op de quaet-doenders, op dat ghy verlieſt hun ghedachteniſſe. Heer op u is alle myn betrouwen, en myn gheſucht en is voor u niet verborghen.

Beſchuldinghe ende verfoyinghe der Sondaers.

CHRISTVS.

O Menſch ick heb u ſuchten ghehoort; en het gheroep van u hert is gheconmen tot mijn ooren, want ick ben by hun die met een beroert hert zyn, ende de ootmoedighe van gheeſt ben ick bereet te bevryden.

Maer hoort noch een weynigh myn recht-

rechtveerdighe klachten, 't is waer ick en trede een ghebroken riet niet onder de voeten noch ick en doen gheen roockende vonckken uyt, want het en is myn niet jemandt te verliesen van die de welcke mynen Vader aen my heeft ghegeven, maer ghy selfs siet hoe rechtveerdigh dat myn gramschap als een vuer teghen u sou ontsteken. Ick heb u ghemaeckt naer het belt ende myn ghelyckenis en heb u met myn bloedt verlost eerst een slave des duyvels om dat ghy my sout dienen, maer gy hebt my trachten te dienen in u sonden, ghy hebt my Arbeyt bewesen in u boosheden. Brenght in gedachtenisse ende laet ons samen oordeelen. Seght ist dat ghy jedt hebt waer door dat ghy kunt gerechtveerdight worden, en ben ick uwen Vader niet die u beseten heeft, en ick heb u ghemaeckt ende gheschapen, maer ghy hebt den Vader die u ghebaert heeft verlaten en ghy hebt uwen Godt en Schepper vergeten. Ist dat ick uwen Vader ben, waer is myn eer, en ist dat ick den Heer ben, waer is myn vrees: Siet sone ick heb u ghevoedt ende verheven, maer ghy hebt my verstooten.

Die in't huys van eenen Vader kost ghe-spyst worden met costelycke spysen, ghe-cleedt worden met costelycke cleederen, hebt liever willen vertrecken in verre lan-den, de vremde aenghehangen, den dreck om-helsen ende naeckt in hongher en koude vergaen, wat heb ick u ghedaen, oft waer in heb ick u moyelyck gheweest dat ghy my sout verlooten, waerom hebt ghy my (die de Fonteyn van het levende water ben) verlaten? ende waerom hebt ghy voor u ghegraven de ghebroken put-ten die gheen water en houden. Ick had u ziel tot myn liefste Bruydt vercosen, ghy hebt liever ghegaen tot andere vryers, ick thoonden u eenen rechten en effen wegh, want ick ben den wegh, de waerheydt en het leven, waerom wort ghy dan vermoyt inden wegh der boosheydt, en hebt moye-lycke weghen ghewandelt, waer in niet als beroerte en ongheluck te vinden en is, en ghy en hebt den wegh van vrede niet willen kennen. Ick had u de Weth van het leven ende onderwysinghe ghegheven, op dat ghy door het onderhouden van myn gheboden sout thoonen dat ghy my bemin-de

de en alſoo het leven ſout hebben: maer ghy hebt ghehaet myn leeringhe ende ghy hebt myn onderwyſinghe achter u geworpen. O hoe dickwils heb ick gheroepen en gy hebt gheweygert te hooren, hoe dickwils heb ick myn handt uyt-ghesteken en ghy en hebt die niet aengheſien en al mynen Raet veracht, en is myn Iock niet ſoet en mynen laſt licht, op dat ghy liever ſout gaen ſoecken een ſwaer Iock en ſout volghen de begeerelyckheden van u hert? de welcke de menſchen verdrincken in de doodt en verlies. Sone des Menſch! Hoe langh ſult ghy beſwaert worden van herten, waerom bemint ghy de ydelheydt en ſoeckt de loghen-tael.

DEN MENSCH.

ICK wete waerachtigh dat ſoo is, en dat den Menſch niet en ſal gherechtveerdicht worden vergeleken met Godt. Iſt dat ick my ſal willen rechtveerdich maken, de waerheyt ſal my verdoemen. Iſt dat ick my onnooſel verclaert ſal hebben, ghy ſult my plichtich thoonen, iſt dat ick

met u sal willen ghehandelt hebben, ick en sal niet een op duysent connen antwoorden. Ick heb ghesondicht wat sal ick u doen ô bewaerder der menschen: Siet ick bekenne myn boosheyt, en ick ben aen myn selven swaer ghemaeckt; waerom en neemt ghy myn sonden niet wegh want myn boosheden my ghelyck een swaer ghewicht beswaeren, ick beken ick heb de gramschap verdient maer geen vergiffenisse, daerom ist dat ghy my van u aensicht verstoot, ghy doet rechtveerdich maer ist dat ghy my arm en onweerdich, oft onder u huerelinghen wederom aenneemt, soo handelt ghy rechtveerdichlyck, ist saecken dat u bermhertichcyt meer is als het oordeel, want sy gaet alle uwe wercken te boven.

Siet my armen Mensch, vremdelingh en ghebannen van het Hemels Ierusalem, neder-comende ben gevallen in de handen der moordenaers ende uyt-ghe-schudt van het kleedt der onnooselheyt en veel plaecgen ontfanghen hebbende ben half doodt ghelaeten, ende nu syn stinckende en vuyl myne wonden gheworden om myn dwael-

heyt

heyt wille daer en is gheen ghesontheyt in myn vlees, ist dat ghy my veronachtsaemt hebbende voor by gaet, wie sal my bermhertich zyn, oft wie sal myn wonden vermaecken, ist dat gy daer in gheen olie van troost en bermhertigheydt gestort en hebt. Wie sal een bequaeme Medecyn bereyden, ist dat ghy ten lesten den penninck, dat is, den loon der ghesontheydt niet en sult betaelt hebben, wie sal hier toe ghenoeghsaem zyn.

De noodtsaeckelijckheydt der Penitentie ende verweckinge van den Sondaer.

CHRISTVS.

SYt gherustер in u ziel ô Mensch en wilt niet vreesẽ, u verlies is uyt u en alleenelyck uyt my uwe hulpe, ick ben eenen Samaritaen, den waerachtighen Medecyn, den welcken tot dyen eynde inde wereldt gecomen ben, op dat ick u sou genesen, en troosten de bedruckte des herten, ick ben

die u swackheden selver heb ghedraeghen; jae die voor u wonden de remedie uyt myn bloet heb bereydt. Want ick en begheere de doodt van den Sondaer niet,maer dat hy bekeert wert,ende leeft ,ende daerom ben ick ghecomen om te soecken ende saligh te maken die verloren was, ick en ben de rechtveerdighe niet comen roepen maer de sondaers, noch ten is niet van noode aen de ghesonde medecyn te geven, maer aen die kranck zyn. Ghedenckt myn stem, door de welcke ick tot my gheroepen heb alle de sondaers des werelts, segghende: comt altemael tot my die belast ende beladen zyt en ick sal u verquicken.

Comt ghy dan, ende keert wederom langhs eenen anderen wegh tot het hemels ryck dat ick aen de Sondaers ghethoont hebbe, op dat sy daer in souden wandelen. Maer desen wegh is de Penitentie, ist saken dat ghy leven wilt, wyckt van het quaet en doet goet. Syt ghedachtich van waer ghy ghevallen zyt, ende doende penitentie doet u eerste wercken. Keert overtreder wederom tot u hert, ende siet; om dat het bitter is den Heer en Godt uwen

wen Schepper verlaten te hebben soo leght alle boosheydt af. Verworpt de wercken der duysternissen. Maeckt u vruchten weerdigh aen de penitentie, verloochent de on-godtvruchtigheyt ende wereltse begeerren. Ende vervolghens leeft soberlyck, rechtveerdigh en Godtvruchtigh in dese wereldt. Dit is, den wegh den welcken leyt tot het leven en daer en is geenen anderen behalven desen.

DEN MENSCH.

O Heer hoe soet sijn dese uyt-spraken in myn kele tot my ende eenen honigh-raet aen mynen mondt, ende hoe waerelyck hebben u vertroostinghen naer de menighte van myn droefheden in myn hert, myn ziel als nu verblydt. O ghetrouwe vermaninghe, weerdigh om aen-genomen te worden, want Christus is ghecomen in dese werelt om de Sondaers saligh te maecken waer van dat ick den eersten ben. Syt dan indachtigh u woordt, door het welck ghy my hebt hope ghegheven: ontfanght uwen verloren Sone wederom

die ghevlucht was van u aenschijn, ende nu wederom comende tot sijnen aldersoetsten Vader, om-helst hem met de armen van u liefde, en verworpt my niet van u aensicht, ende vergeeft uwen dienaer alle quaet, ende schrabt mynen naem niet uyt het boeck der levende.

Verweckinghe voor den Sondaer om de penitentie te spoedigen.

CHRISTVS,

ICk ben, ick ben die uytwist allen u boosheden om mynen 't wil, en ick en sal u sonden niet gedencken, ick ben den welcken rechtveerdigh make den quaden, hem vergevende alle syn misdadē om mynē naem, want ick heb liever bermhertigh als gram te zyn, ende het quaet te sparen als te straffen. Wat vreesde dan, waerom zyde vervaert te comen tot den schoot van soo grooten Godtvruchticheyt, ick ben veel gereeder om u te vergeven, als ghy om penitentie te doen. Maer siet, en zyt niet

niet te lanckſaem te keeren tot den Heere, noch en ſtelt het van dach tot dach niet uyt, hier zyn veel onbequaemheden van vertoevingen ende uytſtellinge. Als ghy ſieck zyt dan en ſtelde de ſorgh van ghe-ſontheyt niet uyt, maer ghy loopt terſtont tot den Medecyn, ende ghy oordeelt dat het beginſel moet voor-ghecomen worden op dat de Medecyne niet te laet ghereedt wordt ghemaeckt, naer dat de ſieckte door langer wachten meer ſterckte gekreghen heeft.

'T is voorſichtich, maer waerom en doet ghy het ſelve niet als u ziel kranck is, voorwaer ghy arbeyt veel te peryckeleuſer, als dat de peſt oft kracht van fenyn u lichaem ende het binnenſte ingewandt in ge-eten hadde, wat ſlaept ghy dan, wat vertoefde, ſtaet op comt by, keert tot Godt uwen Salichmaecker, op dat den leeuw u ziel niet en rooft, ende datter dan niemant en zy die u ſal verloſſen, noch die u Salich maeckt, ghedenckt uwen Schepper in de daegen van u jonckheyt, ende wacht u dat hy u niet ghewoon en maeckt aen eenighe ſonde, daer en is niet dat den menſch

ſtercker

ſtereker verbindt als de quade ghewoonte, dat het moeyelijck is den natuer daer af te trecken, ſoo oock de quade ghewoonte, de welcke is ghelyck een ander natuer: Syt ghy dan aen de werelt en het vleeſch een blom en aen my het grondt-ſop ſchuldich? die het aen u al heb gegeven? en niet alleen het ſlecht, maer in regendeel het beſte, en ghy zyt de oorſaeck dat ick van myn jonckheyt af altyt gheweeſt heb in den arbeydt.

DEN MENSCH.

DEſe vermaninghe Heer, is aen veel hert, noch ſy en connen die niet vatten, daerom ſpreken ſy aldus: Comt; wy ſullen het goedt ghenieten, laet ons ghebruycken de Schepſels, ſoo wanneer ſy noch zyn in hun jeught. Dat de blom van den tydt ons niet voor by en gaet, laet ons croonen met Rooſen eer ſy verſlenſchen, noch daer en ſijn onder die gheen, de welcke hun de lanckheyt van de daeghen beloven, en daer en tuſſchen brenghen hun daeghen over in het goet, al oft in't eynde tydt

tydt ghenoegh waer van te bedencken de voorleden Jaeren in de bitterheyt van onse ziel, ende te bidden dat ghy de boosheden van ons jonckheyt ende onwetentheden niet en sout ghedencken, al oft dit rechtveerdigh waer, dat daer het misdaet overvloedigh geweest is, oock de gratien overvloedigh zyn. En dit en segghen maer de dwaese in hun hert, om wyens oorsaeck het leven ende selfs de wercken ghetuygenis gheven.

Datmen de penitentie niet en magh uyt-stellen op hope van langer te leven.

CHRISTVS.

ICk wete dat het ghetal der Sotten oneyndelyck is, maer ghy, en wilt u niet ghelycken by de quaet-doenders, ende ist dat de Sondaers u dickwils ghevleyt hebben, en weest daer mede niet te vreden, en wandelt niet met hun, verbiedt uwen voet hun weghen in te gaen, want de haestighe schaede

ſchaede ſal wederom gheworpen hebben; en dat hun den onderganck des doodts als een tempeeſt over comt, dan ſullen ſy my aenroepen en ick ſal hun niet verhooren, om dat ſy alle mynen raedt verſmaedt hebben, ende om dat ſy myn beriſpingen hebben verſuymt.

Hoort ghy, die u beterniſſe uytſtelt op hope van langer te leven. Ghy dwaſen menſch wat ſal het zyn dat ick deſen nacht oft deſe ure u ziel van u wederom eyſch, waer meynt ghy ongeluckigen dat ſy gaen ſal. O hoe veel duyſende menſchen heeft deſe hope bedroghen, oft om beter te ſeggen deſe ſotte verwaentheyt, maer nu liggen ſy in de hel, de doodt eet hun op, ende dit is dat hun het meeſte quelt, om dat ſy verſuymt hebben goede wercken te doen als ſy den tyt hadden, en buyten twijfel op een onſeker hope hebben ſy de ſelve gheleghentheyt van hun Saelicheyt verloren, noch en hebben die ſoo niet willen verlaeten als uyt te ſtellen de penitentie, maer deſe uytſtellinghe is hun verlies gheweeſt, want het leven is af-gheſneden gelyck den webben draet van een ſpin. Sy waeren

doodt

doodt eer sy wisten datse stirven. En hoedanich hun penitentie in't uyterste geweest is, laet ick u oordeelen, dit is hun ten uytersten leet gheweest, ende 't is hun noch leet, maer te vergeefs. om dat sy op den bequamen tydt de penitentie hebben veronnachtsaemt (gelyck sy op weynige uren hadden connen doen) ende de eeuwige pynen alsoo niet en hebben belet.

Och oft ghy een anders schade voorquaemt en te boven gingt, ende wat voorsichtiger waert in een saecke soo hoogh gheacht, 't is waer ick heb vergiffenis belooft aen den leetwesende, maer ick en heb het leven niet belooft aen die hun penitentie uytstellen tot morgen, heden dan ist dat ghy myn stem verstaen hebt, en wilt u hert niet laeten verharden, want ghy en weet niet wanneer ick komen sal tot u, dat ick eens quam ghelyck eenen dieff inde nacht, en op die ure als ghy het minst sult weten; waeckt dan en zyt alle uren bereet.

Siet, wat is u leven niet als eenen roock oft damp, die weynich ghesien wordt, wat is het lichaem aen duysent vallen, miserien

en

en perijckelen onderworpen, dat eenen windt, een kleyn cortse oft haestighe overvallinghe op eenen oogenblick te nederdruckt, en ghy derft u op soo broosen steunsel betrouwen.

En bewysen dit sot betrouwen daeghelycks niet ghenoech veel te voren comende voor-belden van de sterffelyckheyt? de welcke sonder verschil van ouderdom, staet oft conditie, maer niet sonder sekeren raedt van myn voorsichticheyt, u dickwils voor ooghen worden ghebracht, dat ghy leeren sout hoe ydel dat de hope van de menschen is, en hoe vals de ghedachten, en peyst dat u can over comen dat aen eenen jegelyck en aen veel over-comen is &c.

Hy is gheluckich en wys die uyt een anders quaet syn quaet doen schouwt en betert.

DEN MENSCH.

HEer ghy zyt rechtveerdich en u oordeel gaet recht, maer spaert my ist dat ick spreke tot mynen Heer, ick ben stoff

ſtoff en aſſen. En is de doodt van den booſen uwen wil niet ? en gaen u bermherticheden niet boven alle uwe wercken ? En als ghy ſult vergramt gheweeſt hebben, dat ghy ſult ghedencken de bermherticheydt : en hebt ghy niet gheſeyt ick en begere de doodt van den Sondaer niet &c. de boosheyt en ſal den booſen niet binderen in wat dach dat hy ten leſten van ſyn quaet ſal bekeeren, en ſal het dan gheen tyt zyn om penitentie te doen ſoo lanck wy leven?

Dat men de Penitentie niet en mach uytstellen ten opsicht van de Goddelijcke bermherticheyt.

CHRISTVS.

GHy zyt veel te dom ô Menſch : die u ſelven vleydt dat ghy op hope leeft van bermherticheyt ſonder te dencken op myn rechtveerdicheyt, ſult ghy daerom quaet zyn om dat ick goet ben?

Worde ick daerom bermhertich ende

tot vergiffenisse versocht, op dat ghy gheruster sondicht ende te vrymoediger my tot gramschap beroept, ende ten lesten als ghy my nae uwen smaeck met smaedighe woorden versaedt hebt, en sult niet te min u selven (daer op betrouwende) myn bermhertieheyt beloven. Ick bekenne groot is myn bermhertieheyt, maer ghy die soo dickwils van my door inwendich in-geven, soo dickwils door vermaeningen van myn woordt onderricht zyt, noch hebt ghy altyt mynen geest wederstaen. Ende ghelyck een slangh die doof is, en die haer ooren stopt, en hebt ghy myn stem niet ghehoort, hoe derft ghy in't eynde myn bermhertieheyt hopen, de welcke nae de versteentheyt van u onbewegelyck hert voor u selven de gramschap bewaert in den dach van gramschap.

Voorwaer het is met meerder recht te vreesen dat ghy misschien sult verworpen worden, om dat ghy myn bermhertieheyt misacht hebt, die ick u soo dickwils van selfs heb toe-gesonden, ende gheheel ghevolght hebt de lusten van u hert, die ghy daer nae sult verachten soo wanneer ghy

ghe-

gecomen ſult ſijn in u ongeluck, ende ſoo ſulde ten leſten, als onweerdigh zynde myne bermhertigheydt, over ghelevert worden aen myn rechtveerdigheydt, want met deſe verdiende vraeck wort den Sondaer gheſlaeghen, dat hy ſtervende ſijn ſelven vergheet die gheſont ende levendigh ſijnde my heeft vergheten.

En ſeght dan niet: de bermhertigheydt vanden Heere is groot, de grootheyt van myn ſonden ſal vergeven worden, want ghelyck de bermherticheyt alſoo comt de gramſchap van hem haeſt naer-by, en de gramſchap ſiet naer de ſondaers, wandelt dan liever als ghy licht hebt, op dat u de duyſterniſſen niet en over-vallen: al dat u handt can doen, doet dat terſtont, wat ſulde naermaels doen oft connen doen als u de kracht beſweken ſal hebben. Verbetert nu uwen wegh in u jonckheyt met te letten op myn vermaeninghen: Siet 't is nu den aenghenaemen tydt, 't is nu den dach van Salicheyt, iſt ſaecken dat ghy die te lichtveerdich verſuymt, ghy belooft u al te licht eenen anderen tydt van penitentie, een laete penitentie is ſelden goet,

want de sonden en worden soo niet verlaeten als sy u verlaeten om dat de krachten van sondighen u begheven, en 't is seer wonder dat ghy u Saelicheyt op soo een onseker en twijfelachtighe saeck derft stellen, die anders altyt het sekerste soeckt te weten.

Nu draegh ick myn gratie op, de welcke daer naer misschien (by u verworpen zynde) aen u rechtveerdich sal gewcygert worden.

O dat ghy wist hoe perijckeleus en schadelyck dat is myn gratie niet te ontfangen, en my roepende te verstooten, ghy sout nae my loopen ghelyck een hert tot de fonteynen der wateren, ghy sout besorght zyn om door goede wercken uwen roep seker te maecken, doet dan allsnu dat ghy allsdan wel sout willen ghedaen hebben, aenghesien ghy niet meer en sult connen doen, ende niet ghedaen te hebben als ghy het conde doen, sult ghy grootelycx beclaegen, maer ghy en sult voor u droefheyt geen over-ghebleven middel meer vinden, dat den Mensch ghesaeyt heeft, dat sal hy maeyen, dit leven is den tydt

van

van saeyen, en in de doodt sal den tydt zyn van maeyen: Ist dat ghy bederffenis in het vleesch ghesaeyt hebt sult bederffenis van het vleesch maeyen, saeyt dan soo u saet in traenen dat ghy alsdan inde blyschap maeyt: verstaet dit altemael wel die Godt vergeet, verstaet het wel op dat ghy niet ghenomen en wordt, en datter niemandt en is die u verlost.

Siet ick heb negen en negentich schapen inde woestyne verlaten en u heb ick alleen dolende ghesocht, ende nu ben ick ghereet u als eenen goeden Herder op myn schouders wegh te nemen op dat ick u met blyschap wederom sou brenghen in myn schaeps-koo, en wilt my niet langer bedriegen in myn begeerte ende myn Engelen door blyschap waer door sy verheugen over eenen leetwesigen sondaer.

DEN MENSCH.

VOorwaer ick heb ghedoolt ghelyck een schaep dat verloren is gheweest, maer Heere Godt soeckt ghy uwen Dienaer die ghy hebt comen soecken om Salich te maken die verloren was, ick heb

tegen u alleen ghesondicht en quaet tegen u ghedaen, maer siet de gelegentheyt om u glorie te verlichten, ist dat ghy volgens uwe geloften bermherticheyt thoont aen eenen armen en ootmoedigen mensch, ende wint als ghy geoordeelt wordt quade oordeelen der menschen, die van u geen ghevoelen en hebben, en het goedt, maer om de boosheyt der menschen te vreken, sy oordeelen dan seer strengh ende onbermhertich: maer ick kennis hebbende van u sachtmoedicheyt en goetheyt, sal tot u wederom keeren gelijck eenen verloren Sone tot synen Vader der bermherticheden, op dat ghy my van u aenschijn niet en verworpt.

Ondersoeck der Conscientie eerste bereydinghe tot berou ende bicht.

CHRISTVS.

COmt mynen Sone wederom, waerom blyft ghy buyten om den draf te nutten vande verkens aen wie gheoorloft is by my alle ghenuchten der menschen te ghenieten

ghenieten, keert uyt gans u hert wederom ende ick sal u ontfanghen in myn omhelsinghen; maer siet de manier overdenckt eerst alle de jaeren ende daeghen die ghy door sonden hebt over ghebrocht inde bitterheyt van u ziel, ende ondersoeckt u selven met een goede meyningh, put neerstichlyck uyt alle de verborgentheden van uwe Conscientie. Ist dat ghy dit maer slappelijck gedaen hebt, veel sal u ontvliegen, want het hert van den mensch is verdraeyt ende boos, en wie sal het kennen, niet en isser moyelijcker als syn selven te kennen, maer daer en is oock niet nootsakelycker. 'T is dan ydel alles te weten ist dat ghy u selven niet en kent. Syn sieckte te kennen is beginsel van ghesontheydt.

DEN MENSCH.

IN veel vergrammen wy u, maer ghy Heer hebt my gheproeft ende gekent, ende alle myn ganghen hebt ghy ghetelt om dat sy al-te-mael bloot ende open zyn voor u ooghen ghy weet best wat in den mensch schuylt, ende ghy verstaet myn ge-

peysen van veer, maer wie van ons kent de misdaeden, suyvert my Heer van de verborghentheden, want ick vreese alle mijn wercken, wetende dat ghy den boosen niet en spaert, mijn boosheden zyn vermenighvuldight boven de hairen van mijn hooft, en ick en heb niet ghecost dat ick sien soude, maer ghy ô waerachtigh licht die verlicht alle menschen op dese wereldt, verlicht de duysternissen van myn ghemoet op dat ick sien waer in ick u geboden heb af-gheweken, ende dat ick terstont ghestelt worde op den rechten wegh: antwoordt my hoe veel boosheden en sonden dat ick heb.

Het Berouw,

Eerste deel der Penitentie.

C H R I S T V S.

UWe Conscientie sal u licht antwoorden, ten waer ghy misschien hadt een verhart ghemoet, vraeght haer voor goet sy en sal niet swijgen, en quelt sy u somtyts niet? oock sonder dat ghy haer ondersoeckt, en berispt sy u niet al te dickwils,

ende

ende en geeſſelt ſy niet met eenen verborgen ſlach den plichtigen, iſt ſaecken nochtans datter naer een neerſtich onderſoeck u jet niet te voren en comt geeft dat over aen myne bermhertieheyt, noch en quelt u niet met ſchrupelen, want ick hebbe gewilt dat dit Sacrament van penitentie u meer ſou dienen tot trooſt als tot pyne.

Nochtans het gheſchiet menighmael dat de eyghen liefde maeckt dat den menſch ſyn hert laet vervoeren door de boosheyt om te verontſchuldigen ſyne verontſchuldingen in de ſonden, maer ghebruyckt ghy tegen u ſelven de deelen van eenen plichtighen van eenen beſchuldigher ende van eenen Rechter, ter zyden gheſtelt hebbende alle eygen liefde: ende, alſwanneer ghy ſult bevonden hebben dat ghy plichtich zyt en ſpaert u ſelven niet, maer beſchuldicht u ſtraffelijck, en zyt bedroeft uyt gantſch u hert, dat ghy my uwen Godt, Schepper en Saelichmaker vergramt ende verſmaet hebt, den welcken ghy met de grootſte liefde ende boven alle goet moeſt omhelſen.

Overdenckt hoe dickwils dat ghy om de schaede vande alderminste saeck weent en kermt, en ghy en weent niet als gy schade hebt ghedaen aen u ziel, ende hebt my u opperste goedt verlaeten: ghy kent my voor Heer, maer waer is myn vrees, ghy noempt my uwen Vader, en waer is mijn liefde. Hoe dickwils heb ick het u (in 't verborghen aensprekende) gheseyt, jae u eyghen ghewisch oft Conscientie heeft het u gheseydt. Dit is den breeden wegh die u leydt tot het verlies, langhs desen wegh en zyn sy niet ghegaen die Godt behaeght hebben: hoe lanck sult ghy de ydelheydt beminnen ende de loghen soecken, maer ghy hebt niet te min mijn vermaeninghen achter u gheworpen, ende siet ick staen noch voor de deure, ende kloppe en worde qualijck ontfanghen.

DEN MENSCH.

EN komt niet in het oordeel met uwen dienaer want al die leven en sullen voor u aenschijn niet gherechtveerdight worden, ghedenckt bid ick Heer dat ghy

my

my van slyck gemaeckt hebt en sult my in assen wederom doen veranderen ende aenghesien dat ghy niet en haet van al dat gy geschaepen hebt, sullen u bermherticheden my voor een ander spaeren, want ick ben te arm ghemaeckt.

De maniere om zijn selven tot berou oft droefheydt te verwecken over de sonden.

CHRISTVS.

GEdenckt ô mensch wat ick u ghedaen hebbe, want wat hebt ghy, dat ghy niet en hebt ontfanghen van my, ende siet toe om dat het quaet en bitter is uwen Heer ende Schepper verlaten te hebben, ende soo ondanckbaer ende wederspannigh te zyn aen uwen oppersten wel-doender.

Ick heb u ghe schapen naer mijn beldt ende gelijckenisse ende op u geteeckent het licht van myn aenschijn op dat gy bekent sout wesen, ende my uwen Schepper sout loven, ende ick heb u ghestelt boven alle

de

de wercken van myn handen, maer ghy als ghy inde eer waert, en hebt ghy het niet verstaen, ghy zyt vergeleken aen de dwaese beesten, ende ghemaeckt ghelyck een peert ende muyl daer geen verstandt in en is, maer ick heb u tot noch toe soo vaderlyck en voorsichtichlijck bewaert ende ghevoedt gelyck eenen Arent beroepende syne jonghe om te vliegen, ende vliegende boven hun, heb ick u krachten ende ghesontheyt, en in soo veel perijckelen ende tegenspoet u salicheyt gegeven, ick heb u de noodtsakelijckheden tot u noodtdruft ende andere ontallijcke weldaden vergunt; maer hoe dickwils hebt ghy die gaeven ende myn weldaden (booser gemaeckt zynde) tot myn verachtinghe misbruyckt, als ghy dick en vet hebt verlaeten Godt uwen weldoender.

Al ist dat dese cleyn schijnen te wesen overleght het grootste wat meer, ghesien ghy als een slaeve van den duyvel sout verloren en schuldich zyn de eeuwighe doodt. Ick ben om uwen 't wil van den Hemel gecomen ende mensch ghewordén, om u heb ick de gedaente van eenen knecht

aen-

aengenomen, daer ick ben den Heere van al, ick heb soo veel arbeydt en droefheyt gehadt, en heb u voor eenen grooten prys verlost, maer door myn bloet, op dat ghy my sout verheffen en in u hert en lichaem draegen, en wat heb ick aen mynen wyngaert connen doen dat ick niet ghedaen en hebbe, maer wat hebt ghy my wederom ghegeven voor allen het ghene ick u ghegeven hebbe, ist niet gheweest quaet voor goet ende haet voor myn liefde? ick heb verwacht dat ghy druyven sout maken, ende siet wilde wyngaerden, ghy hebt u ziel sonder prijs verkocht, wyens prijs is myn bloet, want wat is dit al waerom gy soo licht en dickwils u ziel verliest, ghy verquist en acht myn bloet cleyn, wat zyt ghy anders als eenen roock, ende een schaduwe, een ydelheyt oft een begheerlyckheyt van vuyl winst.

Dese al-te-mael heeft mynen Apostel ende myn andere vrinden gheacht ghelyck dreck, om dat sy souden winnen, maer ghy maeckt die soo veel, dat gy my liever hebt te vergrammen als den mensch, het eeuwigh goedt ende de blyschap liever te ver-

liesen

liefen als de verganckelycke, ende liever myn gheboden te verachten als de oordeelen des werelts.

Ende wat sal 't u helpen dat ghy wint de heele werelt, ende dat ghy de schaede van u ziel lydt, gheeft ghy my dit wederom ó dwaesen en sotten mensch.

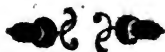
DEN MENSCH.

WIe sal voor u uyt-spraeck staen oft wie sal een op duysent antwoorden, ick bekenne, om dat ghy Godt sijt, langhsaem, en verduldigh, ende van groote bermhertigheydt, die de sonden van alle menschen vergheeft en door de vingeren siet om de Penitentie, wie sal aen myn hooft water gheven ende een Fonteyn van tranen aen myn ooghen om dat ick niet en heb onderhouden u ghebodt, ick heb in Ydelheydt myn ziel ontfanghen, voor de welcke ghy u beminde ziel tot de doodt hebt ghegheven wat sal ick u segghen onbegrypelycke goedtheydt, ick heb ghesondight, maer spaert, my ende en wilt my niet verdoemen die voor my hebt willen ghedoemt worden.

CHRI-

CHRISTVS.

ICk heb u bemint in eeuwighe liefde ende ick heb u te saemen en soo soetelyck ende door soo groote gaven tot myn liefde ghenoodt, maer ghy hebt gheloopen ghelyck een Overspelster naer haer vryers ende niet ghevreest dat gy den vrint des werelts ende mynen vyandt sout worden, ghy hebt my (de Fonteyn der levende wateren) verlaeten, ende bedorven putten ghegraven die gheen water en konnen houden als ghy met blyschap water konde putten uyt de fonteynen van uwen Salighmaker, ick segghe ghy hebt liever den vyandt willen volghen (die den dienst hem ghedaen, ende de winst van een corte vreught) met d'eeuwighe tormenten meer vergelt als my die ick (my naer-volghende) te croone met eere en glorie,

Berouw

Berouw der sonden met hope van Vergiffenisse.

DEN MENSCH.

HEer ick heb gesondicht ende ick heb voor u quaet ghedaen maer veer van my dat ick segh met den Sondaer : Grooter is mijn boosheydt als ick vergiffenisse verdien , want ick wete dat ghy menighvuldigh zyt om te vergeven , ende al ist dat myn sonden seer vermeerdert zyn , daer en is nochtans gheen ghetal van u bermhertigheyt ick soude dan wan-hopen dat ick u bermhertichęden niet en kende , ende den beproever oft ondersoecker en slaept niet , maer ick stel daer teghen mynen JESVS , de ghedachtenisse van u overvloedigheydt der soetigheyt , die ghy hebt op-ghedraegen aen David soo swaerelyck sondigende , aende Overspelster, den Verrader , de Sondaresse Maghdalena , den loogenden Petrus , aen het roepende Cananees-vrouken, aenden op-roerighen Moordenaer hangende

de aen het Cruys, oock selfs aen die u Cruysten. Dat sy dan hopen in u die uwen Naem ghekent hebben, want ghy en sult niet verlaeten die u soecken. Iae oock niet die ghy roept u niet soeckende.

Ick heb ghedoolt ghelyck een schaep dat verloren is gheweest, 't is my leet uyt 't binnenste van myn hert om u liefde, och oft ick u noyt vergramt en hadde, och oft ick u oock in der Ieuwicheyt noyt en vergramde, en wie sal my geven dat ick waer in myn jonge dagen, inde welcke ick noch de Vaderlijcke soeticheyt van u aenschijn ghenoten heb, niet te min aenschouwt my nu oock eens, en weest my bermhertigh want ick ben alleen, ende arm, ontfanght uwen Dienaer in het goet, waer sal ick van u aenschijn verder loopen, nievers en ben ick wel gheweest sonder u, naer dat ick van u gaen loopen was. en verworpt my niet van u aenschijn noch en levert my samen niet met de sondaers en versmaedt geen rouwich en ootmoedich hert die het hert en nieren door-siet, ghy kent die begeerten van myn hert, ende myn gesucht en is aen u niet verborgen,

CHRI-

CHRISTVS.

CAn dan een Moeder haer kindt vergeten om dat sy haer niet en ontfermt over den Sone van haer lichaem, ende al ist dat sy die vergeten heeft ick en sal u niet vergeten, want ick heb myn ziel voor u ghegeven en heb u in myn Bloedt gewassen: hebben u sonden geweest ghelyck scherlaken sy sullen als sneeuw wit ghemaeckt worden, ende ist dat sy root gheweest zyn ghelijck een wormken, sy sullen wit zyn als de wol.

DEN MENSCH.

HEer, ô hoe soet ende goet is uwen gheest in alles! ghebenedydt myn ziel, den Heer en wilt niet vergeten alle sijne vergeldingen, den welcken aen alle ons boosheden ghenadich is, die allen ons kranckheden geneest, die ons leven van de doodt verlost, die ons croont in de Bermhertticheyt ende beweginghe, die in het goet uwen wensch vervult uwe jonckheyt

sal

ſal vernieuwt worden als die van eenen Arent.

Ick bedanck u Heer uyt het binnenſte van myn ziel, om dat ghy het leven ende de Bermherticheyt tot noch toe ghegeven hebt, noch my in die ſonden (ghelyck ghy nochtans conde doen) en hebt laeten verlieſen, op dat u goetheyt my ten minſten tot de penitentie ſou brengen.

Het ander Deel der Penitentie,

De Bicht.

CHRISTVS.

MAer op dat ghy ten vollen in myn gratie ſout comen, nae dat ghy aen my beleden hebt u onrechtveerdicheyt tegen my, gaet ende verthoont u oock aen den Prieſter, aen den welcken ick de macht heb gegeven van te binden ende te ontbinden. Want die ſyn boosheden verborgen houd en ſal niet onderweſen worden: maer die de ſonden ghebicht heeft ende de ſelve verlaeten ſal hebben, ſal de Bermher-

ticheyt volgen. Soon en zyt niet beschaemt voor u ziel de waerheyt te seggen. Want dat is een schaemte by-brengende de sonde, ende een schaemte by-brengende glorie. Opent dan aen mynen Stadthouder volcomentlyck ende oprechtelyck u ghemoet, ende hy sal voor u den Hemel open doen, want daer toe zyn hem over-ghelevert de sleutels van het Ryck der Hemelen.

Wat schaemt ghy u voor eenen mensch uws gelijck ende eenen Sondaer te seggen dat ghy u niet en hebt gheschaemt te doen voor my, want waer ghy zyt, ghy zyt altyt voor myn oogen, die op alle plaetsen de goede ende quade siet, veer zy dan van hier dese schaemte, die alleen profijtich is als ghy sondigen wilt, maer schadelijck als ghy wilt berouw hebben, want wat ist de sonden bedeckt te houden, als wonden te bedecken, ende de nootsakelijcke hant van den ghenees-meester niet en willen ontfangen, tot datse verrot en voor het gesicht van u dwaesheyt, acht ghy alsoo u eer meer als u Salicheyt? ende vreest ghy u te veropenbaren aen den Mensch ghelyck gy zyt,

die daer maer voor de heel werelt sult beschuldicht ende verdoemt worden, wat sult ghy dan doen allendich Mensch in dyen schrickelijcken dach soo wanneer ick sal veropenbaeren de verholentheden der duysternissen, en sal vercondigen de Raeden des herten, ende niet en salder verholen blyven het ghene niet en sal gheweten worden, ende het ghene gedaen ende geseyt sal zyn in duysternisse, sal in't licht comen voor de heele werelt, dat u dan niet en schaemt te seggen het ghene u niet geschaemt en heeft te doen. O hoe menichmael gheschiedt het dat myn Sacramenten vaten van gratie ende Salicheyt worden, als stronckel-steenen voor sommighe door hun onredelijcke schaemte. Maer overwint dese schadelijcke schaemte, ende verootmoedicht u voor den Priester, den welcken ick ghestelt hebbe in myn plaetse als eenen gheneef-meester ende Raedts-man, Seght u boosheden op dat ghy soo gherechtveerdicht wort.

DEN MENSCH.

ICk hebbe ghesceydt, ick sal myn onrechtveerdicheydt teghen my belyden aen den Heer ende oock aen den mensch den welcken ick eer bewyse in u plaets. Heer vergeeft het misdaet van myn sonden ick ben eenen Mensch ghelyck ick wete, om dat in myn vlees geen goet en woont, en ist dat ick het sal gheseydt hebben sonder sonden te wesen, ben een logenaer, en bedriegh myn selven: het dolen, het vallen, niet te weten, ende bedroghen te worden, ben ick onderworpen, waerom wil ick het loochenen, oft veynsen, waerom wil ick onnooselder, oft heyligher by den mensch schijnen, als ghy my kent te wesen? die siet het binnenste van myn hert? ick sal liever aen hem suyverlijck alle myn wonden ontdecken; op dat ick soo te lichter van hem ghenesen worde, den welcken (van u voor my inghestelt zynde) ick kenne u voor mynen genees meester.

De vlucht der ghelegentheden ende van de hervallinghe.

CHRISTVS.

SOon ghy hebt ghesondight, en voegh-er gheen sonden meer by, maer bid dat u de voorgaende sonden oock verghe-ven worden, want komende van de biecht sijt ghy nu gheheel inde jordaene, dat is, in het badt van myn bloet ghesuyvert over demelaetsheyt van u sonden. Siet dan dat ghy niet wederom en keert ghelyck een swyn tot de modder, oft ghelyck eenen hondt tot sijn vuyligheydt, siet nu, gesont sijnde ghemaeckt dat ghy niet meer en wilt sondighen, op dat u niet ergher over en kome, die dickwils her-valt geeft genoech te kennen dat hy gheen goede Penitentie ghedaen en heeft.

Stelt u dan vastelijck voor eerder al-te-mael te lyden als my nochtans te vergram-men: maer hier toe sal u meest dienen te kennen tot wat sonden gy meest ghenegen

zijt, als oock door wat ghelegentheden van sondighen ghy het meest komt te vallen, op dat ghy u hier het alderbeste versterckt daer ghy u bevint crancker te wesen, ende meerder onderworpen aen het peryckel, maer in teghendeel ontdeckt neerstichlyck den wortel van den welcken voorts-komen soo veel dorens, distels ende schadelycke broedsels van uwe ziel, ist dat gy dyen kunt uyt-kappen oft ten minsten verdoffen, voorwaer ghy sult veel ghedaen hebben, maer nochtans dese saeck wort van weynige gedaen, sy blyven altyt hier door in't selve vuyl, sy beschuldigen de conscientie, en sy en ghenesen niet, sy leggen hun sonden af, ende nemen voor hun te beteren; maer terstont keeren sy wederom tot hun vuylicheyt, nu beweenen sy datse misdaen hebben, ende weynich daer naer doen sy wederom dat beweent moet zyn, en sy spelen dit spel by naer met my hun leven lanck, tot dat de onverwachte doodt hun wegh neemt en begraeft in het diepste, ende dat den put der hellen over hun den muyl opent ende inslickt.

Wacht u Mensch dat ghy niet en volght die alsoo misbruycken myn verduldicheyt ende langhsaemheyt, ende soo dickwils myn gratie verworpen ende te vergheefs ontfanghen Cruysende wederom door hun selven den Sone Godts die sy tot spot hebben. Ick segghe aen u seer moeyelijck te zyn datse wederom tot penitentie gheroepen worden. Want de aerde die dickwils den reghen die over haer comt in-drinckt ende voorts brengende goede cruyden, aen die haer besitten, ontfanght de ghebenedydingh van Godt, maer de welcke voorts brenght distels en dorens is verworpen ende seer naer aen dē vermaledydinge, wyens eynde loopt in den brandt.

Doet oock alsoo niet den eenen mensch met den anderen? van den welcken hy dickwils vergramt is, ten lesten werpt hy hem gheheel uyt syn vrientschap en uyt syn gratie.

DEN MENSCH.

OCh Heer ick ben een weynich verblydt in het ghene van u ghesey; is

om my te troosten: Maer ghy brenght nu wederom woorden voorts vol schroom en bitterheyt, wat sal ick segghen mynen Heer, ick worde becommert en ben beschaemt myn aensicht tot u te heffen, om dat myn boosheden vermenichvuldicht syn boven myn hooft. Want ick ben te cleyn ghemaeckt, soo dickwils ingaende myn selve wegen, ende eenen verachtelijcken hondt soo dickwils in u ghesicht ben weder-gekeert tot myn vuylicheyt. Waer sal ick van uwen geest gaen, ende waer sal ick van u aensicht vluchten.

CHRISTVS.

WAer sult ghy dan loopen o mensch, ten zy tot de Bermhertichcyt van dyen, wyens macht ghy door het sondigen veracht hebt. Niemant van u lieden vlucht wel van my ten zy tot my, van myn strengicheyt tot myn goetheyt Wat plaets sal u vluchtende ontfangen, daer ghy my niet tegenwoordich en sult vinden. Ist saecken dat ick dit voorworpende u bedroeft heb tot penitentie, soo gaet het wel. Want de droef-

droefheyt die naer Godt is werckt een gestadige penitentie tot haer Salicheyt.

Dit alleen vermaen ick u, dat ghy door het perijckel ende schaede van een ander dit wel verstaet, de welcke met den mondt hun sonden wel, belyden voor Godt, maer hun herte daer-en-tusschen en is met my niet oprecht; want sy altyt het selve her-doen, ende alsoo gaen ten lesten verloren.

Hoe licht sou het aen veel vallen de sonden te ontvluchten, datse voor goet wilden vluchten de perykelen. De sinnen van den mensch sijn al te seer gheneghen tot het quaet in hun jonckheydt en sult ghy tusschen die occasien ofte weckfels om te sondighen gaen sonder ghequetst te worden?

Kan dan den mensch het vuer in synen schoot bewaeren, dat zyn cleederen niet en ontsteken? oft kan hy wandelen op de gloyende colen dat sijn voeten niet en verbranden? siet David, Salomon, Petrus, ende meer andere waren door Wysheydt en Heyligheydt vermaert, nochtans heeft de ghelegentheyt hun ruine geweest, waerom

waerom dat aen u tot een voorbeelt vandē menschelycke swackheydt ende schalckheyt die worden voor-ghestelt, want sy, die soo licht ghevallen syn u leeren dat ghy oock niet vallen en sout, ende ghy derft u selven betrouwen ende in het midden vande peryckelen u selven gherustheyt beloven. Saligh is den mensch die alydt bevreest is.

Goet voor-nemen.

DEN MENSCH.

ICk heb ghesworen en voorgenomen te bewaeren de oordeelen van rechtveerdigheyt, maer wat kan ick doen sonder u, ick neem te vergeefs voor, ten sy gy u gratie daer by voeght, Ick wil u altydt wel dienen, maer sonder u en can ick u niet dienen. Ghy dan die hebt ghegheven het willen, gheeft het volbrengen. Bevesticht dit Heer, dat ghy in my ghewerckt hebt noch en verworpt my niet van u aenschyn noch en neemt uwen heylighen geest van my niet wegh, maeckt myn vlees vast door

u vrees

ū vrees; ende quetst myn hert met u liefde, op dat ick daer door eeuwighlyck met twee voeten wandele inde weghen van u gheboden.

Het derde Deel van Penitentie, De Voldoeninghe.

CHRISTVS.

WAndelt voor my ende ick sal met u zijn in allen uwe weghen, en sal u ganghen aenleyden. En weet gy dan niet soo seer den Sondaer verheven is ende gewеest inde genuchten dat ick hem soo veel tormenten schuldigh ben? En ist niet rechtveerdich dat voor de maet van het quaet een manier van straffen is, ist dat gy 't begrypt voor-comt de sententie in tydts en bemerckt in u selven, dat gy misschien ten lesten niet en wort geworpen inden kercker, ende niet uyt en sult komen ten sy gy betaelt tot het lesten oortjen toe. 't Is nu lichter te voldoen aen de Goddelycke rechtveerdicheydt, als het noch tydt is van berm-

bermhertichevdt ende de daghen van Sa-
licheydt. 't Is lichter hier de boosheden te
betaelen als te bewaren in dyen tydt als
ick rechtveerdicheden sal oordeelen.

Daerom keert tot my met u heel herte
in het vasten, ghekryt en geween. Gy hebt
te dickwils met de ydelheden ende wellu-
sten van het vlees te volgen, my vergramt.
Ist niet reden dat ghy u lichaem castydt en-
de brenght tot slaverny? dat ghelyck het
vreughde vleesch u heeft ghetrocken tot
de schuldt; dat alsoo bedroeft weder keert
tot berouw.

Maer het Ghebedt der ootmoedighe
ende sachtmoedighe heeft my altydt be-
haeght, ende heeft my verweekt dat ick
hun over hun sonden sou ghenadich sijn,
ghy sult dan het selve Ghebedt voor goet
uyt-storten, op dat ick als eenen waerach-
tighen Priester ende Advocaet aen de rech-
te zyde mijns Vaders voor u bidde ende
op-offere aen mijnen Vader den prijs van
mijn bloedt ende de verdiensten van myn
lijden, waer door dat ick voldaen hebbe
voor de sonden van de heele wereldt.

Verlost oock door aelmoessen uwe son-
den

den: niet en beweeght my soo seer tot bermherticheydt als dat ick u sien de arme bedroefde met de liefde van broederlycke liefde ontfermen. Maer ist dat gy aen hun het inghewant der bermherticheyt sult ghesloten en hun gheroep sult veronachtlaemt hebben, siet dat ghy self somtydts niet en roept ende niet ghehoort en wort, wilt gy dan voldoen voor u sonden, siet het ghebedt is goet met het vasten ende de Aelmoes.

Maer de voldoeningh is het beste van al, my het aenghenaemste ende is aen u het profytelyckste. Doet alle ghewelt van Penitentien teghen die fouten ende wortels der fouten ende keert u alsoo voor goet ende alder-meest tot die Oeffeninghen der deughden, die het schadelyck behaghen van u ghemoet het meest teghen-stryden, ende de welcke het moyelyckste sijn aen het vlees van dyen kant dat het meest gheneghen is om te sondighen, maer waerom wilt gy stellen de ghenees-plaester aen den voet als het hooft cranck is, elcke zieckte heeft zyn remedie, aldus oock uwe sonde, niet en maeckt de Penitentie seker als den haer

haet van de sonde, als ghy soo leet-wesich sijt, dat het u beter is in u ghemoet, het ghene u te voren soet was in't lichaem, dan hebde waerachtich berou, ende ghy versoent u waerachtelyck met my.

Maer misschien sullen u myn vermaeningen hert vallen, noch herter zyn die, vande welcke ick u door dese vermaeningen begere te bewaeren. Nochtans seghe my, en hebt ghy tot noch toe geen herter voor de werelt en u vlees gheleden. Dat hun heeft behaeght 't ghene Sathan u heeft ingeblasen, ghy hebt het licht-sinnichlijck en vlytich ghedaen dat ick voorsien, gheraeden en gebeden heb door de liefde ende myn bloet, op dat ghy myn versterringhe sout in u lichaem draegen, ghy hebt het uyt-ghespogen, dool ick....

Siet ick sal u beschuldigen en u stellen tegen u aenschijn, datter eenige hope van winst, eer oft uytschijnicheyt u hadde verthoont, sout ghy niet doen al wat ghy cont ende de moyelyckste reysen te water en te landt aenghenomen hebben? waert dat ghy met sieckte overvallen waert, en soude niet liever allen u selfstandicheyt

voor

voor de Medecynen uyt-gedeylt hebben, ghy sout liever yser en vuer verdraeghen hebben, als dat ghy aen het peryckel van u leven sout onderworpen zyn. Waert dat ghy van een andere door injurie, schade oft verachtinghe ghequetst hadt gheweest, wat en sout ghy niet ghedaen hebben voor u profyt faem ende eer wederom te crygen, maer gy om my te behaegen, hoe luttel ist dat ghy ghedaen hebt, voorwaer dat ghy weynich gearbeydt had, ghy sout groote rust voor u gevonden hebben, ende dat ghy het thienste deel van de selve voor den Hemel gedaen hadt, ghelijck voor de werelt, ghy sout behouden ende Salich leven, want myn jock is soet ende mynen last is licht.

Maer ghy en cost dit nauwelycx ghelooven, wat wonder, ghy en smaeckte niet, hoe soet den Heer is, noch ghy en begrypte niet 't gene boven is, want ghy zyt verleydt en aenghelockt door dese die op de aerde zyn, maer wat vrucht hebt ghy daer uyt, waer over ghy nu beschaemt zyt, wyens eynde de doodt is, maer verlost zynde van de sonde, zyt eenen dienaer

naer ghemaeckt van de rechtveerdicheyt. Ghelyck ghy dan u litmaten hebt overgegeven om de onsuyverheyt en boosheyt in de boosheyt te dienen, gheeft die nu soo over om te dienen de rechtveerdicheyt in heyligh-makinge, ende ghy sult dan bekennen hoe soet en goet ick ben aen die recht van herten zyn.

DEN MENSCH.

WAerachtich Heer, tot al het ghene ick my keere (ende waerom ick tot noch toe te vergeefs gearrebeydt hebbe) en vinde daer in niet als een ydelheyt ende quellingh voor de ziel, en datter niet en blijft onder de Son, maer ghy Heer blyft altyt in der Eeuwicheyt. Wat isser dan goet voor my als u Heer aen te hanghen, ende te stellen in u alleen myn hope, wie sal my scheyden van u liefde: och oft dat het selve noyt en doet het leven oft de doodt oft eenich ander schepsel.

Maer hoe sal ick tot u comen en worde met u vereenicht, ten zy ghy my met de koordekens van u liefde ghetrocken hebt, treckt

treekt dan my bid ick u, op dat ick tot u soope ghelyck een hert tot de fonteyn der wateren, helpt my om de glorie van uwen Naem, om dat ghy mynen Godt en Saeliehmaker zyt.

BY-SCHRIFT.

Vanden Over-setter, leerende de manier hoe men de nootsakelijcke deught der Boetveerdigheydt oft Penitentie, Berou, Bicht, en Voldoedoeninge moet uyt wercken.

Arme Mensch uyt Slym gheboren
Op dat ghy noyt gaet verloren,
Om een doodelÿcke sondt
(Die soo veele zielen wondt)
Let op u manier van leven
Dat ghy Godt een ziel cunt gheven
Onbesmet, die door u deught
Haer met Godt altÿdt verheught

'k-Segh noch eens: let op u saecken,
Hoe g'u moet Boetveerdigh maecken
Als ghy eens ghevallen zijt
Dat ghy op-staet, en u mijdt
Tot den tweeden val te komen
Eer de hulp u wort ontnomen
Als ghy al te dickwils valt
En den bott alsoo vergalt,
Komt ghy dickwils Godt te stooren
VVilt naer goeden raet eens hooren
Dat ghy over u misdaet
Maeckt berouw, en niet te laet
V beschuldicht van de sonden
Daer u Godt heeft in bevonden
Dat ghy die by tijdt versoyt
Eer den wortel meerder groyt.
Laet u dan wel onderrichten
VVat ghy doet om wel te Bichten
Eer de doodt u eens verrast
Daer is u gheluck aen vast.
Datmen 't quaet beschreijt met suchten
En altijdt de sond' sal vluchten
Dat is ons noodtsaeckelijck
Om te crijghen t'Hemelrijck.
Sonder toeven te verwecken
Goet Berouw, dat ons can trecken

Door

Door de grati Godts altijdt,
Tot een strengh Boet-veerdicheydt.
Penitentie te seggben
Die men Sondaers op sal leggben
Eer men de verloßingh wacht
VVaer in dat bestaet de cracht
Van voldoeningh, op 't betrouwen
Om sigh beter te onthouwen
Van het quaet soo licht ghedaen
Daer hanght onse Welvaert aen.
VVilt men Godt den Heer hier boven
Beternis van quaet beloven
En men valt weer als te voor
Ghy raeckt in een erger spoor:
VVant men acht 't quaet niet medallen
't Is gheleghen in het vallen
Al te dickwils, daerom leert
Dat men niet te laet bekeert,
Dat men Godt niet en comt quellen
Met het goet doen uyt te stellen
Op hoop: van bermhertichseyt
't Baert te grooten swarigheyt.
Als men al te lanck wilt beyden
Om sijn selven te bereyden
Tot Berouw en goede Bicht
't Maeckt noch swaerder het ghewicht

Van de sonden die u plaghen
VVant sy groyen alle daghen
Voor-ghenomen beternis
Dickwils noch veel erger is.
Doet ghy 't eens 't wort u vergheven
En noch meer, maer blyft ghy leven
Om te doen het selve meer
Ghy bedrieght u, niet den Heer
Die 't vergaff, want g'hebt ghelaghen
V te betren, en bedroghen
Niemant als u eyghen ziel
Dat sy al te dickwils viel
Als men sijn Boet-veerdigheden
VVilt ten dienst van Godt besteden
Dat is Penitenti doen,
Moet den Mensch heur haestigh spoen,
Eer te laet is door het sterven
In het quaet, om Godt te derven
Eeuwigh inder Eeuwigheydt
Sonder licht der Saligheydt.
Daerom wilt by tijdt bedencken
't Quaet dat uwe ziel kan krencken;
Sijt den Heer altijdt ghetrouw
En maeckt eerst een goet berouw
In het binnenste der herten
Thoont dat u de sonden smerten

Want

VVant sy vallen al te swaer,
Niet uyt vrees der hellen, maer
Vyt enckel liefde van Godts lijden
Daer hy ons wou door bevrijden
Van de doodt, en meer verdriet
Dat ons Adam achter liet.
Hebt ghy dan iet quaets bedreven
Bicht de boosheydt van u leven
En voldoet daer naer u schult
Siet eens wat ghy winnen sult.

Waerheyt baert Nydt.

HET VIERDE HOOFT-DEEL:

WOONSDACH.

Van de Leeringh om Godtvruchtigh te leven, ende de Hope tot den wegh der Salicheyt.

DEN MENSCH.

MYnen Heer ende Godt, eeuwighe wysheyt hoe wonder is uwen naem op der aerden, want ghy hebt het altemael ghesćhapen uyt niet door u machtighe handt: ende door u onmetelycke goetheyt hebt ghy my ghemaeckt, als ick niet en was, naer u beldt, en als ick verloren was, hebt ghy my verloſt in u bloet, en ghy hebt u koſtelycke ziel ter doodt ghegeven op dat ick ſou leven.

Ghy hebt oock op my gheſtelt het licht van u aenſchijn, op dat ick u myn hoogh-

ſte

Martin Bouche f.

ste goet soude bekennen, waerom dat myn ziel naer u mynen Godt verlanght ghelyck een hert nae de fonteyn der waeteren. O wanneer, en hoe sal ick verschynen voor het aensicht van Godt, want ick en vinde gheen sekeren ende gherusten wegh in dese soo verlaeten en dorre aerde, in dese plaetse van schrick; en van soo eene groote wildernisse.

Ghy dan waerachtich licht, die alle menschen verlicht comende in dese werelt, verlicht my die inde duysternisse ende schaduwe van de doodt sit, om myn voeten te bestieren in den wegh van vrede ende Salicheyt, verlicht myn duysternissen, seght wat ick moet doen om het eeuwich leven te besitten, ghy die den wech Godts in waerheyt leert, thoont my den wegh waer in ick moet wandelen, op dat ick tot u come, ô myn Salicheyt en leven.

CHRISTVS.

GHY vraeght met recht naer den wegh die leyt nae het leven, want daer is eenen wegh die aen den Mensch goet

dunckt, maer syn uyterste leydt hem tot de doodt, den wegh is engh en smal die naer het leven leydt, en luttel zynder die hem vinden, maer 't is den breeden wegh die naer de verdoemenis loopt, en eylaes hoe veel gaen langhs den selven, voorwaer sy en hebben geen sorgh in desen dobbelen wegh, jae onder soo veel om-weghen en om-keeren en soecken ghenen leytsman die hun can leyden op den rechten wegh en den selven thoonen, hier van comt het dat de goddeloose wandelen als in een ronde, en vindende den wegh van vrede en waerheyt niet comen allendichlijck te vergaen.

Ick sal u dan ingheven ô Mensch wat goet is en wat ick (uwen Heer) van u versoeck, te weten, dat ghy sout leven naer de rechtveerdicheyt en het oordeel, beminnen de bermherticheyt, en sorghvuldich wandelen met uwen Godt.

DEN MENSCH.

ICk weet Heer dat het den wegh van den Mensch niet en is, noch van syn kracht, dat hy wandelt ende bestiert syn gan-

gangen, hy weet geensins syn eynde noch den mensch die vremt en onbekent is op de aerde, en weet synen inganck oft uyt-ganck niet: sonder u zyn wy ghelyck do-lende schaepen geenen Herder hebbende.

O goeden herder soeckt uwen dienaer wederom, bestiert my in u waerheyt ende leert my om dat ghy mynen Godt ende Sa-lichmaker zyt, ende siet oft daer eenen wegh van boosheyt in my is, en leyd my in den eeuwigen wegh.

Den wegh en Leven is Christus, door het onderhouden van syn Gheboden.

CHRISTVS.

VVilt ghy den wegh kennen, siet ick ben den wegh, de waer-heyt en het leven, den wegh in *voorbeld*, de waerheyt *in gelofte*, het leven *inden prijs*, die my volght en wandelt niet inde duy-sternissen maer hy sal hebben het licht van het leven, ick heb u exempel ghegeven dat

dat ghy sout volgen myn voet-stappen; ende sout doen ghelyck ick heb ghedaen, siet myn leven dan in, en doet naer het voorbelt dat u op den bergh ghethoont is, te weten, leert van my om dat ick soet en ootmoedich van herten ben, want ick en ben niet ghecomen op dat ick mynen wil sou doen maer den wil van die my heeft gesonden, jae ick ben mynen Vader ghehoorsaem gheweest totter doodt, jae totter doodt des Cruys. Gaet ghy dan oock ô Mensch en doet aldus, zyt ootmoedich en ghehoorsaem, ende ist dat ghy wilt comen tot het leven, onderhoud de geboden. Het eerste dan het grootste ghebodt is: Gy sult uwen Heer ende Godt boven al beminnen uyt heel u hert, ende uwen even mensch gelyck u selven: die myn ghebo-den heeft, en die bewaert, is die my bemint, want de beproevinghe der liefde is de over-gevinge van het werck.

DEN MENSCH.

MYnen Schepper reyckt u rechte hant uyt naer het werck van u handen

op

op dat ick niet en wyck van u gheboden. Och oft mijn weghen bestiert wierden om te bewaeren uwe gherechticheden, want mynen wil is vande Weth des Heeren, maer ach ick ongheluckich mensch als ick ben: ick heb wel behaghen inde Weth voor soo veel aengaet den inwendighen mensch, maer ick ghevoel een ander Weth in myn litmaeten strydende tegen de Weth van mijn gemoet, soo dat ick niet en doen het goet dat ick wil doen, maer doen het quaet dat ick niet en wil doen, soo sijn de sinnen vanden mensch van jonghs af gheneyght tot het quaet, ende het lichaem (dat bedorven wort) beswaert de ziel, ende hoe sal ick u beminnen ghelyck ghy wilt ende moet bemindt worden, terwylen de manier van u te beminnen, is te beminnen sonder maete, om dat ghy alle de maten te boven gaet.

CHRISTVS.

MYn gheboden en zyn niet swaer, veel min onmoghelyck want mijn Iock is soet ende mynen last is licht, ist

saken

ſaken dat gy my niet en gelooft, u ſullen ſoo veel duyſende van myn ghetrouwe vrinden overtuyghen, die my uyt heel hun herten hebben aenghehanghen, jae oock de kinderen ende teere Maeghden broos van aert en ouderdom ſullen u beſchamen, ſiet hoe ſy gherekent zyn onder de kinderen van Godt, ende hun gheluck is onder de heylighen. Sy hebben het vleeſch met hun begeerten ter liefde van my gecruyſt, de wereldt ende alle haere aenlockinghen met de voet ghetreden, oock alle dreygementen ende ſoorten van tormenten ſterck veracht, den duyvel mannelyck overwonnen, ende alſoo met vreught om-helſende myn Iock, hebben my hunnen verloſſer uyt heel hun hert ghevolght, en ghy en cunt niet doen dat ſy ghedaen hebben.

DEN MENSCH.

DEſe zyn die gelyck de wolcke vliegen maer ick ſlaubertich ende kreupel, cruype te ſeer lanckx de aerde, hun deught is verſterckt ende ick en ſal tot de ſelve niet konnen komen.

CHRI-

CHRISTVS.

AEnmerckt dan neerstighlyck ô mensch, ick segghe mensch om de kranckheyt van u vlees, dat die de welcke wys sijn om quaet te doen, ende hun noch verblydẽ soo wanneer sy quaet gedaen hebben, soo vlytigh loopen en sweeten, op dat sy becomen souden weynige ende verganckelijcke goederen van de Aerde. Waerom, en waer van sijn sy in hun voortscominghe als de kinderen van het licht, waerom als sy allsoo hun ledementen over gheven om de boosheyt te dienen tot de boosheyt: en sout ghy die niet connen overleveren om te dienen de rechtveerdicheyt tot heylighmakinghe? proeft het maer eens, ende arbeyt eens oft ten minsten een weynich, ende ghy sult voor u veel rust vinden. Ghy sult sien hoe veel lichter den hemel te winnen is als de aerde, ende dat my beter te behaeghen ende te dienen is als de werelt. Ghy sult oock bekennen hun miserie die bewandelen soo lichte weghen, want

niet en is in hunnen arbeyt als berou ende ongeluck in alle hun wegen die den wegh van vrede niet en hebben gekent, maer myn wegē ſyn ſchoone en lichte wegen, waerom bemint ghy dan de Ydelheydt ende ſoeckt de Logen-tael, waerom vermoeyt ghy u tot noch toe inden wegh der booſheyt met een ſwaer hert. O logenachtighe menſchen wat ſal u helpen de heele werelt te winnen, ende ſchade aen u ziel te doen.

DEN MENSCH.

WAer ſal ick heer van u gaen, ghy hebt de woorden van het eeuwich leven. V ghetuygeniſſen zyn al te ſeer gheloofbaer ghemaeckt: Heere Salich is den menſch die ghy ſoo onderweſen hebt, ende die ghy u Weth ſoo hebt gheleert. Thoont my u wegen, ende leert my u gangen. Leyt my in den wegh van u ghebo-den, want ick heb den ſelven begeert, treckt den wegh der booſheyt van my.

CHRI-

CHRISTVS.

HOort myn woorden want ſy zyn den gheeſt en het leven ick ben die u nootſakelijckheden leert : Salich is den menſch die my hoort ende bewaert myn vermaninghen, maer alle de menſchen zyn ydel, in de welcke de wetenſchap van Godt niet en wort ghekent, ſiet ick ſal u met weynighe en lichte vermaninghen onderrichten in deſen wegh die ghy betreden ſult. Ick ſal u leyden door de weghen der rechtveerdighe de welcke, als ghy die ſult ingheg aen hebben, en ſullen u ganghen niet benauwt worden, ende loopende en ſult gheen wederſtant hebben. Maer hoort neerſtichlyck myn vermaningen ende ſtelt die in u hert, want iſt dat ghy ſult willen bewaeren myn gheboden, ſy ſullen u bewaeren.

DEN MENSCH.

SPreckt Heer om dat uwen Dienaer hoort, maer geeſt my kenniſſe op dat

ick

ick u geboden leere en dat ick die in myn heel herte beware, leert my uwen wil doen, want ghy zyt mynen Godt, den knecht wetende den wil des Heeren, ende die niet doende, is weerdich met veel plaegen geslaegen te worden.

Overlegginghe van het eynde van ons Scheppinghe.

CHRISTVS.

EErst voor al overdenckt voor goet en seer dickwils by u selven het eynd van u scheppinghe, want ghy weet dat sonder kennisse van het eynde gheen middelen en connen ghestelt worden, Denckt dan mensch waer toe ghy gheschapen zyt, en dat ghy ghemaeckt zyt nae myn beldt en ghelyckenis: waerom dat ghy soo edelen gave van de reden voor d'andere Schepselen verercregen hebt: waerom gy op dese werelt gelyck op een breedt en wydt tooneel gebrocht zyt. Ten lesten waerom dat ghy door soo veel arbeyt van myn

myn leven en door myn bloet verloſt, en boven dyen door ſoo veel Sacramenten en bewaereniſſen der hemelſche gratie onderweſen zyt,

Heb ick dan ydelyck gheſchapen de Sonen der menſchen? heb ick hun gegeven alle gaeven van ziel en lichaem voor niet? heb ick hun die gegeven op dat ſy ſouden trachten ryckdommen te vergaderen? oft datſe ſoecken de faem van naem ende glorie? oft datſe heerelyck en ryckelijck ſouden bouwen, even eens oft ſy hier eeuwich ſouden leven? oft om dat ſy huys op huys vergaren ende landt op landt winnen ſouden? oft om dat ſy hunne hoven ende goederen ſouden beſitten, oft om datſe met loffelycke Cleederen becleedt ſouden zyn? ende dagelyckx open hof houden? ofte om dat ſy hun leven in gheneuchten, ledigheyt, ſpel en welde ſouden overbrengen? ofte om datſe ſouden eten en drincken ende hun gemackelyck leven in goede dagen ſouden overbrenghen? peyſende, dat dit hun leſte deel is? verre zy van my ſoo goddeloos gepeys en ſoo ongelijck aen myne miltheyt: want ick om een veel verhevender eynde

den mensch ghefchapen ende verlost hebbe.

DEN MENSCH.

MYN Ziel looft den Heere: Ick sal Heer u al myn leven loven. Want wat is den mensch dat ghy hem gedenckt, oft waerom hebt ghy op hem u hert ghestelt, ghy die niet noodich en hebt? hadt ghy misschien onse goeden van doen op dat ghy ons sout schapen, maer wat hebben wy dat wy niet en hebben onfanghen, u hoort toe het aertrijck des werelts en haer volheyt, alleen op dat ghy de Ryckdommen van u goetheyt en glorie aen ons sout thoonen, ghy hebt ons gemaeckt, aenghesien uwe Natuer is het opperste goedt, soo en wenscht sy anders niet als dat sy haer sou connen vereenigen ende uytstorten. Wie sal o Heer de wonderheden van u macht, wysheyt ende goetheyt connen verhaelen: wat sal ick aen u Heer wederom geven voor al het ghene ghy my ghegeven hebt, myn ziel gebenedydt den Heer, ende en wilt niet vergeten alle syn weldaeden: dat myn tonghe hanght aen myn ghehemelte,

melte, ist saecken dat ick mynen Schepper niet ghedachtich en ben.

CHRISTVS.

O Dat ghy het wist ende verstont, ende dat ghy u eynde ende het weldaet van u scheppinghe achte ghelyck het van noode is te waerderen. Hoort dan en verstaet, ick heb u kennisse ghegheven ende op u myn oogen gheslagen op dat ghy niet en sijt als een peerdt oft muyl daer gheen verstant in en is om Godt uwen Schepper te kennen, ick segh *de kennisse* heb ick u ghegheven op dat ghy my uwen Godt ende Heer sout bekennen, *den wil* op dat ghy my sout beminnen ende alleenelyck het hemels sout soecken: *de memorie* oft *ghedachtenisse*, op dat ghy my ende myn weldaeden altydt sout ghedencken: *de tonghe* op dat ghy my sout vercondighen, ende ten lesten alle de sinnen ende crachten soo van het lichaem als vande ziel, op dat gy dit tot glorie van mynen naem sout bekeeren. Ende als ghy dese gift ghetrouwelyck sult door-grondt hebben, alsdan sal ick ten

lesten selfs uwen loon zyn, ick u hooghste goedt, het welck als ghy ontfanghen sult hebben, sal versaeden u begeerten, want de ziele die alle goet wenscht en kan niet vervult worden door jet het gene min is als het opperste goet.

Siet mynen mensch dit is u eynde waer toe ghy ghescheapen zyt, daerom zyt ghy als eenen vremdelingh ende uyt-lander in dese werelt ghestelt gheen blyvende woonstadt hier hebbende, maer op dat ghy de toecomende soeckt daerom zyt ghy ghestelt in dese loop-baene, op dat ghy met kloeckelyck te loopen ende te stryden ten lesten sout hebben de victorie ende croon der rechtveerdigheyt.

Maer ô blinde ende ongheluckighe die dit niet en vatten noch en verstaen, ende niet min en achten als dit om het ghene sy ghescheapen sijn, ende eveneens oft sy hun ziel voor niet hadden ontfanghen, soo sijn sy nu alleen besorght voor het tegenwoordigh, ende besteden hun heel in dese saecken, de welcke ondersoecken de volckeren die Godt niet en kennen. Iae dat de gedierten (die gheen verstant oft kennis en hebben

ben om hun eynde te kennen) hertelyck wenschen, waerom dat sy ghelyck de beesten vergaen in hun vuylicheydt: sy leven soo bedorven en verachtelyck ghemaeckt in hun arbeyden al oft daer gheenen Godt en waer, noch gheen wetenschap inden alderhooghsten, even oft het den selven ondergangh van den Mensch en vande beesten was ende dat ghelyck is den staet van alle beyde, dat sy daerom selden oft noot den hemel ende desselfs prysen bepeysen.

DEN MENSCH.

WAeraechtich Heer op ons is het licht van u aenschyn gheteeckent, om dat in onse ghemoederen met het licht van kennisse, u voetstappen van goetwillicheydt, liefde ende gratie ghedruckt sijn, ende van daer hebt ghy oock in myn hert de vreught ghegeven: voorts gekeert door de bemerckinghe van soo uyt-nementlycke gaeve ende goetheyt, die ghy voor de neerstighe hebt bereydt de selve gaeve wel gebruyckende, want gy sijt het deel van myn Erf-ghenaemschap ende van mynen kelck.

ghy sijt, die myn Erf-genaemschap aen my sult wederom gheven: want wat is my anders inden hemel, ende wat heb ick van u begeert op de aerde? ô Godt van myn hert ende myn deel, Godt inder eeuwigheydt.

De oprechte ende suyvere Meijninghe.

CHRISTVS.

HEt eynde dan van u Scheppinghe gekent hebbende, wat is myn glorie, siet oft ghy in al u wercken tot hier toe comt ende ghelyck naer het wit schiet, dat is, oft ghy alle uwe wercken op-draeght tot meerder glorie van mynen naem, want de practyck van een suyvere ende rechte meyninghe is ghelyck een ghewin van Godtvruchticheydt ende volmaecktheydt, ist dat u oogh eenvoudigh ende recht is gheweest, u heel lichaem sal claer sijn, oft dat ghy soo eet oft drinckt, oft wat ghy anders doet ghedenckt dat al-te-mael

te

te doen tot glorie van mynen Naem. Siet den weynigen arbeydt, maer wyens vrucht overvloedich; 't is wel luttel saet maer het welck voorts - brenght eenen grooten Oost 't is een lichte cunst, maer de welcke gout maeckt van loot en alderhande slecht metael, dat is de liefde ende de gratie Godts. Treckt ende vermeerdert uyt elck werck hoe slecht ende onprofijtich het anders is, want door de weldaet van een rechte meyningh, soo ist dat uwe wercken deughdelijck ende verdienstich worden, en winnen de Goddelijcke gratie, al ist dat sy uyt hun selven onweerdich, onderscheydentlijck ofte gheheel naturelijck zyn, sy en verliesen oock niet van het tydelijck ghemack, maer ter contrarie aen u selven ghenuchelijcker en lichter, en aen my veel aengenamer worden.

Hoe veel worden door de vruchten van hun arbeyden bedrogen door den misslach van een bedorven voornemen, de welcke nochtans hun selven streelen als volck dat de rechtveerdicheyt ghedaen heeft, ende hun behaegen nemen inde menichte van hun wercken, het welck sy nochtans uyt

de volmaecktheyt van myn glorie oft uyt de liefde van een waerachtige Godtvruchticheyt doen, maer alleenelyck om dat sy souden ghesien worden van de menschen, ofte meerder om loon van dit leven, als van het toecomende. Het sal waer zyn, als ick den tydt ontfangen hebbe, sal ick de rechtveerdicheyt oordeelen, te weten in den grooten dach als ick Ierusalem sal doorsnuffelen met lanterens, dan sal ick de verborgentheden der duysternissen verlichten, en sal veropenbaeren de verborgentheden des herten.

O hoe veel dingen die nu toe-lagghen, sullen dan bitter wesen, hoe veel de welcke nu blincken, sullen dan vuyl zyn: want wat sullen sy dan voor my hunnen Rechter voorts-brengen, die een jeder oordeelen sal naer syn wercken, ende besonder naer den wil van hun wercken, wat (segh ick) sullen veel van u voorts-brengen het ghene lof en loon weerdigh is: Voorwaer ick segh u, sy hebben te voren hunnen loon ontfanghen, sy hebben becomen het gene sy ghesocht hadden, dat is de glorie des werelts, de faem van de naem, en het ghe-

mack

mack van het vleesch, de ryckdommen, gunsten, weerdicheden, en wat blyfter dan over dat ick can vergelden, want de welcke liever tot hun eygen baet en profijt oft eer, als tot myn glorie, oft uyt begeerte (om my te believen oock tot Godtvruchtige wercken) gedreven worden, en dienen my niet maer dienen hun selven, de werelt en het vleesch, en op wat manier derven sy van my loon vraegen ?

Siet de ydelheyt der Menschen, die sy met eenen sotten en ydelen arbeydt verquisten. Sy saeyen veel, en haelen luttel in, sy eten en sy worden niet versaeyt, sy drincken en worden niet droncken, ende die den loon op haelen seynden die in een ghebroken saecxken. Maer ghy mensch zyt sorghvuldigher ende siet dat ghy veel doende niet en doet dat ghy de vrucht van uwen arbeyt niet en verliest, waerom besteet ghy u goudt, en niet in't broodt ende u silver niet in de versaeytheyt, hoe lanck suldy van beyde zyden kreupel gaen, ist dat ick uwen Heer uwen Godt ben. Volgt my met heel u hert: Ist dat ghy jet anders liever hebt, oft bemint boven my, waerom

om verheerelijckt ghy u selven met mynen naem ende glorie, wat ghebruyckt ghy myn wapenen ist dat het dienen behaeght, my te dienen is heerschen oft regneren, ist dat ghy glorie soeckt, 't is een groote glorie den Heer te volgen: ick sal verheerelijcken die my volgen, maer die my verachten sullen onedel zyn. Ist dat ghy loon wenscht, wenscht die van my alleen, ende van waer sult ghy grooten loon verwachten, noch oogh en heeft hem ghesien, noch oor ghehoort noch en is in't hert van den mensch opgeclommen dat ick voor die my beminnen hebbe bereet ghemaeckt. O waert saecken dat ghy al dickwils naer dese vergeldinghe om saeght voorwaer daer en sou u genen arbeyt connen swaer duncken te zyn. Want de hope van den loon is den troost van den arbeyt. Ende siet: *Ick sal uwen al te grooten loon wesen.*

DEN MENSCH.

HEer ghy zyt weerdich den lof en glorie te ontfangen van alle Schepsels: ende waerom oock van my niet die gheschapen ben

ben naer u beelt en van u ghekocht voor eenen soo dieren prijs, op dat ick u myn Godt verheerlijcke in myn hert en lichaem: wie plant eenen boom oft wyngaert, ende van syn vrucht niet en eet. Maer ghy Heer hebt my ghemaeckt ende ghy hebt my op dese aerde gheplant. Ghy hebt desen wyngaert, myn ziele, uyt Egypten over-ghebrocht in desen staet N. roep N. Officie N. my stellende verre van my, dat als ghy sult druyven van my verwacht hebben, dat ick dan niet voorts en brenghe als wilde wyngaerden.

Och oft myn ziel waer ghelyck eenen om-waterden hof vol goede vruchten, dat is, vruchtbaer van goede en vaste deughden. Veer syn van my de tydelycke blommen becorende de ooghen, dat is, valse deughden, ende wercken, niet anders als inden schyn goet, de welcke haestelyck als hoy sullen verslensen. Dat tot de wortel toe uyt-ghetrocken worden alle quaede planten de welcke niet gheplant en zyn van den Vader der Waerheyt, maer alleenelyck van dyen van ydelheydt ende hooveerdicheyt, ick segghe: och oft ick waer ghe-

ghelyck een hout gheplant tusschen den om-loop der wateren dat u vruchten gaf op sijnen tydt niet comende, ende daer in niet vindende de vrucht van de waerachtighe Godtvruchtigheyt, dat den onvruchtbaeren boom vermaledydt wort ende doet hem af snyden ende in't vuer worpen.

In u soo hopt myn ziel, tot u sien myn ooghen die woont inde hemelen, veer van my dat ick my vermete myn ooghen te keeren naer de aerde, en liever sou arbeyden voor verachtelycken dreck als voor u eer ende liefde ende voor den prys van het hemels leven. Ten betaemt hem niet te jaeghen een ydel glorie, aen die de eeuwige glorie belooft wordt, uwen Apostel heeft het sekerlyck al voor dreck gheacht op dat hy u sou winnen. Want waerachtelyck wat hebben wy daer uyt, wanneer sy voor by sijn, niet als dat wy root worden van schaemte. O hoe sullen wy somwyl wenschen: meer voor u ghearbeydt te hebben ende niet te vergeefs. Siet ick offere u myn hert op door een eeuwigh verbont, ende ick segh aen u al myn wercken. Dat uwen naem in my ghebenedydt wort ende inder eeuwigheydt ghebenedydt is.

CHRISTVS.

WAcht u dan ander goet te soecken; soeckt u goet ô Mensch, want het ander goet is voor een ander, maer ghy soeckt u goet. Niemant en is goet als den Oppersten Godt, wat hebt ghy dan van noode, die het hooghste goet by de handt heeft, ende het zyn mindere goederen die aen andere en andere toecomen. Wat goet ist dat aen de beesten toe comt als daer mede den buyck te vullen, te derven de noot-saeckelyckheyt, te slapen, ghesont te zyn; voort te brenghen, sulcken goet soeckt ghy mede Erf-ghenamen van den sone Godts, waer in verblydt ghy u, om dat ghy den medeghesel zyt van de sondaers, recht u hope op tot het goedt van alle goederen. Soo spreckt Augustinus in zynen 101. Psalm.

DEN MENSCH.

'T IS my goet aen te aenghen het Opperste goet, u segh ick mynen Godt, ende in

in u myn hope te stellen: ick sal u ghewillighlyck op-offeren ende belyden uwen naem Heer aenghesien hy goet is. Want wat is my anders inden hemel ende van u, wat heb ick ghewilt op de aerde.

CHRISTVS.

DAer-en-tusschen en verbiede ick u niet de mindere goederen, dat is, myn Schepsels, want ick die niet te vergheefs ghemaeckt en hebbe, weet nochtans dat ghy die niet anders ghebruyckt oft beminnen oft soecken en moet, als voor soo veel sy u connen dienen tot hulpe oft tot middel om te becomen u leste eynde. Hy is gheluckigh die uyt alle gheschapen dinghen de liefde vanden Schepper treckt, ende die uyt de schepsels voor hem een leer maeckt naer den hemel anderſins raecken sy inde muyseval met de voeten der dwase.

DEN MENSCH.

ICk overlegh al-te-mael het ghene van u ô Heer voor my gemaeckt is, 't is altemael

te-mael seer schoon en goet, maer hoe veel schoonder, beter en minnelycker sijt ghy den Schepper van Al, ist dat een druppel van het goet soo bemindt wort; hoe veel te meer moet bemindt worden de Fonteyn ende die overgroote zee der goetheyt? Och oft myn ziel u boven al en niet anders en beminde als om u.

Betrachtinghe van syn eygen versterwinge, oft bewaerenisse des herten en sinnen.

CHRISTVS.

VOorwaer u begeerte is goet, maer ghy tracht te vergheefs naer myn liefde ten zy ghy u selven sult haten, want de liefde van het vlees ende de liefde van den Schepper en comen niet over een, soo dan die syn ziele bemint sal de selve verliesen, maer die syn ziele haet in dese werelt sal die tot het eeuwich leven bewaren, ende ist dat ghy nae het vleesch gheleeft hebt, sult sterven, maer ist dat ghy door

den

den gheeſt u wercken verſtorven hebt ſult leven. Sonder deſen Saligen haet van u ſelven en kunt ghy mynen diſcipel niet zyn: Breckt dan uwe begeerten, u ſinnen en u litmaten op de werelt op dat ghy niet en doet al dat ghy hebt ghewilt. In den eerſten bewaert u hert met alle ſorgh om dat daer uyt het leven voorts-comt. Ick heb u eenen ſeer coſtelycken ſchat verſamelt, maer ghy draeght die als een potaerde vat, dat meer perijckel als een glas onderworpen is, beſloten in het koffer van u hert onderworpen aen veel liſten en veel vyanden, die ghy nochtans ſomwyl ſelf comt te verraden als ghy u ſinnen qualijck bewaert en laet vaeren.

O hoe weynighe bewaeren voor goet hun weghen ſoo dat ſy niet en miſdoen in hunne tonghe, want de ſchaede en miſdaden van een tonghe en can een tonghe niet ghenoech uytſpreken, maer wie ſyn ſelven godtvruchtich acht (ſyn tongh niet toomende) ydel is ſyne godtvruchticheyt. En hebt ghy het ſelve ſomtyts niet beproeft als dat met groote moeyte verceregen wort het ghevoelen van myn liefde

ende

ende den smaeck van goede godtvruchticheyt, maer die den selven oock seer lichtelijck door luttel woorden comt te verdwynen. Siet hoe veel het bewaeren van de tonghe helpt tot het vervoorderen van de godtvruchticheyt, maer weynich bedencken dit, al ist saecken sy het selve door de daghelyckse ondervindinghe gheleert hebben, dat in veel spreken geen sonden en ontbreckt ende al ist dat ick (die de eeuwighe waerheyt ben) geseyt hebbe: dat van alle ydel woorden in't leste Oordeel sal moeten rekeninge gegeven worden, maer de neerstighe bewaringhe van de andere sinnen doet daer veel toe, dat den mensch in myn liefde voorts gaet ende volhert tot het eynde.

O hoe veel ooghen hebben de zielen van veel berooft, dat *Eva*, *Dina*, *David* en meer andere u dienen tot een voorbeldt, want hy is gheluckich ende wys die syn quaet uyt eens anders quaet wachten can, keert dan u ooghen dat sy gheen ydelheyt en sien, maeckt liever ghelyck Job een verbondt met u ooghen, dat ghy uyt de selve gheen blinde liefde, oft eenighe schade

delijcke affectie en treckt, het sal u lichter wesen die niet te ontfanghen, als ontfangen hebbende, te verworpen.

Stopt u ooren met doornen dat sy niet open en staen voor de beesten die't hert bederven, ghelyck zyn de achter-clappers, de vermaledyders ende onnutte sprekers, als ghy ghesetten sult zyn om te eten stelt het mes in u kele, dat is toomt de gulsicheyt, noch en stort niet uyt over het eten, ende siet dat ghy spijs nuttende de wellusten van de natuer niet meer in en volght als de nootsakelyckheyt.

Ontreckt de gulsicheyt een deel van de spijse en draeght dat aen myn litmaeten: peyst wat al wellusten ick om uwen't wil heb achter-ghelaeten, wat bitterheden ick aenghenomen hebbe, en daerom weygert u selven veel die het vleesch behaeghen, maer schaeden den gheest. Ende op dat ghy u vande ongeoorlofde dingen te lichter bedwinght, praemt oock dickwils uwen lust in het ghene gheoorloft is, wetende dat ick veel groote genuchten bereyt hebbe voor die, de welcke de selve om myn liefde veracht sullen hebben.

DEN

DEN MENSCH.

DE ſchaemte Heer ; heeft myn aenſicht bedeckt als ick u ghesien hebbe in den arbeyt van u jonckheyt ende over al het hert en ſcherp dickwils volghen, maer wy ſyn met den naem van Chriſtus ſoo onghelyck aen u voorbelt, want wat hebt ghy anders u heel leven aen ons gheleert die (u voor-gheſtelt zynde de blyſchap en veracht hebbende de verſtroyt heyt, het Cruys onderſtaen hebt) als te verfoeyen de ghenuchten, en te verloogenen ons ſelven, te draegen het Cruys en u te volghen, want ghy wiſt het quaet te verachten en het goet te verkieſen, gy hebt ghecoſen dat aen het vleeſch het hertſte en het moyelyckſte was, dit is dan het beſte, het profytelyckſte, en het meeſt te kieſen.

Maer hoe luttel volghen u hier in, al-te-mael ſoecken ſy dat aen het vleeſch ſoet is, noch wy en ſchaemen ons niet u teere en edele lidtmaten te ſien onder een ghedorent hooft, wy ſyn u Diſcipels en knechten, en willen daer voor ghehouden

worden, maer ach hoe veel gereeder hooren wy naer de werelt en haer Princen, hoe neerstigh volbrenghen wy de begeerte des vleesch: Heere voor u is alle myn begeerte en myn ghesucht en is voor u niet verborghen.

CHRISTVS.

MAer ghy volght dan myn voet-stappen ende draeght ghedurichlyck de versterfvinghe van myn Cruys in u hert castyd u lichaem en brenghet tot slaverny, siet myn uyt-vercoren zyn Mannen der deughden, hoe hebben sy hun zielen op dese werelt ghehaet, op dat sy die tot het eeuwigh leven souden bewaeren, maer dat was de selve warelyck te beminnen.

O oft gy oock bekende dat de wereldt ende haere begeerelijckheyt voor by gaet, u leven vlucht gelyck een schaduwe ghelijck een roock weynich schynende, maer wat sult gy ten lesten wenschen gedaen te hebben, wat sal ten lesten van alle dese vreughden overschieten als het Cruys, tegenspoet ende quellinghen van het ghemoet,

moet. O hoe sullen zy hun dan beclagen bedroghen te zyn als de droefheydt vande vreught het uytterste sal besitten, die hun nu verheugen in het quaedt, ende geloo-ven vreughden onder de doornen te zyn, want in het eynde blyckt de ontdeckinge vande wercken, ende de boosheydt vande uytterste ure sal de vergetentheydt maecken van eene groote onkuysheydt. O waert dat ghy smaeckte de bitterheden door de welcke de wellusten ende vreughden geeyndicht worden, gy sout voorwaer roepen: de doodt komt op d'eynde, de doodt is inde wellusten van het vleesch, noch en sout niet eten vande selve dat (beproeft zynde) de doodt by brenght, noch en soudt niet willen drincken van dien Kelck, wiens Wyn nu soetelijck in-loopt maer daer naer sal hy byten als een serpent, en sal ghelyck een slanghe syn fenyn uytstorten, aengesien alle de Sondaers vande aerde het gront-sop van mynen Kelck sullen drincken: want ten lesten is het deel van hunnen Kelck solpher en vuer ende den gheest van tempeesten.

Ende voorwaer dat eenen genees-mee-

ster u(sieck zynde)belastevan seker spysen te onthouden, al zijnse aenghenaem aen den smaeck, ghy sout voorwaer hem ghehoorsamen uyt liefde van u leven en ghesontheyt, hoe veel moet ghy my ghehoorsaem wesen die de oorsaeck van u ziel en uwe salicheyt ben. Hoe langh dan sult ghy als een kleyn kint u jonckheyt beminnen, en ghelijck eenen sot sult begeren dat u schadelyck is.

DEN MENSCH.

HEer zyt inder Eeuwicheyt ghebenedydt, want ghy vermaent my soo, dat ick myn handen niet en sal uyt steken naer den kelck van Babilonien, jae myn ziel weygert voortaen verblydt te worden, want ick sal u altyt ghedencken O Iesu, my en sullen gheen vreughden ontbreken, want de blyschap is in u handen, en u ghenuchte is te zyn met de Sonen der Menschen. Dat dan de andere hun vermaecken in singhen en springhen, dat sy eten goede spijsen, dat-se sacht ghekleedt worden, dat sy dertel en weeldich zyn

zijn in hun rust-plaetse ende datse alom teeckenen van vreughden laten: maer ick sal my verheughen inden Heere: dit sal zyn alle mijn grootste vreught, om geen ander vreught (als u alleen) te wenschen, op dat ick Heer mach smaecken hoe soet dat mynen Godt is, dat ghy niet en sult doen verstaen, ten sy die van het melck ghespent zyn, af-ghetrocken van de borsten der aertsche vreught, noch gy en sult geen broodt uyt den hemel geven, ten sy datse de spysen van Ægypten ghenut hebben, soo en ist niet gheoorloft ghelyckelyck met het grootende met het cleyn verheught te worden.

Ondertusschen ghevoel ick (maer waerom sal ick voor u swyghen, die myn binnenste kent) hoe groot de cracht is van de ghenuchten, door de welcke ick oock sien de Ceder-boomen van Libanus om-ghekeert te zyn, ende de sterren ghelyck uyt den hemel ghevallen hebben, ende wat sal ick crancken Mensch myn selven laeten voorstaen!

Mistrouwen van sijn selven ende de sorghe van het gheduerigh Ghebedt.

CHRISTVS.

DAt is het beginsel van wysheydt en Saligheydt te bekennen hoe cranck dat ghy zyt, en dat ghy niet genoechsaem en zyt jet uyt u selven, ghelyck uyt u selven te peyson noch te doen, maer dat alleen u ghenoechsaemheyt van my comt.

Niet en cundy sonder my doen, ghelyck den wyngaert-ranck gheen vrucht en kan draeghen uyt zyn selven, ten sy hy ghebleven is in den wyngaert, soo ghy oock niet, ten zy dat ghy in my ghebleven zyt. Ten zy den hamer van den Constenaer geroert wordt en de penne door de vingeren van den schrijver vloeyt, wat sullen sy beyde doen.

DEN MENSCH.

WAerlyck Heer, ten zy ghy het huys ghebouwt hebt, sy arbeyden al-te-

maël te vergeefs die het bouwen. Wy doen te vergeefs ons uyterste best den toren te bouwen, die de middelen uyt ons selven niet en hebben om te volbrenghen, maer ghy werckt het al in al die van Saligheydt zyn, sonder u en kan ick niet, maer ick kan het al in u die my versterckt.

CHRISTVS.

VOorwaer de Kinderen der hooveerdigheydt worden van my te recht verworpen die betrouwen op hun cracht ende op de menighte van hun ryck-dommen glorieren, dat sy verlaten in hun selven sien dat sy niet en zyn, noch en konnen sonder my, en dat ick alleen ben die gheeft het willen, konnen, en volbrenghen.

DEN MENSCH.

HEer in u leven wy, in u roeren wy ons, in u bestaen wy, ghy zyt myn sterckheyt en myn hope goeden IESV, gy alleen zyt tot myn Saiicheyt ghemaeckt, daerom

daerom en ſal ick niet hopen in mynen boghe, noch myn ſweert en ſal my niet bevryden, want niet onſe verheven handt, maer de handt des Heeren ſal de kracht uyt-wercken.

CHRISTVS.

EN zyt dan niet beſorght, maer dat in alle u gebeden u verſoecken by Godt bekent ſijn, en ſteunt niet op eenen riet-ſtock, maer op uwen beminden, worpt allen u ſorgh tot hem, ende ghy ſult de veranderinghe ſien van de rechte hant des Alderhooghſten, den welcken alleen groote wonderheden doet. Ghy hebt dickwils gheſien dat ſommighe kleynen voortsganck ghedaen hebben, oft oock gantſelyck verflouwt zyn: weet dat dit geſchiet is door de ſorghloosheyt van het Ghebedt. Daerom iſt dat ick u dickwils vermaent heb, ende oock mynen Apoſtel dat het altydt betaemde en ſonder ophouden te bidden ende niet te verſlouwen. Iae al iſt dat dit aen veel moyelyck docht, nochtans hoe licht dat het is, weten ſy, de welcke oock

oock tusschen die handelinghen sorghen, Samen-spraecken sonder eenige moyte gewoon zyn hun hert te stellen op Godt, oft eens hun ooghen naer den hemel te slaen uyt het binnenste des herten: dit is een vyerigh Ghebedt ende beweeght het aldertteerste myn hert, want de vyerigheydt moet wesen de Fonteyn van sulcken ghebeden ghelyck is de droefheydt over de sonden, de versoyinghe vande ydelheydt deser wereldt, het verdriet van het tegenwoordigh leven, de begeerte van het toecomende, de Dancksegginghe voor myn oneyndelycke weldaeden, de verwonderinghe van Godts wonderheden, het betrouwen op Godt, den yever vande Goddelycke eer, maer sonderlingh een brandende liefde tot my: waer door de ziele wenscht met haeren beminden vereenight te worden.

Want het vuer van sulcken ghesteltenisse wort het meest ontsteken inde overdenckinghe, die daerom altydt moet onderhouden worden door Schiet-ghebedekens, wyens stof connen verworpen soo de noot-sakelyckste dinghen als alle andere dingen die

die ons voor-vallen ; daerom seyde dyen Man naer Godts herte : Gy hebt my verheught ô Heere in u maecksel , ende ick sal my verblyden inde wercken van u handen , maer een jeder en ghebruyckt de Schepsels soo niet , maer alleenelyck die,de welcke hunne sinnen soo gheoeffent hebben dat sy het goet onderkennen van het quaet , want eenen dwaesen Mensch en sal het niet kennen , ende eenen Sot en sal dit niet verstaen , en daerom volght den selven mynen Propheet u voorgaende , die dickwils door korte maer vyerige manieren tot my sucht soodaenigh zyn dat ick u sommighe voor houde.

Hoe groot zyn u wercken Heer gy hebt het al in wysheyt ghemaeckt, de aerde is vervult door u besittinghe. Och oft myn wegen bemint werden om u rechtveerdicheden te bewaren!

Ey my , om dat myn wooninghe verlenght is ! schept Heer in my een suyver hert &c.

Ghelyck een hert wenscht om de fonteyn der wateren soo wenscht myn ziel tot u ô Godt , myn ziel heeft dorst ghehadt &c. Ver-

Verlicht myn ooghen, dat ick noyt en slaep in de doodt dat mynen vyand noyt en seyt, ick ben hem te boven gegaen.

Ick sal Heer myn sterckte u beminnen, Heer, myn firmament ende mynen toevlucht en mynen verlosser.

Den Heer regeert my, ende niet en sal my ontbreken in de plaetse van de weyde daer hy my ghestelt heeft.

Den Naem des Heeren zy ghebenedydt uyt dit &c. een heb ick van den Heer ghevraeght, dat sal ick vercryghen, op dat ick alle de daegen van myn leven woone in't huys des Heeren.

Een Oeffeninghe van de tegenwoordicheyt Godts.

CHRISTVS.

OP dese manier sal het oock geschieden dat aen u niet min profijtich en is tot den voort-ganck vande Godtvruchticheyt het toecomende, op dat ghy sekerlijck de ghedachtenisse van myn teghenwoor-

woordicheyt gedurich draeght in u herte, en dat ghy alles soo doet, aenghesien ghy over al in myn oogen zyt.

Wandelt dan, soo voor my ende zyt volmaeckt, maer wilt ghy qualyck doen, soeckt voor u een plaets daer ick u niet en sien, en doet gherust dat ghy wilt, en weet ghy niet dat ick hemel en aerde vervulle? en dat het altemael bloot en open is aen myn ooghen? want myn ooghen zyn claerder als de Sonne, in alle plaetsen sien sy de goede ende quaede. Wat ist datter veel ghelyck een peert ende muyl sonder toom in alle boosheyt vallen, ende waerom ist dat de kinderen der menschen sonder vreese volbrengen het quaet, sekerlijck om dat sy myn tegenwoordicheyt niet en gheloo-ven, en Godt voor oogen niet en hebben, maer ghy, peyst op den Here in allen uwe wegen, op my segh ick, ende ick sal u gangen bestieren: Siet van wat grooten achtbaerheyt het ghesicht is van eenen goeden en statighen man om eenen mensch in't goet te houden, siet hoe besorght en jeverlijck dat ghy voor hem alles werckt, ende hoe neerstich ghy oock voor siet, dat ghy

ghy in syn teghenwoordicheyt niet quaets oft onbetamelijck en doet, ende ghy sult in myn teghenwoordicheyt derven doen, het ghene ghy niet en sout derven doen als u eenich mensch soude sien, sult ghy misschien de oogen van den mensch meer eer bewysen als van Godt? uwen rechter, die de macht heeft u met Ziel en lichaem te werpen in het eeuwich vuur.

DEN MENSCH.

WAer sal ick van uwen geest gaen! ende waer sal ick van u aenschyn vluchten, die in 't binnenste my altydt teghenwoordigh zyt en doorsiet myn herte ende nieren, maer ach! waerom en leve ick soo niet ghelyck het behoorde dit ghelovende, o bottigheydt van ons hert, soo doen wy, soo leven, en soo sprekenwy, al oft ghy boven den hemel wandelde, en dat ghy ons niet en aenmerckte, ick vreese den mensch myns ghelyck, den eenen worm den anderen, en ick en vreese niet mynen Godt Koninck van Al, den Rechter van alle Koninghen der aerde

mynen

mynen IESVS Sone van David, weest my bermhertigh, jae daelt in my, want ghy en sijt oock niet veer van een van ons, veer van my, dat mynen Godt niet dickwils ende altydt in myn ghesicht en waer, syt altydt aen myn rechte zyde, dat ick niet beroert en worde. O wat een groote noodtsakelyckheyt is my in ghegeven om wel ende heylighlyck te leven, die altydt ende over al verkeere in het ghesicht vanden Rechter, die het al siet.

Maniere van het leven oft handelinghe ende sorge vanden tydt.

CHRISTVS.

SOrght daerom, dat allen u saecken wettelyck ende naer den reghel gheschieden, want die weet dat hy eenen grooten aenschouwer; jae eenen schadtmeester van handels heeft, wacht hem voor goet dat hy in sijn ooghen door verdraeyt ende onbehoorelyck te handelen niet qualyck en staet. Wat sult ghy voor my doen die

die siet al het ghene ghy doet. Inden eersten dan verdeelt alle u handelinghen met een seker ghetal oft reghel, jae beschryft alle de uren van den dagh soo veer gy cunt: siet wat ghy elcke ure te doen hebt, en doet dit alleenelyck dat ghy alles doet op den ghesetten tydt, syt ghy verwondert dat ick u gheve een sulck vermaen, even eens oft het was te schreupuleus ende te seer uytghesocht, maer weet dat het gene van Godt comt dat dit goet is. Oft en weet gy dan niet wat grooten lief-hebber dat ick ben vanden reghel, den welcken in seker Oorden, ghewicht, ende maet alles heb gheschaepen: Maer Sathan mynen vyant is den benijder vanden reghel, den vinder van verstroytheydt, te weten wachtende daer geenen regel en is, maer daer eenen eeuwigen schroom en schrick in woont, daerom ist syn bedroch als-wanneer ghy een goet werck doet, andere dingen voor te worpen om te doen, op dat hy u van u goet werck soude af trecken, maer doet u uyterste best om wel te doen het ghene ghy doet, op dat ghy hem sout bedriegen: worpt de sorge van andere dinghen wegh,

oft stelrse ten minsten wat uyt, doet alles op synen tyt, ghelyck u saecken zyn, voeght u naervenant, het ghene het swaerste ende nootsakelyck is verdienen den meesten en besten tydt, soodanich zyn die dingen die uwe glorie en Salicheyt aengaen: wacht u wel de quade manier van handelen van veel, wyens meeste sorghe haer streckt tot cleyne dingen, maer van groote en houden sy niet, die den slechten tydt bewaren voor my, naer dat sy den besten tydt versleten hebben met de handelingen van dese werelt, ende met de sorge van hun lichaem. O slechte lief-hebbers van soo grooten saecken, hier van comt het dat hun de stooringhe over-valt, hier van worden sy ontstelt ende beroert als de dronckaerts, hier van wort alle hun wysheyt bedrogen en al verloren.

Maer en doet soo niet, beschickt uwen handel godtvruchtigh ende voorsichtigh, ende soeckt eerst het Ryck des Hemels ende syne rechtveerdicheyt soo sult ghy een groote gherustheyt in u ghemoet vinden, want den reghel is den oorspronck van vrede: hy doet kennen wat te doen staet, ende

ende wanneer dat men het doen moet, hy verbetert de ongheſtadicheyt der ghepeysen; ende elck werck dat men aenneemt drijft hy aen, ende volbrenght het; hy ſluyt den haet uyt.

DEN MENSCH.

HEere dat ghy vermaent, is rechtveerdigh ende my aenghenaem, maer wie ſal het connen doen: ghy weet Heer hoe veel tydt dat de onledigheden, handelinghen, het beſoecken, en ſamen-ſpreken van vrienden ons oock dickwils den tydt teghen danck ontnemen, en andere noodtlaeckelyckheden van dit leven. Ghy ſiet ô Ieſu, ghy ſiet, hoe het lichaem (dat bedorven wort) de ziel beſwaert; ende hoe de Aertſche-wooninghe den ſin verdruckt, bedenckende het Hemels.

CHRISTVS.

HEt mishaeght my grootelyckx, datter ſoo luttel zijn, de welcke de weerde vanden tydt kennen. die ick aende

menschen toe-laet tot het doen van penitentie, om te vermeerderen myn gratie, ende om te becomen de glorie inden hemel. Siet den aenghenaemen tydt is voor by die noyt wederom en can gekregen worden, ende niemandt en bedenckt dit metter herten. De daeghen van Salicheyt gaen voor by, ende niemant en claeghs dat de ghelegentheyt (om wel te doen) voor by is, maer vlucht soo seer ghy cunt de stelders vanden tyt, de vrinden, lichten klap ende onnutte becommeringen, ende aenghesien de daegen quaet zyn, besteedt den tydt met beter vrinden, te weten, met den selven tydt aen my te geven en aen u ziel. Schijn het u misschien swaer oft moeyelyck dat ick vraegh? Siet hoe veel tydt dat ghegeven wort aen u lichaem, aen u spijs, aen uwen slaep, aen u ghenucht, en aen u samen-spraecken, maeltyden &c. en sult ghy soo luttel geven aen Godt? aen u ziel, en aen de Eeuwicheyt? O hoe onnuttelijck verquisten de menschen den tyt als sy dienen de ydelheyt; hoe spaerich en hoe onachtsaem alsmen de godtvruchtheyt behoort te dienen, ende waer aen dat

met

met recht den tydt behoorde besteedt te worden.

Ende voorder vermaen ick dat ghy u niet en becommert met veele wercken ghy en sult niet ghenoeghsaem zyn tot de besondere, die door het werck vermindert wordt sal de wysheyt vinden, want het bed van u hert is enger ghemaeckt, ende den mantel van u wercken en connen het beyde niet bedecken. Eenen gheleerden van dese werelt heeft het selve genoech gesien: dat niemant en can comen tot een gherust ghemoet die veel becommert is, en hoe sult ghy tot de waerachtighe Godtvruchticheyt comen, die met soo veel handelingen beswaert zyt; siet het aen de becommerde menschen) och oft ghy hun ghewetten conde sien, ghy sout sien hoe armelyck dat sy verscheurt worden ghelyck tusschen de Distelen en Doorenen, ende hoe dat den gheest tusschen soo veel sorgen en handelingen allenskens verdooft wordt, hoe de liefde verdort, ende hoe dat den smaeck der heylige saecken allenskens sonder sien vergaet, te weten soo gheraeckt men inde verheirtheyt des herten, en van die tot ee-

nen afkeer, ten lesten tot de verachtinghe en ondergangh.

Wat wonder de vremde hebben hun sterckte vernielt, en sy en hebben het niet gheweten. Ist dat ghy het vatten wilt door een anders quaet (het ghene wyselijck gedaen is,) waeckt, en siet, om dat ick Godt ben, weerdich om van u gheacht te worden boven al, wat sal het u baeten ist dat ghy u becommert met veele andere dingen, ende my versuymt, en met verlies van uwe ziele de heele werelt wint, ghy zyt gheroepen tot den arbeydt, en cunt ghy u gheheelijck vande handelinghen niet onthouden? en ick en wil u niet verlaeten door de handelingen van uwen roep; tracht ten minsten, dat ghy door de profytelijcke, eerelijcke ende noodtsakelycke wercken becommert wort, soo suldy voorwaer meer ontbreken aen den tydt, als den tydt aen u, oft ten minsten dat u ziel dickwilder haer keere tot de rust, ende siet aen wie ghy u selven eenen meerderen schuldenaer zyt, te weten aen Godt den Heere, die u boven al wel ghedaen heeft.

Climt

Climt dan ten minsten eens alle daegen met *Moyses* op'den bergh, op dat ghy met my spreckt, vertreckt u daer-en-tusschen van het volck, en gaet in u camer, ende ontfanght daer u selven, ghelyck uyt een tempeest inde haeve van rust, en spreckt daer met my met ghesloten duere in het verborghen, en ick aen u: siet die Godt-vruchtighe heldinne *Iudith* hadde in't opperste van haer huys een bidt-plaets, die sy daghelyckx ghewoon was met haer dienst-maerten in te gaen om te bidden. Meynt ghy dat dit aen haer raeden ende handelinghen schadelyck is gheweest? Iae niemant vande Mannen en is soo voorsichtigh oft gheluckich geweest, niemant vande Princen des volckx en heeft sulcken hulp en saligheyt syn heel ryck toegebrocht, als sy.

Ist saecken dan dat ghy wilt dat u in dese daghelyckse vertreck-plaets een profytelycke Oeffeningh sal toe-vallen, al waer ghy met my ghemeynsamer sult beginnen te wesen en seider met de menschen, siet, bid, en leest: als ghy leest, soo spreckt ghy met my, als gy Godt-vruchtighe daghen leeft, soo spreke ick met u

wat kander toch weerdigher wesen voor eenen mensch, wat kander profytelycker wesen oft ghenuchelycker.

DEN MENSCH.

ACh hoe weynigh ist Heer dat ghy van ons vraeght, voorwaer den heelen tydt van ons leven en moet maer alleen voor u bestedt worden, want daer en is niet eenen oogenblick van tydt dat wy u weldaden niet en genieten, oock en moest daer gheenen tydt zijn die ons onthiel oft af-trock van uwe ghedachtenisse ende lof-weerdigheydt.

Och oft ick dede dat ghy my gheleert hebt, op dat den heelen dagh door u bestieringhe soude moghen voor by gaen.

Och oft ick soo lette op andere saecken dat ick u noyt en conde vergeten, en stelde de liefde van u glorie, en van het opperste Ierusalem voor 't beginsel van myn blyschap.

Den

Den aen-leyer vanden wegh oft Gheestelijcken meester.

CHRISTVS.

MAer wacht u dat ghy by u selven niet wys en zyt, want ghy sult alsoo licht vallen, maer wee aen die alleen is, want als hy ghevallen sal zyn, soo en heeft hy niemand die hem sal oprechten. Handelt met de wyse u saecken, niemant en is soo wys, dat hy daer-en-tusschen den raedt van wyser niet noodich en heeft: den wysen hoorende, sal wyser zyn, maer die haet de berispinghen is sot.

O hoe veel bedrieght de liefde van syn selven, hoe veel zynder die in hun eygen saecken blint zyn, die een ander te veel willen insien, siet David, wie wasser heyliger als hy, oft my aengenamer, nochtans is hy daer naer ghevallen en heeft grootelycx ghesondicht, noch en heeft het niet

niet bekent, al con hy swaerlyck straffen den roover van een anders goet, dat hy opentlyck door mynen Dienaer Nathan berispt wert. Moyses oock mynen dienaer, al ist dat ick hem aensicht aen aensicht aensprack, hy en heeft daerom niet-te-min aenhoort den goeden en profytigen raedt van synen Schoon-vader *Iethro* al was hy noch Heydens, soo oock heeft Paulus ootmoedelyck aenhoort *Ananiam* den ghesneden van de Coninginne *Candax*, *Philippum*, *Cornelium*, den hondersten man, den Apostel *Petrum*.

Nemt dan oock eenen getrouwen Aenleyer vanden weg die wel kent de schalckheden van den duyvel, die ghy in u twyfelinghen te raede gaet, aen wie ghy ontdeckt de verborgentheyt van u hert, die ghy gerust volght, maer ist dat hy u eer de waere en de herte dinghen waerschouwt als de soete ende ghemackelycke, en haet hem daerom niet: beter zyn de woorden van die bemint als de bedriegelijcke kussen van die streelt; wacht u te volgen die de boosheden beminnen en haeten hun zielen, ende daerom teer zynde van gehoor soeeken

ken ſy lichte meeſters, en keeren hun ghehoor van de waerheyt. Wacht ſegh ick u dat ghy die niet en ghelooft, ſy en ſpreken maer tot u het gene u behaeght die ſeggen vrede, en ten is geen vrede, en verlieſt den Medecyn den ſiecken niet die hy ſpaert, alſoo oock de ſelve die u Salich noemen bedriegen u,

Siet dan wie gy u ziel betrouwt. Waert ſaecken dat ghy ſout reyſen door eenen onbekenden wegh, ende dat in het midden der duyſterniſſen van de nacht, ſout gy dan eenen onbekenden leyer oft weghwyſer willen hebben? waert dat ghy van een peryckeleuſe ſieckte overvallen waert, ſout ghy eenen botten en onervaeren ghenees-meeſter begeeren, oft eenen ſachten Medecyn die met u te ſparen u ſou verlieſen? jae niemand en betrouwt de ſorghe van ſyn Peerdt oft Vee als aen jemant die ervaren en getrouw is, en aen wie ſult ghy u ziel betrouwen, meynt ghy dat het een kleyn is ſulcx te doen?

Ten leſten ghy ſult veel gheruſter aen hem u ziel betrouwen oft bevelen, die haer weet te gheneſen. Waert dat den blinden

en

den blinden wilde leyden, en vallen sy allé twee niet in de gracht? en die aen syn selven quaet is, aen wie sal hy goet zyn.

DEN MENSCH.

T'Is menschelyck te missen en te doolen, ick bekenne dit Heer, och oft ghy my eenen leyer beschickte hebbende den iever Godts naer de kennisse, die bequaem is om my te onderwysen in den geest van soeticheyt en sachtmoedicheyt, den welcken niet en soeckt dat zyn is, maer van Iesus Christus, die segh ick ter liefde van u ende uwen even mensch my niet en spaert, op dat ghy alle beyde spaert.

Heer, dat den rechtveerdigen my gheheelijck berispt inde bermherticheyt, ende dat hy my castydt, maer dat de olie van den vleyer op myn hooft niet en valt, ende ick en sal hem niet soo seer eenen mensch als u hooren spreken, want van waer de waerheyt comt oft niet sy comt van u die de waerheyt zyt.

Dage-

Daghelyckx onderſoeck der Conſcientie.

CHRISTVS.

EEn overt noch te ſegghen: ten ſy ghy daghelyckx ende voor goedt ſorgh draeght, ghy ſult te vergeefs in andere tydelycke dinghen gearbeyt hebben, want t'is het daghelyckx onderſoeck der Conſcientie, dat van ſoo grooten weerde is, dat ghy ſonder de ſelve gheen Godtvruchtigh oft gheeſtelyck leven en cunt volherden, oft inde deught gheenen goeden en ſtandtvaſtighen voorts-ganck doen. Want aenghesien het beginſel van ſalicheyt is de kenniſſe vande ſonde: hoe ſal dyen voor goet peyſen op een beternis van leven en morſelinghe des herten, oft op den voort-ganck der Godtvruchtigheydt, die niet beſorght en is om te kennen ſyn eyghen fouten, hoe ſal hy beſorght weſen om van my vergiffenis te cryghen van ſyn ſonden, die niet en weet waer in dat hy

my vergramt heeft. Hoe sal hy soecken ghenesen te worden, die sijn sieckte niet en kent, in teghendeel hy en verleyt maer syn selven, als wesende in alles ghesont en heeft behaeghen in sijn selven ghelyck eenen mensch en een deughdelyck Man, ende die noyt quaedt ghedaen en heeft, jae seght ick ben ryck; en heb niemant noodigh, en hy en weet niet, dat hy ghebreekelyck en allendigh, arm, blint, en naeckt is.

O Mensch! waert saecken dat gy u selven van binnen saeght, ghy sout u selven mishaghen en my believen; want ghy behaeght u selven en mishaeght my. Hoe veel kennender veel, ende en kennen hun selven niet. Naerdemael nochtans dat het al-te-mael Ydelheydt is het welck niet en dient tot de eeuwigheydt, hoe veel slaven en wercken voor hun, en versuymen hun selven. Maer ghy ô Mensch, soo gy verstaet wat van de andere is, stelt u hert eerst op u weghen, en ontfermt u ziele, terwylen u niet dierder oft costelycker en staet als de selve, de welcke soo ghy die verliest en de heele werelt ghewonnen hebt, wat sal't u helpen.

DEN MENSCH.

ACh Heer, wy hebben u in veel vergramt, maer wie sal de boosheden verstaen; voorwaer ist dat wy gheseydt hebben: dat wy suyver van sonden sijn, bedrieghen ons selven, en daer en is geen waerheydt in ons. Ach wat bottigheydt is dit van ons hert, dat wy niet en ondersoecken onse weghen, oft dat ons hert ons niet en berispt, maer hebbende als verharte Conscientien, veynsen wy onse sonden ghelyck het volck dat rechtveerdigheyt ghedaen heeft, en wy achten soo luttel onsen voorts-ganck inden wegh des Heeren.

CHRISTVS.

IST dat ghy u selven gheoordeelt hebt; en sult niet gheoordeelt worden, maer om dat ghy u eyghen ondersoeck vlucht, en onderworpt ghy u selven niet aen een meerder oordeel? daerom vermaen ick u: ist saecken ghy misschien door den dagh

jet in u hert peyst, en eenigh quaet voorstelt en peyst, by u selven (want uyt het quaet hert komen alle boosheden voort) overpeyst dit in u slaep-camer als gy alleen syt buyten de schaeren en beroerte, en als ghy u leden tot de rust begheeft: en ist dat ghy jet quaets ghedaen hebt, weest daer over bedroeft, en tracht u te beteren.

O hoe qualyck syn sy beraeden, die den heelen dagh door de handelinghen, beletselen, sorghen, en gheruchten overbrenghen, ten lesten wesende vermoyt, en gaen alsoo slaep-lustigh naer de rust: soo dat hun verdriet selfs een weynigh hun te begheven tot het Gebedt ende ondersoeck van hun ghewis oft Conscientie.

Wat sal ick van dese segghen, die smorghens vroegh op-staen om de dronckenschap te soecken en tot savonts toe te drincken tot dat sy vanden wyn verhit syn. Die den dagh tusschen het Avontmael, potten, spelen, jockeryen ende fabelen sluyten, en alsóo gaen tot hun bedde ghelyck eenen droncken *Holophernes*, oft als een beest overwonnen synde door den wyn in slaep.

O dwase sotten, wat sal 'twesen dat de doodt u met de nacht comt overvallen, waer sullen de arme zielen gaen. Want daer het hout sal ghevallen zyn, sal het daer niet blyven? wat sal 't wesen, ist dat dyen slaep door eenen meederen en eeuwighen slaep bevanghen wort? wat sullen dan die mannen van Ryckdommen in hun handen vinden, wat sullen sy hebben die ongheluckighe als sy noch droncken vanden wyn voor den Rechter sullen staen. O hoe schroomelyck sal het wesen voor die te vallen inde handen van den levenden Godt; verstaet dit wel die Godt vergeet, op dat ghy somwyl niet bevanghen en wordt, en dat u niemant en can helpen.

DEN MENSCH.

HEer; verlicht myn oogen dat ick den slaep des doodts niet en slaep: dat mynen vyandt somtyts niet en segghe: ick heb hem over-meestert, want ick bekenne dat het geen leven van eenen mensch, maer van een beest is, den dach alsoo te sluyten, en soo te beginnen, sonder eens te

 pey-

peysen op Godt, sonder den welcken nochtans wy selfs niet eenen ooghenblick leven, noch roeren, noch zyn en connen. Gheeft my dat ick noyt en gaen tot het bedde van myn rust, noch myn ooghen en gheve tot de rust, ten zy ick eerst overpeyse voor u, hoe ick den dach heb overgebrocht in de bitterheyt van myn ziele, ende alsoo met een ghebroken en verootmoedicht herte (d'welck ghy niet en verstoot, met u versoent zynde) in vrede mach slaepen en rusten.

CHRISTVS.

DOet soo ô mensch en ghy sult leven: ondersoeckt segh ick u selven dagelyckx voor goet, en straffelyck, besonder savonts, ontdeckt u woorden, wercken en ghepeysen van den heelen dach ghelyck voor de vierschaer oft Rechter-stoel: bekent door wat wercken oft verghetentheyt ghy ghesondicht hebt: hoe dat ghy de vermaeningen van u Saelicheyt (tot noch toe aen u gegeven) hebt verstooten.

Syt bedroeft uyt het binnenste van u ghe-

ghemoet, ſtelt u ſelven voor een ſtraffe, nemt voor in toecomende u te beteren, verſoeckt daer toe myn gratie, maer bedanckt my eerſt voor de weldaeden, die ghy dyen dach van my ontfangen hebt, ten leſten bevelt u lichaem en ziel aen my, dan ſuldy te gheruſter ſlaepen, anders iſt voorwaer een groote ſtouticheyt, jae een perijckeleuſe verſtoutingh ſlaepen te gaen met een Conſcientie overladen van ſonden, en die my (vergramt hebbende) niet en verſoent. Voeght daer by, dat, ten zy ghy daghelyckx ende niet te traegh, maer neerſtichlyck dit onderſoeck ſult onderhouden hebben, ſult altyt in de ſelve vuylicheyt blyven liggen: de ſelve fouten ſullen noch naer maenden en daegen, jae veele jaeren u in't leven by blyven, en ſullen oock krachten becomen om ſtercker te worden, dat ghy de ſelve daer naer niet en ſult connen wederſtaen oft uyt-roeyen. Om dat ghy door het ghebruyck van den reghel en daghelyckx onderſoeck hebt verſuymt uyt te trecken de doorens en diſtels, de welcke deſe vermaledyde aerde voorts bracht, dat is, u bedorven Natuere.

DEN MENSCH.

HEer; ick sal u altydt ghebenedyden, altydt sal uwen lof in mynen mondt sijn, ghy Heere zyt ghebenedydt die my van myn jonckheydt gheleert hebt, ende Godt gheve dat ghy my inden ouderdom niet en verlaet. Och oft myn weghen bestiert wierden, dat ick alle dese vermaeninghen konde bewaeren die ick nu hebbe ghehoort, op dat den knecht (wetende den wil van sijnen Heer, ende dyen niet doende) met meer plaghen en straffen niet gheslaghen mach worden.

BY-

BY-SCHRIFT.

Op de voor-gaende leeringh om Godtvruchtighte leven.

DIe syn ziel niet wilt verliesen
Moet Godt voor den leydts man kiesen
Die hem maecken sal bequaem
Om te eeren sijnen naem,
En het Wonder te bemercken
Van sijn Goddelijcke wercken
Door de grati vast ghestelt
En gheschapen naer sijn belt.
Dat sijn sterffelijcke menschen
Die om Godts ghenade Wenschen
Alsmen maer en heeft gheleeft
Naer 't Ghebodt dat hy ons gheeft;
Om ons Scheppingh t' over peijsen
Eer wy uyt de wereldt reijsen,
VVant die daer op niet en denckt
Sijne ziele welvaert krenckt.
Comt u dickwils niet te voren
Tot wat eynd' wy sijn gheboren

En gheschapen van den Heer
Ghy quetst Godt in sijne Eer.
Die ons laeten can gaen dolen
Sonder kennis van't verbolen
Datter schuylt in' Hemels Mann'
Ons vergunt, in teecken van
Het seer droef en bitter lijden
Daer hy ons quam door bevrijden
Van het quaet (dat inde sondt
Van den Appel-beet bestondt)
Om dat met sijn bloet te wassen,
Spiegelt u dan in die plassen
Ghy sult haest ghenesen zijn
Van veel quellingh druck en pijn,
Spruytende uyt ons misladen
Daer wy mede gaen beladen
Vol van aerts becommernis
Dat gheen suyver meyningh is;
Van ons selven op te draegen
En Godt daer door te behaegen,
VVant een suyver meyningh dient
Tot de de deught, die daer door wint
De volmaecktheyt. om te leven
Naer Godts leeringh ons ghegeven
Datmen Godt beminnen moet
VVant hy is ons hooghste goedt:

Datmen kent syn groot vermoghen
Anders wort men licht bedrogen
Door den misslach van een quaet
Voornemen 't geen mi sstaet,
Dus niet beter als te achten
De verstervingh, en te trachten
Naer d'eeuwighe Saligheydt
Die ons Godt heeft toegheseyt:
Onsen wil, hert, ende sinnen
Door verstervingh 't overwinnen
Te bewaeren onse tongh
Die veel klappernijen songh.
Die Godts liefde wilt betrachten
Moet sijn selven 't minsten achten
En soo haeten, datter niet
Sonder wil van Godt gheschiet.
Die hun selven wel bewaeren
Sullen nimmer qualijck vaeren
VVant de liefd' van vleesch en been
Kompt met Godt niet over een.
VVilt u selven dan mistrouwen
En 't Ghebodt Godts onderhouwen,
Oock seer dickwils overleght
VVat ghy hier en daer al seght;
Sonder eens wel te bedencken
VVie ghy door 't gheclap cunt krencken,

Die sijn tonghe wel bewaert
Spaert sijn ziel, en deught vergaert
Gheene tonghe uyt can spreken
VVat dat sijn haer vuyl ghebreken,
Peyst daerom ghedueriglyck
Op den Heer van 't Hemelryck,
Met een goet oprecht betrouwen
VVant de Enghels hem aenschouwen
En sijn teghenwoordigheyt
Van ons nimmermeer en scheyt.
Is dit niet de oude leeringh
Om te wercken ziels bekeeringh,
Eene leeringh die wel sticht
En ons ooghen claer verlicht:
Het begin der Salighheden
Is de kennis vande reden
Die niet als in sond' bestaet
VVant men kent daer door sijn quaet,
Maer die hun soo veer verstouten
Van t'ontkennen hunne fouten
Soecken naer d'aerts Ydelheyt
In plaets vande Salighheydt.
Tracht ghy dan om wel te leven
VVilt u tot 't Ghebedt begheven
S'avonts laet en s'morghens vroegh
Dat is voor u ziel ghenoegh.

En

En daer in u te vercloecken,
V Conscienti t'ondersoecken
Met berouw en droef gheclagh
Van 't geen ghy den heelen dagh
Hebt ghedaen tot schay der zielen
Als sy in veel sonden vielen,
't Gen, dient opentlijck ontdeckt,
En u selven oock verweckt,
Om Berouw daer van te maecken
Die de zielen best sal smaecken
Op dat sy door dese deught
Eeuwigh worden eens verheught.

Waerheyt baert Nydt.

HET

LAVDETVR SANCTISSIMVM SACRAMENTV.
Paulus V. dicenti concedit 100. dies indulgentiarum.
Petr. van Danckuelt excud.

HET VYFDE HOOFT-DEEL:

VANDE MANIERE

Om het Alderheylichste der Heylighen (dat is Godt met Vlees en Bloet) Godtvruchtichlijck te nutten, hoogh te achten, ende hoe datmen aendachtelijck de Misse hooren sal.

DONDERDACH.

Een vierighe en Gheestelijcke vermaninghe oft verweckinghe tot de heylige Nuttinghe.

CHRISTVS.

COmt al te-mael tot my die belast en belaeden zyt en ick sal u vermaecken, want

want ick ben den goeden herder die myn ziele ghestelt heb voor myn schaepen, en ick voede hun met het aldersoetste voedsel van het eeuwigh leven, dat is selfs met myn lichaem ende bloet, want ick heb een groote maeltydt bereydt, op dat ick sou thoonen de macht ende ryckdommen van myn ryck. Comt dan, ende eet myn broodt, ende drinckt den wyn die ick voor u ghemenght heb, want myn vreughden zyn te wesen met de kinderen der menschen, ick wil u deelachtich maecken van myn gratie ende glorie dat is, van alle myn goederen, ende van een waerachtighe ende ghetrouwe vriendtschap, daerom ben ick uyt den Hemel ghecomen op dese werelt, ende ben Mensch ghewordden; ick hebbe soo veel arbeyden, quellinghen, jae self de doodt onderstaen, ende ick heb met een groote begeerte ghewenscht dit Paeslam met myn Discipelen te nutten: maer op dat ick u een eeuwighe ghedachtenisse van myn soo groote liefde, ende onderpandt der toecomende glorie sou achter-laeten, heb ick myn selven ghegeven, gheboren wordende tot uwen mede-ghesel; veran-

dert

dert tot een spijs, stervende tot eenen prijs ende ten lesten regnerende tot eenen loon, ende wat heb ick u meer oft costelycker connen geven, oft wat heb ick meer connen doen dat ick niet ghedaen en hebbe.

DEN MENSCH.

WAerachtich Heer ghy zyt soet, minnelyck ende veel te bermhertich. O hoe wonder is uwen naem op de aerde, maer wat is den mensch, om dat ghy hem besoeckt en soo verheft, en is den mensch, die leeft, niet als stoffen assen? ende altemael ydelheyt? ende acht ghy u weerdich op eenen soodanigen u oogen te slaen, tot hem te comen, ende by hem uwe wooninghe te maecken, wat sal ick aen den Heere geven voor al het ghene hy my gegeven heeft: Ghy Heer zyt in alles ryck ende machtich boven Al, ende 't is altemael u, maer ick ben arm en ellendich, ende ghy en hebt myn goederen niet noodich, wat sal't wesen ist dat ick u geve alle myn bestandicheyt, jae dat ick u myn selven heb gegeven, wat can ick toch weerdich geven voor soo groote weldaden?

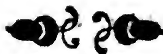
CHRISTVS.

DRaeght aen Godt een offerhande op van loff, en geeft den Alder-hooghsten u ghelofte wederom: de offerhande is aen mynen Eeuwigen Vader seer aenghenaem, en aen my behaegelyck, d'opofferinghe oft de Nuttinghe van myn Vleesch ende Bloet: doet dit dan dickwils, maer doet het eerbiedelijck tot myn ghedachtenisse, want ick heb hier toe de heylighe verholentheden in myn Kercke willen doen blycken, op dat ghy myn liefde ende het weldaet van u verlossinghe met een eeuwighe gedachtenisse sout overdencken, ick wete dat ghy my niet anders en cunt loonen, maer en cunt ghy aen my niet geven een aenghenaem ghemoet? ende ghedachtenisse van soo grooten weldaet? voorwaer ghy cunt dit doen, ende niet ghevoegelyck als door een Godtvruchtich en dickwils ghebruyck van dit H. Sacrament oft gheheym. Ende ist saken dat ghy dit verluymt, siet dat ghy niet en wort vergeleken by de ondanckbare en onweerdighe,

ge, en wort verstooten van myn Avondtmael.

DEN MENSCH.

HEer! hoe groot is de menighte van u soeticheydt, de welcke ghy openbaerelyck hebt gegeven aen die u vreesen, de welcke, op dat ghy u soeticheydt tot u kinderen thoonen sout, vervult ghy de hongerighe door het goet met het soetste broot dat uyt den hemel ghecomen is. Hoe soet sijn u uytspraken aen mijn kele, door de welcke ghy my soo vriendelyck tot u zijt noodende, maer ach! wie ben ick, dat ick (ô grooten Koninck boven alle Koninghen) het broot van u tafel ete alle de daghen van mijn leven.

De waerdigheyt ende de verheventheydt van het Alderheylichste H. SACRAMENT des Autaers.

CHRISTVS.

DIt is het ghene ick wil dat ghy het neerstighste overpeyst, op dat ghy misschien (ist dat ghy dit weldaet cleyn acht, het ghene ick aen myn ghetrouwe vergunt hebbe) ten lesten wort flauherigh, en dat u ziel walght van dese soo lichte spysen, ende soo sal ick oock beginnen u uyt mijnen mont te spouwen.

Ende hoe gheluckich sijt ghy mijn Christene ziele, ist dat ghy u goederen kent, die in een plaets van soo vetten weyde ghevoet sijn, ende aen den welcken ick soo grooten weldaet ende soo edele maeltydt vergunt heb te ghenieten, maer ghy ten eersten ô Priester sijt saligh, den welcken ick door een sonderlinghe gunst van eer

eer voor my uyt het volck heb ghecosen, op dat ghy voor my staet ghelyck mijnen besten vrint ende Raets-man aen myn taefel, ende nut de spijs, die ghy oock aen een ander cunt uyt deelen, 't is voorwaer aen u vergunt het gene aen d'Enghelen is gheweygert, ende waer hebt ghy dit verdient, den Heer van de almoghentheydt (door den wonderbaeren, vreeselycken ende waerachtigen Goddelijcken Dienst) geheel door den heylighen mondt te volmaken, ende ghelijck uyt den throon van sijne glorie gheroepen sijnde, tegenwoordich op den Autaer te doen verschijnen, Godt te doen gehoorsaemen aen de stemme van den mensch, ende hem met handen aen te tasten ende aen jeder uyt te deylen. De hemelen staen hier over stom, ende de Enghelen verschrickt, eeren het gheheym, als sy onder hun sien, die sy boven hun altydt aen-bidden: ende den Mensch, oft Priester derft hem met een kout, onsuyver, en verstroyt ghemoet nutten, ende die soo dickwils nut het broodt der Enghelen, wenscht noch den draf met de verkens.

DEN MENSCH.

DE weerdicheyt van den mensch is seker-kerlijck groot, noch grooter van den Priester, maer buyten twijfel groot is de schuldt van alle beyde om ghelyckelyck te leven in soo grooten weerdicheyt, maer ach mynen Heer ick sien de overtreders, ende ick verdwyne, ende in veel verflauwe ick, u oogen sien myn onvolmaecktheyt, en ick sien een ander wet in myn litmaeten, strydende tegen de wet van myn ghemoet, my als ghevanghen houdende in de wet der sonde, op dat ick het goet niet en sou doen dat ick wil doen, en het quaet dat ick niet en wil doen.

Het profyt en noodtsakelijckheyt van het alder-soetste Autaers geheym.

CHRISTVS.

SIet hier toe gheef ick u myn gratie ende hulpe; jae myn selven, die de fon-

teyn

teyn der gratie ben, ende den oorspronck van alle goedt, ick wete dat ghy sonder my niet en cunt doen, maer siet ick ben het levende broodt die van den Hemel ben ghedaelt: ick segh het broodt, versterckende het hert van den mensch, het welck, waert saecken gy dat eerbiedelyck en dickwils quaemt te ontfanghen, soo sout ghy haest ghevoelen de veranderingh van den Alder-hooghsten, want alsdan soude u ziel vervult worden van alle soeticheyt: sy soude sterck ende krachtich worden tot dē wercken der deughden ende in de sterckheyt van de spijse sout ghy wandelen door dese wildernisse des werelts tot den bergh van Godt.

Wat vyandt vreest hy, die my tot hulp ende van binnen my tegenwoordich heeft? desen sal getrouwelyck seggen met mynen Apostel: *Si Deus pro nobis, quis contra nos.* Ist dat Godt voor ons is, wie can tegen ons op staen &c. En ick can het al in hem, die my versterckt, oft dyen man naer myn *hert: si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo malà, quoniam tu mecum es*: ist dat ick ghewandelt sal hebben in 't midden der schadu-

we des doodts, ick en sal gheen quaet vreesen want ghy zyt met my.

DEN MENSCH.

HEer dat u eeuwighen lof en glorie ghegheven wordt, want ghy hebt in mijn ghesicht de taefel bereyt teghen hun die my quellen, och oft ick voortaen hier uyt sterckheyt en erachten kreegh om te vechten teghen myn vyanden: maer waerom is dit tot noch toe minder ghedaen .ende waerom is myn deught inde armoede verswackt; waerom heb ick soo lichtelyck gheweken voor de becoringen ende teghen - spoeden, misschien om dat ick u taefel veracht hebbe, en heb vergeten mijn broodt te nutten, en soo sijn mijn krachten verflouwt door den noodt, oft om dat ick dit dickwils onweerdigh ende min eerbiedelyck heb derven doen.

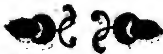
CHRISTVS.

O Mensch ghy hebt dit gheseyt soo de saeck is, want ghelyck het leven

van den mensch door de spijs moet onderhouden worden, de welcke, het ghene de hitte van de natuer wegh neemt, ghedurich herstelt: voorwaer soo oock de kracht van den gheest, op dat het door de vierichheyt der begeerlyckheyt allenskens niet en word verteert, moet dickwils door de spys herstelt worden. Vraeght ghy wat dese spijs is: Siet myn Vleesch is waerachtich broodt, ende myn bloet is waerachtich dranck: dit is het dagelyckx broodt, het broodt dat uyt den hemel ghecomen is, met het welck, waert dat myn ghetrouwe dienaeren hun dickwilder ende weerdigher vermaeckten, ende sonderlingh myn Priesters souden van dese taefel comen als leeuwen uytworpende vuer, schroomelyck aen hunne vyanden ende aen den duyvel.

Voorwaer geen stercker middel teghen de vierighe pylen van den alder-hoosten, ende meest teghen de becoringhen van het Vleesch, met het welck ghy dickwils hebt eenen daegelycksen strijdt, ende selden victorie, want syne begeerlyckheden sullen licht gheblust worden met het wae-

ter, het welck in blyschap gheput worde uyt de fonteynen van den Saelichmaker, ick segghe uyt myn fonteynen, die ick in dit heylich Sacrament voor een jeghelijck heb geopent, ende den wyn (voorts brengende Maeghden) die hier voor ghebrocht wort, want ick alleen verlaede de ydele ziel, ende vervulle de hongerighe met goeden, ende ghenuchten die noyt en sullen vergaen, ick gheve aen hun het broodt in syn selven hebbende allen de vermakelycke ghenuchte: ende wat goedt en sal voor hun hier van niet comen, tot den welcken ick (de fonteyn ende oorspronck van alle goedt) my gheweerdighe te comen: comt dan en eet myn broodt en drinckt den wyn die ick u ghesehoncken hebbe myn liefste vrinden wordt door den selven verheught.

Hoe

Hoe dickwils datmen tot de HH. Sacramenten moet comen.

DEN MENSCH.

MAer Heer ick sien dat aen veel u vermaeningen hert vallen, en veel envatten dit woort niet: want op dat ick voor by gaen die wandelen in de duysternissen, en niet en ghelooven het woordt van u waerheyt, seggende: *quomodo hic potest carnem suam dare ad manducandum:* hoe can desen aen ons syn Vleesch geven om t'eten: Wy sien over al datter veel licht wycken voor de bewysingen, waer door schijnt gheraeden te worden de seldsame Nuttinghe.

CHRISTVS.

ICk wete hoe de sinnen der menschen gheneghen sijn tot het quaet, hoe dat sy hun lichtelyck laten trecken door cleyn gheachte saecken, ende belet worden van mijn oeffeninghe ende dienst, om dat sy ander-

andersins al te neerstich de ghelegentheydt aen nemen van de werelt, het vleesch ende de wellusten te dienen. O hoe licht gelooven sy den duyvel, hun raedende de wellust, hun lockende tot den smaeck vanden verboden Appel, ende bedrieghelyck de Goddelyckheydt belovende, ende my (die mijn vleesch tot broodt geef, ende soo vrindelyck hun vermaen ende noode om te eten, jae etende hun belove deelachtigh te maecken van de Goddelycke Natuur) weygeren te ghelooven ende onderdanich te sijn, die den wegh ben, de waerheydt en het leven.

Maer siet, ende kent het bedrogh van *Pharao* den welcken (benydende myn eer) mijn volck niet en wilt toelaten, om my inde wildernisse te dienen, maer in het midden van Ægypten, soo becommert hy hem met de wercken van het slyck, van de Careel-steenen ende van het stroo; want wat sijn hier anders de aertse saecken, het silver ende gout, den ryckdom, de eer, en alle de sorgh van dese wereldt, op dat sy my niet en souden konnen dienen, en nochtans hoe gereet en vlytigh

en

en sijn de menschen niet tot den arbeydt, vanden welcken sy niet en eten als het broodt der droefheyt, de welcke met veel minder arbeydt konden eten het broodt, hebbende in hun selven alle vermaeck en soetigheydt van smaeck.

Alsoo en hebben mijn trouwe vrinden eertyts niet geleeft, maer sy wandelden inde eenvoudigheydt van hun hert vol liefde ende iever: sy waeren volherdende inde mededeylinghe van het breken des broots ende inde ghebeden. Sekerlyck alsoo heeft myn eerste kercke door het ghebruyck van dit broodt ghegroyt, ende reuck gegeven, op dat sy het altemael door haer begeerte licht souden verachten op datso hun door eenighe dreygementen, tormenten oft streelingen niet en souden laeten verleyden.

Overleght dit Christene Ziele: maer gy en eersten ô gheestelijcke de beginselen vande voorts comende kerck, alsoo het hert van de ghelooyighe ende hun ziele als maer een en was, verwondert u over de liefde en den iever. Siet hoe grooter de verachtinge der aertsche dingen in hun was, soo

ſoo veel te grooter was de ſorghe van den dienſt ende van myn Eer. Maer wat is nu deſen jever, die verſaedinghe vanden geeſt, die vrede ende blyſchap van den heylighen Gheeſt, Ach hoe verduyſtert is het gout, het beſte coleur is verandert.

Sonen der menſchen, hoe langh ſuldy met een ſwaer hert ſijn, hoe lanck ſult gy be-erven de Ydelheydt, en ſoecken de Logen-tael, waerom verlaet ghy het hout des levens, waerom verworpt ghy de fonteyn van het levende water, ende ſoeckt voor u ghebroken putten die gheen water en connen houden: voorwaer dat gy kenden de gaeve Godts, en wie Godt is die u noot, en die ſijn ſelven aen u opdraeght tot ſpyſe, ghy ſout met grooter ſnellicheydt loopen, noch ten ſou niet noodigh weſen u tot dit groote Avontmael ende tot deſe bruylofſt te dwinghen. Maer voorwaer deſe ſijn nu verborghen aen die de wereldt ſmaecken, ende niet en ſmaecken dat van Godt comt. Maer de arme van geeſt weten dit wel, de welcke meer welluſten in dit hemels gherecht alleen vinden als in alle de vreughden des werelts.

DEN

DEN MENSCH.

HEer ick ben beſchaemt, en worde in myn ſelven verſtelt, ſoo dickwils als ick dit hoore en overdencke, als ick de manieren der ghetrouwe ende onſe aenſien. Ach hoe grooten verſchil; maer en verſtoot ons niet onſen Salighmaeckenden Godt, maeckt ons gelyck gy ons wenſcht te hebben, verweckt de ſlapende, verlicht de blinde, ende onderſteunt de creupele, dwinght de traeghe in te komen, op dat u tafel vervult worde, leert my doen uwen wille want ick uwen knecht ben, op dat ick u ghewillighlijck offerhande doen, en dat ick Heer uwen naem belyde, ende ghelijck eenen hert ſnackt naer de Fonteyn der wateren: dat alſoo mijn ziel naer u wenſcht, op dat mijn ziel u begheert ende alleenelijck come te beſwycken in uwe voorſaele: want waer ſal ick voorder komen ende loopen, op dat ick uyt de Fonteyn vanden Salighmaecker putten magh. Waerom en ſal ick niet gewillich gaen tot den Autaer Godts, tot Godt die verheught mijn jonckheyt.

De beletselen vande menichvervige Nuttinghe.

CHRISTVS.

ONderbreckt dan stant-vastelyck alle de beletselen met het sweert vanden iever ende liefde, door de welcke gy somtyts siet dat ghy wort wederhouden. Maer boven al treckt de maniere vande handelinghen ende sorgh deser werelt af, door de welcke u menschelijck gemoet, gelyck van dorens ghesteken wort, en wacht u dat ghy in veel soo niet en handelt, want waer toe wilt ghy het hert soo arm ende menighvuldighlyck verstroyen door wiens vereeninghe datmen veel te gheluckigher leeft, waerom zyt ghy gheneghen tot veel, ende een en is u maer noodigh, dat aen my oock het aenghenaemste is, ghy versuymt de sorghe vande ziel, en is de ziel niet meer als het lichaem? En wat sal't baten al ghewonnen te hebben en de ziel te verliesen, daer en is aen my niet onaenghena-

ghenamer oft moyelijcker als dese stemme te hooren: ick heb een hoff ghecocht ende eenighe Ossen, ick heb een Vrouw ghetrout, en daerom en kan ick niet comen. En heb ick eertijts niet dese en ghelycke dinghen soo straffelijck en openbaerelijck ghedoemt? Siet oft rechtveerdigh is my te stellen achter dese soo ydele saecken.

DEN MENSCH.

HEer ick bekenne, t'is al te onweerdigh u om soo ydele ende cleyne saken te verlaeten: u tafel, de welcke ghy met soo groote liefde, met soo veel wellusten, met soo veel ryckdommen, niet voor u selven, noch voor de Enghelen, maer voor ons menschen bereydt hebt. Voorwaer ghy weet hoe moyelyck dat het aen den mensch is, tusschen soo veel handelinghen verborghen als openbaer, en soo veel sorgen ende nootsaeckelijckheden van dit leven, sijn ghemoet by een te houden, ende ghenoechsaem ghestelt om deelachtigh te worden van soo veel verholentheden.

CHRI-

CHRISTVS.

HAeſt u dan ſoo veel te meer tot my; door wiens raedt ende voorſichtigheyt dat het al beſtiert wort, want hoe u handelinghen hoogher ſijn, hoe ſy mijn voorſichtigheydt meer van doen hebben, ick ſegghe ſoo veel te meer, loopt tot het Tabernakel, ende neemt raedt van den Heer, ghy hebt daer de Fonteyn der wysheydt ende den Enghel vanden grooten raedt. Ende iſt dat ghy ſoo de wysheydt ſoeckt vraeght die van my, ende ſy ſal u gegeven worden.

O waert ſaecken dat ghy wiſt hoe veel datter ſpinne-webben weven ende te vergheefs arbeyden, en wat datter aen veel ongheluckichlijck over comt, om dat ſy den Heer niet te raede en gaen. 'T is te vergheefs dat ghy-lieden voor het licht op ſtaet, u begheeſt tot den arbeydt ende handelinghen ten zy ſaecken, dat ick (de Sonne van rechtveerdicheyt) u voortaen verlicht hebbe.

DEN

DEN MENSCH.

VOorwaer Heer de ghedachten der Menschen zyn vol vreese ende alle onse voorsichticheden onseker, soo dan sult ghy voortaen myn licht ende leyts-man zyn, ende u rechtveerdich-makingen mynen Raedt. Ende daerom sal ick dicwils met Moyses loopen tot het Tabernakel op dat ick den Heer te raede gaen.

Oft men van de Heylighe Nuttinge sijn selven moet onderhouden om de oordeelen ende op-sprake der Menschen.

CHRISTVS.

MAer daer zynder oock veel, die om de vreese ende om de oordeelen der Menschen seer selden ter taefel Godts comen, maer ghy zyt die bekent hebt, dat Godt alleen (den Oppersten Rechter) moet ghevreest worden, ghelyck die de macht heeft,

heeft u in de hel te seynden, ende ghy die my wilt behaeghen, waerom gheeft ghy meer om het spreken vande menschen als om het mijn? en syn al de menschen niet loghenachtigh? ick ben die waerheydt, pooght u dan my boven al te behaeghen ende onderdanigh te sijn, en wilt u niet als eenen schelm voeghen naer dese wereldt, maer ist dat ghy de menschen wilt behaeghen, en sult mijnen Dienaer niet konnen wesen.

Voorts ist saecken dat die Godtvruchtich is levende ende my dienende, vervolginghe en valsche beschuldinghe comt te lyden, ghy hebt meer reden om bly als droef te sijn om dat ghy weerdigh gehouden wort voor mijnen naem valse beschuldinghe ende vervolginghe te lyden, want dit is waerachtigh Christelijck, maer troost u ondertusschen door de Conscientie van goeden wil: den dagh sal komen, als ick (sijnde den OpperstenRechter) allen de raeden des herten sal veropenbaeren, en sal berispen de rechters van boose ghedachten ende dan sullen sy beroert worden door een schroomelijcke vreese, maer ghy sult

in

in een groote ſtantvaſtigheyt blyven ſtaen, iſt dat ghy nu in de verduldicheyt gheſtaen hebt: want ick ſal den overwinner het verborgen Manna geven ende eenen nieuwen naem.

DEN MENSCH.

MAeckt Heer dat het aen my voor het minſten is dat ick van den Menſch gheoordeelt worde, oft van den menſchelycken dach, om dat dien grooten dach het altemael ſal ontdecken: dat ick u alleen mach believen, en vreeſe te mishaegen. Maer ſal het u behaeghen, iſt dat ick (kennende myn onweerdicheydt) u hooghmachticheyt en eerweerdicheyt (die ick ſoo veel eere ſchuldich ben) nochtans de ſtouticheydt neme van ſoo dickwils tot u te comen? en moet ick niet vreeſen dat de ghemeynſaemheyt geen verachtinghe en baert? want veel dit ſoo ghevoelen, en ick ſelfs ſal 't ſelve miſſchien heylichlijcker ende eerbiedelijcker ende met grooter ſmaeck en vrucht doen, iſt ſaecken dat ick dit ſelden doen.

Oft men onder den tytel van ootmoedicheyt, ende eerbiedingh sijn selven van de Communie moet ont-houden.

CHRISTVS.

ICk bid u myn ghetrouwe vrienden; maer in dit noch niet ghetrouw ghenoech, dat ghy niet voorder en seght quaet oft goet ende gheen onwetentheyt oft flauhertícheyt onder schijn van deught aen en neimt, u eygen selven bedriegende, want het sal moeyelijck zyn, myn oogen (claerder als de Son) te bedriegen, dat u de seldsaemheyt, en het wachten van den tyt beter ghereeet maeckt, op dat ghy te weerdiger sout comen tot myn, tafel? Siet ick wete wat in den mensch is, die kent alle verborghentheden des herten. Maer hoe bereydt dat ghy-lie comt tot my naer een langh ghenoegh vertoef: is u Conscientie myn ghetuygenis, die ick tot in het

het binnenste aenschouw, ick sal u berispen, en ick sal my voor u aensicht stellen, om dat dese Godtvruchticheyt goddeloos is, en dese eerbiedinghe ongodtvruchtich, de welcke den tytel van Godtvruchticheyt bekleedt met traegheyt: en weet den iever der religie te vercieren onder den schyn van eerbiedinghe, maer de boosheyt heeft haer selven bedroghen. Meynt eenen krancken alsoo het naeste van syn ghesontheyt te comen? die soo langh den geneesmeester heeft ghevlucht? heeft hy meer hitte die het veerste van het vuer sal hebben ghebleven, maer ick ben den Medecyn, die u kranckheden ghedraegen heeft, ick ben die ghecomen is om het vuer op de aerde te seynden, en wat wil ick anders als dat het brandt, en u herten ontsteckt.

Maer ick sal opentlycker met u spreken ô Mensch; op dat ghy bekent hoe swaerlyck dat ghy met veele blyft dalen. Het SACRAMENT van myn lichaem ende ziel gheeft gratie, ten sy dien die het comt te ontfanghen, het selve belet soo ghy selfs bekent. En sult ghy dan niet meer gratie cryghen, hoe ghy het selve dickwilder

comt te nutten? en als de gratie wort vermeerdeert, worden oock te samen vermeerdert het gheloost, hope, liefde, Godtvruchtigheyt, eerbiedingh, suyverheydt, ende voordere deughden die de kennisse verlichten, de liefde verwecken, het hert suyveren &c. En is dat niet het vercierfel, en is dit niet dat Bruyloft-cleet, het welck ick sonderlingh versoecke van u, dat ghy daer mede comt tot myn tafel?

Ghy siet dan hoe de eene Communie haer bereyt tot de andere, ende soo, dat hy dyen morghen wel bereydt comt tot de selve die van daegh de uytwerckinghe ende vrucht der selver met hem gedraeghen heeft, noch daerom en moet ghy geen versmaedingh vreesen. 'T is waer onder de menschen wort de versmaedinghe lichtelijck voorts-ghebrocht uyt een ghemeynsaem verkeeringhe, om dat uyt de menighvuldighe weder-handelinghe de fouten en de onvolmaeckthcden van malkanderen bekent worden, maer hoe menichvuldigher ende ghemeynsaemer dat ghy u tot my ghevoeght hebt, hoe veel te meer volmaecktheden ghy in my vinden sult, ende

sult

sult my daerom met meerder eer ende eerweerdicheyt volgen.

Voorwaer dit is claerder als het noodich is te bewysen, al ist dat den Vader der logentael het contrarie raedt, ende aen veel wys maeckt, de welcke soo weynigh voor myn glorie, en luttel voor hun Salicheyt besorght zynde, wandelen in de begeerten van hun hert, hierom, om dat sy weten dat sy hun behoudenisse enger maken en met ghedurighe vreese moeten vergeselschappen de H. Communie, sy de welcke de leeringh haeten, hebben liever de menich-wervighe Communie als de quade ghewoonte achter te laeten, op dat sy ghelijck sonder toom te vrymoediger hun begheerlyckheden souden ghebruycken: want sy prijsen het gebruyck der vryheyt, om vande Communie ende den Godtsdienst te blyven, daer nochtans my te dienen is regneren. Ist saecken dat sy misschien op eenen solemneelen Feestdach, oft om andere behoorelijcke reden Communiceeren oft Misse doen, soo ist dat sy luttel de Godtvruchticheyt soecken, tot dat sy hun plicht ghequeten hebben, dan co-

men sy terstont tot de oude manieren, ghelyck eenen hondt tot de vuylicheyt ende een swyn tot den modder. Hoort hemelen, ende ghy aerde neyght u ooren, want ick roep u aen, als my de Menschen niet en hooren, de welcke ick heb verstandt en kennisse ghegeven, ick heb de menschen ghevoedt ende verheven maer sy hebben my veracht. Den osch heeft ghekent synen besitter en den Ezel de kribbe van synen Heer, maer Israel en heeft my niet ghekent, en myn volck en heeft het niet verstaen, hoe qualyck, segh ick, dat de menschen my handelen die ick gheschapen en verlost hebbe, op dat sy my souden dienen, aen de welcke ick soo veel aerts goedt (om het lichaem te voeden) gegeven hebbe, jae aen de ziel myn bloet en vleesch heb ghegeven. Voorwaer sy zyn gelyck ghemaeckt aen de onverstandicheyt vande beesten; jae botter als de selve, die hunnen weldoender niet en kennen, want de selve, schoon sy ongeleert en bot zyn, sy kennen nochtans hun Heeren, sy zyn hun gehoorsaem, en dienen hun tot den minsten winck, waer voor sy met een luttel

hoy

hoy worden ghespijst, maer die myn tafel ende dese hemelsche spijse daghelycx connen ghenieten, zyn eylaes soo ondanckbaer, dat sy hunnen weldoender niet eens aen en sien.

Het beklach van Christus teghen de slappe en onachtsaeme Pristers.

CHRISTVS.

MAer eerst principalyck tot u ô Priesters! die mynen Naem veracht, comt dese myne klacht. Heb ick u niet ghekosen tot myn Dienaers, ende bevelhebbers van de verholentheden Godts? gevende de macht aen u, die ick noch aen Coninghen, en Princen, jae niet aen d'Engelen selfs ghegeven heb? maer dat een jegelijck dit in syn selven eens voor goet overpeyst, wie ontsteeckt mynen Autaer voor niet: wie doet my van selfs Offerhande, en is den Priester niet ghelyck het volck? sy soecken al dat hun is, een jegelyck spoedight hem naer huys, en myn huys is verstroyt. De gave der Priesteren is

is nu van cleyne waerde, en luttel geacht dickwils het Priesterschap te bedienen, daghelycx aen den Autaer te staen, en Godt op te offeren, te weten die by den Autaer moeten leven, maer die ick heb verheven en eerelyck ghevoedt, hebben my versmaet; want zynde dick en vet gemaeckt, verlaeten Godt hunnen Schepper, ende die eten myn broodt, levende seer weldich op myn gaeven, die verheffen hun selven boven my: Ist dan mogelijck dat de Hovelingen van het Coninckliijck hof achten voor eer, daer het ghemeyn volck daghelycx comt aen Coninckx taefel, en dat sy daer en tusschen hun moeten becommeren met den acker, met de beesten en andere slechte diensten?

Die het meest ghegheven is, daer sal het meest van ghevraeght worden, want het wereldts volck sal lichter worden verschoont door de sorghe des werelts, door het opbrenghen van hun kinderen, door hun Coopmanschappen en andere saecken van hun leven, maer gyli, die uyt gescheyden sijt voor my tot een werck, waer toe ick u heb aengenomen om my te dienen,

en

en soo niet en sout becommert sijn met werelycke handelinghen, wat verschooninghe sult ghy hebben, al de rest is u vremt, en dit alleen is u eyghen Godt te dienen, want ick heb u ghecosen uyt al het volck, dat ghy voor my staen sout, dienen en vieren, ende my den reuck van wieroock geven: daer naer op dat gy sout sijn ghelyck als ghesanten en middelaers by Godt voor de misdaden van het volck. Soo dan comt u principalijck toe dickwils het Pristerlijck Ampt te bedienen, en den lof in mynen naem te vercondighen, op dat ghy voor d'andere den dienst ende eer aen Godt, de hulpe aen den Mensch, ende den troost aen de Overledene, de hulpe der Sondaeren, en voor u selven besonderlyck sout draghen: Maer ghy bedrieght hun al-te-mael te samen, soo dickwils als gy-lie (niet wettelyck belet sijnde) dese heylighe gheheymenissen, versuymt ende dit dunckt u een licht onghelyck te wesen, dat soo groote en heerelycke macht van my aen u op-ghedraghen, haetigh ende onvruchtbaer blyft door de schuldt van u onachtsaemheyt, en de gaeve te vergeefs cryght.

O hoe

O hoe veel goet connen de Pristers doen, en hoe veel quaet connen sy beletten, de welcke hun Ampt wettelijck bedienen: Maer hoe soldy staen in myn Oordeel, als ick u sal rekeningh eyschen met mijn dienaers, en de gaeven, aen u gegeven, sal wederom vraeghen, met de winsten: Siet door de verlaetingh is d'aerde verlaeten, om dat dit niemand metter herten en bedenckt, den vyandt heeft sijn handt tot alle sijn begeerten uyt-ghesteken, van alle canten sijn de verwoesters ghecomen, ende hebben mijn deel met voeten getreden, en sy sijn verstroyders van mijn kudde gheworden, ende de vernielinghe van mijn Schaepen: Maer gy-lie Pristers, en comt niet tot hulp, noch en stelt u selven niet als eenen muer voor het huys van Israel, op dat ghy ten strydt staet inden dagh des Heeren, maer ghy eet de Lammeren uyt myn Schaeps-koo, ende de Calveren uyt het midden vanden hoop der beesten, drinckende den wyn uyt goude schaelen, met den besten balsem gesalft, ende: niemant en isser die droef is over de mistroostingh van Ioseph.

Wo-

Worden misschien de middelen door soo veel quaet alleen uyt de menichte der Soldaten ende wapenen verwacht? ghy betrouwt te vergeefs op de Princen ende kinderen der menschen, inde welcke gheen sterckheydt en is. Ghy faelt soo wanneer ghy meynt dat inde sterckte der heyrcrachten den Oorlogh schuylt, veel machtiger is de Godtvruchtigheyt als de cracht van den Crygh. Want sy is tot alles profijtelijck, maer hoe selden is sy inde mannen die den Crygh volghen, wat al wellustighe begeerten tot hoerdery, roof-gierighen aert, lasteringhen en andere fouten en hebben nu over al de heerschappy niet? ende wat wonder! ist saecken dat door sulcken menschen d'oorsaeck van vrede, t'Vaderlant, ende het Gheloof ongeluckichlijck ghescheurt wort. 'tIs Godts werck te helpen ende inden vlucht te jaeghen, maer u werck is ô Pristers te staen tusschen de levende ende doode, tot dat de plaeghe op houdt, t'is u werck suyver handen met Moyses op te heffen tot Godt; soo sal te lichter *Iosue* winnen en d'Amaleciten vernielen. 't Comt u toe segh ick te staen tusschen

ſchen den inganck ende den Autaer; ende te ſegghen: Spaert Heer, ſpaert u volck? t'is u Ampt aen mijnen Vader op te offeren mijn Bloet, op dat hy door deſe offerhande (verſoent zijnde) de ſweepen en roeyen wegh neemt van ſijn gramſchap, oft niet toe en laet, dat het bloedt van de onnooſele gheſtort wordt, oft hun tot ſchande niet en laet comen, die met ſulck eenen dieren prys ghecocht ſijn.

Dit ſijn de wapenen van uwen Crygh, met de welcke ghy den vrede ende Salicheyt vande Chriſtelijck Republieck voorvechten ende heir ſtellen moet. Wie is onder u wys ende dat hy deſe ſal bewaeren op dat hy in ſyn daegen Godt behaeghen can en in den tydt van gramſchap verſoent wort.

Onderſoeckt de Schrifturen, ende overleeſt alle Hiſtorien ghy ſult het vinden dat ick de gheeſſel van myn gramſchap en van myn vraeck niet uyt-gheſonden en heb, ten zy die door de ſonden bedwonghen zyn, noch ick en heb de ſelve oock niet wederom ingherroecken, ten zy de Prieſters met Godtvruchtigen jever ſouden opſtaen

ſtaen ende verſoenen myne gramſchap: daerom is de onachtſaemheydt ende het verachten van mynen dienſt, en van't Sacrificie, (dat ſy my ſchnldich waeren) by naer altyt een teecken gheweeſt van een over-comende verwoeſtingh ende benautheyt, te weten de ondanckbare worden van het weldaet berooft die den Heer niet en kennen, noch en verſtaen de weerdicheyt en d'Officie van het Prieſterſchap niet: ende dit gheſchiet door myn rechtveerdich oordeel, op dat het Ryck van d'onweerdighe wegh wort ghenomen, ende wort ghegeven aen het volck doende hun vrucht, en dat die my verachten ongeluckigh worden.

DEN MENSCH.

Ach Heer! hoe is het gout verdonckert, het beſte coleur verandert, de vremde moordenaers, de booſe volckeren zyn ghecomen tot u Erfghenaemſchap, ſy hebben de Kercken, ende u heylichdommen bevleckt, de boosheden hebben ons omringht, daer gheen ghetal van en is, maer

maer wy wat ſullen wy hier op ſegghen? daer en is gheen quaet inde Stadt dat den Heer niet en heeft ghemaeckt, want ghy ſoeckt ons boosheden in de roey, en ons ſonden in de ſlaegen.

CHRISTVS.

ALs-wanneer ick den tydt ontfangen heb, ſal ick de rechtveerdicheden oordeelen, ick ſelf ſal myn ſchapen boven mynen Herder wederom crygen, en ſal die beſoecken.

DEN MENSCH.

HEer ghy zyt Rechtveerdich, ende recht is u oordeel, maer ſpaert ons ſonden, ſiet ende weerſiet onſe ſchande, noch en blyft teghen ons in der Eeuwicheyt niet gram, dat u Prieſters becleeet worden met de rechtveerdicheyt, en dat ſy heylich zyn, want ghy zyt heylich op dat ſy verheffen en vereeren hunnen dienſt, ende opdraegen de Offerhande der Rechtveerdicheyt, want de offerhanden der booſe zyn te vervloecken.

De Eerbiedingh, oft voor-bereydinge uyt liefde der vreese, waer door datmen moet comen tot de heylighe Sacramenten.

CHRISTVS.

ALs ick dan de vergaderingh van de heylighe taefel raede, ick wil dat ghy ghedachtigh zyt de eerbiedinghe waer door datmen daer toe moet comen. De liefde in *Zacheus*, ende syn couragie hebben my seer behaeght, maer niet min de vrees ende eerbiedingh in den honderſten man, die my, bly zynde, in syn huys heeft ontfanghen, maer dese (kennende syn eygen kranckheyt) en dorst my onder syn dack niet ontfanghen, maer 't is het beste, twee begheerten te voegen, ende door vrees ende liefde ghelyck met twee voeten tot dese tafel te comen.

Voorder sal oock het gheloof in u een vrees verwecken, want ist dat ghy ghelooft

looft door vaſt gheloof dat ick Godt ende Heer ben die Hemel en Aerde met grootmachticheyt vervulle, die de Engelen bevende aenbidden, dat ick in dit heylich Sacrament waerachtichlijck ende weſentlyck teghenwoordich ben, hoe en ſult ghy niet bevende daer toe comen? Voorwaer wat hier gheſondicht wort ſult ghy ſeggen, het ſelve gheſchiet te zyn, door ghebreck van't gheloof. Niemant en ſal onſuyver, oft beſmet van ſonden comen, iſt ſaecken dat hy gelooft dat ick den oorſpronck van alle ſuyverheyt, ende den vreker van alle onſuyverheyt hier tegenwoordich ben.

Siet hoe openbaerelyck dat Paulus mynen uyt-vercoren (kennis hebbende van mijn verholentheden) ende den ghetrouwen uyt-legger van mijnen wil, ſijn ſelven vermaent, *dat den menſch* (ſeyt hy) *ſijn ſelven proeft, ende dat hy alſoo van dat broodt eet ende vanden kelck drinckt*, want die onweerdigh eet ende drinckt, ſyn eyghen voordeel eet, geen onderſcheydt maeckende van 't lichaem des Heeren, wat iſſer claerder.

DEN

DEN MENSCH.

DEsen Blicxem van woorden verschrickt my, wie leest, hoort, oft overdenckt dit sonder schroom? wie derft tot de wonderbaere heylighe SACRAMENTEN van u Bloet en Vleesch comen, oock de hemelen en sijn voor u niet suyver, hoe veel te min den mensch die een vuyligheyt, eenen worm is, ick sal dan liever segghen met uwen anderen Apostel: *Exi à me domine, quia homo peccator sum*: Heer gaet van my want ick ben eenen sondighen mensch, op dat ick misschien niet pliehtigh en worde van u lichaem en bloedt, ist saecken dat ick lichtveerdigh tot u come.

CHRISTVS.

MYnen Apostel ghebruyckt ten lesten scherpe woorden ende vol van cracht, maer waerachtighe tot u behoudenisse, op dat het broodt des levens door sijn eyghen schult aen niemant van u, fenyn des doodts en wordt: nochtans hoe luttel

zynder, die de woorden van den Apostel, (al sijn die crachtigh naer de weerdigheyt) niet en overweghen. 't Is een bewys van lichten en stouten toe-ganck, van dickwils tot de SACRAMENTEN te comen, een bewys van seld-saemheyt: siet hoe licht ende onbereydt datter veel hier toe comen, al oft sy gheen onderscheydt van soo edelen Spyse en maeckten ende de andere, ende al oft sy niet lichter en oordeelden als my te ontfanghen, oft liever ghelyck niemant minder als my hier teghenwoordich en gelooven.

Maer ach hoe rechtveerdigh is my hier oock het beclagh teghen u, ô Pristers, ende mijn Christenen; gy-lie segh ick die my soo onteert, ende soo onweerdichlyck handelt en ontfanght de SACRAMENTEN van myn lichaem en bloet: gy-lie, die by den Af-godt *Dagon* derft stellen de Arcke des Heeren, dat is, gy-lie en vreest niet tot myn Alderheylighste lichaem te komen, met een lichaem ende een hert soo vol sonden, wat overeencominghe van het licht ende de duysternissen, wat geselschap van *Christus* en *Belial*, dat toch te neer val-

len

len de Af-godiste belden van gierigheydt, onkuysheydt, ydelheydt, en voordere boosheden, anders sal u de Arcke meer schade als goedt by-brenghen. Wat gaet u aen ô sotte Philistynen, boose Christenen, de Arcke des Heeren en is u niet, en mynen wil en is in u niet, en ick sal gheen gift ontfanghen van u handen, waer toe dient de menichte van u offerhanden; ick heb alles in overvloedt, en offert my geen Sacrificie meer, u wieroock dient my tot vervloeckingh, want uwe handen sijn vol boosheden. 't Is eertydts aen den Prister ghesеydt: *De Prisiers sullen Heyligh sijn voor hunnen Godt, ende sy en sullen synen naem niet besmetten, want sy offeren den wieroock des Heeren ende het broodt van hunnen Godt op, en daerom sullen sy Heyligh zijn*, en wederom: *De Prisiers die comen tot hunnen Heer, dat sy gheheylight sijn, op dat ick hun niet en soude slaen.* Iae siet hoe strenghelyck de heyligheydt en suyverheydt belast wirt aen het ghemeyn volck die quamen tot de offerhanden. Eenen mensch hebbende een vleck oft andere fout des lichaems wert van het op-offeren des broodts ende den

dienst verstooten : hun wert gheboden heyligh te sijn die nochtans niet en hadden als de figure ende schaduwe : wat sijt ghy die handelt de waerachtighe saecke, de waerheyt, ende het heyligh der heyligen: wat ghelyckenisse van het eynde tot het oneyndelijck, oft wat ghelijckenisse van broodt, ossen en schapen met den Sone Godts: en is het niet rechtveerdich datter is voor een meerder weerdicheyt oock een meerder heylicheyt?

Maer hoe dickwils worden nu de waerachtighe Sacramenten van myn lichaem ende bloet, met een onsuyver hert, mondt en handen bevleckt? nochtans leeft ghy gherust ghelyck volck die de rechtveerdicheyt ghedaen heeft, misschien om dat teghen de quade geen haestich vonnisse en wort voorts ghebrocht, daerom nemen de sonen der menschen sonder vreese het quaet aen. Hebben de kinderen van *Aaron* soo swaerelijck ghesondicht, om dat sy onweerdich waeren de heylighe plaetsen in te gaen? oft om dat sy hadden op-gheoffert een anders vuer? oft om dat de *Bethsamiten* te nieusgierich hadden aengheseen

de

de Arcke van de welcke meer als vyftich duysent, om het onweerdich aenschouwen van de Arcke zyn vergaen: heeft *Oza* soo swaerelijck ghesondicht om dat hy de Arcke quam te ondersteunen, het gene hem nochtans een Godtvruchtigh werck scheen? heeft Balthasar swaerder ghesondicht handelende met sijn onweerdighe handen de heylighe vaten? en nochtans sijn dese en meer door het vuer vergaen, oft vande Aerde inghesl ocken, oft een ander swaerder vraeck heeft hun ghestraft, soo strenghelyck is alle oneerbiedinghe ende ongodtvruchtigheyt tot het Sacrificie ende saecken (die my toegheeyghent zyn) eertydts ghestraft.

O ghy gheluckighe, ist saecken dat gy u handen wascht in het bloet der sondaeren, en dat het quaet van andere u dient tot toesicht, dat ghy daer naer met een suyver hert en goede Conscientie aen my opdraeght een offerhande der rechtveerdicheyt, want de Offerhanden der boose syn vervloeckelyck voor my, en meer sondigen sy die my (heerschende in de hemelen) onweerdigh op-draegen, als die my ghe-

 kruyst

kruyst hebben toen ick wandelde op de aerde, want dat sy my ghekent hadden, sy en souden noot den Heer der glorie gekruyst hebben, maer sy, terwylen sy my kennen Godt te zyn, en teghenwoordich te zyn in dit waerachtich heyligh Sacrament en vreesen nochtans niet my onweerdichlyck te handelen.

DEN MENSCH.

HEer, ghy zyt rechtveerdich, ist dat ick met u spreke, ende alle u wegen zyn waerheydt, noch daer is gheenen mensch op de aerde, die u can beschuldigen ende seggen: waerom doet ghy dat, allen uwen wil is den rechtveerdichsten reghel van de daet, niet te min soo sal ick spreken tot den Heer, aenghesien ick stoff en assen ben. Ghy vermaent ons Heer dat wy dickwils tot ū heylich Sacrament souden comen, maer wie en soude oock niet bevreest zyn door dese exempelen van strafficheyt, en moet ick met recht niet vreesen? dat ick met *Oza* en met de *Bethsamiten* soude beswijcken door het raecken oft aenschou-

sehouwen der Arcke van u Alderheylichste lichaem? op dat ick (sonder myn bruylost kleedt aen te hebben) van u Avondt-mael niet en worde verstooten, want daer en is niet eenen mensch die leeft, ende niet en sondicht, in veel vergrammen wy u, ende wie meynt tot u te comen, ick wensch het selve wel, maer ist dat ghy de boosheden aenghetekent hebt wie sal blyven staen, Heer naer u is alle myn begeerte ende myn ghesucht en is voor u niet verborgen.

CHRISTVS.

DAt myn woorden u niet cleyn-hertigh en maecken, maer ootmoedigh. Den gheest vol quellinghen is aen my een aenghenaeme Offerhande: ist dat ghy dit toegheſtaen hebt, ghy sult de Offerhande van myn lichaem ende bloedt nu gerustelyck connen op-draghen, ick en sal een ghebroken en veroodtmoedight hert niet versmaeden, 'tis mynen wil oock gheweest te verkeeren en te eten met de Sondaers, want de medecyn is niet noodigh voor de ghesonde maer voor de crancke.

Soo dan op dat ghy weerdighlyck gaet tot mijn tafel, suyvert eerst u Conscientie door een oprechte belydenisse ende waerachtigh berou van alle u doodelycke sonden ende genegentheyt tot het sondighen: maer op dat ghy hier toe noch weerdigher ende voor my aenghenamer comt, ende meerder gratie cryght, pooght u oock, om de daghelyckse schulden en alle quaede ghenegentheden van u ghemoet af te keeren, en wat dat myn ooghen mishaeghen kan, uyt te schudden en te laeten. Voorwaer hoe suyverder ghy tot my sult comen hoe grooter gratie ghy sult ontfanghen.

Hoort wat ick in myn leste Avontmael ghedaen heb in-stellende dit SACRAMENT, want eer ick myn Discipelen tot dit heyligh Avontmael sou ontfanghen, heb hun voeten ghewasschen, op dat ick door de Ceremonien (vol verhoientheden) sou thoonen de suyverheydt van het ghemoet aen hun noodtsaeckelyck, die tot myne heylighe SACRAMENTEN souden trachten te comen, want die ghewasschen is oft suyver van de swaerste sonden, en heeft niet noodigh als dat hy sijn voeten wast,

te

te segghen: dat hy suyver ghenegentheyt en liefde tot my draeght. Want ghelyck jemand die wandelt op de aerde, al ist dat hy voorsichtigh wandelt, hy sal nochtans hem qualyck wachten oft sal sijn voeten met slyck en sandt besmetten. Alsoo ist u moyelyck op de aerde te leven, ende somtydts inde aertse becommernissen niet te vallen. Daerom ghelyck de ghenegentheden van het ghemoet dickwils door het ghebruyck van aertse saecken worden besmet, soo sijn sy dickwils af te wasschen, maer alsdan het meest, als ghy tot my (die de fonteyn der suyverheydt ben) wilt comen.

Ondertusschen de daghelyckse fouten, die ick dickwils toe-laet tot oeffeninghe der deughden, en bewaerenissen van de oodtmoedigheyt (toch dat de gheneghentheydt achter blyft en de begeerten van die t'overwinnen u by blyft) en moeten u niet vervaeren. Ick can medelyden hebben met uwe cranckheden, en 't is aen my aenghenamer dat gy-lie door de liefde tot my gheleyt wort, als door vreese daer af ghetrocken wort, om dat myn wet liever van de liefde, als van de vreese is.

DEN MENSCH.

SYt ghebenedydt Heer, die my soo lieffelyck en sorghvuldigh onderwyst, ende soo sal ick te vlytigher, en gheruster daer naer tot u comen, ist dat ick nu (voor soo veel in my is) door u gratie my in geene sonden plichtigh en ken, oft gheen voornemen en hebbe van te sondigen. Maer voor de daegelyckse sonden, die niet gheheelyck en beletten, hebt ghy ghegeven lichte ende goede middelen om de selve uyt te wassen: Dit alleen wete ick, dat by den Heer bermherticheyt ende overvloedighe verlossinghe te vinden is.

Naerder bereydinghe tot de Heylighe Nuttinghe door verweckinghe van liefde.

CHRISTVS.

DE vreese nu af gheleyt zynde, de welcke is een bereydinghe als verstroyt, comt nu naerder by door de liefde: eerst

eerst draeght een neerstighe sorghe van altyt te hebben een oprechte en Godtvruchtighe meyninghe, dat ghy niet uyt de gewoonte, oft tot ander quaeder eynde, maer uyt myn liefde en eygen Salicheyt, met lust ende begeerte het Hemels broodt nut, ghelyck de spijse in den mondt soeter ende profijtigher is om het lichaem te voeden, als wanneer dat het met honger ende appetyt ghenut wordt: maer ter contrarien niet soet, maer onprofijtich, soo wanneer die met eenen walgh ghenut wordt, aldus vervulle ick oock de ydele en hongerighe zielen met myn goedt, ende verseynde de hooveerdighe Rycke sonder hulp.

DEN MENSCH.

ACh wy ellendige, waerom en dwinght u liefde ons niet, waerom en beweeght den honger ende naecktheyt ons niet, waerom en ontsteken u wonden ende de perijckelen ons niet.

CHRI-

CHRISTVS.

SMaeckt ende siet hoe soet dat ick ben, hoe machtich, goet, mildt ende bermhertich, siet oock dat ghy miserabel, arm, naeckt en ellendich zyt, want in my hopen alle de ooghen der menschen: en ick gheve aen hun de spyse op den bequaemen tydt, maer luttel sijn besorght dit te bedencken, en daerom walght hun ziel van die spys als de lichste: ende alsoo die het gheoorloft is te ghebruycken met genuchten van myn tafel, noch haecken naer de spysen van Ægypten, en die met het broot vande sonen costen gevoed worden, trachten meer naer den draf vande verckens.

Maer ghy als ghy met my sit om te eten, hoort neerstich toe watter voor u aensicht opgherecht staet, te weten wie het is, ende wat costelycke spyse, dat is, die u om te nutten wort voor-ghestelt: De kinderen van Israel eertydts siende het Manna vallende uyt den hemel, seyden met verwonderinghe: *Manhu quid est hoc.* Manna wat is dat. Hoe veel te meer ghy Christens ziel,

ziel, die met gheen Manna (van de Engelsche handen ghemaeckt) maer met myn lichaem (door de toewerckinghe van den heylighen Gheest ontfanghen) ghespyst wort. En sult ghy u hier over niet meer verwonderen, aen-merckende de verheventheydt van dit broodt? ende dat niet alleenelyck seer flouwelyck maer soo, dat in u overdenckinghe het vuer de liefde begint te blaecken. Ghy weet hoe dat eertydts het Paeslam (een voorbeldt van het Autaars gheheym) moest ghenut worden, hier van en mochtmen niet eten het ghene rou was, oft ghesoden met water, maer alleenelyck 't ghene met het vuer ghebraden was. Soo moet dit broodt oock met het vuer van liefde bereydt worden ghemaeckt, op dat het meer smaeckt ende profijtigh zy.

Hier toe sal de bedenckinghe van myn leven ende Passie oft lyden het bequaemste zyn, inde welcke myn liefde soo brandt datter veel wateren die niet en sullen connen blussen, maer tot ghedachtenisse van soo grooten liefde heb ick dit heylighste Sacrament in-ghestelt. Heeft het u tot noch

nochtoe berouwt te beminnen, dat het u niet en verdriet weder te beminnen. In dese ende soodanighe oeffeninghen sal u de salvinghe vanden heylighen Gheest meerder leeren en onderwysen. Noch ten sal u niet swaer oft moyelyck duncken, om weynigh tydt u in soo Godtvruchtighe en profytelycke deughden te oeffenen voor het ghebruyck van soo grooten Misterie, ist dat ghy eens bedenckt met hoe veel manieren en Ceremonien, met wat bereydinghen moesten volbrocht worden de Sacrificien van de oude wett, siet het boeck *Num levit*: Verwondert u hier over, en redeeavelt aldus met u selven: Ist dat dit in een ghedaente en figuer ghelchiet, wat salder ghelchieden in de saecken en inde waerheyt.

Maer wat eander onweerdigher oft aen my moyelycker wesen, als dat ick sien datter by naer niet met minder sorghe en neerstigheydt en ghesciedt als mynen Dienst en Offerhande, daer nochtans op de aerde niet treffelycker oft niet verhevender en is als de selve. Een jeder loopt haestigh naer sijn huys, maer myn huys is

ver-

verstroyt, men gaet naer de handelinghen, naer de samen-spraecken, maer daer-en-tusschen heeft men luttel sorge om te handelen met den gast, jae met den Coninck der Coninghen die uyt den hemel ghecomen is tot u, niet om van u ghespyst te worden, maer om u te spysen, sout ghy van uwen vrindt ghenoot synde, soo willen onthaelt worden? soo oneerlyck ghetracteert willen worden? en soo onredelyck wegh ghesonden te worden?

Die Coninckelycke Dochters (*Esther* 1.) moesten een heel jaer onderwesen worden, op dat sy ten lesten voor den Coninck *Assuerus* gratie souden vinden in sijn ooghen: en sal het moyelyck sijn aen eenen anderen van myn dienaers een urken oft een quaertier-urs te besteden, op dat hy behoorelyck ghiciert en voorsien magh komen voor den Coninck der Coningen op dat hy gratie vint in sijn ooghen?

DEN MENSCH.

O Blintheydt ende versteentheydt van het Menschelyck hert, niet te luysteren

ren naer soo on-uytsprekelycke gift, ende niet meer de selve te achten, ende alle andere dinghen veel te sorghvuldigh, en al te vlytigh te volbrenghen, maer tot de heylighe taefel des Heeren daer en tusschen ons soo slappelyck te bereyden, siet Heer ick belyde tegen my myn boosheyt, maer u ooghen sien myn onvolmaecktheyt: soodanich spreke ick met u mynen Heer, en ick hoor van ghelycken u soo spreken, en is u vierighe uytspraeck niet krachtich? en nochtans is myn hert flauw en kout, en myn ziel ghelyck een aerde aen u sonder water, ick draegh vuur in mynen schoot, en waerom en brandt myn hert niet? de fonteyn van het levende water is voor myn ooghen, en waerom en verlanght myn hert naer u niet ghelyck een hert naer de fonteyne der wateren?

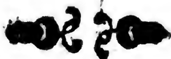
CHRISTVS.

O Ghetrouwe zielen die ick met een eeuwighe liefde bemint en met soo dieren prijs verlost hebbe, de welcke ick met soo goeden voedtsel tot noch toe heb ghe-

ghespijst en noch bereet ben u te spijsen; ô myn vrienden ende mede-ghesellen, let op u, noch en zyt daer niet sonder sorgh, alwaer van een soo swaere en moeyelijcke saecke, en vol perijckelen gehandelt wort, alwaer, segh ick, het lot, soo ongelyck van het leven oft doodt, te weten naer de gelegentheyt en verdiensten van een jeghelyck valt. Siet gy-lie hebt de fonteyn, jae een zee van gratien, waer uyt dat jegelijck soo veel te meer sal putten als een vat bequaem is te draegen. O mensch opent uwen mondt, en ick sal hem vervullen: opent den schoot van u ziel door de begeerte van liefde, van Godtvruchticheyt ende volmaecktheyt, Ick die alleen de begeerte van het hert versaede, sal u vervullen met de gaeven van myn gratie, op dat ghy in my, en ick in u blyve, en my hebbende, wat sal het zyn dat ghy meer wenscht, want het myn is het al met my.

DEN MENSCH.

BLyft met my Heer, en stelt u ghelyck een teecken op myn hert, treckt my achter u, op dat ick loope in den reuck van u balsemen, ontsteeckt in my het vuur dat ghy hebt ghesonden op de aerde. Och oft ick u beminde Heer die zyt myn stercktе, mynen toe-vlucht ende mynen verlosser. Och oft ick met de alder-vierichste liefde van de Engelen en alle u uyt-vercoren u conde omhelsen, op dat my niet en conde scheyden van u, want ghy zyt myn fortuyn ende myn deel, Godt in der Eeuwicheyt, t'is my goet hem aen te hangen. Want wat is my in den hemel en van u anders noodich, wat heb ick van u op de aerde begheert.

Des Over-setters By-schrift.

OP DE CRACHT

Van't Goddelyck Autaars-gheheym, en weerdigheyt van het Pristerschap.

In omni loco Sacrificatur, & offertur nōmini meo oblatio munda: Malach. 1.

Op alle plaetsen wort gheviert ende opgedraghen aen mynen naem een suyver Offerhande.

GRooter schat van eer op d'aerde
Clom noyt op soo hoogen trap,
Als de Costelijcke waerde
Van't verheven Pristerschap:
Daer d'eenighe Offerhande
Van de nieuwe weth ons wyst,
Hoe men moet in liefde branden
Als sy onse zielen spyst.

Met het vleesch en bloedt des Heeren
Dat daer op-gheoffert wort,
En soo mildelyck ter eeren
Vande menschen is ghestort.
VVonder boven wonder saecken,
VVat sal't broetsel van Calvien
En van Luther nu gaen maecken
Die daer in niet meer en sien
Als de uylen inde claerheyt
Van den dagh, want sy sijn blindt
Inde kennis van dees waerheyt
En tot duysterheyt ghesint:
VVaer door sy de waerheyt missen
VVant te mis-gheloovigh sijn
Daerom dunckt my naer mijn gissen
Dat sy niet als 't vuyl fenyn
Van Calvinus hebben geten
Vyt het duyvels schoot ghebaert,
Om dat sy wel beters weten
En noch blyven boos van aert.
Ick laet dan hun blintheydt blyven
VVant de boosheyt is te groot
Niemant kan den gront beschryven,
Die niet op en staet, blyft doodt.
Noyt en sal de waerheyt wycken
Voor de valsche Logen-tael.

Die haer leeringh doet beswycken,
VVant 't is meer als dobbel stael
Daer wy onse hoop op bouwen,
En ons crachten van verstant,
En ten vollen oock betrouwen
Die dees waerheyt in ons plant?
Dat sijn Goddelycke Pristers,
Rechte Dienaers Godts ghenoemt
Maer gheen Leeraers oft Ministers
Daer de Kettery van comt.
Hun verheventheyt van leven
Die is onuytsprekelijck
Sy doen alle d'Enghels beven
Van het heele Hemelrijck
Als sy t' Godd'lijck Ampt bedienen
Van dees wonder Offerhande
Daer 't heel Heir der Cherubinen
Inde Liefde Godts om brandt.
Connen wy meer voordeel wenschen
Met ons sinnen en ghemoet,
VVant sy hand'len niet als menschen
Maer ghelijck Godt selver doet:
Daerom sijn sy ziel beminders
De verbreyders van Godts naem,
Christus eyghen Ampt bedienders
En tot heyligheyt bequaem.

Tusschen-sprekers, hert-versterckers
Vol verheven weerdigheyt,
Middelaers en mede-werckers
Van ons ziele saligheyt.
VVilt dan het gheheym verheffen
Dat ons wort door hun ontdeckt,
Niet en can dit overtreffen
VVant ons tot berouw verweeckt.
Dat ons herten can door-booren
Daer de Ketters staen voor doof:
VVilt hun woorden dan aenhooren
Met een bevende gheloof,
Met eerbiedingh naer de reden
Met een soet aendachtigheydt
Menighvuldighe Ghebeden
En een diep ootmoedigheyt,
Met herkentenis van liefde
Seer Godtvruchtigh stil,en wys,
Ach die Godt maer soo ghe rtefde
Creegh het Hemels Paradys.

SONDEN AFLAET,
ZIELEN BAET.

Die niet Aflaeten can de dagelyckse sonden
(Daer al te dickwils hem den mensch heeft in bevonden

En

En dagelycx noch doet) 't geluck niet en verdint
Dat van d' Aflaten comt, jae geensins en bemint
't Welvaeren van sijn ziel, want door het quaet te laeten
Hopt hy sijn saligheyt, wie sou dan 't quaet niet haeten,
Om dat aen Godt misbaeght, die met sijn Heyligh Bloet –
Te storten ons heeft toegeseyt het eeuwigh goet.

De Goddelycke vreught
Die cryghtmen door de deught:
Door 't Geloof de Saligheyt
In het Avontmael bereyt.

Dat ist Autaars geheym om saligh ons te maken,
VVaer uyt Natuer de cracht van't leven comt te smaken
wanneer men maer gelooft dat Godt daer selfs in rust
En alle zielē naer den smaeck van hunnē lust
Daer med' versaeden can, in schijn van broodt verborghen,
Soo heeft den goeden Godt, uyt liefde willen sorghen
Voor ons behoudenis, sijn waerheyt is te claer,
En die dit niet gelooft, maeckt Godt een logenaer

Mits dat hy 't heeft geseyt, die nimmermeer can lieghen
Want hy de waerheyt is, wie sou hy dan bedrigen,
Die soo rechtveerdigh is, en alles soo wel doet
En heeft hy niet gheseyt, dit is myn Vleesch en Bloet.
Van't nieuwe Testament, *al die daer in geloovẽ*
Gheen vreese hebben moet dat Sathan hem kan rooven
De ziele saligheyt, als men daer op wel past
En sonder sonden sterft, daer is het al aen vast.

Waerheyt baert Nydt.

HET

Martin Bouche Sculp.

HOOFT-DEEL.

VRYDACH.

VAN DE MANIERE

Om Godtvruchtelijck te overleggen en te peysen op het bitter Lyden Christi: ende hem alsoo in't Lyden naer te volghen.

Exhortatio ad Considerandum opus redemptionis.

Vermaninghe om te bemercken het werck der Verlossinghe:

Apostolus: *hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semet-ipsum exinanivit, formam servi accipiens.*

Te segghen:

Ghevoelt dit in u selven, als dat in Christo Iesu, den welcken niet en heeft ghepeyst (zynde in de ghedaente van Godt) eenen roof te zyn, gelyck te wesen aen Godt, maer heeft syn selven vernieticht, aen-nemende de gedaente van eenen knecht.

DEN

DEN APOSTEL.

HOort Mensch, die gheenen goeden ghetrouwen knecht en zyt, die als ghy waert in de natuer, en inde ghestelrenisse van eenen knecht nochtans niet willende dienen, hebt trachten aen te nemen de vryheyt ende ghelyckformicheyt van uwen Heer: hoort ende siet, want Christus (als hy was in de ghedaente van Godt) niet door den roof, maer door de natuer ghelyck aen Godt, want hy is Almachtich, eeuwich, ende seer groot, hy heeft syn selven vernieticht, niet alleen aen nemende de ghedaente van eenen knecht ende in vergelijckenisse der menschen ghe-worden, maer heeft oock den dienst van eenen knecht volbrocht, syn selven veroot moedigende, en is ghehoorsaem ghe-worden tot de doodt, aen synen Vader.

Maer dit dunckt u weynich te wesen, dat alswanneer hy was den Sone en u ghelyck, heeft als eenen knecht ghedient aen den Vader, ist dat hy dit niet ghedaen en heeft voor synen knecht, hy heeft

hem

hem meer gedient als knecht. Ghy waert dan gemaeckt ô Mensch, op dat gy uwen Schepper sout dienen, en wat isser rechtveerdigher als dat ghy hem dient, daer gy van gheschapen zyt, sonder wie ghy niet en cunt leven, noch gheroert worden, noch zyn en cunt: maer wat isser Salighers oft verhevender als hem te dienen? want hem te dienen is regneren, en nochtans hebt ghy ghesceyt ick en sal hem niet dienen.

Maer siet uwen Schepper is ghecomen, uwen Heer is ghecomen, &c Bereet om synen knecht te dienen, oock synen onghehoorsaemen ende hertneckigen knecht, hy is ghecomen, niet om ghedient te worden maer om te dienen. Hy is segh ick gecomen. op dat ghy sout aen tafel sitten en dat hy u dient, dat ghy sout rusten en hy vermoeyt sou worden en sweeten, op dat ghy ghesont sout worden draeghen u kranckheden, jae op dat ghy sout leven, en dat hy voor u sou sterven.

O goeden knecht, eñ veel ghetrouwer als Iacob, die geen seven maer dry-en dertich en meer jaeren voor u heeft ghedient.

Hoe

Hoe waerachtich heeft hy ghedient in alle trou, verduldicheyt en langhmoedicheyt, en niet flauwelijck oft teghen danck, om dat hy is verblydt gheweeft als eenen reus, om den wegh van de ghehoorsaemheyt in te loopen, niet versierlijck: die oock zyn ziel naer veel arbeyden heeft besteedt, niet claegende, om dat hy onnoosel gegeesselt wiert, noch en heeft daerom synen mondt niet open ghedaen, maer (ghelyck ghemaeckt zynde aen eenen Mensch) die geen ghehoor, oft in synen mondt gheen ontschuldingen en heeft, ende wat heeft desen knecht meer moeten doen oft voor u connen doen dat hy niet en heeft gedaen? O vervloeckelycke hooveerdy van den Mensch, versmaedende den dienst, die door een ander voorbeelt niet en heeft connen verootmoedicht worden, ten zy door slaverny, ende die noch van synen eyghen Heer.

CHRISTVS.

O Mensch ist dat ghy ghehoor hebt, hoort wat mynen uytvercoren Apostel seydt aen myn ghetrouwe vrienden: want

want kennis hebbende van myn verholentheden, ſpreeckt uyt mynen mondt, hy die mynen naem voor de Coninghen ende aertſe Princen ghedraegen heeft, hy die hem niet en liet voorſtaen jet te weten oft te kennen als IESUS, my ſegh ick die ghekruyſt ben. Daerom al iſt dat hy onder de volmaeckte ſprack de wysheyt, verholen in het miſterie, nochtans ſpreeckt hy tegen u dat ick den gheeruyſten Chriſtus ben, ende voor de ongeloovighe een verargenis, ende een ſotticheyt voor die de welcke ten onderen gaen, maer voor u en voor de andere die comen tot hun Saecicheyt geheelijck eene kracht Godts ende wysheyt. Ende ſiet het voorbeeldt van myn ootmoedicheyt, waer door ick (Godt ende Heer) u van myn jonckheydt af heb ghedient in den arbeyd tot de doodt van het Cruys. Dit is in u ooghen gedrongen, op dat ghy alſoo leert verootmoedicht en onderworpen worden, ende my te bedancken over myn ſoo grooten ootmoedicheyt ende goetheyt. O hoe ſwaer hebt ghy my u doen dienen in u ſonden, ghy hebt my den arbeydt op-geleyt in u boosheyt, en

wat

wat arbeyd, tot de vermoeytheyt, honger en dorst, en in het sweet jae bloedich sweet, loopende op de aerde, jae tot de doodt van het Cruys.

DEN MENSCH.

O Heer, wat is den Mensch, dat ghy hem soo hebt bekent ghemaeckt, oft den Sone vanden Mensch om dat ghy hem soo acht; O Heer hoe hebt ghy gearbeyt om my te dienen, het sou voorwaer recht-veerdigh en redelyck sijn, dat ghy voort-aen mocht rusten, en dat uwen knecht, oft overhandt, u diende, mynen Heer gy hebt my van mynen onprofijtelycken dienst ontlast, ghy segh ick, den welcken waert dat ghy eenighen dienst noodigh hadt, gy sout terstont meer als twelf duy-sent Engelen tot uwen wil hebben! O met wat een soete en sachtmoedighe cunst van Godtvruchtigheydt hebt ghy den verloren knecht wederom gheereghen, ende hebt u aenden onghehoorsaemen knecht onder-worpen, overwinnende het quaet in het goet, en den hooveerdighen door de oot-

moe-

moedigheydt beschaemdt makende, den ondanckbaeren door weldaeden bedeckende. Voorwaer alsoo heeft de wysheydt de boosheyt overwonnen: alsoo hebt ghy de colen van het vuer op het hooft des vyants vergadert waer door dat hy tot uwe liefde en dienst sou ontsteken worden.

Heer gy hebt verwonnen, den wederspannighen overwonnen, siet ick geef de handen tot u boyen, en booghe den hals voor u jock, gheweerdight my maer dat ick u diene, ghedooght dat ick voor u arbeyde, ontfanght my voor uwen eeuwighen dienaer, want siet ick ben uwen dienaer, schoon onprofijtigh, ten sy dat u gratie oock met my is . en in my werckt, altydt my voorcomt en naervolght. Sy is ons voorcomen, eerst thoonende de voorbelden van ootmoedigheydt en velduldigheyt, dat sy ons dan blyft volgen tot hulpe, op dat wy moghen naervolghen dat ons voorghestelt is. O hoe gheluckigh sijn wy, ist saken dat wy hier over den raedt volgen van uwen Apostel ons vermaenende in ons selven te gevoelen en te kennen dat ghy ons voorgegaen sijt. O wie sal my geven

ven dat ick dese woorden voor goet in myn ghedachten houde, bewaere, en draeghe in myn hert op dat in alle myn Godtvruchtighe Oeffeningen het vuer geduerich braut van u liefde, en dat ick daer naer loope inden reuck van u ballsemen, ick hebbe gedwaelt ghelyck een Schaep dat verloren is, wie sal my wederom op den rechten wegh brenghen, die leyd tot het leven? ende ick sal hem vinden en bewaeren.

§. II.

Christus wort ons voorghestelt om hem naer te volghen.

GODT DEN VADER.

ICk heb van het begin den rechten Mensch gheschaepen naer myn beldt ende ghelyckenisse: maer als hy in eer was en heeft het niet verstaen, ende die ghechapen was om deelachtigh van de Goddelycke natuur te sijn. Is vergeleken by de onverstandighe beesten, ende is hun ghelyck ghemaeckt.

Dit

Dit was Adam den eersten Mensch, den welcken overtredende myn ghebodt, is uyt het paradys ghesłaeghen, ende plicht-schuldich van de doodt ende t'verlies ghemaeckt: ende desen eersten mensch, hebben veel al te ongeluckich naer ghevolght als mede ghesellen van syn schuldt, ende deelachtich van veel pijnen, de welcke naer de naturelycke voorts-brenginghe tot hun zyn ghecomen, maer de doodt van den ongeluckigen mensch en is mynen wil niet, noch ick en ben niet verblydt in het verlies van den sondaer, jae ick heb de werelt soo bemint, dat ick mynen eenighen Sone sou gheven, op dat al die in hem gelooven, niet en souden verloren gaen, maer hebben het eeuwich leven van den hemel.

Desen is den tweeden mensch, die geen Aerts maer een Hemels leven op der aerden heeft geleyd en over-ghebrocht, ende soo heb ick desen voor Capiteyn ende meester ghegeven aen het volck, op dat een jeder hem sou volgen, en niet en souden wandelen in de duysternissen: maer in tegendeel souden hebben het licht des le-

vens, dat ick als een teecken ende levendich voorbeeldt uyt den hemel ghesonden hebbe, ende dat met soo veel gaeven, gratien ende alle deughden gheheelyck verciert, ende aen een jegelyck voor-gehouden, op dat sy dit souden trachten naer te volghen: want die ick te voren ghewoten heb, die heb ick oock te voren gheschickt dat sy souden ghelyck worden den belde myns Soons, om met hem Erf-genaem te sijn van myn Ryck. Die ick te voren gheschickt hebbe, de selve heb ick geroepen, en die ick gheroepen heb, die heb ick oock rechtveerdich ghemaeckt, en die ick rechtveerdich ghemaeckt hebbe, die heb ick oock verheven.

Den eersten mensch was van aerde aerts, den tweeden mensch van den hemel hemels, sulcx als den aertsen is, soo is den aertsen, sulcx als die hemels is, soo is den hemelschen, soo oock hierom, ghelyck gylieden hebt ghedragen het beldt van den aertsen, (te weten van den eersten Vader Adam, met het overtreden van myn gheboden) dat ghy alsoo oock draeght het beeldt vanden Hemelschen (in't volghen

van

van het exempel Christi) my dienende in heylicheyt ende rechtveerdicheyt alle de daegen van u leven.

Aenschouwt den Autheur van het gheloof, ende den volbrengher Iesum, die (hem de blyschap voorstellende) het Cruys onderstaen heeft, veracht hebbende de vreese.

Siet desen is den schoonsten voor den Sonen der menschen, in wie dat woont de volheyt der Godtheyt, niet schaduwelyck maer lichaemelyck. Dit is mynen alderliefsten Sone waer in ick my heb verheugt, hoort, en volght hem soo ghy my wilt believen, maeckt hem naer te volgen, ghy sult my soo veel te aengenaemer wesen als ghy hem ghelyck sult zyn, oft oock ghelyck Isack, Iacob niet en heeft ghebenedydt, ten zy hy ghekleedt was met de kleederen van syn eerste gheboorte, alsoo en sult ghy gheen ghebenedydinghe van my ontfanghen, ten zy dat ghy becleedt zyt met de wolle van een onbevleckt lam, dat is met de cleederen oft deughden van mynen eygen Sone.

Verworpt dan de wercken der duyster-

nissen, en doet aen de wapenen van het licht, jae treckt aen Iesum Christum, siet dit in, en doet naer het voorbeeldt dat van my aen u ghethoont is, wandelt voor my langhs den wegh die mynen beminden is voor gegaen, als hy op de aerde ghesien is en met de menschen verkeert heeft. Ende hy heeft u het exempel ghegeven om te doen ghelyck hy ghedaen heeft, en dat gy oock alsoo doen sout.

DEN MENSCH.

GHebenedydt is Godt ende Vader van onsen Heere Iesu Christi. den Vader der bermhertieheden, ende Godt van alle vertroostinghe die ryck zyt inde bermhertieheyt, om de al te grooten liefde waer door ghy ons bemindt hebt: als wy door de sonden doodt waeren. Ghy hebt ons wederom levendich ghemaeckt in Christo (door wyens gratie wy behouden zyn) ende gy hebt ons wederom verweckt en doen neder-sitten in het hemels door Christus, om ons in de toecomende eeuwen te thoonen de overvloedighe ryckdommen van u gra-

gratie. O hoe ſoet zyn u uytſpraken in myn kele, door de welcke ghy ons roept in het gheſelſchap van uwen Sone. Maer ſal ick Godt volgen? den knecht den Heere? het ſlym der aerde den Coninck des hemels: het cleynſte het grootſte, het leeghſte het hooghſte, en die ſoo kranck ben, den Almogenden?

§. III.

Godt is Menſch gheworden op dat wy hem ſouden naervolgen.

CHRISTVS.

ICk ben uyt den hemel ghecomen, en uyt het onſienelyck ben ick ſienelyck gheworden, ende om dat ghy de claerheyt van myn hooghmachticheyt niet en conde verdraegen noch onderhouden, heb ick myn ſelven vernietícht, aen nemende de ghedaente van eenen knecht, ghemaeckt inde ghelyckeniſſe der menſchen, en ben in cleedinghe bevonden als eenen menſch

om dat ghy my alsoo sout connen naer-volgen, welcke naervolginge een groote glorie is, ende my te achterhaelen, u alder-grootste gheluck.

Want aenghesien dat door den eersten mensch, alle de naersaeten ghevallen zyn uyt den staet van hun gheluck, en niet en conden herstelt worden, ten waer door eenen aenleyer hun voorgaende; maer wie sou desen zyn? jemandt van de menschen? maer altemael ghelyck van een natuer, soo hiel haer oock den staet van de schult, Oft jemandt van de Enghelen? maer en sou ten vollen aen de Goddelycke Rechtveerdigheyt geen ghelycke voldoeninghe gheschiet hebben, ende daerom was Godt alleen hier toe bequaem, maer hy èn conde niet ghesien worden. Op dat hy dan aen den mensch sou getoont worden, den welcken, van alle menschen sou ghesien worden ende den welcken den mensch sou volghen, ick Godt, ben mensch geworden, uws gelyck ende sterffelyck, op dat myn doen u leeringhe oft onderwysinghe sou sijn, ende dat myn Godtheydt u inde menscheyt sou voor lichten.

Wat staet ghy dan versteldt inden twyfelachtigen, en twee-sydigen wegh? soeckt ghy den rechten en Conincklycken wegh van saligheydt? ick ben die, door myn selven, al die hem in gaet, sal saligh worden: twyffelt gy? wat is vande eer, ryckdom, vreught en wellust des werelts, wat is van de oordeelen der Menschen en soo voorts? oordeelt en ondersoeckt dit, siet myn ghevoelen, volght dat gherustelyck, gy en sult niet connen bedroghen worden, op dat ick de waerheydt ben. Vreest ghy overvallen te worden, te lyden oft te sterven voor mynen naem? Siet ick ben het leven, u saligheydt en alle goet: al waert gy doodt gheweest, sult leven: want ick ben ghecomen op dat ghy het leven sout hebben, en overvloedigher sout hebben in't cort: ick ben aen u den wegh in voorbeld, de waerheydt in ghelofte, het leven inden loon.

DEN MENSCH.

HEere Christus! wy aenbidden u, Coninck van Israël, ende eensa-

comentlyck der menschen, Prins der Coningen van d'aerde, aen u Heer draegen wy op d'offerhande van't lyf voor de menighvuldigheyt van u goetheydt, die ghy ons gethoont hebt, aen ons boos saet, aen ons verloren Sonen: als wy uwe vyanden noch waeren, hebt ghedachtigh geweest uwe bermhertigheyt: Gy hebt den regenspoet ende verdruckinghe van u volck ghesien, ende innighlyck beroert zynde, door soetheydt van uwe liefde, hebt daer by ghestelt te peysen ons ghedachtenissen van vrede ende verlossinghe. Het is aen u liefde weynigh geweest, om te volbrengen het werck van onse salicheydt ende daer toe geenen Cherubien oft Seraphien oft jemand vande Enghelen te ghebieden, maer gy hebt u gheweerdight selt tot ons te comen door het ghebodt des Vaders, wyens al te grooten liefde wy in u bevonden hebben.

O wondere ende weerdigh te achten vernederinghe, Godt van onbegrypelycke glorie, ghy en hebt u niet ontsien te worden eenen verachtelycken worm, Godt van Al, gy hebt als eenen mede-knecht der

der knechten willen verschynen : het heeft u weynigh ghedocht onsen Vader te wesen ende Heere, ghy hebt u vernedert te sijn onsen Broeder.

O hoe veel dancksegginghen ben ick u schuldigh, (*A Kempis*) dat ghy u gheweerdight hebt aen my, en alle ghetrouwe vrinden den rechten en goeden wegh te thoonen tot u eeuwigh ryck : want u leven is onsen wegh, ende ten zy dat gy voorgegaen en ons geleert hebt, wie sou soecken te volghen? Ach hoe veer souden zy van achter blyven, ten waer sy u seer clare voorbelden insaeghen! Siet wy verflouwen, al hebben wy gehoort soo veel teeckenen en leeringhen. Wat souder gelchieden dat wy sulcken licht niet en hadden om u te volghen.

VVat dat den Christelycken naem ons vermaent.

CHRISTVS.

O Mensch ist dat gy tot my danckbaer wilt sijn, volght my, dat sal my het

alder-aengenaemste wesen: niet rechtveerdiger, en oock niet aenghenamer aen den Vader, als dat synen Sone hem volght, zyt dan mynen naer-volger gelyck eenen alder liefsten Sone, waer toe meynt ghy uyt mynen naeme gheroepen te worden, ten zy om te volghen myne voetstappen? wee hem die sulck eenen glorieusen naem traegheliјck en onweerdich draegen, de welcke, segh ick, Christenen ghenoemt worden, en sy en zyn't niet, die met den mondt seggen my te kennen, ende in der daet my loochenen: soo datter veele luttel besorght zyn van my naer te volghen in de maniere van eenen waerachtigen Christen. Het was beter aen sulcke dẽ weg der waerheyt ende myn gheloof niet te kennen, als die te kennen, en in onrechtveerdicheyt te bewandelen, Ach hoe droef ist my te sien, en alsoo ghedurichlijck mynen naem ende ken-teeckenen te ontheyligen.

Voorders, ist saecken dat jemand seyd', in my te blyven, die moet self, als ick, soo wandelen, soo veel te meer die segghen dat sy voor my blyven, ende de welcke voor my legaetschappen bedienen, dat zyn

bevel-

bevel-hebbers van de voorbelden Godts ende myn ministers, ist dat sy my niet en volghen, sijn onverschoonbaer. Maer nu, de welcke my het naeste hadden moeten volghen, vervolghen, my dickwils het bitterste, ende die myn broot eten, verheffen d'onderplantinghe boven my. Wat ist, dat myn beminde in myn huys veel schelmeryen doen: wat? onder dit en domineren oock niet te min, en onder de menschen van dese wereldt, den jever, en arbeydt hooghmoedigheyt, en eer-gierigheyt, gelt lust, ende dronckenschap, overdaet, en hooveerdigheydt?

En sijn dit gheen vreeselycke wercken, en van de duysternissen? maer ick ben het waerachtigh licht, ende die my volght en wandelt in gheenen duysternissen. Wat overeencominghe van *Christus* tot *Belial*? van het licht tot de duysternissen? meynt ghy dat sy verdienen gherekent te worden onder mynen naem ende loth? oft rechtveerdighe kinders van het licht ghenoemt te worden? de welcke meer de duysternissen beminnen als het licht? de ghelyckenisse der manieren, en de oude maeckt,

ende

ende bewaerdt de vrindtschap, sal ick die segghen myn vrinden te sijn? die my in manieren en leven soo onghelyck sijn? sal ick hun voor myn Discipels kennen, de welcke myn leeringh hebben ghehaet, ende myn vermaninghen, achter hun verworpen? sy en sijn gheensins my weerdigh, die seggen: Heer Heer, ende sy en doen niet dat ick segge.

DEN MENSCH.

LEert my doen uwen wil, want ghy sijt van Godt als meester ghecomen, ende ghy leert sekerlyck den wegh van Godt inde waerheyt, ghelyck macht hebbende, want ghy hebt begonst te doen en te leeren: gheeft dat wy u volghen ende dat wy naer den spieghel van u leven ons leven moghen voeghen: want die uwen Vader vercoren heeft, die heeft hy gheroepen, op dat sy ghelyck-formigh sijn met het beldt van synen Sone, och oft alderliefsten Iesus, ghy my gaeft dat gelyck ick tot noch toe ghedraegen heb het beldt vanden aertsen, dat ick voortaen alsoo draghe

ghe het beldt van den hemelsſen, ende dat ick niet ſal ſoecken vergheleken te worden aen deſe werelt, maer aen u. Ick ſal het leven volgen, dat is u, waer ghy ſult gaen, want die ſeyt dat hy in u blyft, moet ghelyck ghy alſoo ſelfs wandelen, maer hoe can ick? want ghy zyt verhooght als eenen Reus om den wegh in te loopen, ende wie ſal in effen paſſen met u connen wandelen?

§. V.

Het is glorieus, ghenuchelyck ende profijtelijck Christum te volghen.

CHRISTVS.

TRacht maer van veer te volghen, ende te loopen tot den voorſchickten prys van uwen opperſten roep. Siet met wat vlyticheyt en neerſticheyt dat de kinderen van deſe wereldt den Ryckdom en d'eere ſoecken, met wat een verduldicheyt datſe de

de werelt volghen en de menschen trachten te behaegen, met wat sorghvuldighe dienstbaerheyt datse wenschen in de gratie te comen van de Princen, ende de gunst te vercrijghen van de machtighe Heeren, met wat een licht-sinnicheyt ende stouticheyt dat de Soldaten hun leven waeghen in d'oogen van hunnen Capiteyn ende onversaefdelyck 't selve onderworpen, en loopen in veel perijckelen, maer wat meynen sy naer soo veel arbeydt en sweet van dese tot loon te cryghen? wat! niet als een stuck aerde, windt ende roock, ende een quellingh van gheest; want het gaet al voor-by ghelijck een schaduwe, ende niet en blyfter onder de Sonne in den selven staet: ghy cunt voorwaer my met minderen arbeydt dienen ende behaeghen, met minder arbeydt cunt ghy den hemel ende d'eeuwicheyt winnen, en sult ghy dat veronnachtsaemen?

O Sonen der Menschen wat bemindt gy dan de ydelheyt en soeckt de logen-tael? overleght en verstaet dit wel, want den Heere heeft synen heylighen wonderbaer ghemaeckt, my segh ick, die hy met soo

veel

veel wondere giften en deughden heeft ge-teeckent, op dat myn leven aen u eenen spieghel en voorbeeldt sou wesen. Volght my dan alsoo: waerom bewandelde de moeyelijcke weghen des werelts en van het vleesch? siet het berou ende het ongheluck inde weghen der Sondaren, maer myn weghen zyn schoon: mijn jock is soet, ende mynen last licht. Ick maeck het erom recht, de scherpe en moeyelijcke weghen effen. Ick leyde wederom die dolen, ick verlichte de arbeyders, ende Croone de volherders.

Soo dan; die my dient dat hy my volght 't is een groote glorie den Heere te volghen, want daer ick ben, daer sal mynen dienaer sijn, ende sal het ryck besitten, dat van het beginsel des werelts voor hem bereyt ghemaeckt is. Waert dat ghy dan sijn glorie kende, daer en sou u niet swaer vallen, om te doen oft te lyden: ende de daghen van arbeydt souden u cleyn duncken, om de groote van uwen wensch ende liefde. Want myn ryck leyt gheweldt, ende de gheweldighe nemen het selve in: cracht teghen den hemel doen is sijn ziel

te verliesen, sijn selven te verwinnen, ende de quaede beroerten van sijn ghemoet, oft begeerten des vleesch te breken. Seker dit en valt aen eenen lief-hebber van de deught niet swaer, jae 't sal hem ghenuchelyck sijn, meest dat hy samen 't selve aensiet in vergeldinghe, want de hope van de vergeldinghe oft loon, is het solaes van den arbeydt.

Maer ghenomen dat het werck swaer valt, sult ghy het daerom weygeren? oft begeert ghy met my te sitten in myn ryck, en wilt ghy mynen kelck niet drincken die ick gedronecken heb? sult gy eenen Soldaet van Christus sijn, ende de bitterheyt schroomen die den Capiteyn om-helst? gy dwaelt mynen Mensch, ghy dwaelt soo wanneer ghy hopt van de ghenuchten te komen tot de ghenuchten, hier met de wereldt te verblyden, ende daer naer u met my inden hemel te verblyden. Niemandt van de heylighen en is sonder strydt Ghecroont. Siet my aen, en heb ick niet moeten lyden? om alsoo te comen in myn glorie? ende sult ghy sonder arbeydt ende verduldicheydt comen in de glorie van een ander?

ander? draeght u dan sterckelyck, ende verdraeght verduldich: den arbeyt is cort ende eenen oogenblick, maer den loon eeuwich ende onsterffelyck.

DEN MENSCH.

ICk ben bereedt, ende niet verbaest, ick sal in den wegh van u gheboden loopen, alwaer ghy myn hert sult uyt-ghespreyt ende gheopent hebben.

§. VI.

De volginghe van Christus is gheleghen in de verloocheninghe ende gedurige versterminghe syns selfs.

CHRISTVS.

IN den eersten dan: ist dat ghy met my wilt comen, verloochent u selven en draeght u Cruys en volght my naer. Want ick ben om uwen 't wil uyt mynen Troon

ghedaelt, ende af-gheleyt hebbende myn hoogh-machticheyt, ben deelachtich gemaeckt van u ootmoedicheyt, op dat ghy uyt-ſchuddende den ouden menſch, den nieuwen ſout aen-nemen den welcken naer Godt gheſchapen zyt, ende dat ghy u litmaeten ſout verſterven die op de aerde zyn. Ick heb voor u het Cruys onderſtaen, cruyſt dan ten minſten u vleeſch met de fouten ende begheerelijckheden, ende verſterſt u quade manieren: ten zy dat gy met my alſoo verſtorven zyt, en ſult met my niet connen leven.

DEN MENSCH.

ICk belyde Heer, dat hy de doodt ſchuldich is, die weygert met u te leven, wie geeft my ô ſachtmoedichſten Ieſus dat ick in u liefde ſterve en met u leve? de liefde overwint het al, maer wat ſal uwen Dienaer niet connen doen? *ghy den hooghſten van al zyt ghemaeckt den leeghſten van al: wie heeft dat ghedaen?* (*S. Bern.*) de liefde van u onbekende weerdicheyt: machtich van liefde, ſterck van ghebied, wat iſſer gewel-

diger?

diger ? de liefde triumpheert van Godt, en ſal ſy my niet connen ghebieden ? en ſal de liefde van mynen Godt myn liefde niet connen overwinnen ?

Daerom moet ick myn ſelven haeten, op dat ick u beminne, ick worde ghebodén myn ziel te verlieſen om haer te vinden en u het opperſte goedt. Siet myn hert is bereedt, ick ſoeck uwen te zyn uyt ganſch myn hert, want die de uwe zyn, cruyſen het vleeſch met hun fouten en vuyl begeerten. O Heer beſnydt het vleeſch en 't opperſte deckſel van myn hert, op dat ick onder het ghetal van u kinderen mach gerekent worden. Ghy Heer en hebt den naem niet ontfangen van Saelichmaker, ten zy dat ghy beſneden waert, ick en can den prijs van u bloedt, ende ſaelicheyt niet ontfangen, ten zy dat ick u verſtervinghe draege ghelijck een teecken in myn lichaem. Och oft dit myn hooghſte welluſt waer verheught te worden in den Heer, ende geen ander ghenuchten behalven u te kennen. Dat myn ziel waerlijck weygert ghetrooſt te worden, u alleen ghedachtich zynde, om dat de ghenuchten tot den eyn-

de in u rechte handt te vinden zyn. Heer geen wellust en sal my trecken, ist dat u liefde my getrocken heeft.

Treckt my dan naer u, die het al door u liefde tot u treckt, op dat ick loope in den reuck van u balsemen. Daerom is de gratie van Godt onsen Saelichmaecker aen alle menschen waerlijck gebleken, ons leerende, op dat wy (verloochenende de ongodtvruchticheyt ende werelijcke begeerten, maetelijck, rechtveerdich, ende godtvruchtich souden leven in dese werelt.

CHRISTVS.

SOO ist mynen Mensch, ghy zyt u selven schuldich de maetichheyt, de rechtveerdicheyt aen uwen naesten, ende de godtvruchticheyt aen Godt. Een gheduerige oeffeninghe van het ghemoet, is ghelyck een eeuwighe Martyrie. Ghy soeckt te vergeefs rust ende vrede in dit leven, het welck is ghelijck eenen strijdt op dese aerde. Het sal eens wesen dat ghy van uwen arbeydt sult rusten, ende het ghene gy met traenen sult ghesaeyt hebben, in blyschap

ſchap ſult maeyen, dan ſult ghy den arbeydt van u handen ghenieten, ghy ſult ſalich zyn, en het ſal met u wel weſen, en ſult verblydt zyn ghelyck de maeyers in den Ooſt, en de overwinners met den verkregen buyt.

Maer 't is nu den tydt van arbeyden: wat ſchroomt ghy? ick heb voor u van jonghs af in den arbeydt gheweeſt, ick heb de ſtraeten, dorpen, en ſteden af-gelooppen, en nievers ruſt ghehadt: noyt en heb ick de traegheyt toe-gelaeten in hongher en dorſt, in koude en hitte heb ick ghewerckt uwe ſalicheyt in 't midden van deſe aerde. Al was ick eenen beriſper, oock in 't lichaem, ick hebbe nochtans de glorie verboden, de welcke anders uyt de ziel in het lichaem te overvloedich is, ende dat om reden datſe hier naer te overvloediger ſou zyn, ende myn lyden te bitterder uyt het ghebreck van alle trooſt.

Hierom iſt gheſchiet, op dat ick, met ſchroom des doodts biddende in den hof, uyt vreeſe des herten ſoude bloedich ſweet vergieten, ende op het Cruys, ghelyck verlaeten van den Vader, ſou roepen. Ende

de hoe! ſult ghy over al ghenuchten ende ghemack van't vleeſch ſoecken? ſachtelyck ende lackerlyck u vleeſch voeden? overdenckt liever myn leven, en als ghy het u aen het myn ſoo ongelyck hebt bevonden, wordt in u ſelven beſchaemt, gelijck niet ſonder reden mynen dienaer vermaent tot myn naervolginge. Ghy cunt, ſeyt hy, wel beſchaemt worden, ingheſien hebbende het leven van Ieſus Chriſtus, om dat ghy tot noch toe niet en hebt ghetracht u ſelven naer hem te voegen, al iſt ſoo dat ghy lanck op den wegh van Godt geweeſt zyt. O hoe qualijck comen over een den trooſt van het vleeſch, ende het overdencken van myn lyden, ende de welcke nochtans de ſorghe van het vleeſch volbrengen in de begeerte, ſyn dickwils verwondert, waerom dat ſy inde oeffeningh van myn Lyden niet en ghevoelen dat hun zielen beroert worden: ende voorwaer dat ſe mede-gheſellen waeren van Lyden, ſy ſouden mede-geſellen worden van trooſt.

Siet als *David* met bloote voeten opclom het berghsken van Olyven, de heele familie is hem in't ſelve habijt ghevolght. *Vrias*

en

heeft in syn huys niet willen weder-keeren op dat hy op een sacht bedde slapen soude, om dat *Ioab* synen Capiteyn met de Arcke ende syn mede soldaeten onder de tenten waeren. Sult ghy u niet schaemen onder den standaert van het Cruys te strijden, ende in de wellusten des vleesch te leven? te eten en te drincken, ende u daeghen in het goedt over te brenghen? eenen Capiteyn te hebbē met een gekroont hooft van doornen, en dat het litmaet soo delicaet is?

DEN MENSCH.

De schaemte heeft myn aenschijn bedeckt, om dat ick noch soo veer van u wegh ben. Och oft ick dat eens in myn selven mocht ghevoelen, het welck ick, ô grooten Iesu sien dat ghy soo bitter ghevoelt hebt, op dat segh ick met de selve ghenegentheyt in het goedt van dese werelt met alle gheschapen dingen trachte te verkeeren; waer mede ick bekenne dat ghy verkeert hebt, want ghy zyt de eeuwighe waerheyt ende wysheyt, die met u wijs is voorwaer die en sust niet; want

ghy en cunt niet bedrogen worden noch bedriegen. Die u volght, ô eeuwighen wegh, die en can niet dolen: die u aenhanght, ô onsterffelijck leven! sal met u eenen gheest worden, ende en sal in der eeuwicheyt niet sterven. Och oft ick leefde, ick nu niet, maer ghy Christus leeft in my.

§. VII.

Hoe de ootmoedigheyt, en sachtmoedigheyt van Christus moet naer-ghevolght worden.

CHRISTVS.

IST dat gy wilt dat ick leve in u, voeght dickwils myn leven ghelyck eenen Regel en maete aen u leven en manieren. Ten eersten overleght neerstichlyck myn lyden waer in dat alle deughden ghelyck roosen onder de doornen claerelyck uytsteken.

Siet wie ick gheweest hebbe, en wat ick al gedaen hebbe, want als ick inde gedaente

van

van Godt was, gheenen roof, maer in natuer ghelyck aen Godt in glorie en hooghmachtigheydt. Ick heb my selven vernietticht, aennemende de ghedaente van eenen knecht, noch ick en ben niet gecomen om gedient te worden maer om te dienen. Sal den Mensch sijn selven vermeten noch hoogher te verheffen op de aerde? Sal hy noch wandelen in hooghe wonderheden boven hem? siet my nedergeworpen voor de voeten van myn Discipels, hun wassende ende afdrogende, en wat heb ick ghewilt als aen u een voorbeldt te geven, om te doen gelyck ick heb gedaen.

Wat verhooveerdicht gy u, ô aerde en assen! hoe vermeet gy u ô sonen der Menschen, u hert soo hoogh te verheffen? wat bemint ghy u eerste rust plaetsen en eerste stoelen, waerom sijt ghy soo grootelyckx twistich, wie dat van u allen het grootste sou schynen te sijn, leert liever van my, geen wereldt te bouwen, geen dooden te verwecken, blinde te verlichten, oft andere dingen teghen natuer doen, maer om dat ick soet en oodtmoedigh van herten ben, de ongetrouwicheyt van mynen ver-
sader

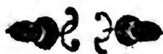
rader en is my niet onbekent geweest, ende nochtans heb ick in 't Avontmael voor hem knielende, my neergheboogt, ende sijn voeten (die haestich waeren om myn bloet te storten) te wassen en af te drogen, en noch en heb ick aen den selven (my toe-comende om te kussen) den rugh niet gekeert, maer mynen mont (waer in geen boosheyt ghevonden is) aen den mont (die overvloedigh van boosheyt was) soetelyck ghevoeght, segghende: waer toe sijt ghy ghecomen, en sal het u swaer en hert schynen te wesen, ist dat ghy eerst teeckenen oft blyckenisse van oodtmoedigheydt moet thoonen oft een woordt van sachtmoedigheyt voortsbrenghen voor uwen vyant?

DEN MENSCH.

O Otmoedichsten IESU, ghy hebt ons waerachtelyck, van u geboorte af, de ootmoedicheyt geleert, ende voorwaer geenen Discipel en is boven sijnen meester, oft den knecht en is niet grooter als synen Heer, ende alsoo waerom schäem ick my onprofijtelycken Mensch door u exempel slecht

ſlecht en ootmoedigh te worden, oft hoe ſal ick voortaen derven wandelen in grootheyt oft wonderheyt boven my? waerachtich het is te onweerdigh dat daer den Opperſten Heer van Al hem ſoo veroodtmoedight, dat daer eenen ſlechten aerde-worm, ſigh op-geblaeſen en hooveerdigh thoont.

Och oft ick altyt mocht kieſen, liever in het huys van Godt meer verworpen te ſijn als te woonen inde Tabernakelen des Sondaers, ende met u veroodtmoedight te worden. O Heer, op dat ick verdiene met u gelyck verheught te worden inden dagh der beſoeckinghe, want ick weet dat ghy de hooveerdighe verworpt, ende dat gy alleenelyck de ootmoedighe gratie gheeft.

Ons

§. VIII.

Ons wort de armoede, en de verachtinghe der aertse dinghen door het voorbeeldt Christi bevolen.

CHRISTVS.

MAer om dat het moeyelijck en seldsaem is tussen de Ryckdommen en s'werelts goederen niet hooveerdich, ende ootmoedich te zyn, soo hebbe ick aen u eenen gherusteren wegh ghethoont: want ick heb het al verstooten, op dat ick u soude leeren u hert op de Ryckdommen en broose aertse goederen niet te stellen, maer liever eenen schat vergaderen in den Hemel, alwaer gheenen bederffelijcken roest, noch knaghenden worm en beschaedicht. Als ick ryck, ende den Heer van al was, niemants behoef noodich hebbende, en ben ick alsdoen voor u niet arm ghemaeckt? Voorwaer ick heb in't begin van

myn

myn gheboorte de armoede terstont omhelst, die ick daer naer levende en stervende altydt heb gheacht, en ist myn aerde niet en al haer volheyt? ende nochtans als ick op d'aerde gheboren wert, en heb qualyck jet ghehadt daer ick myn hooft op rusten sou, maer ben alleenelijck ghestelt in de Cribbe van eenen vuylen stal, om datter voor my gheen plaets en was in de herberghe. Ick hebbe de arme gheluckfaelich ghenoemt en hebbe myne Moeder, en d'Apostelen alsoo vercosen, ick segh arm in dese werelt, en ryck in't ghcloof: ick heb arm gheleeft, naeckt en arm op't Cruys ghestorven, en ten lesten in een vremt graf begraeven. Siet hoe myn uyterste armoede beklaeght u onversaedelycke giericheyt! O sotte menschen? voorwaer die niet en verlaeckt al dat hy besit, oft ten minsten met den wil bereet is 'tselve in der daet te doen, aenghesien dat myn eer, oft u eygen salicheyt, oft van uwen naesten sulcx vereyst, die en can mynen discipel niet wesen.

Siet wat dyen jonghman afghetrocken heeft, willende my volgen; te weten de

Ryckdommen verlaeten, 't ghene hem veel te hert en te swaer viel, en is daerom droef wegh ghegaen. En waerom ist datter my soo luttel volgen? ist niet om datter veel om het gout wegh gaen, en van dat de minste tot de meeste betrachten de giericheyt, en als sy *Mammon* den Godt der gelt-giericheyt dienen, my veronachtsamen, om dat niemant twee Heeren dienen en can?

O schande van een Christen Mensch, mynen naem te ghebruycken, en soo vervrempt te sijn van myn manieren, en al oft hy te vergheefs sijn ziel ontfanghen hadt, met soo de gierigheyt in te volgen, die een slaverny van Af-goden is, ende inde menichte van sijn ryckdommen te verhooveerdighen, ende ghelyck de volckeren, die Godt en myn voorsichtigheyt niet en kennen, die al te veel besorght zyn met verganckelycke dinghen en alleen voor hun lichaem becommert sijnde met de teghenwoordighe aertse dinghen, hoe sullen zy op d'aerde voor hun ziel eenen schat vergaderen.

O Sonen der Menschen! hoe langh sul-

dy

dy wesen met een swaer hert, waerom bemint ghy de Ydelheydt, en soeckt de Logen-tael? gheloooft ghy-lie het goet des Heeren te cryghen op de aerde der levende? tracht ghy-lie alsoo naer de eeuwighe goederen die ick voor de neerstighe, en voor die my volghen, bereyt heb? en gedenckt maer ô Mensch myn armoede, myn droefheyt en bitterheydt.

DEN MENSCH.

O Coninck der Coninghen aen wie de werelt toe behoort en al dat daer in is, en hebt nochtans u geweerdicht om onsen't wil den ghebreckelijcksten van al te zyn: voorwaer hy is saelich, die de ghebreckelijcke armen om u liefde kent: ghy hebt met recht de arme van gheest saelich ghenoemt: want het Ryck des hemels hun toe behoort. Och oft ick verdiende met u arm, en gebreckelijck te zyn, op dat ick door u ghebreck Ryck worde: gheeft my dat ick voor al mach soecken het Ryck Godts ende haer rechtveerdigheyt; maer dat ick het minste van de noodtsaeckelyckheden

mach

mach besorghen voor het lichaem in het leven (veer van my den overvloet) want die sijn seker swaere, en overmoyelycke lasten aen den mensch, willende volghen u voetstappen. Och; oft ick wist versaeyt te worden, en dorst te hebben, overvloet te hebben, en armoey te lyden, En ick sal leeren dat het ghenoech is met het ghene ick hebbe: want voorwaer 't is een groot profijt Godtvruchticheyt met de ghenoechsaemheyt.

§. IX.

De wonderbaere verduldicheyt van Christus, en hoe wy hem daer in moeten naer-volgen.

CHRISTVS.

DEn mensch dan is gheluckich, en salich wiens Heere dat synen Godt is, de aerde ende haer volheyt, is van den Heere, wat can hem dan ghebreken, die voor synen vrindt heeft, die het al heeft,

ſoo veel te meer ſal een jeghelyck de eeuwighe goederen in overvloet beſitten, hoe veel te minder hy de aertſe goederen heeft aengehangen, daerom iſt, dat ghy het al hebt verlaeten, ten minſten metter herten, ende dat ghy my gheruſt ghevolght ſult hebben, ſult het hondert-fout wederom cryghen, en het eeuwich leven beſitten. Maer 't is daerom nootſaeckelijck, dat ghy u ziel bereyt tot quellingh, wilt gy my volghen: want die in my Godtvruchtich willen leven, iſt noodich dat ſy vervolgh lyden. Hoe ſal hy ghecroont worden, ten zy hy kloeckelijck gheſtreden heeft? ſiet in my het voorbeldt van alle verduldicheyt, niet en iſſer, het welck niet verduldichlijck en ſal verdraegen worden, iſt dat myn lyden inde ghedachteniſſe ſtelt.

Peyſt dan wat, en hoe veel ick gheleden hebbe, en 't ſal u licht vallen al dat ghy ſult lyden, maer ick verſwyghe de droefheden ende de pynen die ick al te ſwaer in't lichaem verdraegen heb, en overleght maer de blaſphemien, injurien ende laſteringhen van de verwyters en valſche beſchuldigers die op my ghevallen zyn: en

waer had ick dat verdient? ick hebbe de krancke ghenesen, de hongerighe gespyst, en de blinde verlicht, ick heb ghewandelt en ghetracht om een jeder wel te doen, en ghesont te maecken, ick heb in hun myn wercken ghedaen, die niemant anders gedaen heeft. Ende wie heeft my connen beschuldigen van sonde? niemant niet, en sy hebben nochtans hun tonghen ghelyck een sweerdt op my ghescherpt. Hier hoor ick seggen ghy gulsigaert, ghy wyn-suyper, ghy lasteraer, Soon van een timmerman, die in den Prins der duyvelen de duyvels uytworpt, en met den duyvel beseten syt, verleyer des volckx, ende muyt-maker, Samaritaen, en vriendt der Publicanen, jae onder de fielen befaemt voor een fiel, die de doodt schuldich is, jae booser als eenen dief, en ben het schandael der menschen gheacht, jae verworpsel der menschen, en nochtans heb ick dit al verdraegen, aen u daer door achter-laetende een voorbeeldt, op dat ghy myn voetstappen sout volgen. Wat weent en sucht ghy dan! O Menschen als-wanneer ghy-lie misschien verdraeght eenighe laster-woorden oft injurien,

sien? ghedenckt wat wederspannich ongelijck ick voor de sondaers geleden hebbe teghen myn selven, op dat u ghemoederen niet te seer vermoyt en souden worden en beswijcken.

Heb ick sulcken teghenstrevers en valse beschuldigers moeten hebben. En gy-lie altemael wilt vrinden en weldoenders hebben? hoe wilt ghy dat u verduldicheydt gecroont sal worden, als sy geenen tegenspoet en soeckt? ick sekerlyck onnoosel en onbesmet boven al, ben niet te min onderworpen geweest aen den nydt en valse beschuldinghe, ick heb u gheleert dat het te vergeefs is, hier de vryheyt te soecken. Ick heb moeten lyden, om alsoo in myn glorie te komen.

Ghy doolt, ô Mensch, ist dat ghy een ander leven soeckt, sal den Discipel boven den meester syn? ende den knecht meer als sijnen Heer, ende aengesien ick in myn lichaem soo veel gheleden hebbe wapent u met het selve ghepeys.

Syt liever bly als droef, ist dat gy weerdigh cunt worden voor mynen naem lasteringh te lyden. Voorwaer ghy behoort dit

voor al te leeren, ende te weten Discipelen van myn schole, om dat het Christelyck is sterck te handelen, ende het quaet te verdraeghen, ende t' is een teecken van myn vrintschap, want dat het lyden quaet waer ick en sou het niet vercosen hebben, noch ick en soude aen myn Moeder en sommighe vrinden den kelck van myn lyden niet toeghebrocht hebben, soo dat ick wete het quaedt te schouwen ende het goedt te kiesen: Maer myn selven voorgestelt hebbende de vreught, heb het Cruys vercosen, de verstroyinghe veracht hebbende, waerom dat het lyden niet quaet en is, maer noyt te lyden is het quaetste, maer het is het beste met my te draegen het Cruys.

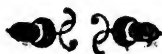
Want die den Heer bemint, sal hy castyden, hy geesselt alle menschen die hy ontfanght. Ist saecken dat ghy buyten de onderhoudinghe wilt zyn, waer van dat sy altemael syn deelachtigh ghemaeckt, siet dat ghy geenen bastaert en sijt ende geenen natuerelycken sone. Want alle onderwysinghe schynt teghenwoordighlyck van geen vreught te sijn, maer van vreese, welcke onderwysinghe, aen de wel-ghe-

oeffende

oeffende sal gheven een soete en aengename vreught der rechtveerdigheyt.

DEN MENSCH.

HEer ick wil ganselyck onder de Sonen der menschen sijn, en daer voor ghehouden worden, ende daerom en weygere ick niet berispt te worden van den Vader, ende dit is mynen troost, ist saecken dat ghy my met droefheydt overvallende niet en spaert, dat ghy my dan in u gramschap niet en berispt. Ick wil met u lyden o Christus Iesus, laet my nu zyn uwen mede-ghesel van het Lyden, op dat ick het daer naer ben van het verblyden, want ick wete als wy met u lyden dat wy met u sullen regneren.

§. XI.

Dat de alder-grootste liefde van Christus ons moet dienen tot een verwonderinghe, en moet naer-gevolght worden.

CHRISTVS.

MAer hier in, en boven al dient alder-meest de liefde omhelst te worden, waer door ick betracht en volbrocht hebbe het werck van u Salicheyt, want sy is soo groot gheweest dat veel waeteren van droefheden en tegenspoet de selve niet en hebben connen bedecken. Iae om uwen 't wil en heeft myn Vader synen eygen en eenighen Sone niet ghespaert, noch ick en heb myn selven niet ghespaert, om dat ick u soo heb bemindt, ende uyt liefde willen verlossen met myn bloedt.

Iae heb als eenen goeden herder myn siele te pande ghestelt voor myn schaepen. Maer niemant en heeft grooter liefde, als die syn ziel te pande stelt voor syn vrinden.

DEN

DEN MENSCH.

JAe Heer, ghy hebt de grootste liefde ghehadt, stellende u ziel te pandt oock voor u vyanden, want toen wy u vyanden noch waeren, soo zyn wy door u doodt met uwen Vader versoendt, wat ander, oft meerdere liefde isser noodich gheweest oft te ghelijcken aen uwe? wie isser die sterven sal voor den rechtveerdigen, ghelyck ghy geleden hebt voor den boosen? stervende voor onse misdaden? die ghecomen zyt om uyt liefde de sondaers te rechtveerdigen, de knechten broeders te maken, de gevangene mede-erfgenamen, de ballingen Coningen; wie en sal u liefde niet ontsteken, ô IESU die het al ontsteeckt ende verlicht, want haer comst is uyt den hooghsten hemel, en niemant en isser die hem voor haer hitte en verborght. Ghy en veracht self de Publicanen noch de Sondaers niet, maer ghy ontfanght hun en eet met de selve, jae u vyanden die trachten u aen te doen alle injurien en lasteringen, jae de doodt selve u opleggen, tracht ghy deught

te doen. O sellsaeme en verloren wercken die ghy op de aerde ghedaen hebt.

§. XI.

Het ghewin van alle deught is gheleghen in het Cruys van CHRISTUS.

MAer sout ghy misschien dit altemael door een cort begryp begeeren te leeren? Siet de schole van alle deught en volmaecktheyt is den Bergh van Calvarien: maer den stoel van den Leeraer is het Cruys, dat heb ick aenghenomen, ende ghelyck met uytghereeckte armen heb ick u altemael tot my ghenoodt, seggende: comt al-te-mael tot my die belast en beladen zyt, en ick sal u vertrroosten: en alsoo van de aerde op't Cruys verheven zynde, heb het al naer my ghetrocken, door myn alder-krachtichste leeringh, dat is door myn voorbeldt ende liefde.

Siet hoe veel voortganck dat mynen Apostel in dese schole ghedaen heeft, den welcken belydt niemant te kennen als den ghe-

ghekruyſten *Ieſus*, waerom dat ghy myn lick-teecken der wonden droegh in ſyn lichaem, ende vermaende de andere ſeer ghetrouwelyck: ſegghende, weeſt myn naervolgers, ghelyck ick van Chriſtus geweeſt ben.

Climt dan met my op den Bergh van Myrre en wieroock; maer ach hoe luttel ſorgen daer voor, om met my daer op te climmen, ick bevinde datter meer medegeſellen zyn vande tafel als van myn cruys. O hoe veel duyſende menſchen en had ick ſomtyts niet verſaeydt met het broodt? hoe veel krancke en had ick niet gheneſen? hoe veel blinde en kreupele gheholpen? maer daer ſy waeren, als ick ginck naer den bergh draegende myn Cruys, wie iſſer aenroen gheweeſt die myn mede lyden aennam? voorwaer ick alleen heb de wynperſſe ghetreden, en niemandt van het volck is myn hulpe gheweeſt, ick heb alleen u kranckheden ghedragen, en alle myn bekende ſyn van my ghevlucht, ick ben vergeten gelyck eenen dooden uyt het hert: leert door myn voorbeeldt het vleeſch niet te ſtellen op den arm, niet te

betrou-

betrouwen op de Princen oft Sonen der menschen, waer in dat geen Salicheyt en is.

Ick ben oock gheacht en vergeleken by de schelmen en moordenaers, en nochtans heb myn selven verootmoedicht, en ben ghehoorsaem gheweest tot de doodt van het Cruys, sult ghy weygeren verootmoedicht te worden, oft onderdanich te zyn in de lichste saeck? daer ick inde swaerste saeck heb gehoorsaem gheweest?

Ick heb naeckt op het Cruys gehangen, en myn leste bloet, dat ick noch hadde, heb daer al-te-mael overvloedich uyt-ghestort voor u Salicheyt, en sult ghy u hert stellen op de Ryckdommen? oft sal het u oock swaer syn aen my eenen dronck water, oft een slecht penninckxken in den armen vragende, te geven.

Siet myn maeghdelyck vlees, al te vreet met soo veel plaegen en wondē verscheurt, en sult ghy niet beschaemt zyn het u in de wellusten ende ghenuchten te voeden?

Ick, met roeyen en sweepen gegeesselt, met doornen ghekroont, met nagels doorboort, ghehangen aen de galgh des cruys, met

met laster-woorden beschimpt, ende tot de alder-schandelijckste doodt veroordeelt, en heb nochtans alle dese pynen en smerten in myn Lyden niet eens ghedachtich ghe-weest oft niet eens mynen mondt open ge-daen, noch en hebbe niet een woordt van klachten, verschooninghen, ghedreygh, wraeck oft vermaledydinghe teghen myn rechters en beulen voorts-ghebrocht, maer ben ghelyck een schaep tot de slachtbanck vande doodt gheleydt, ende gelyck een lammeken (syn selven voeghende naer den wil van den scherder en stillswygende,) mynen mondt niet open ghedaen. En hoe comt dat ghy soo dickwils door een lichte gramschap en onverduldicheyt, jae om geen oorsaeck, beroert, soo sterckelyck ghestoort werdt?

Siet oock eens met wat dranck datse mynen dorst ghelaest hebben, ende ver-staet hoe onredelijck dat is, u vleesch in gemack op te voeden, heerelyck aen tafel sittende, den besten wyn te drincken, en-de alsoo uwen buyck in wellusticheyt meer als my te vieren ende te dienen.

Maer nu soo staet myn groote liefde te-

gen

gen den haeten nydt, waer door ick oock voor myn vyanden gebeden hebbe, noch ick en heb niet gheweygert voor de Autheurs van myn Lyden, ende oorsaeck zynde van myn doodt, te sterven.

DEN MENSCH.

O Hoe bermhertich zyt ghy Heer om te vergeven! ô hoe groot is de menichte van u soetheyt! ô hoe veer syn u ghedachten van ons gepeysen! ô hoe vast is u bermherticheyt oock ghestelt over de boose! wonder saeck Sy roepen *Cruyst hem*, *Cruyst hem*, en ghy roept *Vergeeft het hun*. O woordt der gebenedydinghe het welck van de wereldt niet ghehoort en is.

CHRISTVS.

MAer ick en heb noch door't verdriet, oft swackheyt van't leven niet opgehouden, op dat ick het al uyt liefde en met iever sou volbrengen, en siet dat ghy oock gedenckt uyt te staen eenen goeden strydt, die te volbrengen, en tot het eynde te

tè volherden ist dat ghy wilt Saelich worden, ende u wederom gegeven Croon der rechtveerdicheyt te vervolgen.

O Mensch siet dan wel in, en doet naer het voorbeldt, dat u op den bergh ghethoont is. Aenschouwt hier het verborgen om hoogh ghereeht serpent? want soo suldy lichtelyck ghenesen worden van de beten van het oudt serpent, ende ghy sult ghesont gemaeckt worden van alle u kranckheden.

DEN MENSCH.

ICk belyde waer in de alder-hooghste ende noodtsakelyckste wetenschap gelegen is, in u Iesus te kennen die voor ons ghekruyst zyt, ende daerom is veer van my hooghmoedich te zyn, ten zy op het Cruys van mynen Heer Iesus Christus: want het woordt van het Cruys is gelyck aen die ten onderen en verloren gaen, een schandael ende dwaesheyt: soo oock aen die, die salich worden, ist een deught ende wysheyt. Och oft door u, o Iesu de werelt aen my gekruyst waer, ende ick aen de

de werelt ! och oft ick het liever al verloor als u, in wie dat schuylen alle de schatten der wetenschap ende wysheyt Godts. Saelich is den mensch Heer, die ghy wys gemaeckt, ende uwe Weth gheleert hebt. Leert my dit niet alleen te weten, maer uwen wil te doen.

CHRISTVS.

DAn sult ghy mynen Discipel en vrint zyn, ist dat ghy gedaen sult hebben al het ghene ick u leere. Niet alleen door woorden, maer oock ende het aldermeest door voorbelden. Maer eylaes daer zyn selden waerachtige liefhebbers, ende myn naervolgers, ten is gheen wonder, want veel zyn te traegh en schaemen hun te kennen, ende te oeffenen dat ick ghedaen ende geleert heb, ende wat hun dient naer te volgen, ick ben vergeten, en niemand en is die het in syn hert overleght: ende datmen niet en weet noch en kent, wie sal 't beminnen? ende soo en can de liefde niet comen in den onbekenden mensch.

Daerom stelt u selven voor datter niet sterc-

ftercker tot myne liefde, ende niet profijtelycker tot falicheyt vande menfchen is, als de ghedurige overdenckinge van myn leven en lyden. Hy heeft een verfteent en yferen hert, het welck de kracht van foo grooten liefde niet en can verfachten oft beweghen: wie fal derven fondighen die voor goet overpeyft wat fchroomelycke plaegen ick geleden hebbe om den menfch van den laft der fonde ende doodt te verloffen? defe verdienften verlieft hy, ende tredt myn bloet met de voeten, die (dit wetende) noch derft fondigen. Hoe fult ghy u ziel foo cleyn achten, voor de welcke ick dry-en dertich jaeren in defe werelt geflaeft en gearbeydt hebbe? fult gy die voor niet vercoopen, de welcke ick voor foo grooten prijs, dat is met myn bloedt gekocht heb? ende die ick liever als myn leven ghehadt heb?

Siet wat ghy doet mynen Menfch, ghy fijt tuffchen de grootfte pryfen ende ftraffen gheftelt, de pryfen heb ick inden arbeydt en droefheydt bereydt voor die my beminnen, en de ftraffen comen toe aen de mifachters als baftaerden in myn goedt

Ist dat ghy saligh wilt sijn, volght my, wat vreest ghy? myn weghen sijn schoon weghen, als ghy die sult in-ghegaen hebben, en sullen u ganghen niet benauwt worden: (*Luc: cap. 3.*) *Ick heb het crom recht ende de scherpe weghen effen ghemaeckt, mijn Iock is soet ende mynen last licht.* Ick die uwen aenleyer ben, sal oock uwen helper wesen, ende ten lesten uwen al te grooten loon.

§. XII.

Besluydt ende danck-segginghe voor het leven en lyden van Christus, uyt de wercken vanden H. Bernardus.

O Vader! dat alle tonghen u loven en bedancken voor de overvloedicheyt van u liefde, den welcken uwen eenighen liefsten Sone van u hert, niet en hebt ghespaert, maer voor ons sonden over-ghelevert aen de doodt, op dat wy hem by u, als onsen ghetrouwen Advocaet souden hebben inden Hemel; want siet hy sit (gecroont

croont met eer en glorie) ter rechter handt van u hooghmachticheyt by u aenschijn voor ons: want hy is ons vleesch ende broeder. Siet Heer in het aenschijn van uwen Christus, die u totter doodt toe heeft ghehoorsaem geweest, noch dat in der eeuwicheyt syn wond-teecken van u ooghen niet en gaen, op dat ghy altyt ghedenckt, wat voldoeninghe ghy van den selven ontfangen hebt.

Ende wat dancksegginghe sal ick aen u aldersterckstten Heere Iesu opdraegen. Ick arm Mensch stof en asschen, verworpen maecksel, want wat hebt ghy Heer meer voor myn Salicheyt connen doen, ende niet ghedaen en hebt, van het onderste der voeten tot het opperste des hoofts hebt ghy u selven heel in de wateren van't bitter lyden verdroncken, op dat ghy my heel daer uyt sout treecken, ende sy syn daer in ghegaen tot myn ziele toe: want ghy hebt u ziel inde doodt verloren, op dat ghy myn verloren ziel my sout wederom geven.

Ende siet ghy hebt my met een dobbel schuldt belast, want ghy hebt voor myn schuldt u ziel gegeven, soo ben ick uwen

schuldenaer, ende voor myn ziel die ick twee-mael van u heb ontfangen, eens inde scheppingh, en eens in de verlossingh: wat sal ick u rechtveerdiger wederom gheven als deselve, want ick niet anders en hebbe.

Ick en vinde niet wat voor u Costelycke ziel (soo af-gestaeft en voor ons ghepynicht) van den mensch can vergeldt worden, want al waert dat ick daer voor in vergeldenisse conde geven den Hemel en Aerde en al hun verçiersel, voorwaer ick en sou geensins tot de maet van de schuldt connen gheraken. Dat ick u gaf, ghelyck ick schuldich ben, en moghelijck waer te betaelen, Heer 't is van u gift.

Heer ghy zyt weerdich uyt ganscher herten, uyt ganscher ziele en uyt ganscher krachten bemint te worden, ende uwe voetstappen ben ick schuldich te volghen met heel myn ziel, ende met alle deught, die u gheweerdicht hebt voor my te sterven: Ende hoe sal dat in my gheschieden, ten-zy door u? dat myn ziel u aenhanght, want alle haer deught comt van u O Heer mynen verlosser, die ick als waerachtich

Godt

Godt aenbidde, op u ist dat ick my betrouwe, in u is myn hope en met alle de krachten en begheerten verlanghe ick naer u. Helpt myn onvolmaecktheyt: ick booghe my gheheel onder u glorieuse, Hemelrycke en weert gepresen wapenen van u lyden, waer mede dat ghy myn salicheyt gewerckt hebt, ick aenbidde in uwen naem ghebenedyden Christus, den Conincklycken standaert van u victorieus Cruys, u doorne Croon, de root vervige scherpe nagels, bemorst van u alderheylichste bloet, de lancie in u heylighe zyde bloet-gierich verdroncken, u bloedt, u graff ende uwe glorieuse, verheven en victorieuse verrijsenisse, die ick oock (ootmoedich aenbiddende) altyt sal verheffen; want den reuck van het leven my al te seer hier in versterckt. Verweckt Heer door den levenden reuck van alle dese voornoemde teeckenen mynen gheest, van de doodt der sonde, bewaert my door de deught der selver van de listen des duyvels, ende versterckt my met goet betrouwen, op dat het jock van u gheboden my soet is, en den last van het Cruys (het welck

ghy my ghebiedt met u te draegen) op de schouders van myn ziel licht valt.

Want wat is myn kracht, om volgens u ghebodt de quellingen des werelts (zynde soo menichvuldich) met een onverwinnelyck ghemoedt te draegen, syn myn voeten gelyck van een hert, om den snellen looper door de doornen en herte moeyelyckheden van lyden naer te connen volgen?

Maer hoort, myn stemme, ende booght u soet Cruys over uwen dienaer, het welck is het hout van't leven voor die het omhelsen. Ick sal, gelyck ick hope, snel loopen, ick sal het selve Cruys onvermoeyelijck met u draegen, leght segh ick dit aldergoddelyckste Cruys op myn schouders wyens breede is de *Liefde*, wyens lenghde is de *Eeuwigheydt*, wyens hooghde is de *Almogentheydt*, wyens diepte is de onfeylbare *VVysheydt*: heeht daer aen myn handen en voeten, ende maeckt Heer my uwen dienaer, heel ghelyck aen u lyden.

BY

BY-SCHRIFT.

Vanden Over-ſetter, op het bitter Lyden van Chriſtus onſen Salighmaker en Verloſſer.

CRUYS-WEGH.

Op 't Voet-waſſen.

T' *Boetveerdigh water van*
Des Sondaers ſoute traenen
(Vyt herts berou gheſtort)
Den wegh des hemels baenen
Voor die daer in wilt gaen,
En eeuwigh ſoeckt ſijn ruſt,
VVanneer Godts gramſchap brandt,
VVort door 't gheſchrey ghebluſt.
VVaer door gheopent wort
De deure der genaden:
VVie en ſou met berou
Van ſonden dan niet baden.

In sulcken traenen badt,
VVaer door men eeuwigh leeft
Ghelyck d'Apostelen,
Die Godt ghewaßen heeft.

2. Op't Avontmael.

HEeft Godt in't Avontmael
Syn vleesch en bloet ghegeven,
'tVVas tot versekeringh
Dat onse ziel sou leven,
VVant t'is het woort van Godt,
Den gever vanden Al
In bloet en vleesch herschept,
Ghelyck hy daelen sal
In ons onsienbaer siel
Als wy het soo ghelooven
En spelen niet ghelijck
De Ketters oock den dooven
Voor dese waerheydt, die
Nochtans te seker gaet:
VVée die het niet ghelooft
En noyt eens op en staet.

3. Op

3. Op Christus in den Hoff.

OM niet door overlast
Van sond' te gront te sincken
Ghelyck een Schip in zee,
Soo dientmen uyt te drincken
Den Kelck vol bitterheydt
Van druck en teghenspoet
Ter liefde vanden Heer
Die 't voor ons selver doet:
En heeft voor ons gheweent,
Ghesweet bloedighe plassen
Om het fenynigh gift,
Voor eeuwigh af te wassen
Van Evas *Appel-beet.*
O wonderlijck besluyt
Godt drinckt den bitt'ren Kelck
Op ons ghesontheyt uyt.

4. Op den kus van Judas.

WAt vreeden mont heeft oyt
Soo valsen kus ghegheven
Die door gheveynst bedrogh
Van kussen cost het leven?

De boosheyt van den mensch,
Die Godt met eene sondt
Soo seer vergramt, en als
Een Iudas kust en wondt.
Dus vlucht dan die u streelt,
VVant hy sal u bedrieghen
't Syn woorden uyt Schrifituer,
Die noyt en connen lieghen.
En datmen hem (die u
Berispt van't quaet) bemint
Die streelt u vyandt is,
En die berispt u vrint.

5. Op de Gheesselingh.

STont Godt eens naeckt en bloot
Aen een Colom ghebonden
Hy liet hem Gheesselen,
Alleen maer om ons sonden
Door sijne wonden te
Ghenesen, en ons schult
Selfs te betaelen met
Een Goddelyck ghedult,
Om ons te leeren hoe
Den mensch des werelts plaeghen
(Dat geessel-sweepen sijn)
Moet lyden en verdraeghen.

Vall

Valt hem dan eens te voet,
En bid vergiffenis,
't Is aenghenaem aen Godt,
Daer mede-lijden is.

6. Op de Crooninghe.

LIet *Christus op sijn hooft*
Een doorne Croone drucken
't VVas, om dat wy daer uyt
De Roosen souden plucken
Van onse Salighēydt,
Alsmen niet en ontsiet
De scherpe dorens van
t'Aerts lyden en verdiet.
Godts hooft en heeft de pyn
Der dorens niet ghevvecken
Om datse onse ziel
Niet eeuwigh souden steken
Door d'onverduldigheydt,
In 't quetsen van ons Eer
Siet wat voor u daer in
Verdraeghen heeft den Heer.

7. Op 't verthoonen Siet den Mensch.

O Mensch aensiet den Mensch,
'k Meyn Godt hier vast ghebonden
Om te ontcnoopen soo
Den bant van uwe sonden.
Die Godt voor Mensch aensiet
In sulcken droeven schijn
In twyfel staet ost dit
Oock eenen Mensch can sijn,
Om dat hy soo mismaeckt
Staet voor des Menschen ooghen
Ghelijck Pilatus *hem*
Quam aen den Mensch verthooghen,
En sprack aensiet den Mensch,
Soo stont den Heer ten thoon
Om door sijn lyden onse ziel te maken schoon.

Op 't Cruys-draeghen.

ALs Godt had uyt-ghestaen
In't lyden, duysent dooden
Soo wort Godt noch ghedoemt
Tot 't Cruys van al de Ioden.

Soo droegh het Paeslam self
Sijn eyghen Autaer hier
Als eenen Isac, die
Moest branden in het vier
In't off'ren van sijn hooft,
Had Abram toeghbeslaghen
't Geen wert door Godt belet,
Soo wilden Godt oock draeghen
Sijn eyghen Cruys, ô Mensch,
VVaer aen hy sterven sou
Die voor sijn hulpe soeckt
V traenen van berou.

9. Op het Cruyssen.

DIe blinde gaf t' ghesicht,
VVord' d'ooghen toeghbeloken
En met een Lancie
Sijn Heyligh hert ghebroken;
Om alle menschen door
Dees suyverende wondt
In hun besmette ziel,
Te maecken weer ghesont.
VVant alsmen door de doodt
De aert van een sagh scheuren
En openen sijn syd'
Toen sloten d'afgronts deuren,

Om

Om dat de ziel bron van
d'Eeuwighe Saligheydt;
Op 't Cruys gheopent wert,
En ons ten Hemel leyt.

Op de Begraffenisse.

D*At Godt soo bitter uyt*
De wereldt wilde scheyden,
VVas om de Menschen uyt
De duysternis te leyden
Van de verdoemenis,
Soo daelt hy in het graff,
Die om de welvaert van
Den Mensch sijn leven gaff
Voor Goddelyck ransoen,
Om dat den Mensch sou leven.
Die anders doodt was, en
Had Godt hem niet ghegeven
Het leven door sijn doodt,
Die dan sijn quaet begraeft
In 't graff van beternis,
Is met veel deught begaeft.

Waerheyt baert Nydt.

HET

SPIEGHEL VOOR DE
WVLPSCHE IONCMANS.

Ghy Joncmans wie ghy syt.
wilt dit wel obserueren.
dit is den lesten stryt.
die Jeder moet passeren. F. Bouttats.

HET SEVENSTE
En Laetste
HOOFT-DEEL.
Uyt het Paradys der Christene ziel.
SATERDACH.
VAN DE MANIERE
Om wel, en Saelich te sterven.

§. I. Verweckinghe tot de sorghe van een goede Doodt.

Omnis Caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri exsiccatum est fœnum, & cecedit flos.

DAT IS

Alle Vleesch is hoy, en haer glorie ghelyck een Blom des Veldts, het hoy is uyt gedrooght, ende de Blom is gevallen:

Het ghene dat bestaet in't lichaems eyghendom
Is broosèr als een glas, en weeker als een blom.

CHRISTVS.

SIet Mensch! wat is u leven op d'aerde, hoy ;, heden groen, morghen dor, en droogh,

droogh, eenen windt, een schaey snellyck vluchtende eenen roock ende eenen damp, die weynich ghesien wordt: hoort dit altemael ghy menschen, en leent u ooren, de welcke bewoont dese werelt: aertse, en broose, en krancke menschen altemael; wie ghy zyt, ryck en arm, jonck en out, hoort de woorden van mynen mondt, want u dwinght altemael een onveranderlyck vonnisse van de doodt, segghende: *statutum est omnibus hominibus semel mori*: 't is aen alle menschen vast-gestelt eens te sterven. Ende naer dit vonnis sult ghy altemael (en haester als ghy meynt) verschynen en moeten openbaeren voor myn Oordeel wat ghy gedaen hebt, goedt oft quaet, op dat een jegelyck dat ontfanght, gelyck hy heeft gedraegen in het lichaem. Ick sal een jeder oordeelen gelijck ick hem vinde, als hy door mynen Sergeant oft dienaer (dat is de doodt) tot myn oordeel geroepen wort.

Zyt jongelingh dan verblyt in u jonckheyt, ende dat u hert van u eerste jaeren in de deught groeyt, wandelt in de wegen van u hert, ende in het opsicht van u

oo-

oogen: maer weet dat Godt, daer voor u altemael sal leyden in het oordeel, oft ist dat ghy wys zyt, bereyt rypelyck en sorgvuldichlijck u huys, om dat ghy sult sterven en niet leven. Daer en is niet daer gy op mooght betrouwen noch op krachten, noch op ouderdom. En siet ghy geen jongelingen kloeck en sterck, wel vaerende frisch, en gesont, jae de arme cleyn en eerst geboren kinderkens dagelycx sterven? oock door eenen lichten val, oft andere cleyne oorsaeck? een pot-aerde oft glasen vat, vers, jonck oft out, 't is even broos, ist dat op d'aerde valt het wort ghebroken. Ghy verwacht en verlanght te vergheefs naer gryse hairen, die het meesten-deel der menschen niet en crygen.

DEN MENSCH.

O Mynen Godt ghy hebt den Mensch naer u beldt ghescheapen, ende hem ghecroont met eer en glorie, en ghy hebt hem ghestelt boven al de wercken van u handen, en ghy sult my soo haest doen veranderen in assen, en als ick noch groeye

en beghin sterck te worden, sult ghy my doen vallen ? ghedenckt Heer wat myn self-standicheyt is : en hebt ghy al de menschen niet ydel ghestelt, siet wy sterven altemael, ende wy vallen ghelyck de waeteren op de aerde, die noyt wederom en keeren.

CHRISTVS.

WIe isser van de Menschen die leeft, ende die de doodt niet sien en sal, ende syn ziele sal rucken uyt de diepten, maer genomen dat ick hem met de lanckheyt der daegen vervulde, wat sal't ten lesten wesen, ist dat den mensch veel Iaeren gheleeft heeft, ende dat hy daerom verblydt is gheweest, en moet hy niet gedachtich zyn den donckeren tydt, ende veel daegen, de welcke als sy ghecomen zyn, sullen de voor-by gegaen ghenuchten van de ydelheyt berispt worden ? want sy zyn al voor-by ghegaen gelyck een schaduwe, ende als een schip dat drijft door het water : waer van, als de selve voor-by is; geen spore oft voet-wegh meer gesien en wordt.

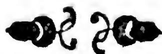
O ghe-

O gheluckighe, de welcke ghedencken dat sy zyn ghelyck ballingen ende vremdelingen op dese aerde, oft oock ghelyck huysmeesters ende last-hebbers ghestelt zyn in dese werelt over het goet van hunnen Heer; die eens comen sal op de ure, die het minst gheweten wort, op dat hy soude Rekeninghe houden met syne dienaeren.

Maer ach arme en kranckе menschen; de welcke (gelyck ick buytens landts ghereyst heb, en sal laet wederom comen) soo overdadich leven in myn goederen, sonder dyen tydt te ghedencken als ick hun sal dach-vaerden, op datse rekeningh gheven van hun wercken. Hoe en verstaen het de menschen niet die in eere van my geschapen zyn, en worden vergheleken aen de onverstandighe beesten, en aen hun ghelyck zyn? al oft sy samen een, en de selve doodt onderworpen waeren, en al oft den mensch niet meer en had als een beest, dat ick nochtans hun gheschapen heb naer myn beldt ende ghelyckenisse, ende die verbonden waeren aen de doodt, ick de selve met myn bloet verlost hebbe, om dat se met my souden erfgenaemen zyn van de

hemelen. Waerom loopen de menschen dan soo blindt naer de doodt? en gaen inder eeuwigheyt verloren, die van my met soo costelycken prys ghecocht sijn, om de welcke ick ghecomen ben, op dat sy het leven souden hebben, ende overvloedigh hebben.

O hoe weynich zynder die dit metter herten bedencken, en die het bedencken beminnen de wysheyt! hoe veel menschen zynder, de welcke, ghelyck oft sy een verbondt met de doodt en met de hel een overeen-cominghe gemaeckt hadden, seggen: de sweep des doodts over ons hanghende (als sy voor-by is) en sal over ons niet comen. Te weten, soo keeren sy hun aensicht daer van, op dat sy het eynde niet sien en souden: sy en hebben gheen vreese Godts, noch de sorghe vande doodt niet voor hun oogen, en daerom brenghen sy inde welde hun daegen over, en op eenen oogenblick daelen sy ter hellen.

DEN

DEN MENSCH.

WAt ſal ick u doen ô bewaerder der Menſchen? u handen hebben my gemaeckt, ende my geplaeſtert al geheel rontomme, worpt gy my ſoo onvoorſienelyk van boven neder? ſpaert my Heer, want myn daegen en zyn niet te achten. Wat profijtelyckheyt is in myn bloet, iſt dat ick inde bederffeniſſe vervalle? ſal u ſtof en aerde bekennen, oft de waerheyt vercondighen? en ſal jemandt in het graf u bermherticheyt bekennen? ende u waerheyt in het verlies? daer en is niemandt in de doodt, oft hy is u gedachtich, maer inde hel wie ſal u belyden? ſal het u goet duncken iſt dat ghy my (het werck van u handen) verdruckt? ſullen myne daeghen ſnelder zyn als den looper? ſullē ſy vluchtē en goet ſien? alſoo ſullen ſy ſnelder voor by gaen, als den webben draet van den wever af-geſneden wort, op datſe vergaen ſonder eenige hope, vergeeft my, op dat ick ververſt worde, eer ick wegh gaen, ende dat ick niet meer weſen en ſal.

§. II.

De const om wel te sterven is boven al noodtsaeckelijck.

ICk en heb de doodt niet ghemaeckt; maer de doodt is door den nydt des duyvels ghecomen op dese aerde, om dat door haer werck, de sonden door eenen mensch is in de werelt ghecomen, ende door de sonde de doot, waer in sy altemael ghesondicht hebben, soo dan ist vast-gestelt aen alle menschen eens te sterven, maer dit is het eenich solaes u achter ghelaeten, dat ghelyck sy in Adam altemael sterven; alsoo sullen sy altemael in my levend ghemaeckt worden. Maer siet; ist saecken dat ghy dit weldaet begeert te ghenieten dat ghy niet ghehindert en wordt van de tweede doodt, want de doodt der sondaeren is de arghste. Maer ach, wat is dit? dat het leven (wiens tydt soo cort is) ende het welck heel tot de nootsaeckelyckheyt, ende ten eersten tot een versochte voor-be-

rey-

reydingh niet en can dienen, wort voor het grootste deel van de meeste menschen in ydelheyt bestedt, waert saecken dat gy alleen hadde alle de jaeren, daegen, uren ende al den tydt van soo langh de werelt ghestaen heeft, ende staen sal, ende te saemen oock alle de wysheyt, voorsichticheyt, ende subtylheyt, alle de cunsten, ryckdommen, vrientschappen, voordeel, en de al het gheluck van overvloet, die jemant op de aerde can hebben, en sout ghy u selven met recht daer naer niet moeten voegen? om dat dyen gheluckigen oogenblick soude gebeuren, den welcken u de heel eeuwicheyt voor-stelt, en van den welcken ghy eeuwich oft ellendich, gheluckich oft Saelich sult zyn?

DEN MENSCH.

ALs ick my keere tot alle de wercken, die de handen der Menschen maken ende tot den arbeydt, daer sy te vergeefs soo voor sweeten, en altemael in ydelheyt en in quellinghen van het ghemoet voorts-brenghen, en datter niet onder de Son en

blyft daerom heeft het my verdroten in't leven siende soo veel quaedt onder de Sonne ende altemael ydelheyt ende quellinghe vanden gheest: soodanich dat in veel wysheydt veel verstooringh is, ende die daer de wetenschap by voeght, voeght daer oock by den arbeyt, ô ydelheydt ende altemael ydelheydt.

CHRISTVS.

WAer toe zyt ghy dan soo besorght; ende ghenegen tot veel, wat helpt hoogh te vliegen, wat ondersoeckt ghy de subtile verbolentheden meer als de nootsaeckelyckheden, waer toe wandelt ghy in groote en wondere wegen boven u selven, siet een is noodich *Weten te sterven*, dit is de Const der Consten, ende de wetenschap der wetenschappen, die dese weet, luttel sal hem schaden, ist dat hy de rest niet en weet, maer die dese niet en weet, 't sal hem cleyn voordeel zyn, alle andere dinghen te weten, en gaet al de rest niet de aerde en een cort leven aen? ende dese den hemel en de lange eeuwicheyt?

Daer-

Daerom soo veel als ghy leeft, leert ster-ven: en dat soo veel te meer om dat het niet geoorloft en is een proeff van dese const te nemen: dewelcke ist datse qualyck heeft uytgevallen, ten sal daer naer niet toe gelaeten zyn den misslach te herstel-len, ende in andere consten, ist datter jet door onwetentheyt oft sorgheloosheyt de eerste reys ghesondicht is, in de tweede reys wort sy lichtelyck verberert: hier en wort maer eens ghemist, en daer naer ist een laete en onprofijtelycke penitentie, want alldan sal de deure van myn bermhertic-heyt ghesloten zyn: noch daer en sal inder eeuwicheyt geen hope van quytscheldinge meer te vinden zyn, alwaer den boom sal ghevallen wesen, 't zy naer't zuyden oft noorden, daer sal hy blyven. Hy is den alder-wysten die dickwils zyn eynde over-peyst, ende dat hy soodanich tracht te zyn in het leven, ghelyck hy in syn doodt wenst bevonden te worden, die wys is sal dit waer-nemen, en hem daer naer voe-ghen.

Want voorwaer dit is een groote wys-heyt, syn selven in te sien, syn selven te ken-

kennen. ick segghe te weten wat den mensch is, hebbende syn lichaem vande aerde, ende den gheest van den hemel, ende dat dit door de doodt wederom gaet naer de aerde, waer van dat het ghemaeckt is, maer den gheest wederom keert tot Godt die hem ghegeven heeft, op dat hy ontfanght den loon naer verdiensten, ghelyck hy hem in't lichaem heeft ghedraegen, goet oft quaet:

Overleght dit, bepeyst dit, en blyft hier in volherden mynen mensch, ghedenckt u uyterste, en ghy sult in der eeuwicheyt niet sondighen, niet en sal rechtveerdichlyck u soo veel profijt doen tot de maetichheyt van alle dingen, als een ghedurighe overdenckinghe des doodts. Hoe suldy dan u hert soo verheffen, oft waerom soo hooveerdich zyn, die stoff en assen bent en terstont in assen sult veranderen, en sult ghy niet wenschen u in de wellusten te soecken, en u vleesch daer mede te voeden? het welck haest daer naer sal erven serpenten, beesten en wormen, hoe stelt gy soo u hert op de ryckdommen, d'eere en ydelheyt van dese werelt? waer van dat de

doot

doot u (misschien noch heden oft desen nacht schoon ghy onbereyt zyt en teghen uwen danck) sal scheyden ? en wie sal het dan al toe-behooren dat ghy vergadert hebt.

O hoe licht veracht hy het al die eens peyst dat hy moet sterven ! och oft het de menschen eens bepeysden, verstonden, en hun uytersten voorsaegen !

DEN MENSCH.

ICk bekenne Heer, dat de daeghen der Menschen cort sijn, ende het getal vande Maenden en Iaeren is u alleen bekent, ghy hebt ons paelen gestelt, die niet en connen voor by ghegaen worden. Ick weet dit, om dat ghy my aen de doot sult overleveren, alwaer het huys den levenden toegheschickt is, en wie ben ick op dat ick u andtwoorde, en dat ick myn woorden met u wissele; ghy syt rechtveerdigh Heer, als ick met u redecavel: maer ist dat ghy niet vergramt en wordt over het Ghebedt van uwen knecht, sal ick een versoecken en bidden, Heer: maeckt myn eynde

eyndt my eens bekent, en het ghetal van myn daeghen, wie ist die my sal laten weten wat my ghebreeckt, hoe veel daeghen datter van uwen dienaer sijn, inde welcke ick noch op dese aerde sal stryden, tot dat komt myn veranderinghe.

CHRISTVS.

TEn komt u niet toe mynen Mensch, de tyden oft de ooghenblicken te weten die inde macht van mynen Vader ghestelt sijn, u comt toe te waecken, toe te luysteren, ende alle uren bereet te sijn, want den lesten dagh is daer, ghelyck sy al bewaert worden, om datter geenen en is onder al, die aen u den lesten niet en can sijn. Het comt u dan toe den tydt te verdeylen, ende te wercken als het dach is, want den nacht sal comen, inden welcken niemant en can wercken. U comt toe sorgh te draeghen, dat ghy door goede wercken uwen sekeren roep maeckt, siet t'is nu den aenghenamen tydt, siet t'is nu den dagh van salicheydt, hy is veel te dwaes, die hem laet voor by gaen, ende sy sel-

selven andere belooft en hopt te cryghen: en daerentusschen ontrent de ydelheden, wellusten, en sorghen vande werelt toegeschickt wort. Maer waerom wilt ghy weten dat u niet profijtigh en is? weet en houd voor seker dat dit een sonderlingh bewys van myn goetheyt ende bermhertigheydt is, en hoe ick heb ghewilt dat de ure des doodts aen den Mensch sou onseker zyn: want dat die gheweten wiert, ô hoe veel souden hier de ghelegentheyt van een schadelycke gherustigheyt en slaeplustigheydt aennemen, ende veel te langhsaem de sorge van hun salicheyt hebben, ende de selve inden uyttersten ouderdom, ende ten tyde van de doodt verworpen! en gaet dit nu soo niet over al? aenghesien schoon datse niet eenen dagh, noch ure noch gerusten oogenblick en hebben van de doodt? ach den mensch en weet sijn eynde niet en nochtans versuymt hy de sorghe van sijn eynde. Daerom ghelyck de visschen ghevanghen worden met den haeck, ende de vogels met den strick, soo worden de menschen ghevanghen inden quaden tydt, als het selve hun naer dit voorbeelt sal overcomen zyn.

Maer

Maer ghy ô Mensch ghedenckt uwen Schepper inde daeghen van u jonckheydt, eer dat den tydt van uwen teghenspoet comt, wetende, om dat het goet voor den Mensch is, ist dat hy het Iock des Heeren van zyn jonckheydt af-gedraeghen heeft. Want het sal wel gaen met hem die Godt vreest in het uyterste, ende sal inde daeghen van sijn verlossinghe gebenedyt worden.

Siet dan hoe voorsichtigh ghy wandelt, niet ghelyck eenen dwaesen, maer gelyck eenen wysen, en welcke dwaesheydt is grooter, aenghesien dat de heel eeuwigheyt hanght aen eenen corten oogenblick, ende dat inde ure des doodts het vonnis van al de eeuwigheydt moet onderstaen worden, op dat ghy inder eeuwigheydt, oft van de pyne, oft vande glorie af-ghesneden wordt en soo weynigh nochtans het peryckel van dese saecke voorsien, ende andere dinghen soo neerstigh ende yverigh besorghen, ende sonderlinghe dit (het welck alleen boven al d'andere moet besorght worden) veronachtsaemen.

Wa

Wat is den Mensch noodigh meer te soecken, aenghesien hy niet en weet wat hy voor hem in sijn leven medebrenght int ghetal der daeghen van sijn Pellegrimagie, ende op den tydt dat hy als eenen roock voor by gaet. O Sonen der Menschen hoe lanck sult ghy met een swaer hert sijn, waerom bemint gy-lie de Ydelheydt, ende soeckt de loghentael? daer nochtans den mensch in een beldt voor by gaet, ende wort te vergeefs beroert. Syn jaeren sullen als een spinnecop geoeffent worden, want gelyck sy met veel arbeyt haer webbe geweven heeft, sy ontledicht haer van het ingewand, en wat ist datse jaeght en vanght als slechte vlieghskens? alsoo vernielen de menschen de jaeren van hun leven, maer ten lesten door wat vrucht?

DEN MENSCH.

SIet gy hebt myne daegen op een maet, ende myn selfstandicheyt ghelyck niet voor u ghestelt. Want duysent jaeren zyn voor u ooghen, gelyck den dach van gisteren die voorby is. Spaert my Heer, want

myn

myn daeghen en zyn niet: ghedenckt om dat ick eenen vremdelingh ben by u, ende eenen uyt-lander ghelyck alle myn Vaders ende voorouders.

CHRISTVS.

DAerom vermaen ick u dat ghy-lie u als uyt-landers ende vremdelinghen onthouwt van vleeschelycke begeerten ende sorghen van dese werelt, die teghen de ziel stryden. Siet eenen vremdelinck en blyft op den wegh niet, hy en wyckt van de reys niet, om blommen te plucken ende wellusten te soecken, oft dat hy joeckt ende ledigh sit: maer liever uyt begeerte van sijn vaderlant, ende om te sijn by sijn vrinden, sijnen voor-genomen wegh vervoordert en voortsgaet. Maer ist saecken dat hy rust oft zyn lichaem ververst, 'tselve is meer uyt noot als uyt vreught, op dat hy daer naer snelder wandelt en voortsgaet.

Ghy doet van ghelycken, en treckt den tydt van de ydele ende verganckelycke saken, waer in niet te vinden en is als ydelheyt en droetheyt van den gheest, ende

boven

boven al van een ernstighe en nootsaecke-lycke saeck, dat is, bestedt die aen de sorghe van een goede doodt en een saelighe eeuwicheyt. Want ghy en weet niet hoe langh gy sult in wesen zyn, ende dat uwen Schepper u naer weynich tydt sal weghnemen, het ghene dat u handt can doen, werckt dat uyt sonder op houden, om dat den nacht comt in den welcken niemant en can wercken. Want daer en sal gheen werck, noch wysheyt, noch wetenschap by de onderaertse zyn, met het welck gy voort gaet, doet dan nu dat ghy wilt gedaen hebben, aengesien ghy niet meer en sult connen doen, en niet ghedaen te hebben als ghy het conde doen, sult ghy grouwelyck beclagen, en besuchten.

DEN MENSCH.

O Heer die ryck zyt in bermhertichheyt, over al ben ick vol benauwtheden, en verlaet my niet, thoont u hulp aen het werck van u handen, ende treckt my uyt het slym vande modder, dat ick daer niet aen en cleve: Want siet ick roep

tot u van het diepste : hoe dat ick voor heb myn leven alle dagen te beteren : want ick stelle het van dagh tot dagh uyt, ende als ick het in toecomende voorneme te doen ghesschiedt dat t' selve toecomende, altydt toecomende is, ja misschien noyt toecomende sal zyn. Heer Iesu, hoe lanck sal ick voor myn ziel desen raet nemen? Wat profyt sal't in myn bloedt wesen ist saecken dat ick tot de beternisse wederom kome, verlicht myn Ooghen, dat ick de selve noyt van het ghesicht des doodts en keere, dat ick de aenstaende 'peryckelen mach zien, ende noodt en valle inden slaep des doodts, ende mynen vyandt dan niet en seyt, ick heb hem overwonnen.

CHRISTVS.

O Dat gy wist hoe dickwils dat de ghedachtenisse van den tydt, het gemoet vanden stervenden mensch beswaert, om dat hy die eertyts soo onachtsaem verloren heeft! ô dat ghy oock de benautheden, claghten, gekerm, en gehuyl der verdoemde, (maer ach te vergeetis) eens conde hooren

en

en sien, hoe soudt ghy verschrickt zijn, en wat raedt en sout gy niet nemen om u te beteren? siet dit alleen beschreyen zy het meest, dat zy soo schroomelijcke pynen en eeuwighe tormenten met soo korten en lichten aerbeydt hadden konnen schouwẽ, ende nochtans noyt peysende op de doodt, maer bleven hanghen aende ydelheydt, en daer en-tusschen tydt hadden om olie van beternisse voor de lamp van hun leven te bereyden, en datse de ghelegentheyt van goede wercken, ende de daegen van Saelicheyt soo hebben veronachtsaemt. Sy hebben oock hun jaeren in't ghemack van goede daeghen over-ghebrocht ghelyck veel hedensdaeghs zyn doende, die nochtans soo cort en weynich zyn, ende hebben op het eynde der selver daerom moeten daelen ter hellen, alwaer dat sy nu ellendich en vreeselyck sonder eynde en in der eeuwicheyt ghekruyst, ghepynicht en getormenteert worden. O gheluckighen mensch die hem spiegelt in een anders ongeluck en schade.

Aensiet den rycken Vreck, die aldaer nu niet meer en swemt in syn wellusten,

overvloedich levende in den overdaet, maer door de groote pynen der hellen schreeuwende en huylende: wie van u en sou eertyden het gheluck van den rycken niet liever ghewenscht hebben als van den armen *Lazarus*, als-wanneer den rycken in vreughden, en desen armen *Lazarus* in honger en commer, in druck en benauwtheyt was levende? maer siet nu ist dat men den alder-gheluckichsten *Lazarum* verheft en belydt, en den verdoemden, en droeven Rycken Vreck verfoeyt. En ghy siende dat den eenen meer als den anderen gheluckich is, en een goet leven heeft, en den anderen arm en ellendich, vol lyden en tegenspoet, en maeckt geen onderscheyt wie dat Godt meer behaeght, om dat ghy het onderscheydt niet en kent, jae ghy verwondert u en staet verstelt, maer swijght tot dat ghy verschijnt voor het Alder-heylighste van Godt, ende 't selve in u uyterste verstaet.

DEN

DEN MENSCH.

O Hoe goet is Godt van Israel voor de ghene die recht van herten en suyver van gheweten zyn, maer Heer ghy zyt rechtveerdich, ende rechtveerdich is u oordeel, maer waerom wil ick veynsen, ghy doorsiet myn hert ende nieren, myn voeten zyn dickwils beroert, en myn gangen by naer uyt-ghestort als ick van grammer liefde ontsteldt ben over de boose siende den vrede der sondaers, want het ghesicht en is niet op hun doodt. Maer nu sal ick u oordeel en bermhertichheyt voor u singhen, om dat gy op synen tydt aen een jegelijck sult loon geven naer syn wercken.

CHRISTVS.

MAer hoe; aenghesien den uytganck van alle beyde soo oneffen staet, ende dat aen u oock tussen het lot van alle beyde den keur gegeven wort. hoe segh ick, dewelcke wenscht met *Lazarus* gheluckich te zyn, kiest het leven van den Rycken vreck: waerom voedt ghy werm en sacht

u vleesch, en dickwils de verworpen beesten veel neerstigher besorght als de arme en hongerighe Menschen?

Maer hoort, waert saecken dat ick aen dyen armen vreck uyt sonderlinghe gunst het leven wederom gaf op dese wereldt, meynt ghy dat hy tot de ghewoonelycke wellusten sou keeren? dat hy wederom sou in't purper en fyn lynwaet her-cleet worden, oft daghelyckx overvloedigen overdaet doen? dat hy *Lazarus* liggende, buyten sijn huys, soude veronachtsaemen? ick segh u waerelyck, dat hy liever in stof en assen met haire cleederen sou Penitentie doen, en hem tot beter leven boetveerdigh maecken, dat hy niet eenen ooghenblick van tydt sonder deught oft sorgh van saligheyt en sou laeten voor by gaen: lae al het gene oynt inde heel werelt van lastighe Cruysen, onverdraghelycke pyn en arbeyt sou connen ghepeyst worden, dat sou hy alleen liever wenschen te onderstaen, als wederom te keeren tot die plaetse van tormenten inde eeuwighe duysternissen, waer in hy nu soo veel hondert en hondert jaeren geweest is, en wenscht voor

sijn

ſijn brandende tonghe niet meer als een druppel water, ende ghelyck hy noch oneyndelycke jaren en eeuwen ſal wenſchen, maer noyt verkrijghen.

Wie van de menſchen, dit hoorende, en ſou niet vreeſen, ende vreeſende tot kenniſſe comen: wie van u ſal connen woonen met ſulcken verſcheurende vuer? wie van u ſal woonen met de eeuwighe viericheden? Voorwaer het is te verwonderen boven alle verwonderinghen, te gheloovē deſe eeuwighe ſtraffen die voor de ſondaers bereyt zyn, en niet te min ſoo geruſtelyck in ſonden te leven, ende ſoo ſtoutelyck in dyen ſtaet te blyven, in den welcken ghy ſout vreeſen te ſterven, ende in die doodt te verwachten het vonniſſe van de heel eeuwicheyt, ende nochtans noyt rypelycker beſorght te zyn voor een goede doodt, wie heeft u ooghen ſoo betoovert, dat ſy naer het eynde niet en ſien? hoe veel van u ſouden alsnu wenſchen ſoo te zyn, ghelyck ſy wenſchen in hun doot bevonden te worden als ſy ſullen geroepen worden tot myn oordeel, en nochtans en weet ghy niet, oft dit ſal weſen heden oft

morgen, oft dat het misschien niet en sal wesen in dese ure.

O met hoe veel voorseggingen, met hoe veel dreygementen, ende vermaeninghen heb ick u gheleert te waecken, toe te hooren, ende bereet te zyn! en zyn daer geen exempelen ghenoech die de menschen van allen ouderdom, aert, gheslacht, natuer, ende conditie daegelycx over al voor u ooghen sien? wat al haestighe vervallinghen, cortsen, en alle soorten van sieckten, hun over-comen, wat roepen sy al-temael? als: waeckt ende bid, zyt ghereet, bereyd u huys, want ghy sult sterven: gedenckt, ghedenckt dat u can overcomen het ghene aen een jegelyck heeft connen over comen. Heden, heden ist dat ghy de stemme van den Heer sult gehoort hebben, En wilt u hert niet verhetten, dat den boosen syn weghen laet, ende den onrechtveerdighen syn ghedachten, ende keert wederom tot my, ende ick sal hem bermhertich zyn: om dat het noch tydt van bermherticheyt is, op dat het terstont gheenen tydt en is van straffen.

DEN

DEN MENSCH.

HEer ghy ſijt Rechtveerdigh, maer ſpaert my iſt ſaecken dat ick niet wys ghenoech en ſpreke tot mynen Heer: aenghesien ick ben ſtof en aſſchen, ten is van uwen wil niet, de doodt vanden Sondaer? en hebt gy niet geſeyt: *Ick en begere de doodt vanden Sondaer niet?* ende de ongodtvruchticheyt vanden booſen en ſal hem niet hinderen, in wat dagh dat hy bekeert ſal weſen van ſijn ſonden, ende wederom: *Al die tot my comt, en ſal ick niet buyten ſtooten*, iſt ſaecken dan dat ick vroegh oft laet, oft ontrent den elf uren ghecomen ſal ſijn, ſult ghy my verſtooten? iſt ſaecken ick nu ſterven moet, en dat ick Penitentie gedaen ſal hebben voor myn ſonden, ſult ghy een ghemorſelt en oodtmoedigh hert verworpen?

CHRISTVS.

WAT hoor ick, ghy ſpreeckt ghelyck een van de dwaeſe, ende booght

u hert naer de woorden van boosheydt, om te verschoonen de uytstellinghen inde sonden? wilt gy sondighen soo lanck gy leeft ende u eerst beteren als ghy sult sterven? is dat leedt-wesen hebben, als ghy achter laet te sondighen soo wanneer ghy niet meer en cunt? en dat de crachten om te sondighen u begheven? als de sonden u liever verstooten als ghy die sout verlaten? wat syn dat voor beternissen; het leven te willen veranderen in een beter als men het leven moet derven? ach ghy doolt te seer, ick heb aen den rouhertighen, en bekeerden Sondaer vergiffenis belooft, maer aen den uytstelder tot morghen en heb ick het leven niet belooft.

Maer op dat gy seker weet, en u wacht, dit is de waerachtighe Penitentie, de welcke om mynen 'twil, oft om myn liefde weent en de sonden verlaet, soodanigh dan, dat van hondert stervende menschen, (die tot daer toe de Penitentie uytstellen) qualyck den eenen oft de anderen goede en en waerachtige Penitentie doet. Want die en groyt niet uyt myn liefde, maer uyt liefde van zyn selven. Want sy en suchten

niet

niet om dat sy my vergramt hebben, maer om datse de aenstaende verdoemenis vreessen, de welcke waert dat sy die met een doodt conden ontgaen, sy en souden niet vreesen wederom te komen tot hun vuylicheyt der sonden. Maer hoe sal dan waerachtigh connen ghesseydt worden dat hy in de doodt sou Penitentie doen, die wilt noch en vreest soo lanck hy leeft te sondigen.

Ick en wil niet dat den Sondaer wanhopt soo lanck hy leeft, maer ick vermaene u voor het perijckel, ende begere dat ghy kiest een seker haeve van rust, want veel allsdan verloren gaen, ende seer luttel penitentie doen. Ende hoe derft ghy u betrouwen, dat ghy onder soo weynighe die hun door penitentie bekeeren sout sulcken gheluck hebben: O dat ghy conde sien hoe veel eenen mensch, sonderlingh eenen sondaer voor syn doodt al te voren comt, het welck moyelyck is om u tot een waerachtich leedtwesen en penitentie te verwecken! want hier wort den siecken door de kracht van syn sieckte overvallen, daer beswaert hem syn Conscientie, ende het onmatelyck quaet van de sonden, welck

quaet

quaet alſdan meer te vooren comende, die-
per wort inghesien als te voren. Welck
quaet alſdan het leven van den voorleden
tydt ſoo lichtveerdich en ſonder achter-
dencken over-ghebrocht, meer doet be-
dencken als oyt te voren. Welck quaet
de verſuymeniſſen van goede wercken, en
de begeerlyckheyt tot ydel ghenuchten en
welluſten die de Conſcientie bedroghen
hebben en ten tyde van ſterven doen ſcheu-
ren, alſdan meet indachtich worden als te
voren. Want alſdoen was de vreeſe voor
de toecomende ſtraf ſterck, ende als nu veel
ſtercker in't bedencken dat de ſelve (de
doodt op de lippen ſittende) al te nae by
is, om van alle ſyn woorden, wercken en-
de ghepeyſen rekeninghe te moeten gheven
aen den opperſten Rechter, voor wiens oo-
gen niet en is verborgen. Hier ſietmen
voor oogen de beſwareniſſen vanden duy-
vel, die de ſonden veel grooter maeckt, en
ſyn liſten om u te doen wanhopen, hier iſt
dat de vreeſe van den Rechter, en ſchroom
der hellen, den krancken ſoo overvallen,
dat hy hem niet en laet voorſtaen als te
hebben een grouſaem gewis, oft beroerde
Con-

Conſcientie, en niet meer en vreeſt als de ſtraffe, ende niet meer als myn oordeelen, ſonder hope van vergiffenis en can bedencken; want hy aenſchouwt ſyn ſonden ſonder opſicht te nemen op myn bermherticheyt, de welcke den booſen geeſt hem als dan oock tracht te wederhouden, oft gheheelyck te verdonckeren.

Wat overſchot van hope meynt gy dat den armen en crancken menſch alldan noch hebben ſal; hy ſiet nu dat hy het al moet verlaeten, dat hem in't leven ſoo ſoet en ghemackelyck om te beſitten, en ſoo ſwaer om te cryghen is gheweeſt, ende nu beſwaert hem de ghedachteniſſe om dat hy daer van alſoo gheenen den minſten trooſt oft hulpe en can hebben noch hope ſtaet te verwachten. De ure van Rekeninghē is na by, den ſchroom van d'onveranderlycke vonniſſen ondertaſt hem, 't is hem onmoghelyck te ontvluchten oft jevers ſijn ſelven te verborghen, maer dat hy voor myn ooghen moet verſchynen is hem onverdraghelyck, als hy ſijn voorgaende leven bedenckt en eens ſyn gheſicht ſlaet op de eeuwigheydt: zynen heelen loop van voor-

gaende

gaende leven schyndt hem dan maer eenen ooghenblick van tydt gheweest te hebben ist dat hy het toecomende aensiet: ach wat droefheydt, op eenen hertneckighen en corten oogenblick, om soo ydele saecken des werelts, en corte ghenuchten tot groot verlies van d'eeuwighe salicheyt gedaen te hebben! dit altemael den mensch soo beroert, om dat hy den tydt van sijn besoeckingh noot ghekent en heeft, ende alsoo (wanhopende) den wegh van Cain in-gaet, seggende: Grooter is myn boosheydt, als ick vergiffenis verdien.

DEN MENSCH.

HEer mynen gheest is over my benauwt, myn hert in my verstoort, ende alle myn beenderen zyn beroerdt om den storm van u vermaen. O hoe vreeselyck sal het zyn te vallen inde handen van den levenden Godt! want wie sal de stemme van uwen grooten donder in dyen vreeselycken dach toch connen tegen staen? men mach niet dencken, dat ghy dit alleenlyck seght om my te vervaren, maer wie

wie kent den staet van den stervenden mensch beter als u Almogentheyt: ô goeden Iesus gheeft my dat ick in de belydenisse V aenschijn sien, ende den uytersten dach met een rype boetveerdicheyt voorcome op dat den teghenspoet ende benautheyt van die ure my niet en vinden.

CHRISTVS.

DAerom vermaen ick u selven niet uyt te stellen: oft seght eerst: *Nu heb ick begost*: siet en hoort heden myne stem, op dat u hert niet en verhert, noch en stelt tot morgen u selven niet uyt, die niet en weet oft ghy tot morgen sult wesen: veel min u selven uytstelt tot de ure des doodts, noch oock tot den siecken dach, want die is al te onbequaem, dat ghy u selven over-een comentlyck tot de doodt bereet maeckt. Want alsdan verslauwen de krachten van ziel en lichaem, jae het ghemoet wort als dan door droefheyt en andere moyelyckheden (die de sieckten voort-brenghen) soo overvallen, dat, het ghene tot het wel stervē noodich dient, qualyck genoechsaem

is

is licht te overpeysen oft voor goet te overwegen.

Hoe dickwils hebt ghy de krancke buyten verstant, ende met versuftheyt bevanghen ghesien, en het ghebruyck van reden verloren hebbende, niet en hebben connen beschicken oft in goede oorden stellen het ghene het tydelyck oft het toe-comende goedt sou moghen aengaen? ghy weet oock dat de ervarentheyt getuygenis geeft, soo wanneer jemandt met een scherpe tant pyn, verduysterheyt vande ooghen, flereyn oft gicht ghequelt is, schoon hy andersins goet en Godtvruchtich is, hoe moeyelyck dat hem valt; syn selven tot Godtvruchtighe en hemelse saecken te voegen, sonder twijfel dat de aendachticheyt van het ghemoet altyt ghetrocken wordt naer de kracht vande pyne, en wat meynt ghy dat in de doodt gheschieden sal.

Dit wil ick u ô mensch ghetrouwelyck te wyder en te breeder ter liefde van u sterck indringhen, op dat ghy niet van dach tot dach de handelinghe van u Saelicheyt uyt en stelt, noch de sorghe van een goede doodt tot de ure des doodts en verworpt, waer-

waerom verkiest ghy het peryckel daer u de rust wort op-ghedraghen? waerom wilt gy u saeck aen een onseker en twyffelachtige saecke bevelen?(buyten de welcke geen swaerder en peryckeleuser en is, dat is, van u ziel ende de eeuwigheydt) de welcke ghy andersins in alle saecken sekerder en gheruster cunt vercryghen? siet ick draeghe u nu op myn gratie, want gy die verworpt sy sal u misschien daer naer rechtveerdigh gheweyghert worden. En wort den Sondaer door dese aenmerckinghe met recht niet ghestraft? dat hy stervende syn selven vergeet die levende my heeft vergeten? want hoe derft ghy my in de doodt by u wenschen, die ghy in u leven soo verstooten hebt?

Verstaet dit ghy onverstandighe onder het volck, ende ghy sotten wort eens wys: ô dat gy wist, ende kennisse hadt van dien dagh die u tot peys en vrede dienen sal, ô dat ghy nu den tydt van myn bermhertigheydt ende gratie niet te vergeefs en verwachte! want hy sal komen, en misschien op dien tydt die ghy niet en weet, op die ure die ghy niet en hopt, ick segh den tydt

van

van myn Rechtveerdigheydt sal u haest by zyn, ist dat ghy wel ghedaen hebt, maer ist dat ghy qualyck ghedaen hebt, sal't dan wonder wesen dat ick u loone naer u wercken? maer alsdan sult gy te vergeefs uytstel vraeghen tot morghen vroegh: te vergeefs sult ghy roepen met dien boosen tot den Heer, vanden welcken gy geen bermhertigheydt en sult vercryghen. Want hoe dickwils heb ick u gheroepen, en gy hebt gheweygert te hooren, ghy hebt alle mynen raedt veracht, en myn berispinghen hebt ghy veronachtsaemt, en sal ick oock met recht niet lachen over u verderffenisse en met u schimpen? alswanneer (het gene ghy vreesde) u overcomen sal sijn? als de haestighe verdruckinghe ende u vernietinghe ghelyck een tempeest u overvallen sal hebben? als u over-ghecomen sal sijn den druck en benautheyt?

6\. Ghy hebt in het leven de wereldt, het vleesch en de wellusten gedient, sult ghy in den dach van benautheyt dan tot my loopen? en ist niet beschaemelyck tot hem in den noot te vluchten, die ghy in uwen voorspoet veracht hebt? wat sou het we-

sen

ſen dat men u nu ſeyde: waer zyn nu u Goden daer ghy u betrouwen op hadt, dat ſy opſtaen, u tot hulp comen, ende in den noodt beſchermen. En wordt eenen ſiecken niet ghewaer, dat den Medecyn-meeſter hem toe-gheneghen ende ghedienſtich is, den welcken hy (gheſont zynde) door dienſten en giften heeft ſoecken te verplichten?

Maer iſt dat hy hem verſmaetheden ende verachtinghen aenghedaen heeft, wat meynt ghy dat u van hem te verwachten ſtaet? En ſiet ghy daghelycx niet, als een Vonnis van eenighe ſaecken oock van de minſte, verwacht wordt, dat de pleyters oft twiſtighe partyen geen ruſt en hebben, maer gaen nu tot de Advocaten, dan tot de Procureurs, nu tot de Rechters, dan tot hun vrienden en naeſte ghebueren, om hun voorſpraeck, hulp en faveur te ſoecken; ende den menſch (wyens ſaeck het alder-ſwaerſte is, daer het leven oft eeuwighe doodt aen hanght voor den Opperſten Rechter) ſeer gheruſt leeft, en luttel beſorght is voor de welvaert van ſyn ſaeck. Siet wat de dwaele Maeghden uyt het

Ryck des hemels ghesloten heeft: sy hebben traegh en langhsaem gheweest, sy hebben versuymt olie voor hun lampen te besorghen, oft al te laet van de wyse ghevraeght, en daerom ghehoort dese woorden: *Ick en kenne u niet*: maer die vroeger ghereet waeren zyn met den Bruydegom de bruyloft plaets ingegaen. Ende waerom ghy oock, O mensch! en waeckt ghy niet, waerom en versoeckt ghy by tydts niet de voorspraeck by myn uytvercorene, de welcke oock met my sullen sitten, oordeelende de twaelf geslachten van Israel: waerom en tracht ghy niet te winnen de hulp van myn alder-liefste Moeder, de welcke machtich is by my door haer voorspraeck, op dat ghy gratie vindt in myn ooghen, want ten is niet rechtveerdich dat ick iet aen myn Moeder weygheren sou. Verstaet dit die Godt vergeet, op dat hy u niet wegh en neme, en niemant en zy die uyt syn handen u verlost. De welcke ooren heeft om te hooren, dat hy hoort, en dat hy dese myn vermaeningen niet achter hem en worpt, op dat hy naer de hertneckicheyt ende versteent hert, over hem

niet

niet en haelt de gramſchap, in den dach van gramſchap, en van myn rechtveerdich oordeel. Och oft de menſchen wys waeren, en dit verſtonden, en de uyterſte voorſaeghen.

DEN MENSCH.

ACh blindtheydt ende verſteentheydt van myn hert, die dit dickwils hoore, ende nochtans draegh ick my noch ſoo langhſaem in ſoo booghen en peryckeleuſen handel. Och oft Heer; u levende, en crachtigh vermaen (dieper ingaende als een ſweerdt ſnydende van weder-ſyden) het binnenſte van myn hert raeckte tot het ſcheyden van ziel en geeſt. Och oft het in my ſoo werckte, ghelyck het ghewerckt heeft in uwe heylighe, en uyt-vercoren, wyens doodt coſtelyck is gheweeſt in u ghesicht, waerom ſy droncken worden vande overvloedigheyt uws huys, en verſaeden hun met de loopende beke uwer genuchten.

O Salighe die woonen in u huys, en in alle eeuwen der eeuwigheden u Heer ſullen

len loven. O Salighe doode, die inden Heere sterven: och oft myn ziel de doodt der rechtveerdige oock mocht sterven, ende dat myn uyterste mochten aen hun vergheleken worden.

§. III.

Een goet leven is den besten wegh tot een goede doodt.

CHRISTVS.

MAer waerom zyn sy Salich? en ist niet, om dat sy door water en vuur zyn ghegaen, ende wederom gheleyt tot het vermaeck? alwaer noch gekerm, gheween, noch eenighe droefheyt ghevonden en wordt, want sy rusten nu in hunnen arbeydt, en hun wercken (die sy in't leven ghedaen hebben, volghen hun, en daerom ist dat ghy wel met recht hun gheluck wenscht. Maer hoe gheruster sal uwen wensch wesen, want ghy tracht te leven naer de manier vande rechtveerdighe, op dat ghy alsoo ten lesten door hun doodt cunt.

cunt ontlaſt worden, iſt ſaecken ſegh ick dat ghy tracht door de enge poort te gaen, iſt dat ghy ghewelt doet tegen den hemel, want ſiet de gheweldighe hem in-nemen.

Voorwaer dien booſen Propheet wenſchte voor hem de uyterſte der Rechtveerdige, maer de beginſels ſoo niet, de welluſtighe menſchen wenſchen oock wel een geeſtelijcke doodt, voor wyens leven de ſaelighe nochtans ſchroomen, wetende dat de doot der ſondaeren in teghendeel de quaetſte is. Maer en is het gheen ſotte en belaggelycke begeerte te wenſchen de doodt van *Lazarus*, ende het leven van den Rycken Vreck? te willen wel ſterven, ende qualyck leven? vergadert men van de diſtelen druyven? oft vyghen van de doornen? men gaet ſoo niet van de een ghenuchte tot de andere; ſoo ghy hier den buyck vult, en daer de ziele. Maer wilt ghy een goede ende gheluckighe doot hebben, ſiet; den beſten wegh is tot een goede doodt, ſyn fouten en begeerlyckheden voor de doodt te verſterven, Iae dit ſal zyn het eenich en waerachtich te ſterven aen ſyn vleeſch en de werelt, en te leven aen Godt.

Ghewent u dan soo te sterven, soo lanck ghy leeft, soo sal't gheschieden, op dat ghy te gheruster de doodt (als sy sal comen) moght verwachten. Ende ghy cunt het afbeldtsel van dese gheestelycke doodt, oft de gelyckenisse van de doodt des lichaems becomen. Want dese overvalt met den eersten den mensch, sy nemt terstont weg het ghebruyck van de sinnen, ende den lust van alle ghenuchten, sy sluyt de ooghen, sy verdooft de ooren, sy doet den mondt eeuwich swyghen, sy scheyd u van de beste en bekende vrienden, sy blust uyt alle de begeerlyckheden des werelts

Maer dese en diergelycke cunt ghy uyt u selven doen, jae noch veel verhevender ende treffelycker, en aen u veel profijtelycker 't selve doen, als dat ghy soo veel recht en gewelt op u, aende doodt laet.

DEN MENSCH.

MAer Heer van wat doodt spreeckt ghy als ghy vrywillich ende gheestelyck ghebiedt te sterven ?

CHRI-

CHRISTVS.

NOch ſijt ghy ſonder verſtandt, noch ghy en vat niet dat ghy ſult ſterven, want ghy naer het vleeſch gheleeft hebt: maer hebt ghy naer den gheeſt, de wercken van het vleeſch verſtorven, ſult leven, Caſtydt u lichaem, en brenght dat tot ſlaverny, verſterft u litmaten die op de aerde ſijn. Schud uyt den ouden Menſch met alle ſijn wercken en neemt den nieuwen aen: onthouwt u tonghe van het quaet, keert u ooghen dat ſy geen ydelheyt en ſien. En wilt de wereldt niet beminnen noch al dat inde wereldt is, vlucht de vrinden en u mede-ghesellen, iſt ſaecken dat ghy met hun eens zyt, ghy en cunt my voor uwen vrint niet hebben: want de vrintſchap is te ſchadelyck aen hem, die my voor ſijnen vrindt niet en ſoeckt, ſiet de op-ghedronghen laſteringhen door de vingers, en nemt gheen vraeck over de gheleden verachtinghen oft injurien, ſwyght teghen het verwyt, noch en vergelt geen quaet met quaet, ghelyck in uwen mondt geen ontſchuldin-

ghen hebbende. Laet u onderwysen op het goet-duncken van u overste ghelyck eenen dooden, die niemant en wederstaet: verliest u selven om een salighe doodt op dese werelt te sterven ende ghy sult die tot het eeuwigh leven becomen.

Ist dat ghy dit soo ghedaen hebt, sult ghelyck eenen dooden op de aerde geacht worden, maer u leven sal met my verborghen blyven in Godt, ghy sult voor de werelt groot en ootmoedigh verschynen, maer al u glorie sal van binnen sijn, dat is, in de ghetuyghenis van u gheweten. Gaet voorts ghelyck eenen bedroefden maer altydt verblydt in u selven, ghy sult besitten ghelyck niet besittende, ghebruyckt dese werelt, ghelyck niet ghebruyckende, dat is, sterven eer ghy sterft, om cort te segghen: vlucht de sonden voor al, soo en sult ghy gheen quaede doodt te vreesen hebben, want de prickel vande doodt is de sonde: men can steken oft quetsen daer gheen sonde en is. Voorwaer men moet niet peysen oft vreesen een quaede doodt te verwachten daer het goet leven is voorgegaen. Oeffent u dan inde Godtvruchtigheydt

heydt ende Rechtveerdigheydt, soo en sal een quaede oft onverwachte doodt u noyt overvallen, om dat het Godtvruchtigh en ontschuldigh leven is een gheduerighe bereydinghe tot de doodt, waerom dat den rechtveerdighen (ist dat hy van de doodt voor-comen wort) sal gherust sijn. Maer ach; hoe vreet is de doodt inde ghene naer de werelt, en in hun vleeschelycke lusten gheleeft hebben, met wat een scherp punt sal sy hun ten lesten wonden, de welcke wys sijn, om gheen goet te doen, datse alleenelyck wys syn om quaet te doen, die nu hun daegen in playsieren en genuchten overbrengen als dan sien sullen wat grootē druck hun in het uyterste besit: want den wyn (die van te voren soet in liep) sal hun alsdan scherp byten ghelyck een serpent, ende ghelyck eenen Baseliscus syn fenyn uytstorten.

DEN MENSCH.

WIe geeft my dat ick het vleesch ende werelt versterve ende leve in u, ghy syt voor my ghestorven, ende soo ben ick

altydt

altydt ghereet te sterven, op dat ick leve; jae ick niet maer dat ghy leeft in my ô Iesu, want ick bekenne dit, om dat niemant gheruster en gheluckigher en sal connen sterven, als die beter, en heyligher gheleeft sal hebben, nochtans en weet ick niet, hoe dat niet te min de vervaerelyckheden des doodts my omringht hebben, op dat ick schroom en vlucht het ghene ick nochtans wete dat ick niet en can ontvluchten, maer wat wonder, als ick oock sien de alderheylighste mannen niet vry gheweest te hebben vande vreese des doodts.

En wat sal ick van u selfs seggen Heer; 'tis ghesien dat ghy de doodt gheschroomt hebt, als door de benautheydt van u hert, u sweet inden hof in druppelen van bloet (loopende op de aerde) verandert is. Ende als ghy hebt gheseydt: *Tristis est anima mea usque ad mortem*, Myn ziele is bedroeft totter doodt. En hebt gebeden: dat den kelck van u sou wegh ghenomen worden.

§.IV.

§. IV.

Ghenees-middel teghen de vlucht, ende schroom des Doodts.

CHRISTVS.

TE weten, ick hadde u kranckheden op my ghenomen, op dat ghy sout bekennen hoe veel ick voor u ben lydende, al ist dat ick de doodt soo seer niet gevreest en hebbe als de sonde, voor myn ooghen hebbende dat die door de doodt uyt ghedaen worden. Soo veer nochtans heb ick de vreese des doodts aengenomen, op dat ghy te minder sout vreesen te sterven, als aen wie de doodt is het eynde van de sonde, ende den inganck tot het leven, ende dat door de verdiensten van myn doodt.

Maer siet nu, waerom datter veel van u de doodt vreesen, want daer plaegen zyn, zyn verscheyde oorsaecken, en alsmen die wel ondersoeckt, gheen van alle redelyck ghenoech bequaem. Dit sult ghy liever be-

bekennen dat de doodt niet (de welcke in haer selven niet quaet en is) maer dat meest het quaet leven boven alle quaet te vreesen is, naer een quaet leven volght een quade doodt, om dat het eeuwich quaet volght. Al ist saecken datmen anders siet inde kinderen van dese werelt, de welcke in hun fouten gherust leven, en vreesen nochtans seer sterckelyck de doodt, gelyck het grootste quaet. Ende dit hebben meest de onverstandighe, de welcke wandelen in de duysternissen om dat sy vreesen, daer niet te vreesen en is, ende daer te vreesen is, ghelyck gherust wandelen: datse segh ick de ydele perijckelen vreesen, en de waerachtighe verachten, want wat is de doodt, die de menschen soo vreesen, als een af-scheydt des lichaems van de ziel, maer de doodt, die sy niet en vreesen, dat is een af-scheydinghe der ziele van Godt, en die af-scheydinghe is soo veel meer te vreesen: hoe dat het quader is de ziel te verliesen als het lichaem.

Maer seght my eens ô Mensch, wat isser in de doodt dat ghy vreest oft vlucht! en is den dach van de doot niet beter als den dach

van

van de gheboorte ? gheloost my oft belydt liever dat gy het weet, hoe dat den mensch gheboren van een vrou, levende weynich tydt, wort vervult met veel ellenden, die ghelyck een blom voorts comt ende vergaet, en vlucht ghelyck een schaduwe, ende die niet en blyft in den selven staet: soo lanck als hy leeft wandelt hy in het midden der stricken, ick segh in de wereldt, die heel in boosheyt ghestelt is, daer niet anders en is als begeerlyckheyt der ooghen, begeerlyckheyt des vleesch, ende hooveerdicheyt des levens, hierom ghevoelt hy in syn litmaeten een andere Weth die wederspannich is aen de Weth syns verstandts. O swaere ende moeyelycke worstelinghe, maer een selde en moeyelijcke victorie. Alle dese hebben voorwaer altyt soo swaer, ende moeyelyck gheschenen aen myne vrinden, soo dat-se oock selfs de doodt wenschten, ende het leven ghedwonghen waeren in verduldicheyt over te brenghen, hier van hebt gy hun lamentatien en suchten ghehoort, seggende: Ach my ellendighen, om dat myne ballinghschap verlenght is, het heeft myne ziele verdroten ghe-

ghehadt langher te leven, ongheluckich Mensch als ick ben, wie sal my verlossen uyt het lichaem van dese doodt, &c.

Voorders, des Menschen leven en is niet anders als eenen wegh, eenen kercker, een gheduerigh ballinghschap, ende nochtans in dese begeert, ende wenscht hy te blyven die de doodt vliet. Wat dwaesheydt isser grooter als vermoyt te worden inden weg, en nochtans niet te willen dat hy eyndicht? als ghesloten te sijn in eenen diepen, vervaerelycken ende stinckenden kercker, ende daer uyt niet te willen verlost zyn? wie isser die sich bevindt in vremde landen, ende dat noch onder de vyanden tusschen menichvuldighe peryckelen ende vervaertheden, ende niet en sou wenschen met alle haest in zyn vaderlandt wederom te keeren: wie soude sich niet gheluckigh achten die aenstonts van sulck een allendich ballinghschap verlost wiert, t'is dan dyen die niet en wilt sterven, maer liever allendigh te syn als geluckigh. ô Hoe veel gheluckigher is hy, die het vaderlant weet te kiesen voor de ballinghschap, het licht voor de duysternissen, den Hemel voor de Aerde.

DEN

DEN MENSCH.

WAaerachtigh Heer, ons leven en is niet als eenen stryt: een quellinghe, ende gheduerighe worstelinghe op de aerde ey my! om dat myn wooninghe tusschen soo veel peryckelen, listen en laegen van de werelt, duyvel, ende vleesch verlenght wort: wat dient den Mensch lanck te leven, en lanck ghequelt te worden door de sinnelyckheydt oft vreese van quaet, want van buyten en ist niet als stryt, en van binnen vrees, de daeghen van ons Pellegrimmagie syn weynigh ende quaet, ende nochtans siet wat ons blintheyt is.

Wy wenschen lanck te leven, wy vreesen de doodt, ende begeeren altyt uytghestelt te worden, dat wy niet en connen ontgaen. Aenghesien nochtans de doodt aen ons is, oft moet wesen het eynde van onse droefheden, miserien en ellenden, het eynde vande schult, is de deure van het leven, den toe-ganck naer't Vaderlandt, ende d'omhelsinghe van sijn teghenwoordicheyt.

Wy zyn ellendich soo lanck wy leven, maer

maer soo veel te ellendiger, dat wy in't aen-groeyen van ouderdom qualyck oft selden beter worden, oft dat wy onse miserie niet en bekennen, maer noch beminnen. Doet bid ick myn ooghen dan open om te sien waer ick ben, te weten in de ballingh-schap &c. en waer naer ist dat ick verlanghe, als naer het Vaderlandt, noch buyten dat, vreese ick te sterven, maer liever begeere ontbonden en aen u ghevoeght te worden, want nievers en ben ick wel, noch en sal sonder u wel wesen, Och wanneer sult ghy my uyt desen Kercker leyden? wanneer sal ick verlost worden uyt het lichaem van dese doodt &c.

CHRISTVS.

MAer veel vluchten oock de doodt, om datse op dese werelt grooten Ryckdom besitten, overvloedighe eer, en wellust hebben, en worden onder het volck gheluckich gheacht, als sy machtich zyn. Ach! hoe bitter is de doot aen den mensch, hebbende de rust en vrede in syn goederen, wyens weghen in alles recht gaen naer de we-

werelt, die noch van de werelt moeten gespyst worden; maer ghy dwaese en traegh van herten, cleyn van gheloof, het valt u hert d'aertse goederen te verstooten, die den Hemel en het opperste goet verwacht, ende den staet van alle goederen door de vergaderinghe volmaeckt? siet gheen ooghe en heeft dit ghesien, noch oore gehoort: noch het hert van den mensch en heeft het oyt bedacht, het ghene ick voor die my beminnen, bereyd hebbe, jae ick self sal hun eer en glorie, erf-deel, vreught, en al te grooten loon zyn.

DEN MENSCH.

ICk gheloove het goet van den Heer te sien op de Aerde der levende, alwaer dat wy versaedt sullen worden uyt de overvloedicheyt van u huys, en daer eenen dach beter sal wesen als hier duysent daeghen. Maer ach, waerom is myn gheloof soo swack, dat ick om een stuck aerde, naer den hemel niet meer en trachte, waerom en wenscht myn ziel niet meer naer u ô Godt, ghelyck een hert wenscht naer de fon-

fonteynen der wateren ? oft ghelyck een huerelingh verwacht het eynde van syn werck ? als-wanneer dat ghy Heer myn deel sult wesen in het Ryck der levende, ghy het deel van mynen erfghenaemschap ende kelck. Ghy die my de erfghenaemschap sult wederom gheven ? Heer vermeerdert het gheloof, ontsteckt myn hert en myn begeerte.

CHRISTVS.

Siet dan, om dat ghy door de doodt veel grooter weldaeden kryght, die gy veracht, voorwaer de doodt en is aen myn ghetrouwe geen verlies oft schaede maer winst: want voor een cort en broos leven ende over al vol miserien en ellenden, vercryghen een Salich en onsterffelyck leven, alwaer noyt droefheyt meer wesen en sal. Voor de verganckelycke goederen des werelts, winnen sy het goedt van den Heer op de Aerde der levende. Voor de ydele wellusten des vleesch, worden sy uyt den kelck van de eeuwighe wellust beschoncken.

Wat

Wat wederhoudt u dan op dese werelt? oft is het hert sijn Ouders, Vrinden en Neven te verlaeten? maer siet waer dat ghy stervende naer toe gaet: tot het Hemels Vaderlandt, alwaer dat een groot ghetal van lieve Engelen, Apostelen, Martelaers, Maeghden, ende van alle myn uytvercorene u verwacht, wyens ghesel schap ende aenschijn aen u veel ghenuchelycker sal wesen, als eenige vrientschap op de aerde aen u sal hebben gheweest: ende 't is wonder dat ghy naer hun ghesel schap niet meer en verlanght? vergeet dan het huys uws Vaders, gaet uyt de werelt en van u maegschap; want u deel is op de aerde der levende: en wilt ghy naer de aerde vol van honingh en melck niet geleyd worden, ende met my eeuwich in het Paradys zyn?

Wat vreest ghy wegh te gaen? myn uytvercorene zyn verblydt gheweest als sy d'antwoort vande doodt ontfanghen hebben, ende dat om datse haest souden verlost sijn van hun lichaem.

Siet het vat der verkiesinghe, hoe wilt het ontbonden worden ende met my wesen, ende de doodt acht voor ghewin.

DEN MENSCH.

VV Aerom en soude Paulus niet willen ontbonden wesen ? hy had eenen goeden strydt uyt ghestaen, hy had het Gheloof bewaert, hy had sijnen levens-loop voleyndt, en voor de rest wist hy dat de croon der rechtveerdigheyt voor hem bereydt was, die ghy (rechtveerdighen rechter) hem sout gheven, jae hy was seker dat hem niet van u sou scheyden, maer ick, om dat ick eenen sondaer ben, en begere niet ontbonden te sijn, maer vreese, wetende dat de doodt der Sondaren de arghste is, waerom niet de arghste, alwaer gheen leven en volght, ick vreese uyt te gaen, en voor dyen in-ganck staen ick beanxst, als ick vreese datter niemant ontrent my en sal staen die my ontfanght als ick hier uyt gaen.

Hoe sal ick dan gherust uyt gaen, ist saken Heer dat ghy den in-ganck en mynen uyt-ganck niet en bewaert ? ach ick sal den spot en roof der moorders syn my listigh vangende sonder hulpe van jemandt die

die my ransoencert, en saligh maeckt, salich dan de doode, die in den Heere sterven: maer ach Heer den Mensch en weet niet, oft hy de liefde oft den haet weerdich is, ende wat lot hem van de doodt houdt, ende hoe hy niet en vreest, ende de doodt niet en vlucht, wiens uytganck soo onseker is.

CHRISTVS.

EN vreest soo niet te sterven, maer qualyck te leven, waer wilde vluchten, dat ghy niet en cond ontvluchten, ende soo te leven, van waer dat ghy loopt in een swaer perijckel, maer ick heb dit ghewilt, op dat ghy niet vrees, en anxt sout wercken u Saelicheyt, dat ghy sout trachten te gaen door de enghe Poort, door dien smallen wegh, maer den welcken leydt tot het leven. Niet en isser, dat de vreese des doodts meer vermindert, als het leven te leyden in een gedurighe vreese des Heeren, ende de ghenuchten van het teghenwoordich leven (met hope van het toecomende) te versoeyen, castydt dan u lie-

haem met *Paulus*, en brenght dat in slaeverny. Siet de werelt was aen hem, en hy aen de werelt ghekruyst: en hoe en sou hy niet wenschen te sterven? ghelooft my hy en sterft niet teghen danck, die nu over lanck syn fouten, ende de werelt verstorven is. Wat can aen hem de doodt wech nemen, den welcken niet in de werelt bemindt, maer heeft synen schat in den Hemel? jae hoort wat ghy meer moet verwonderen, aen sulcke, en is selfs de haestighe doodt niet te vreesen, die anders de menschen soo vreesen, en waerom ist? om datse quaet is? ten minsten niet, maer om datse veel (die ongereet, ende met al te veel fouten, en aertsche saecken belemmert zyn) aengrijpt: want die sy bereyt vindt, en valt sy soo swaer niet, in sulcker voeghen dat eenen lichten doorganck is voor eenen wel bereyden uyt de boosheyt van dit leven tot het hemels goedt, ende altyt-duerende rust. Och hoe geerne en gherust sterft hy, den welcken door geene ghenegentheyt van eenighe saecke deser werelt gehouden wort, hoe veerdich gaet hy inden wegh van alle vleesch: den welc-
kem

..ken in syn selven de begeerte van het vlees heeft trachten te verstooten? aen soo eenen mensch en sal de doodt niet swaer, en onaengenaem zyn: maer liever ghelyck eenen aenghenaemen droom, door den welcken de vermoeyde litmaeten naer veel arbeyt, ende last vermaeckt worden, daerom worden myne vrienden geseyt te sterven in den Heere: want aengesien ick aen hun tot noch toe heb gheweest het doelwit, ende het eynde om te leven, daer alle hun wercken en hun meyninghe naer toe trecken, ten lesten in de doodt haer oogh-wit ende eynde, dat is my selfs ghenaecken, ende soo hier door in peys en vrede slaepen ende rusten, alwaer nu geen droefheyt, druck, gheschrey, gheween, noch ghesucht meer zyn en sal, aengesien de voorgaende dingen voor by zyn, ende hierom heeft hunne doodt met recht den naem van vrede.

Want aenghesien het leven van den Mensch, is eenen gheduerighen strydt op dese werelt, ende dat het aen u is een sware worstelinge teghen de Prinssen der duysternissen, myn uytvercorene sterven se-

kerlyck in vrede, om dat inde doodt alle hun ſtryden, ende quellinghen ruſten, ende dat, om dat ſy kloeckelyck gheſtreden hebben onder mynen ſtandaert, ende my, als Capiteyn volghende, die u doodt, door myn ſterven heb te niet ghedaen, ende het leven door de verryſeniſſe herſteldt, ende daerom ghenieten ſy inder eeuwigheydt den peys, ende loon der victorie. Maer niet ſoo de booſe, niet ſoo, de welcke tot noch toe hebben gehadt de ruſt ende vrede inde ryckdommen, ende hunne fouten: ſy ſullen daer naer door een ſchroomelycke vreeſe beroert worden ende ſullen met de eeuwige pynen der hellen moeten worſtelen.

DEN MENSCH.

OCh oft aen my georloft waer te segghen: ontfanght nu uwen knecht in vrede, om dat myn ooghen hebben geſien; jae oock myn ooren hebben ghehoort u gheluck-ſaligh woort, want waerom vrees ick voortaen te ſterven die ſoo tot mynen Vader gaen? waerom en verlaet ick niet

geerne

geerne dit leemen en vervallen huys, aenghesien ick wete (is het saecken dat ons aerts huys van dese wooninghe wordt te niet ghedaen) dat wy een op-bouwinghe hebben uyt Godt, een huys met geen handen ghemaeckt, maer het eeuwigh inden Hemel. O wanneer sal ick verlost worden uyt het lichaem van dese doot. O wanneer sal ick verschynen voor het aenschyn Godts. &c.

§. V.

Een beschickinghe van Testament oft uytersten VVil van tijdelycke saecken rijpelyck te bereyden.

CHRISTVS.

MAer op dat ghy te vredsaemer ende gheruster moght sterven, bereyd u huys rypelyck, terwijlen ghy u verstand in het gesont lichaem noch machtich hebt. Dit raeckt om by tydt, en niet te laet syn Testament te maecken, dat ghy een jegelyck het syn gheeft, ende effen rekeninghe

ghe maeckt &c. Want sulcx tot in de ure des doodts uyt te stellen is onseker en seer perijckeleus, en dickwils niet sonder swaere schaede van de saecke, soo naer de ziel als naer het lichaem, en gemeyn nut.

Want ontrent de doodt sullen u licht de moeyelyckheden en kracht der sieckte, oft de bedriegelycke hope van langer leven, oft het verlies van u sinnen en verstant, oft andere swaericheden, onbequaem maecken. O hoe veel dolen hier (ende wie twyffelt oft 't is door de schalckheyt des duyvels?) dewelcke oft uyt onachtsaemheyt, oft uyt een ydel voorstel (al oft de rype beschickinghe van uytersten Wil jet hadde van een grouwelijck ongheluck) dese saeck tot de ure des doodts uyt-stellen, ende allsdan eerst het ghemoet voeghen tot het beschicken van hun aertse handelinghen. Als nu de aerde moest verlaten worden, en datter de sorgh des Hemels en Salicheyt der ziele meerder noodich is, want alsoo wederroept de laete sorghvuldicheyt u ghemoet van Godt, ende wederhoudt u van de sorghe der Saelicheyt ende van de ziel, ende verdooft u met de sorghe des

we-

werelts, ende soo verliest hy ellendich den tyt en overschot van leven dat cort is, ende al te costelyck, ende dat alleen met neerstlicheyt aen de Saelighe doodt moet opghedragen worden.

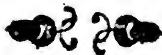
Voorts in het maecken van Testament, dient meest de sorge op dat 't selve rechtveerdich, godtvruchtich, claer, ende voorsichtich zy, ende baent eenen wegh van vrede, ende geen oorsaecke van twist en is. Ende eerst handelt soodanich met u goeden die ick u verleent hebbe, dat ghy thoont in't beschicken der selver van my gemachticht te wesen, maer geenen Heer der selver. Voorwaer, want ghy my versuymt van wie dat ghy het al hebt, dan zyt ghy al te boos en te ondanckbaer. Ist dat ghy u selven quaet zyt, ende u ziele schaedelyck, aen wie sult ghy goet zyn? het is het alderbeste syn tydelijcke goederen soo te beschicken dat ghy niet en vergeet, jae op dat ghy daer door d'eeuwige goederen cunt winnen.

§. VI.

De Recommandatie oft versoeck vande ghetydighe Aelmoeßen voor de Doodt.

DEN MENSCH.

JCk ben naeckt en bloodt uyt t'lichaem myns Moeders voorts ghecomen, en sal naeckt wederom keeren, ick en heb niet op dese wereldt ghebrocht, sonder twyfel en can ick oock niet van daer draeghen. Wat sal my dan baeten in de ure des doots gout en silver oft de heel werelt te besitten, ende het verlies vande ziel te doen? och oft myne ryckdommen waeren de verlossinge van myn ziel. Maer gy Heer en hebt myn goederen niet noodigh, want 'tis u silver, u gout, u aerde ende haer volheyt, en wat sal den Mensch aen Godt gheven, die 't al heeft en gheeft.

CHRI-

CHRISTVS.

DAerom sult gy-lie d'arme altydt met u hebben, maer ick, het ghene ghy-lie aen een van myn minste ghedaen hebt, sal het achten oft aen my ghedaen waer. De handt vande arme is een Schat-kist, het ghene ghy daer in leght, sult ghy vinden. Want de mannen van ryckdommen sullen slaepen, en niet en sullen sy vinden in hun handen. Doet dan voor de doodt aen uwen vrint altydt wel, ende naer u macht u selven uytreckende gheeft den armen. Maer maeckt u de vrinden van *Mammon* der boosheydt arm, op dat sy als ghy sult verswackt sijn inde eeuwige Tabernakels u ontfanghen.

Maer ô blinde ende sotte giricheydt der Menschen, sy vergaderen schatten, toch sy en weten niet voor wie dat sy die vergaderen: datse naer hun eenen Erff-genaem sullen hebben die sy niet en kennen, oft hy wys oft sot sal wesen, ende hy sal domineren in hunnen arbeydt, waerom datse soo hebben ghesweet, isser jedt soo ydel?

ende

ende nochtans en laeten ſy niet te arbeyden, noch en worden hun ooghen niet verſaed vande ryckdommen: noch ſy en bedencken het niet, ſeggende: voorwaer ick arbeyde, en bedriege om het goet myne ſiel? ende ſiet eenen vremden is ghecomen, ende hy verquiſt, en brenght onnuttelyck om het ghene girichlyck verſchraeffelt en vergaert, ende aen den noodt van de armen gheweygert is, ende dit aen myn rechtveerdigh oordeel, dat de gierichaert? die de Ryckdommen ſoo hebben bemint, geen deught oft vreught uyt de ſelve en haelen, maer niet en hebben als teghenſpoet ende overvloedighe ſorghe, die ſy daer by voeghen ende vergaderen, ende ten leſten aen vremde hun goederen achter laeten.

DEN MENSCH.

MAer wat iſt, ſoo wanneer dat ſy ſulcken overvloedighe Aelmoeſſen naer de doodt beſchicken, begiſten de kercken, ende doorluchtighe ghedachteniſſen achter laeten?

CHRI-

CHRISTVS:

WAt is dit als door te vollen maegh (als gy niet meer en cunt inſlicken) den overſchot met walginghe uyt te worpen, ten is geen deught te geven het ghene gy niet en cunt met u wegh draeghen, oft het gene ghy niet langher en cunt genieten, en dat gy dat (oft ghy wilt oft niet) verlaeten moet. Alle Aelmoeſſen ſyn my wel aenghenaem, maer nochtans met dit onderſcheyt, dat dickwils eenen Penninck vanden levenden en gheſonden menſch aen my aengenamer is, als hondert van eenen ſtervende: want ick en overweghe ſoo ſeer de gifte niet als de gheneghentheyt oft affectie. Maer hoe veel grooter is die inden levende als inden ſtervende: de welcke meer den noodt (van te moeten verlaeten) als den Godtvruchtighen wille liberael maeckt.

Siet dan dat u de ghemeyne dolinghe der menſchen niet en bedrieght, noch en verleydt, dat ſy liever hebben te gheven door vremde als eygen handen. O hoe veel

ken

ken ick'er, de welcke de arme die sy dae-gelycx voor oogen sien, veronachtsaemen, jae thoonen haer stuer en onbeleeft tegen de selve, en nochtans maecken sy testamenten, in de welcke sy willen schynen seer sorghvuldich gheweest te zyn om naer hun leven den armen te spijsen, jae noch sorghvuldigher te zyn voor die naer langen tydt sullen gheboren worden. Maer meynt ghy dat die door een suyver genegentheyt daer toe verweckt worden? en dat dit op rechte sorghe tot den armen is? dat sulcken wercken van liefde ende bermherticheyt hun uyt liefde tot my, ter herten gaet? ick segh u (want ick weet wat in den mensch is) de welcke soo gierich in hun goeden vroeten, dat sy in hun leven soo spaerich, straff en stuer zyn tot den armen, en eerst mildt en liberael in hun doodt, datse dan selver niet gheven en souden, waert saecken dat sy de goederen langer conden genieten. Maer siet, om dat sy dan niet anders mede draegen en connen, die eereloos en vreck gheleeft hebben in de werelt (het ghene de gierigaerts eyghen is) ten minsten naer de doodt voor hun eer en faem besorght zyn.

O ar-

O arme menschen, wie heeft uwe oogen soo betoovert, dat ghy dese ydelheyt niet en siet? buyten de welcke geen grooter onder de son en can gevonden worden, ghy-lie cunt wel de ooghen der menschen bedrieghen, maer oft ghy myn ooghen oock sult bedriegen? de welcke claerder als de Sonne doorsien het binnenste uwer herten? ghy de welcke hebt de bestandicheyt van dese werelt, ist dat ghylie u broeders in noodt siet, ende voor hun gesloten sult hebben u ingewandt, hoe blyft de liefde Godts in u.

Ist saecken segh ick, dat de arme u niet en bewegen, wyens miserie ende naecktheyt ghy-lie met u ooghen aensiet, wie sal ghelooven dat ghy-lie beroert sult worden door het gebreeck van den armen, de welcke ghy noyt sien en sult: en beweeght de tegenwoordicheyt van het voorbeeldt niet stercker de sinnen ende ooghen, als alleen het ghepeys? oft betrouwt ghy misschien meer de ooghen ende handen van andere als de uwe? och hoe beter souden de arme vaeren. Waert saecken dat elcken ryцken mensch liever spijsden den ar-

men van ſynen tydt als van de naer-come-lingen.

DEN MENSCH.

MAer Heer, en hebt ghy ons niet anders vermaent: datmen van 't ghene overſchiet, aelmoes ſou geven? wat dan, iſt ſaecken ick gunſtigher ben tot den armen, en dat ick ſelf ghebreck lede, voorwaer dit en ſou niet voorſichtich ghedaen zyn, ick ſal dan geven ſoo veel my ghenoech dunckt, en overſchieten ſal: want dat ſal eerſt in de doodt blycken.

CHRISTVS.

DIe het pluym ghediert van de locht ſpijſt, en gheeft aen alle de beeſten hun voedſel, ende aen de jonghe der raeven. Die hem aenroepen, meynt ghy dat hy u ſal verlaeten? iſt dat ghy ter liefde van hem my voed in myn litmaeten? cleyn van gheloof, waerom twyfelt ghy? want dit is de voorſichticheyt van het vlees, en van de kinderen deſer wereldt, maer de godt-

godtvruchtighe, die Godt weten te betrouwen, zyn gunstich tot den armen, ende niet-te-min gherust met de eygen ghenoechsaemheyt? en heb ick niet gheseydt: geeft, en u sal ghegeven worden &c. Die aen den armen gheeft, en sal geen gebreck lyden, hy gheeft tot woecker aen den Heer die den armen bermhertich is, ende syn veranderingh aen hem sal wederom geven. Den welcken vroegh saeyt, sal vroeg maeyen. Die inde ghebenedydingen saeyt sal van de ghebenedydinghe maeyen. Maer den welcken sijn saet aen den Saeyer over geeft, ende het broodt om te eten gheeft, sal syn zaet vermenichvuldighen, wat vreest ghy dan; hebbende sulcken goede beloften? waert saecken dat ghy handelde met den Iode oft Publicaen, ende hadt van hem een handtschrift, ghy sout hem ghelooven, ende siet ick bevestighe myn ghelofte aen u met myn handt-teecken, dat is met myn Schriftuer, en mistrouwt ghy noch? maer ghenomen, een jegelyck is toegelaeten synen noodt te verwachten in het vraegen van aelmoessen: ick en veracht de redelycke voorsichticheyt niet, oft

ick en ghebiede niet dit altemael te door-gronden ? maer een jegelyck die den regel van de rechte reden, ende niet liever door het toe-doen van het vleesch, overweeght de noodtsaeckelyckheyt van den staet en het leven, die syn het meest liberael ende mildt, jae veel te mildt tot hun selven, tot ydel ende onnutte saecken, maer worden vreck-gierich bevonden by den armen en behoeftigen.

Maer hoe sult gy connen, sijt soo bermhertigh, ist dat ghy veel sult hebben, deylt overvloedelyck mede, ist dat het weynigh is, tracht dat geirne mede te deylen Al het ghene ghy, voor u te doen, aen andere wilt bevelen, tracht dat door u selven te volbrenghen. Want ist dat ghy stervende eeuwigh verloren gaet, wat sullen de beschickinghen van u Testament, de pracht van u Begraevenisse, u Aelmoessen ende Offer-giften naer de doot aen den verdomden mede-brenghen ? Offert dit liever op aen my als ghy leeft, op dat ghy niet alleen vande sonde verlost wort, maer dat ghy oock comt te groyen in myn gratie en tot de verdoemenisse niet en comt, maer

door

door my van sonden bewaert sijnde, los en vry in goede wercken tot het eynde toe volherdt.

Doet nu dan alderliefsten al dat gy doen cunt, en wilt gheen vrinden oft naesten, betrouwen, noch in toecomende u salig-heydt niet uyt en stelt, want de menschen sullen u haester vergeten als ghy hun acht, t' is nu beter by tydt te voorsien en jet goets toe te laeten, als op een anders hulpe te betrouwen oft te hopen, en syt ghy nu voor u selven niet besorght wie sal in toe-comende voor u besorght zyn. (*Thom : à Kemp. lib* 1.

Soo dan, nu ghy ghesont en welvarende sijt, boet u sonden door Aelmoessen. Veel meer verlicht een voorghedraghen keersse inde duysternissen aen die wandelt, als veel die volghen. Geeft dat u toe-behoort want naer de doodt sal het van een ander sijn, en van een vrempt oordeel, noch sy en sullen soo ghetrouwelyck niet verhandelt worden als ghy meynt dat sal gheschieden.

Al dat van de wereldt is blyft inde we-reldt, alleen de bermhertigheydt is den leydts-man van de overledene ist dat ghy

die versuymt, misschien sullen u sonden u verghefelschappen, en sy sullen u daer brenghen van waer de naervolghende Aelmoessen oft andere hulp-middelen u niet en sullen connen uyt-leyden, maer de getydighe Aelmoes verlost van alle sonden en van de doodt, ende en lydt niet dat de ziel gaet inde duysternissen, maer maeckt te vinden de bermhertigheydt en het eeuwigh leven. Waerelyck is hy saligh die den armen en behoeftighen kent ende gedachtigh is, den Heer sal hem inden quaden dagh verlossen, waerom dat getrouwelyck maer waerachtich seyde mynen dienaer? noyt en hebbe ick ghelesen dat jemant een quade doodt ghestorven is den welcken geerne wercken van bermhertichheyt gedaen heeft, (*Hieron.*)

DEN MENSCH.

HET is altemael waerachtich dat ghy Heere ghesevt hebt, noch ick en wete niet te antwoorden, al ist dat den gierighen ende den last-hebber van dese werelt, dit kranck aenhoort, ende droef

wegh

wegh gaet, seggende by syn selven: dit is een herte vermaeninghe, ende wie sal dit vatten oft verstaen? ghelyck dyen Rycken Vreck, den welcken ghy (vraegende naer den wegh der volmaecktheyt) belast hebt al te vercoopen dat hy hadde, 't selve te geven aen den armen, en u naer te volgen.

CHRISTVS.

T'Is soo moyelyck ryck te syn, en het ryck des Hemels in te gaen: weé de rycke, de welcke al-hier hunnen troost hebben, maer straf teghen hunnen naesten syn. Voorwaer daer en is niet booser als het geldt te beminnen, want dese hebben hun ziel te coop. Ist dat ghy wilt saelich worden, en tracht naer gheen goudt oft ryckdommen, noch en hopt niet naer de schatten van het gelt. Weynigh synder sulck-danighe op dese aerde, maer syt eenen onder de weynighe: vergadert segh ick voor u schatten inden Hemel, alwaer dat ghy vry van de dieven en motten sult syn, dat de andere schatten vergaederen op

de aerde, ende dat hun naemen op de aerde bekent syn, het sal u ghenoegh wesen, ist dat uwen naem inde Hemelen geschreven wort: de welcke hun selven achtbaer hebben willen maecken door de goederen aen haer verleent ghelyck de groote van deser aerde ende verheffen het vleesch ende bloet, haere ghedachtenisse is vergaen gelyck eenen ydelen clanck. Ten gaet soo met de mannen der bermhertigheydt niet, wyens rechtveerdigheden niet vergeten en zyn, want hunnen naem is inde ghebenedydinghe, ende de vergaederinghe der Heylighe sal hun Aelmoessen vercondighen.

DEN MENSCH.

MYnen Heer ende Godt booght myn hert, tot u vermaninghen, ende niet naer de giericheyt, keert myn oogen op dat sy gheen ydelheyt en sien, jae geeft dat ick sien ende kenne dese ydelheyt buyten de welcke niet ydelder en is, te weten, veel oft weynigh te begeren, en het eeuwich ghebreck te hebben, kleynen lof soecken, ende

ende een eeuwighe beschaemtheyt te winnen.

§. VII.

Sijn selven voor de doodt met de vyanden te versoenen is noodtsaeckelyck.

CHRISTVS.

VOorts is het een treffelyck werck van bermherticheyt ende tot een goede doodt noodtsakelyck, niet alleen milt aen den armen te zyn, maer oock gerne syn vyanden te vergeven. Ist sacken dat den mensch teghen synen naesten in gramschap blyft, hoe sal hy van Godt versoeuingh verwachten, sult ghy soo scherp op-weghen de injurie, die ghy van uwen broeder gheleden hebt? de welcke my menich mael oneyndelyck grooter hebt aenghedaen?

Wat sou het wesen dat ick u haest dachvaerde voor mynen rechter-stoel, op dat ick met lanterens u handelinghen ondersoeck, hoe sult ghy het wederstaen, sult ghy

ghy

ghy een voor duysent connen wederom geven? thoont dan nu de bermherticheyt aen uwen even mensch, die ghy dan van my sult versoecken, want met de selve maete sal u ghemeten worden, maer hoe derft ghy hopen dat ick u sal wesen eenen sachtmoedighen rechter, die soo straf en onversoenelyck zyt, tot uwen mede knecht: over-denckt neerstichlyck u dobbel schult, daer ghy my in verplicht zyt ende uwen even mensch aen u.

O wat verschil! ist dat ghy dit voor goet aenghemerckt sult hebben, soo suldy sekerlyck aen hem doen ghelyck ghy wilt dat u van my ghedaen sal worden, vergeest dan uwen naesten die u hindert, oft beschaedicht, ende dan sullen de sonden u oock vergheven worden, als ghy my vraghen sult, want het Oordeel sonder bermhertícheyt sal aen hem syn, die geen bermherticheyt en doet.

DEN MENSCH.

ICk bekenne Heer dat wy in veel dingen u dagelyckx vergrammen, maer spaert my

my Heere, en comt niet te recht met uwen dienaer, om dat al die leeft en sal in u teghenwoordicheyt niet ghérechtveerdicht worden. Want is het saecken dat ghy Heer myn boosheden sult gedachtich wesen, wie sal het verdraegen, vergheeft my myne schulden, ick vergeve geerne uyt het binnenste mynder herten, ter liefde van u alle myn schuldenaeren, want ghy hebt my alsoo leeren sterven, ghelyck ghy op't Cruys stervende, my zyt voor-ghegaen, als-wanneer ghy voor u vyanden, ende bloedt-dorstighe beulen uwen Vader ghebeden hebt.

§. VIII.

De her-nomen vermaeninghe tot de sorghe om wel te sterven.

CHRISTVS.

Siet Mensch; ghy hebt de leeringe aenghehoort om Godtvruchtigh en saligh te sterven, maeckt dan dat ghy dese lesse by tydt begrypt, op dat ghy (ist dat den Heere gram wort) van den rechten wegh niet

niet en dwaelt en vergaet. Niet en is u soo noodtsaeckelyck, als dat ghy wel weet te sterven, op dat ghy hier inder eeuwigheyt saligh, ende niet ongeluckich mocht syn gelyck u in't sterven sal overcomen. En om wel te sterven, dient u wel te leven. Ick ben dryendertich jaeren en meer op de aerde gesien, en hebbe met de menschen verkeert, laetende een voorbeldt achter dat gy myn voetstappen sout naervolghen, ick heb bloet gesweet uyt vreese inde benautheydt des doodts op datter niet en sou wesen, waerom ghy de doodt sout vreesen, ten lesten heb ick de doodt onderstaen, op dat ghy van de schult der eeuwighe doodt sout bevrydt sijn. Siet Mensch hoe seer Godt voor u ghearbeydt heeft, voorwaer hy en heeft in het scheppen vande heel wereldt soo grooten moyt niet ghehadt, want hy heeft geseyt en het is gheschiet hy heeft bevolen., ende t' is geschaepen: maer hier heeft hy teghenspraeck ghehadt in zyne woorden, ende in sijne wercken bespieders, ende in sijne pynen bespotters, ende in syn doodt verwyters, ende dit altemael om u. Siet hoe ick u heb bemindt. Siet dan hoe ghy

ghy moet leven ende ſterven, op dat in u ſoo grooten prys van verloſſinghe niet te niet en gaet, ende dat allen mynen arbeydt niet te vergeefs en is.

DEN MENSCH.

HY is ſeker de doodt weerdigh, die Heer JESV weygert, om u te leven, ick moet u ſeer beminnen, door wie ick ben, ende leve nu en inder eeuwicheydt. Wat ſal ick den Heere wederom gheven, voor al het ghene hy my ghejont heeft, waert dat alle de levens der kinderen van Adam my ghegeven waeren, en alle de daghen des werelts, ende de arbeyden van alle de menſchen, die gheweeſt hebben, zyn, oft ſullen weſen, ten ſou niet te vergelycken zyn by het ghene ghy alleen voor my ghedaen hebt: ghelyck de hemelen verheven zyn van de aerde, ſoo is u leven verheven van ons leven, en nochtans is u leven voor ons leven gheſtelt. Als ick dan u ô Heer! ghegeven ſal hebben al dat ick ben, en al dat ick kan, en is dat niet ghelyck de ſterren by de Sonne gheleken?

leken? een druppel water by de revier? eenen steen by den bergh? een graentien by den Coren-hoop? maer wat ghelyckenisse van het eyndelyck by het ghene oneyndelyck is. Ick en heb anders niet als twee myten, het lichaem ende ziel, oft liever een myte, te weten mynen wil: en sal ick die niet geven tot den wil van hem, die soo groot zynde, een weynichsken met soo veel weldaeden voorcomt? den welcken sich heel by my heeft gheleken.

Booght u dan Iesu tot dit weynich, dat ghy gheweerdicht hebt, dat ick wesen sou, ende van myn arm leven, ontfanght bid ick, de rest van myn jaren: maer voor dit, het welck ick levende heb verloren, om dat ick qualyck gheleeft hebbe. En wilt ô Heer een ghebroken, en verootmoedicht hert niet versmaeden, myn daeghen zyn gelyck eenen roock verdwenen, ende voor-by gegaen sonder vrucht: 't is my onmoghelyck, dat ick die wederom can doen keeren, u gelieve, dat ick die in de bitterheyt van myn ziel herdencken mach, maer ten lesten bid ick alleenelyck, gheeft my om Salich te sterven dat ick de berm-

bermhertichheden van den Heer in der eeuwicheyt mach singhen.

CHRISTVS.

ICk en vertrede geen ghebroken riet, noch ick en blus gheen roockende vlas, en zyt maer ghetrouw totter doodt. Ick en verblyde my niet in het verlies, van die sterven, ontdeckt uwen wegh aen den Heere, en stelt daer op u hope, en hy sal u helpen, sonder wie niet een hair van u hooft en sal verloren gaen.

§. IX.

De gheheel overleveringhe sijns selfs aen Godt.

DEN MENSCH.

HEer ick kenne u groote liefde, in de selve sal ick slaepen en rusten, ick en sal noch door de liefde van het leven, noch door vreese des doodts niet beanxt sijn. Ick stelle myn fortuyn in u handen ende legge

legge myn ſorgh op u , want ghy ſyt voor my beſorght , ende alle de hairen van myn hooft ſijn ghetelt voor u, ghy hebt myn paelen gheſtelt die niet en cunnen voor by gegaen worden. Gy zyt den Heer, daerom al dat in u ooghen goet ſal weſen doet dat, eñ wie ben ick, dat ick aen u ſou dervē ſeggen, waerom doet gy't ſoo? en ben ick geen ſlym van d'aerde aen den podt-backer wat doet gy, ick ben tot alles bereet.

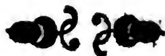
Ende ſoo ſal mynen wil uwen wil zyn, wilt ghy dat ick leve, ó Godt, myn hert is ghereet, maer vermeerdert de gratie dat ick u ghetrouwer diene: iſt dat ghy my ghebied te ſterven, myn hert is ghereet, en maeckt maer dat mynen gheeſt in peys en vrede ontfrnghen wordt: ghy zyt Chriſtus myn leven, ende de winſt in't ſterven; maer iſt dat my toe-ghelaeten wort langer te leven, ick ſal in u leven aen u glorie ende eer, iſt dat ghy wilt dat ick ſterve, het ſal tot myn winſt zyn, want ick ſal u volghen ende begrijpen, den welcken myn ziel ſoeckt ende bemint, ende iſt dat ick wandele in het midden der ſchaduwe van de doodt, ick en ſal geen quaet vreeſen, want

ghy

ghy zyt met my, ontfanght my naer u uyt-ſpraeck (want ghy hebt gheſeyt, ick en begere de doodt van den Sondaer niet) en ick ſal leven, en maeckt my niet beſchaemt.

Maer ick en vraeghe maer alleen deſe gratie en verwacht die van u, dat alswanneer ghy wilt dat ick ſterve, oft heden, oft morghen, in 't midden van myn jaeren oft in een goeden ouderdom, gheeft my maer dat ick in u gratie mach ſterven, verlicht myn oogen, dat ick noyt ruſt inden ſlaep des doodts, dat mynen vyandt noyt en ſeyt: ick ben boven hem, ick bevele Heer mynen gheeſt in u handen, ghy hebt my verloſt Godt der waerheydt, ick ben den uwen Heer, oft levende oft ſtervende, dat uwen wil in my gheſchiet, maer en laet in der eeuwigheydt niet toe dat ick van u geſcheyden worde, ô mynen Godt ende Al.

E Y N D E.

Andere By-voeghsels vanden Oversetter.

DUM ORIMUR MORIMUR

Mille modis morimur mortales nascimur uno,
sunt hominum morbi Mille, sed una salus.

T'LEven erven is weer sterven,
Soo en ist geen erffenis
Daer de doodt van meester is;
Veel gebreken t'leven breken,
Diemen swaere sieckten noemt
Daer den Mensch is toe gedoemt.
Die ghewennen hem te kennen
Sijne cranckheyt over al
En hem brenghen tot den val.
Duysent quaelen doen ons haelen
Vyt de wereldt door de doodt,
VVie het is soo cleyn als groot.
Sterck en vrome, schoon vvy comen
Op de droeve vverelt hier
Al-te-mael op een manier.

Tempera

Tempera tempore tempora,

*W*ilt bedwingen, alle dinghen
Met een wyse maeticheyt
Dat u gheen van al verleyt
Tot de baetsucht, trotse staet-sucht,
Oft een dvvaese hooverdy
VVant ten is maer sotterny.
Veele tyden ons verblyden
Door t'gheluck van groote vvinst
Diemen achten moet voor t'minst.
VVant de vreughdē sonder deugden
Godt niet aenghenaem en zyn
Sy vervvecken dickvvils pyn.
d'Aertse saecken ons vermaecken
Tot verlies der Zielen rust
Alsmen niet en dvvinght den lust.

Omnia vanitas,
Præter amare Deum.

*W*At vvy Menschen toch al wenschen
Ten is maer al ydelheydt
Die vergaet op corten tydt.

VVat can t'leven ons meer gheven
Als voor eenen oogenblick
Corte blijschap naermaels schrick,
Cleyn genuchten met veel suchten
Quellinghen en druck ghemenght
Die ons leven mede-brenght.
s'VVerelts prachten sijn te achten
By een bobbel, min als vvint
VVee die Godt niet en bemint.
Voor de vverelt, vals beperelt,
VVant sy jeder een bedrieght
En haer ydelheyt vervlieght.

Cogita mori.

ADams kinders, die beminders
Van des werelts vvellust zyt
Denckt toch op den corten tydt
Dat g'u leven eens moet geven
Aen de doodt, hoe ghy dan sult
Godt betaelen uvve schult.
VVilt dit peysen veele reysen
Eer ghy uvve ooghen sluyt
En scheyd' dese wereldt uyt.

Cogita

VVant het sterven is ons erven
Denckt dan vvaer ghy gaet oft staet
Dat het sterven seker gaet.
Die sijn deugdich sterven vreugdich
d'Ongheluckighste van al
Is het aertse vreught gheval.

Cogita dies antiquos.
Et Annos Æternos in mente habe.

GEdenckt den ouden dagh
En maeckt die altydt saet,
d'Eeuvvighe jaeren hebt
Gheduerigh in't ghemoet.

Memorare novissima tua.

DIe d'uyterste bepeyst
En valt niet licht in sonden,
Iae sal veel min syn ziel
Door eenigh quaet doen vvonden,
Als hem de eeuvvigheyt
Dickvvils te voren comt
En een goet leven leyt
Om niet te sijn verdomt.

MYn kinders altemael gemaeckt uyt slym van aerde
By Godt soo hoogh geacht, ja boven alle waerde,
Van t'gen' geschapē is, wie heeft toch oyt gehoort
Dat eenē vader t'kint voor't barē heeft vermoort,
Gelyck ick heb gedaen, want eer gy waert geboren
Syt gy door my ter doot gedoemt, en liept verlorē
Eer gy gevonden wert, om dat ick Godt wou sijn
Bedroghen van't serpent, dat my het hels fenyn
Van d'ongehoorsaemheyt soo listich in ded' slorpē
Tegen dē wil van Godt, die my heeft doē verworpē
En uyt het Paradys gestooten, ach hoe suer
Komt mynen smaeck u op t is tegen de natuer
Van eenen vader, soo sijn kinders te doen lyden
De straf by my verdient, die niemant en can myden
Dat is de sterflijckheyt, gelyck ick heb geproeft
En al myn kinderen daer door te seer bedroeft.
Dus ist geen wonder dat gy nu sit vast gebonden
Int lichaem vande doot, en valt in soo veel sondē.
Gy noemt my vader die u rechten moorder ben
Door d'ongehoorsaemheyt gelyck ick self beken.
Wie vraegt naer u geslacht en logent noyt u vader
Die u heeft voorts ghebrocht, want niemant can u nader

In bloet en vleesch bestaen als ick u Moordenaer
En al te vreet tyran, het gen' ick segh is waer,
Ghy sijt een mensch van slym uyt aerde voort gecomen
V moeder van myn been, die u oock heeft ontnomen
De vryheyt van u eer daer gy te voor in waert,
Den oorspronck dat gy sijt in groote pijn gebaert.
k'Segh d'oorsaeck dat ghy sijt door haer en my bedroghen (ooghen,
Want als gy t' leven crygt siet ghy de doot voor
Iae niet als tegenspoet soo lanck ghy leeft, en t'ent
Is anders niet als stof en assen u bekent
En doet dan niet als ick, die gelyck Godt wou wesē
Toen ick noch qualyck Mensch gheschapen was voor desen,
Van t'aertse slym gemaeckt, gelyck u is geseyt
Dat gy niet anders syt als stof en vuyligheyt.

WACHT U VAN 'T EEUWICH VUUR
SOO VALT DE DOOD NOYT SUUR.

WAERHEYT BAERT NIDT.

UYTLEGH

Op het Goddelijck Hooft-ghebedt,

Ghefeyt,

Onsen Vaeder die zijt in de Hemelen.

DE reden dat wy Godt derven noemen : *Onsen Vaeder*, is alleenelyck om dat hy alleen alle eer en glorie weerdich is door syn goetheyt, want de manier van goetheyt is de maet van liefde, maer de grootte van dese goetheyt is onbegrypelyck, en soo oock de liefde, maeckende saemen een oneyndelycke maet : want dese goetheyt en liefde comen uyt Godt, die sonder begin en sonder eynde Godt in syn selven is, op 't hooghste Saelich, den Schepper van hemel en aerde, Coninck ende Heer, nochtans begeert hy te wesen Onsen Vaeder, ende voor onsen Vaeder ghehouden te worden, en daerom derven wy seggen : *Onsen Vaeder*. Ick segghe *wy*, die niet anders en zyn als vuyl verworpen

en

en stinckende aerde wormen, jae sondaers onweerdich om syn dienaers ghenoemt te worden, nochtans deelachtich van syn liefde.

O wonder goetheyt; onuytsprekelycke liefde van soo goedertieren, en bermhertigen Vader, *Onsen Vader*, want om dat hy maer en heeft eenen eenigen natuerelycken Sone, heeft willen hebben veel aenghenomen kinderen, soo Engelen als Menschen die hem souden dienen, beminnen en eeren, op dat een jegelyck sich in syn goet sou verblyden, al oft elck in besonder geenen mede deel hebber en hadde, want de goederen van Godt en worden niet vermindert door de mede-deylinghe aen veel, en schoon dat hy niet alleenelijck en is den Vaeder van Al, maer sonderlingh den uytnemenden Vader van elck in't besonder, wilt niet te min ghenoemt worden *Onsen Vaeder*.

Wy en hebben den gheest der slaverny niet wederom ghekregen, maer den gheest der verkiesinghe oft aen-neminghe voor Godts kinderen door syn gratie, want wy roepen *Vader* uyt kracht van de Scheppinghe

ghe, waer door hy ons heeft ghemaeckt naer syn beldt door de gratie, om dat hy ons heeft vercosen voor syn erf-genamen, die inde Hemelen woont, dat is den throon van syn eygen glorie, hoogh verheven, waer door hy ons over al siet tot in het binnenste des herten goet en quaet, want syn ooghen zyn claerder als de Son, en daerom zyn wy niet ghenoeghsaem in ons selven, maer alle onse ghenoechsaemheyt is uyt hem, sonder wie wy niet en connen doen, min van hem jet vraegen.

Gheheylicht zy uwen Naem.

DAt is uwen naem op 't hooghsten Heylich en wonderlyck in syn selven, heylich om de glorie, wonderlyck om de kracht, en daer voor wort synen naem van jeder een door het waerachtich gheloof ghekent, door de vaste hope gheeert, en door de suyver liefde gheviert. Hy en heeft onse wercke niet noodich dat synen naem daer door gheheylicht is, maer om dat hy heylich, glorieus, de fonteyn en de ghedaente is van alle heylicheyt, en op

op dat dit in ons ghemoet vast gheprint sou blyven, is synen naem dickwils in onsen mondt. Want niet en acht hy soo groot als dat synen naem wort heylich genoemt, want hy is suyver, heylich, rechtveerdich, ende waerachtich. Reden dat hy soo dickwils seyt: Syt heylich om dat ick heylich ben, en daerom singhen de Salighe zielen en alle heylighen altyt den loff van synen gebenedyden Naem sonder op houden Heylich, Heylich, Heylich.

Mynen Heer ende Godt, uwe macht oft Almogentheyt en spreekt niet, maer uwen naem die spreekt, en besluyt te saemen: dat al het ghene by ons van Godt gheseyt wordt is dat ghy Heylich zyt, en moet voor heylich ghe-eert worden, want ghy wordt den Almachtighen en wysen Schepper ghenoemt. Ick segghe uwen naem, want hy is alleen heylich in syn selven. Al dat wy doen segghen oft peysen, willen, en wenschen wy maer alleen dat tot meerder glorie van uwen naem sal geschieden, dat ons licht soo schijnt, en onse wercken soo blycken, op dat sy, die de selve sien, den naem van Godt daer door verheffen, eeren en altyt gebenedyden.

Ons toecomende zy u Rijck.

JCk segghe: wy bidden u Heer; om dat wy ballinghen zyn op dese werelt, vervremt van het Vaderlandt en ghescheyden van het Alder-soetste ghesicht uws Vaders. Maeckt dat wy met heel ons hert u aenhanghen in den hemel, en laet niet toe dat wy de werelt beminnen, maer soecken en smaken dat van boven comt, aenghesien het eynde van ons pellegrimagie naer by is, maeckt dat wy met een bly en vry ghemoet dit werelts Ryck met al haer ydelheyt versmaeden, ende het Ryck met verlangen soecken, en met blyschap vinden, dat voor ons in't begin des werelts bereyt is, alwaer ghy ons sult geven d'eeuwighe glorie om u selven te mogen aenschouwen, te besitten en te ghenieten, ende om dat het vleesch en bloet het Ryck van Godt niet en connen besitten, vallen wy hier op onse knyen voor u O Vader van onsen Heere Iesus Christus, dat ghy ons soo veel gheeft, om naer de Ryckdommen van u glorie in de deught versterckt te worden, dat-

datter gheen sonde in ons sterffelyck lichaem en woont, want ghy hebt ons ghetrocken uyt de kracht der duysternissen, en ghebrocht in het Ryck van uwen liefsten Sone, die regneert in de Hemelen, op de aerdt, de zee, en op alle plaetsen, want al watter ghesch apen is hem dient, en in syn macht is het al ghestelt, en om syn macht vraegen wy den hemel.

Wy aenbidden u Heer, om dat ghy den Coninck zyt van de hooghste Almogentheyt. O Salighe gheesten de welcke woonen in u Ryck des hemels. O dat wy u Ryck, ick segghe u Ryck van alle eeuwen in der Eeuwicheyt altyt duerende, eens mochten aenschouwen, ach, wanneer sullen wy weerdich zyn om dat van u te vraegen, en te seggen: ons toecomende zy u Ryck.

Vwen wil moet ghesehieden op der Aerden als in den Hemel.

WAnt ghy kent ô Heer ons hert: en al ist dat onsen gheest ghereet is om te doen uwen wil, ghy en vindt het vol-

bren-

brengen niet om dat het vleesch kranck is; te by het quact, en vecht tegen den geest, want het lichaem dat bedorven wort, beswaert de ziel, ghy weet het best die het al weet, maeckt dan dat wy weten wat ghy met ons doen wilt, maer bestiert door uwe stercke gratie ons begeerten naer het believen van uwen wil, want 't ghene ghy wilt wy oock willen, dat ghy voorhouwt sullen wy vlytich doen, gheest dat ghy gebiedt, en ghebiedt dat ghy wilt, want ghy Heer zyt die in ons werckt het willen en volbrenghen voor uwen goeden wil, maeckt dan dat wy met de kennisse van uwen wil vervuldt worden in alle wysheyt en gheestelycke kennis, op dat wy weerdichlyck wandelen over al daer het u sal believen, want dit is uwen wil, dat dit ghelchiet 't is ons Heylich-makinghe, op dat wy weten dat den wil van Godt volmaeckt ende behaegelyck is, want onsen wil tot het goet is in syn selven veel te kranck, wy en syn niet genoeghsaem om iet te peysen van ons selven gelyck uyt ons selven, maer ons genoeghsaemheyt is uyt Godt: uwen wil is altydt goet, recht, en

in

in alles volmaeckt, en om die te volbrengen ist ghenoech dat Godt wilt ende ghebiet, en dat sijnen wil altydt gheschiet, die niet en wilt noch en can niet willen als dat rechtveerdich, Heylich ende salich is, en daerom hebben sijn Apostelen ghelcert hoe den wil van Godt moet ghedaen, en syn gheboden onderhouden worden, soo inden Hemel als op der Aerden, op dat wy niet en sijn van die, de welcke (kennende den wil van Godt, en die niet doende) aen veel plaghen onderworpen worden.

Verleent ons heden ons daghelyckx broodt.

GY segh ick, die u handen opent en vervult al het ghediert met uwen zegen, oock en vergeet oft en versuymt ghy niet de jonghe der raeven, en het pluymghediert des hemels, maer gy sorght goethertich daer voor, en voed hun, sal u sorghe de Menschen verlaeten die ghy geschapen hebt naer u beeldt en die ghy door u costeliick bloet hebt Erfgenaem gemaeckt vanden Hemel? wy en vraeghen niet dat ons dient tot wellust en overdaet, maer dat ghe-

genoeghsaem is tot onse noodtdruft om te leven: op dat de sorghen des wereldts ons misschien niet en treecken van uwen dienst, maer op dat wy (versterckt van lichaem en ghemoet) u te beter souden dienen. Voed onse zielen oock met het broodt van u woordt, versterckt ons oock in dese wildernisse des wereldts met het Engels en hemels broodt, op dat wy op den wegh niet en beswijcken, daer wy langhs gaen tot u tot dat wy met u vrolyck zyn in den hemel.

De Godtvruchticheyt is een profijt oft ghewin met de ghenoechsaemheyt, want wy en brenghen in de werelt niet, wat connen wy dan daer uyt draegen, want hebbende ons behoef, van cost en cleederen, laet ons daer mede te vreden zyn, dat ons manieren zyn vervremt van de giericheyt, en te vreden met het tegenwoordich. Want ghy hebt gheseyt, ick en sal u niet verstooten noch verlaeten, soo dat wy daer op betrouwende; moghen seggen, den Heer is onsen helper, ghy zyt Heer ons altyt by de handt. Wat hebben wy dan te vreesen voor eenigen noodt. als wy hem ghetrouwelijck

welyck dienen, hy en sal ons noyt verlaeten, maer wy moeten boven al beminnen de godtvruchticheyt, die tot alles profijtelyck is, om dat dat sy ons belooft en geven can het tegenwoordich en toecomende leven.

Geeft dan Heer dat wy ons niet en betrouwen op het onseker van Ryckdommen, maer in den levenden Godt alleen, die ons alles gheeft om te ghebruycken. Den mensch en leeft niet alleen op het broodt, maer de hulpe der ziele heeft hy noodich, want ghelyck het leven van den mensch is twederley, soo oock wort hy met twederley spijs oft broodt ghevoedt.

Besonder met het levende broodt dat uyt den hemel is neder-gedaelt, het broodt van het Goddelijck Autaers gheheym, dat is het Alderheylichste Sacrament, d'welck het herte van den mensch verlicht, en den gheest versterckt. Godt en begeert niet dat wy voor het lichaemelijck broodt (noodich om 't leven te onderhouden) soo seer besorght, en al te veel bevreest zyn, om dat hy ons ghebiedt 't selve van syne ghebenedydinghe te verwachten. *Heden*, dat is alle daegen 't selve te vraegen om dat het al hanght aen syn voorsichticheyt, die wy moeten betrouwen.

Verghceft ons onse Schulden, ghelijck wy vergeven onse schuldenaren.

EYlaes wy arme menschen vergrammen u O Heer daegelijcx al te veel: wy vergaen, ten zy ghy ons bewaert naer de groote van uwe bermherticheyt, want wy weten, dat soo wanneer den mensch teghen den mensch syn gramschap bewaert, hy te vergeefs van u hulp soeckt, ick vergeve dan uyter herten alle myn vyanden; en ben bereet om u liefde hun wel te doen die my haeten oft oynt ghequetst hebben, ick ben bedroeft in't binnenste van myn gemoet, om dat ick u heb vergramt, vergeeft myn sonden; siet wy vergheven onse schuldenaren, en de dreygementen van andere op dat wy u tot ons hulp souden hebben in den hemel, en ten zy dat ghy O Heer, ons door u bermherticheyt vergeeft, wie sal't verdraeghen? ist dat ghy teghen ons op staet door straf van rechtveerdicheyt, wie sal een connen antwoorden op duysent, en daerom dienen wy onsen toevlucht alleen te nemen tot u bermherticheyt,

Maer te vergheefs ist dat wy onsen even mensch niet en vergeven, want ghy sult verge-

ven gelijck wy vergeven: vergeven wy qualijck, wy en sullen niet wel vergeven worden. Voorwaer hy brenght mede syn eyghen sententie, den welcken bidt om vergeven te worden, en niet en vergeeft syn schuldenaeren en dat uytter herten. Reden dat wy moeten bidden voor die ons vervolgen, ende dat wy hun wel doen die ons benyden, soo moeten wy altyt bereet zyn om Godts wil onsen even mensch te beminnen als ons selven, te verghe-ven, gelyck wy soecken vergeven te worden.

En laet ons niet vallen in quade becoringhen.

WY bekennen Heer, dat wy sonder u niet doen en connen, want van u is alle ons ghenoechsaemheyt, dat dan u gratie ons niet en verstoot, noch en ghedooght niet, dat allswanneer de becoringen van de werelt, duyvel, en vleesch ons overvallen, wy souden overwonnen worden oft de nederlaegh crygen: Ghy siet onse broosheyt en arme kranckheyt, ende met hoe veel valse stricken en krachtighe becoringen u schepsel soo dier ghekocht, door becoringen beproeft en aenghetast wort, wy en twijfelen niet oft wy sullen het al door den Godtvruchtigen raedt van u voorsichticheyt

connen verdraegen, noch dat de becoringhen quaet zyn als sy overwonnen worden. En staet dan niet toe dat wy becoort worden, en daer onder beswycken, maer helpt ons dat wy die overwinnen. Het sal een lichte victorie wesen ist dat u gratie ons te hulp comt.

Syt ghedachtigh onse swackheden, wy bidden u aldersoetsten Vader dat ons de quaede becoringhen niet en overmeesteren, ghelyck het serpent door syn schalckheydt Eva verleyt ende bedroghen heeft. Wy en vraeghen niet, dat wy niet en souden becoort worden midts het selve dickwils door u voorsichtigheyt om ons te pramen wort toegelaten, maer wy bidden om u hulp dat wy inde quaede becoringhen niet en souden vallen en daer onder beswycken, oft dat ghy niet en sout toelaeten dat wy eenige quade becoringhen onderstaen, voorsiende dat wy sullen beswycken ende de selve niet verdraeghen.

De becoringen sijn dickwils d'oorsaeck ende de materie om de deught te oeffenen. Proeft my Heer ende beswaert my vry met becoringhen, brant myn nieren ende myn hert, ende siet alsoo ofter eenen wegh van boosheydt in my te vinden is. Ist dat ghy by ons becoringhen u gratie voeght ende in ons het gheloof

ver-

vermerdert, wy sullen het connen verdraeghen voor u als ghy ons versterckt.

Maer verlost ons van alle quaden.

HEt gene wy uyt onse liefde voor quaet oordeelen, voorwaer ten is nochtans gheen quaet, ten sy het door ons sout geschiet. Van u ô Heer comt het leven, ende de doodt, de eer ende verachtinghe, ende ryckdom, ende de armoede, hoe souden die connen quaet sijn, aengesien sy van het grootste goet voortcomen? dese nochtans en syn niet selden quaet door de schult, dat is, door ons onverduldigheyt, cleyn-moedigheydt, ende mistrouwen, brandt, hout, en kerft, ghelyck eenen ghenees meester den crancken, om door straffe medecynen de hope van ghenees-middel te connen cryghen, berispt, en castydt, ghelyck eenen Vader sijn kindt, voor wie dat de erffenis bewaert wort, van sijn goederen, jae proeft, quelt en suyvert my, ghelyck den goudt-smidt het gout, dat door het vuer beproeft wort. Breeckt my, en maeckt my wederom aen een, gelyck den pot-backer synen pot voor heeft te breken, en te maecken, niet tot schande, maer tot eer, ghelyck een vat van glorie voor het

 eeu-

eeuwich leven. Bevrydt en bewaert ons van het quaet: tredt den helschen vyandt onder de voeten, op dat hy ons niet en overwint, want en kennen sijn ghedachten niet, en min sijn listen, en laeghen. Gheeft ons u wapenen van gratie, dat wy connen wederstaen sijn becoringhen. Becleedt ons met het harnas van geloof, ende liefde, ende met den helm oft hope van salicheydt. Dat wy ons selven niet en betrouwen, maer alleen op u, mynen Heer ende Godt bewaert ons segh ick van alle quaedt ghelyck de heylighe kercke bidt, van het voorgaende, tegenwoordich, en toecomende quaet, te weten van het tydelyck, en eeuwich quaet, dat het lichaem en de ziel beschaeden kan. Ende voorts van het quaet, dat is, vanden boosen vyandt, op dat hy gheen macht en kryght door synen boosen haet en nydt, om ons quaet te doen.

Dit quaet en bestaet niet allen dat de ziel tracht, maer oock het quaet dat het lichaem beschadight, dat syn straffen van gebreck, quade fortuyn, en anderen teghenspoet, waer door het quaet van de ziel ende de schade van het lichaem, te vreesen is.

AMEN.

AMEN.

TE segghen: dat soo geschiet, soo sal uwen wil met groote begeerte uytghesproken worden, want Godt heeft de begeerte vanden armen alsoo verhoort, om hem te geven dat hy vraeght, dit is het betrouwen, dat wy hebben in Godt, want al dat wy sullen gevraeght hebben naer synen wil, hy sal ons verhooren en het selve gheven, is het ons salich. Daerom ist dat wy altydt bidden en segghen: Heer verlost ons van het tegenwoordigh, en toecomende quaet.

Het teghenwoordigh quaet
Soo seer ons niet en suert
Als het toecomende
Dat eeuwigh altydt duert.

Schriftmatich Vytlegh

Op de XII. Apostolische Articulen van het waerachtich Rooms Catholijck Gheloof.

I. ARTIKEL

Ick gheloove in Godt den Vader, Almachtich Schepper van Hemel, en van Aerde.

Om t'eerste lit van het geloof wel uyt te leggen,
En wat dat (Ick geloof in Godt) oock is te seggen,
Verstaen wort datter, tot ons ziels behoudenis
En haere faligheyt, maer eenen Godt en is,
Een doopsel, een geloof daer wy in syn geboren,
En die het niet geloofc die doolt, en gaet verloren.
Op eenen Godt alleen ons hope dient gestelt
Om syn verhevē macht, waer voor het hels gewelt
Des duyvels wykē moet, waer op wy ons betrouwē
Wyens werck dē grontsteen is daer wy op moeten
bouwen.
Dat is den selven Godt eeuwigh altydt gheweest
En onveranderlyck, van een natuer en ghoest,

Soo

Soo als hy b'yven sal in eenen Godt Almachtigh
Die't al geschapen heeft uyt niet, en even crachtig
In syne wercken blyft, jaç voert daerom den naem
Van Vader, connen wy ons maecke maer bequaem
Syn kinderen te syn, die is van sulcken waerde
Dat hy den schepper van den hemel en van aerde
Genoemt wort, als hy is, wiens macht in't minste sier
Oock blyckt, en sijnen wil de reen is van t'bestier.

Dat is.

Hy is den spieghel waer in wy hem ghedurich sien en aenschouwen, en niet sonder hem en connen sien dat wy sien, dit moeten wy alsoo voor vast en seker houden om de macht en authoriteyt van Godt, sulckx veropenbarende, het gene wy alsoo belyden en liever de doodt sterven als daer van te wycken, om dat Godt eenen suyveren gheest is, den Schepper, den behoeder, en oppersten Meester van hemel en aerde, dat is, vande Engelen en menschen, schuylende in eene Godtheydt, in eene wysheyt, in eene rechtveerdigheyt, oneyndelycke macht en voorsichtigheyt.

II.

Ende in Iesum Christum synen eenighen Sone onsen Heere.

Om waerlyck naer Schriftuer te segge en te tonne
Dat Godt den Sone is, den tweeden der persoonen

In-

Inde dryvuldigheyt, die't selve wesen heeft.
Van synen Vader en den gheest, altyt geleeft.
In een gedaent, en van den Vader voorts gecomen
En heeft oock uyt syn woort de menschcydt aenghenomen (wensch,
Schynende meer als Godt, jae is naer 't Vaede s
Noch mensch ghewerden, en gestorven voor den Mensch.
Om door syn doot alleen de menschen te bevryden
En te verlossen van de d[illegible] vol eeuwigh lyden:
Waer toe den mensch te voor door Adam was ghedoemt
Een reden datmen Godt den Salighmaker noemt,
Ick segghe Godt den Soon, die soo veel duysent slaeghen (verdraghen
Uyt liefde voor den mensch goet-willigh heeft
En sonder schult betaelt de schulden van ons straf
Als hy syn leste bloet op t' Cruys ten besten gaf.
Die Christus wort genoemt, en is den Heer der Heeré
Om door syn voorbeelt de verduldigheyt te leeren
Want niemand (sonder stryt te lyden op de aert)
Ter liefde vande Heer, hier naermaels wel en vaert.

Te verstaen: dat Godt in syn menschelycke natuer Iesus Christus ghenoemt wort, is de reden om dat hy ons verlost heeft van de doodt, en daerom wort hy oock genoemt den Salighmaker en verlosser der menschen, wiens schuldt hy sonder schuldt verdraeghen en met syn doodt betaelt heeft, waer op wy vast moeten gaen en ghelooven dat soo is, gelyck het

inde

inde waerheydt is, en wort ghenoemt onsen Heere, en wy syn dienaers om dat hy ons met syn dierbaer bloet van de slaverny des doodts afghecocht heeft.

III.

Die ontfanghen is van den Heyligen Gheest, geboren uyt de suyver Maeght MARIA.

Te seggen dat hy op des' werelt is ghecomen,
En heeft het Menschelijcke lichaem aengenomen
In d'onbevleckte schoot syns Moeders, Vrouw, en
Maeght
MARIA, om dat aen den Vader heeft behaeght
Daer hy eerst voorts van quam, en wert daer naer
ontfangen
Van den heyligē Geest, wie sou dan niet verlangen
Naer soo een hemel-gaef, die 't werk van liefde is
Waer uyt God is gegroyt, hem tot vergiffenis
Der sonden ingestort, want hem de liefde porden
Om sonder toedoen van dē mensch selt mensch te
worden,
Sonder te hinderen de Maeghdelijcke blom
Van syne Moeder soo vol deught en heylichdom.

Godt den Sone heeft de menschelijcke natuer aenghenomen door een tydelijcke gheboorte uyt MARIA, ghelyck hy uyt synen Vader ontfangen heeft de Goddelijcke natuer door d'eeuwighe gheboorte, want Godt den

Vader

Vader en is gheenen mensch, oversulckx en can hy geenen Vader wesen van den mensch, schoon dat wy hem Vader derven noemen, om dat hy ons gheschaepen heeft.

IV.

Die gheleden heeft onder Pontius Pilatus, *ghekruyst, gestorven ende begraven.*

In dit schoon voorbeld ons verlossing is besloten,
Als Godt in't lydē heeft de grootste smert genoten
Die jemand voelen can, gelijck hy heeft gesmaeckt
Waer door de menschen uyt de ban 'e syn geraeckt
Der helse duysternis, waer med' sy, om de sonden
Van ongehoorsaemheyt soo vast waren gebonden
En door Godts doot verlost, wanneer hem 't leste bloet
Wert afgelaten, en daer door de schuld geboet
Op't Cruys, daer Godt voor ons gewillig aen wou sterven,
Om dat dē mensch syn luk en salicheyt sou erven.
Wanneer, seg ick noch eens, God bitter heeft besugt
Den beet, die Eva ded' inde verboden vrught.

'T is te weten: dat wy den prijs van onse verlossinghe in grooter weerden behoorden te houden als ons eygen selven, om dat wy door dese verlossinghe op hope van zalicheyt leven, die wy sonder dese verlossinghe niet en conden becomen.

becomen. Een reden dat wy alle ghelegentheyt van sonden behoorden te schouwen, te haeten en te vluchten, ten opsicht van Godts liefde die soo groot is, jae onbegrypelijck als hy in't lyden heeft doen blycken, dat de liefde hem ghepraemt heeft om door syn doot ons sonden wegh te nemen, oorsaeck dat wy altyt moeten seggen: *Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis*: Lam Godts die wegh-neemt de sonden des werelts weest ons bermhertich, willen wy niet mede wercken om sonden te schouwen, en het quaet doen te laeten, soo cruysen wy elcke reyse onsen Heer ende Godt op een nieuwe manier, die voor ons soo bitterlijck ende tot onse verlossinghe ghecruyst is.

V.

Hy is neder gedaelt ter hellen, ten derden daege is hy verresen van de doode,

Om 's menschen schuldē dan ten vollen te betalen
Heeft God in groot gevaer ter hellen willen dalen,
Om te verlossen de Oud-vaders, die soo langh
Voor de geboorte van den Heer in het bedwangh
Geseten hadden van de droeve duysternissen,
En moeste (om de sond' van Adam) treurich missen
Het licht van't hemel-ryck, tot dat sy syn verhoort
In hun versoeck van hulp op het waerachtig woort
Der

Der heylige schriftuur, ten cost niet anders wesen
Als naer den derdē dach dat God weer is verresen
Van syne door, die toen dē schrick van al dat leeft
(dats duyvel, door, en hel) voor ons verwonnē heeft

Bemerckt: dat in dit gheheym (bestaende in 2. deelen) verborgen is de versekeringh der Rechtveerdighe tot den wegh der salicheyt, door de verrijssenisse, ende voor de onrechtveerdige tot den wegh der eeuwige verdoemenisse in't nederdaelen ter hellen, te verstaen; dat de rechtveerdige verrijsen sullen uyt het graf der duysternissen om te genieten het eeuwich licht der glorie, ende de onrechtveerdige (schoon sy oock verrijsen) om hun sonden eeuwich sullen branden: en daerom is Christus ter hellen gedaelt, om de rechtveerdighe van de pynen der duysternissen uyt liefde te ontlasten, thoonende daer door den verlosser te zyn van levende ende doode, sonderlingh oock op dat hy de heylighe Oudtvaders in't aenschouwen van syn Godtheyt sou vertroosten, ende ten lesten om ons arme menschen, die sondaers zyn, nochtans in Godt gelooven de, naer een goede doodt van het neder-daelen ter hellen te bevrijden en te helpen tot den wegh des hemels.

Voorders dat de Verrijsenisse des Vleesch ons door het voorbelt van de verrijsenis Christi volgen sal, is ons bekent uyt de overleveringe van duysent en duysent waerachtige geschiedenissen, beginnende eerst van Godt, die (als mensch gestorven zynde) hem eerst naer't verrijsen aen syn lieve Moeder MARIA veropenbaert heeft, ten tweeden aen Maghdalena en meer andere te langh om by te brengen.

V I.

Hy is opgeclommen ten Hemel, hy sit ter rechter handt Godes syns Vaders Almachtich.

Dit wonder voorbeldt moet een jegelijck bewegen
Tot blyschap, want 'tis in Gods hemelvaert geleg
Naerdien hy den mensch verlost had uyt veel pyn,
Om by syn Vader onsen Advocaet te zyn,
Waer van hy uyt dē troon des hemels was gesondē
Om voor den mensch alleen te lijden soo veel wonden: (bracht
Dat daer de doot van quam, waer door't al is volbracht
Tot ons verlossingh, die bestont in syne macht.
Dus sit hy nu ter rechter hant van synen Vader
Als God en mensch te saem, om dat hem niemand naeder
Dan synen soon bestaet, die d'eerste inde vreught
Boven de Engelen en menschen sich verheught.

Om

Om reden: dat hy op den veertichsten dach Triumphantelyck door syn eygen kracht opgeclommen is ten Hemel, verthoonende de lick-teeckenen van syn vyf bloedighe en heylighe wonden in handen en voeten, oock van syn ghebenedyde zyde aen sijnen hemelschen Vader, en heeft alsoo gheopent den hemel, diete voren tot dyen tyt ghesloten was; ende alsoo gloriculselyck op climmende vander aerden naer den hemel, was vergeselschapt met ontallijcke Engelen en gheluckfalighe zielen der heylighe Patriarchen, Propheten en andere rechtveerdighe Gheesten, die soo langh gherust hadden in den schoot van Abraham, en (met Godt op-gheclommen zynde) hun inder eeuwicheyt der eeuwicheden sonder eynde sullen verheugen, ghelijck al die in Godt gelooven en salichlijck sullen sterven.

VII.

Van daer sal hy wederom comen oordeelen levende ende doode.

Als m'alles door het vuer des hemels siet vernielen
En d'afgestorven weer aennemen hunne sielen
Sal Christus sienelyck verschynen inde Wolck
Als eenen leeu soo vreet voor t'ongeloovigh volck

Vol van hertneckigheyt, die hy dan sal verdoemen
En de geloovige voor altydt saligh noemen,
Ia seggen, weest met my in't hemel-ryck verblyt
En d'onrechtveerdighe eeuwigh vermaledyt.
Soo sal den Heer op't lest een sulcke oordeel geven
Wanneer de son en maen en sterren sullen beven
Dan sal een jeder syn in't uyterste gevaer
Dan sal een oogenblick ons schynen duysent Iaer.
Dan sal het hels ghespuys den mensch soo comen terghen
Dat hy sal roepen ach; ick wensch dat al de bergen
Nu vielen op myn lyf, soo schroomelyck sal 't gaen
Voor al die naeckt en bloot sullen ten oordeel staẽ.

Gheen wonder, om dat in 't boeck des levens openbaerelyck de wercken van jeder een soo goet als quaet sullen gesien worden, daerom ist wel noodigh dat wy in alle onse wercken de 4. Vyterste altydt ghedencken, en letten dat die moghen rechtveerdigh syn om een bermhertigh oordeel te verwachten, dat ghescheiden sal in d'eynde des werelts, waer van den dagh alleen aen Godt bekent is, en die wy staen alle oogenblicken te verwachten, want hondert duysent en hondert duysent millionen jaren, en syn by de eeuwigheyt maer te ghelycken eenen oogenblick, want die lanck geleeft hebben en out stervende, hun anders

niet en laeten voorstaen als eenen oogenblick op dese werelt gheweest te hebben.

VIII.

Ick gheloove inden Heylighen Gheest.

Den derden vande dry Persoonen in een wesen
Is Godt den heyligen Geest eeuwighlyck gepresen,
Altyt gebenedyt, met Soon en Vader een
Alsoo maer eenen Godt, en alle dry gemeen,
Van een natuer en cracht, waer in wy ons verblyden
Om de verlossingh door het Salighmakers lyden.
Diet ons dē geest toe treckt, vermits hy in ons leeft,
En is den oorspronck van de liefde die hy geeft,
Aen't menschelyck geslacht, om in Godt te gelovē
Het licht van onse siel, en daer med' te verdooven
De valse leeringh die in kettery bestaet
Van d'ongeloovige vol twyfelachtigheqnaet,
Van't ware licht berooft, die sonder kennis leven
En blyven altyt blint, hoe sou den Heer hun geven
De grati van den Geest, dat niet als liefde is
Tot Godt door't waer geloof voor siels behoudenis.

Geloofr: dat den heylighen Geest (voortscomende van den Vader ende den Sone, synde de Goddelycke liefde van hun beyde, en Godt met hun, maeckende dry persoonen en eenen Godt) aenghebeden moet worden, en dat men daer in moet ghelooven, om dat hy eenen suyveren gheest is sonder lichaem, de fonteyn

fonteyn van alle heyligheydt, en vloeyt uyt Godts liefde, welcke liefde Godt den heylighen Gheest is, die ons versterckt, en verweckt tot alle goet, en leert schouwen alle quaet.

IX.

Ick gheloove een al-gemeyne heylighe Kercke, ghemeynschap der Heyligen

Om datter maer een Kerck en is gelyck wy weten
Door't recht geloof alleē, jae ons daer door vermetē
Seker en vast te gaen, om datse is te reyn
En van Godt ingestelt, heyligh en algemeyn
Oost ende West bekent, waer van Godt den behoeder
En eersten oorspronck is, en sy de rechte Moeder
Van veele Kinderen die schuylen in des' Kerck
En sijn van een geloof, waer in het heele werck
Der saligheyt bestaet, wy ons daer op betrouwen
En van geen ander buyten dese kerck en houwen.
T'is een vergad'ringh der geloovige, versaemt
Met de gemeynschap vande Heylige, genaemt
Rooms Catholijck, die Godt in alle swaere stryden
Vervolgingh, haet en nydt gedurigh sal bevryden:
Want s'in den hemel triumpheert en saligh is,
Die lydt op d'aerde strijd en veel becommernis,
Daer al de Heydenen, de Ketters, Schismatiken
En ander Secten, jae gheheele Republiken
Van ongeloovighe oock uytgesloten syn,
Om al hun miswerstant, en dwaling, die geen schyn
En hebben van t'geloof, jae blyven altydt dolen
In 't duyster als een mol om dat sy van 't verholen

Geen kennis hebben daer de roomse kerck op bout
Dat is het woort van God dat wel mach syn betrout.

Ten is gheen wonder : dat de quaede Christenen (in de Catholycke Kerck gheloovende) daer van oock litmaten zyn , want soo lanck sy t'geloof behouden en onder de gehoorsaemheyt staen van den Paus die den Stadt-houder van Godt is , en den opperſten herder van dese Kerck , sullen de heylighe vruchten daer van ghenieten en van hun quaet bekeerende, salich zyn , en door hun gheloof d'eeuwighe vreucht des hemels becomen. Waer op Augustinus ende Ciprianus duydelyck segghen : *Die hier op de aerde dese Kercke niet en heeft voor syne Moeder, die en sal in den Hemel Godt niet hebben voor sijnen Vader. Aug. de util. cap. 17. Cyp de unit. Eccl. c. 4.*

Met reden dan wort de H. Kercke genoempt de Moeder van de gheloovige , om dat sy hun aen Christus onsen Salighmaker in het doopsel ghebaert heeft, en dat sy hun met het woordt Godts opghevoet ende ghespyst heeft , leerende ons alle daeghen de reghelen der waerachtighe Godtvruchtigheydt en andere middelen om saligh te worden uyt den mondt der Geestelycke vercondighers der Goddelycke waerheydt.

X.

X.

Ick gheloove datter is een vergiffenis der sonden.

Geen troosterlycker woord den mensch meer can versterckcn
(Die vol van sonden is, en wist die uyt te wercken
Tegen t'gebot van Godt, als dat de hope van
Vergiffenis hem naer het vallen helpen can
Om op te staen, en wilt hy maer den tydt besteden
Om in te gaen den wegh van de boetveerdigheden
Soo als d'Apostels over al hebben geleert:
Dat eenen Sondaer (die syn selven wel bekeert,
Bicht met oprecht berou, verbetert syn boos leven
En penitenti doet) het quaet hem wort vergeven,
En cryght de salighcyt, als hy daer in soo sterft
Gelyck den Moordenaer t' ryck Godts oock heeft geerft.

Dient te weten: dat de vergiffenisse is een genade van Godt oft quytscheldinghe der sonden, want schoon dat Christus onsen Salighmaecker voor ons gheleden jae de doot ghestorven heeft, en de heylighe Sacramenten van hem ingheftelt syn, namentlyck het doopsel om ons saligh te maecken, om dat niemandt sonder doopsel saligh en can worden. Soo ist dat de penitentie naer het berouw van sonden

ons is toeghevoeght om Godt alsoo tot bermhertigheyt te beweghen, en waer door wy de vergiffenisse moeten cryghen, willen wy salligh worden.

XI.

Ick gheloove de verrysenisse des vleesch.

Gelyck de ziele van den mensch noyt en sal sterven,
Maer scheyden uyt 'tlichaem eeuwighlyck beerven
Naer haere wercken loon, dat s'eeuwigh altyt wel
Heeft sy maer deught ghedaen, en voor het quaet de hel. [wysen,
Gelyck het heyligh schrift ons claerlyck aen can
Denckt dan eens wat een schrick dat sijn sal in 't verrysen
Van't sterffelycke vleesch, dat hier soo delicaet
In't quaet is opgevoet, gestorven desperaet,
Wanneer het wederom syn ziele sal ontfanghen
Comt en soo voor den Heer, als hy in duysent pranghen (brant
Van vrees en schrick sal staen, om eeuwigh in den
Te blakẽ van't hels vuer, ach wat een groote schant
Sy dan niet uyt sal staẽ, als God haer doet vertreckẽ
En al den handel van haer boosheyt moet ontdecken:
Soo dat het seker is, dat t'vlees (t'gen' was vergaen)
Vernitricht en heel vrot, weer sal ten oordeel staen
Nae de verrysenis, schoon t'getẽ waer van wormẽ
Het sal weer beven, en sijn selven sien bestormen
Van duysent geesten om te crygen in hun macht:
Wee mensch die sich van 't quaet der sonden niet en wacht.

T'is

T'is overschroomelyck: te hooren, te weten, en te ghelooven dat de ziel en lichaem samen ghesondicht hebbende naer t' verrysen samen sullen veroordeelt worden tot den brant der hellen, en samen in deught en vreese Godts gheleeft hebbende sullen veroordeeldt worden tot de eeuwighe salicheyt, en daerom sullen de rechtveerdighe lichaemen ten jonghsten daeghe verrysen claer-blinckende schoon, subtyl en onlydelyck, en in teghendeel de lichaemen der onrechtveerdighe sullen naer den eysch van hun boosheydt met de vermaledyde zielen (die uyt de hel sullen comen) verrysen seer schroomelyck, swaer, duyster, en vol onverdraghelycke pyn, Godt bewaere de zyn.

XII.

Ick gheloof een eeuwigh leven, Amen.

Tis seker datter naer dit cranck verganckl yk leven
Een ander volgen sal, waer in dat wort gegeven
Een noyt voleynde vreught, aẽ die daer in gelooft
En heeft voor 'tstervẽ t'vuer der sondẽ uytgedooft
Met tranen van berou, een leven sonder plagen
Van tegenspoet oft vrees, tot eeuwigh we behagẽ
Der sielen is den loon van eene reyne deught
Waer in het heele heir des hemels sich verheught.

(a) Daer Paulus ons van spreckt, en seyt op 't vast betrouwen (t'aenschouwen
Der waerheydt, en gheloof) noyt oogh en quam
Oft noyt begreep t'verstant wat luck der saligheyt
Dat Godt almachtigh voor de sijne heeft bereyt,
Die hem beminnen en in sijne naeme sterven,
T'is onbegrypelyck wat eene siel sal erven
Tot loon van hare deught als sy mach sien dē Heer
In sijne wooningen des hemels met veel eer
En glorie omringht, alwaer soo wel den minsten
Als meestē hem verblyt, elck een na sijn verdinstē
Te weten elcke siel, soo haest sy is ontlyft
Van 't lichaem, dat in d'aert voor aes der wormen blyft.

Soo haest: als de zielen uyt hun lichaemen ghescheyden syn, en heel suyver van sonden wesende, sullen ten hemel vaeren, ende onsuyver besmet synde met een doodelycke sonde, ter hellen daelen, ende in het gheneraeloordeel sullen de rechtveerdighe zielen hun glorieuse lichaemen aennemen om saemen inder eeuwicheyt deelachtigh te wesen vande glorie en de verdoemde zielen aengenomen hebbende hun stinckende, swaermoedighe en duystere lichaemen, sullen eeuwigh en sonder eynde altydt ghevoelen den brandt der hellen, soo dat wy voor seker, vast, en sonder eenighe de min-

(a) Cor: 2. vers. 9.

minſte twyfelingh moeten ghelooven een eeuwigh leven voor de ſalighe, en in teghendeel een eeuwigh ſterven ſonder ſterven, een eeuwigh branden ſonder te verbranden in 't vuer der hellen voor de verdoemde.

AMEN.

Te ſeggen het is ſoo, gelooft dit voor de waerheyt
Want t'blyckt uyt t'woort van Godt, en al te vaſten claerheydt
Der heylige Schrifture, daer't in gheſchreven ſtaet
En buyten twyfelingh dat dit ſoo ſeker gaet.

SIN-

SINRYCK VERLENGH

Op d'uytleggingh

VANDE X. GHEBODEN

GODT SPRECKT.

Boven al bemindt eenen Godt.

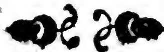
ICk ben die Heere uwen Godt, die u gheleyd heeft uyt het landt van Egypten, uyt het huys van slaverny: ghy en sult gheen vremde goden hebben, geen ghesneden belden oft ghelijckenissen maecken van allen het ghene boven inden hemel is oft op der aerden, noch oock van't ghene onder d'aerde is inde wateren, noch eenighen godts-dienst aen doen, ick ben die Heere uwen Godt.

Exod. 20. *Deut.* 5 *Lev.* 19.

Ick ben die Heer seyt Godt, die't leven heeft ghegeven
Aen al het gen' men siet in ziel en lichaem leven,
Dus ist oock redé dat gy mensch op my betrouwt,
En myseg ick alleen voor uwen Vader houwt,

Voor

Voor uwẽ Heer en Godt, daer gy op dient te letten:
Want myne woorden ſyn u vaſt geſtelde wetten.
Dat ghy geen ander gôon als my aenbidden ſult,
Want die het doet vervalt in eene ſtrafbaer ſchult,
En hy ſal oock den weg van ſyn welvaren miſſen,
Die eenich beld-werck maeckt, oft vergelijckeniſſẽ
Van't gene hemels is, en dat hy die aenbidt,
Want niemand boven my, oft onder my en ſit,
Die my gelycken mach: jae ſelf de Cherubinen
Geene gelijckenis in 't minſten en verdienen
Van myn gedaente, ſou dan jemand zyn ſoo dom
In ſyn vermetentheyt? oft vraegen eens waerom?
Al heb ick toegeſtaen 'tciraet van ſchoone belden,
En datmen die oock in het Tabernakel ſtelden,
Op den genaede ſtoel, en dagelijcx in myn kerck,
Oft plaetſen van't gebedt; dat is een ander werck,
Dat en heeft niemand der verdwaelde t'onder-
ſoecken,
Sy dienen aen die ongeleert zyn, voor hun boecken
Waer uyt ſy maer en ſien wat voormaels is geſchiet
Alsmen die noyt aenbid, ſoo en miſdoet men niet.
Gelyckmen door het Cruys ſijn ſelvẽ can bevryden
Van quade geeſten, dient het Cruys den menſch
in't ſtrijden
Voor eenen ſtandaert, en tot een gedachtenis:
Dat God voor u, ô menſch, aen't cruys geſtor

II.

Ydelijck en sweert noch en spot.

GHy en sult den naem vanden Heer niet ydelyck aen nemen, want den Heer en sal hem niet ontschuldich houden, die den naem van synen Heer en Godt te vergeefs aen nemen en misbruycken.

Die my met liegen soo onwaerdelijck vervloecken
Door valsche Eeden, sal ick al te strengh besoecken,
Jae dreygen met den loon van't eeuwich helsche vuur,
Want elleck ydel woord, oock opcomt al te suur
Aen die sulcx derft bestaen, 'k en salse niet verschonen
Die dit soo te vergeefs en te lichtveerdich thoonen,
Met sweiren roeptmen Godt tot een getuygenis,
Wee hun dan, die eylaes weten dat anders is,
Als sy het sweiren, want sy sweiren, en sy liegen,
Men can den grooten Godt met sweiren niet bedriegen
Maer wel syn eygen ziel: het sweiren is seer quaet
Om de lichtveerdicheyt, en't sweiren dat bestaet
In Godt die leeft, en inde waerheyt, recht en oordeel,
Te seggen datmen daer uyt trecken wil syn voordeel.
Wee hem, die valslijck sweirt, en seyt soo waer als Godt
T'is waer, en het is vals, t'stryt tegen d'eerst gebodt
En Godt wort soo veracht, diemen nochtans moet eeren
Beminnen, vreesen, en daer van de waerheyt leeren,
Men sweirt de selve af, ofte alswanneer men seyt
T'is op myn waerheyt soo by de rechtveerdicheyt,

Die

Diemē daer door bedrieght;men dient eerst toverleggē
De saken eer men sweirt, want t'is al veel te seggen
Datmen't niet eerst bedenckt waer op men sweire moet
Want hoemen sweirt oft niet,het sweiren is noyt goet.

III.

Viert soo heyligh daeghen als den Sondagh des Heeren.

WEest ghedachtigh dat ghy de Saboth-dagh heyligh maeckt,op dyen dag geen werck en doet, noch toe en laet om te doen van u kinderen , knechten , oft dienst-boden noch van de vremde woonende binnen u poorten.

Om dat dē Sondagh wort den dagh van rust geheeten
Oft dagh des Heeren als de Menschen moeten weeten
Soo dient hier op gelet , dat hy gedencken doet
t'Verrysen van den Heer naer t' storten van syn bloet :
Die vrydaghs stirf de doodt, is sondaghs weer verresen;
Soo ist den blyden dagh,'en can niet anders wesen.
En sonderlingh,om dat naer s'Werelts scheppingh, Godt
Syn rust genomen heeft, wort ons by dit gebodt
Het wercken oock verboon op straffe van doot-sonden
Die op den Sondagh in het wercken wort bevonden.
Ten waer ter eeren Godts , als men wel ghemaniert
Sondachs d'Autaaren van de Kereken verçiert
Oft Tabernakels draeght,en datmen luyt de klocken
Is werck ten dienst van Godt,maer jemant aen te lockē

Tot

Tot syn gheselschap en soo Wandelen te gaen,
Oft heele uren voor het Spiegel-glas te staen
Uyt enckel hooverdy, oft om den koeck te loopen
Te dansen, springen, en te coopen, te vercoopen
Te schryven in't Proces, spelen den makelaer
Voor jemants Coopmanschap en veylen sijne waer
En is niet wel gedaen, men moet dat van hem keeren
Want sy ontheyligen alsoo den dagh des Heeren.
Als Godt dat soo bevont in het huys van t'gebedt
Hy joegh dat volck daer uyt, en heeft hun werck belet.

IV.

Eert Vader en Moeder met goede manieren.

Op dat ghy langh leeft op d'aerde.

De wederspannicheyt der kinders, d'ouders plaegen
En grootste cruysen sijn, seer qualyck te verdraegen,
Wee die het doen, als sy in overlast en pyn
Des Ouders besie troost, en hulpe niet en sijn,
Iae noyt eens dencken, dat den Vader soo veel sorghen
En arbeyt heeft gehadt van savonts tot den morgen,
In onrust en verdriet de kinders op gebrocht
Daer by de moeder die hun droegh, en heeft becrocht
Haer smert in barens noot, t'gen' sy noyt overleggen
Veel min eens dencken wat de huys-sorgh is te seggen
Die menigh hert soo perst, en groote droefheyt voet:
Wie twyffelt dat een kint dit oock vergelden moet,
En loonen sulcken gunst, als d'ouders hun beclaghen
Van al te swaren last, en t'kinders bystant vraeghen,
k'Segh

k'Segh jae, het is hun plicht te loopen in hun doodt
En d'ouders by te staen wanneer hun dwinght den noot,
Maer ach hoe veel die t' doen van hondert noch gheen
Als sy in welde sijn, sy dencken niet op t'leven (seven
Van d'ouders tegenspoet vol druck in banghen staet
Daer sy niet naer en sien als t'hun maer wel en gaet:
Men peyst niet eens hoe suer den cost al wort gecregen
Om hun te brengen op't'gevoelen en beweghen
Is by de kinders doodt als sy uyt d'ooghen zyn
Seer luttel peysen op hun Ouders druck en pyn.
Als kinders d'ouders sien in druck en uyt ter maeten
Door quaey fortuyn bedroeft sy sullen hun verlaeten
En geene hulpe bien, maer als fortuyn hun dient
Dan teertmen d'ouders af, dan worden sy bemint,
Soo langh den flempot duert, dan salmė d'ouders pluckē
Men schaemtse inden noot alsmen hun siet verdrucken,
Wée segh ick noch die t'doen, en vallen d'ouders af
T'is tegen Godts ghebodt, hun dreyght een groote straf
De weth sulcx medebrenght, dat die de ouders derven
Verlaeten inden noot te vroeger sullen sterven,
Dat die gheen liefde, eer, hulp en ghehoorsaemheyt
Aen d'ouders thoonen sijn van Godt vermaledyt,

V.

En slaet niemant doodt.

GHy en sult niet doodt slaen, want diė met den sweerde slaet die sal daer door vergaen.

Wee die het werck van Godt (soo dier ghecost) derft schenden;
Want hem veel plaegen sullen volgen van allenden,

En

En haetelijcke straf, die't minste bloet maer stort;
En synen even mensch in't leven soo vercort:
In lyf en ziel (van Godt ghevoeght) daer door doet scheyden.
Tervvyl dat jeder mensch syn ure moet verbeyden
Die Godt hem heeft gestelt tot sterven; ach wie sal
Dan wesen noch soo stout te brengen tot den val
Die Godt geschapen heeft, en daer de handt aen steken,
Wel wetende dat God sulck quaet doen eens sal vreken.
Wee dan die jemant quetst met't sweert of met de tong;
En synen boosen haet door reden niet en dwongh.

VI.

Ghy en sult gheen Over-spel doen, oft echt-breken.

Die met den echten bandt gebonden is moet letten
Dat hy oock niemants bed oneerlyck sal besmetten
Door eenich Overspel, daer is te veel aen vast,
Om dat het Godt gebied, en scherpelijck belast
Te schouwen sulcken quaet, wee dan die syn gedachten
En vuyl begeerten op een ander laet vernachten
Met jemants vvederpaer, met wil oft inder daet,
Hoe dat geschiet oft niet, het is een grousaem quaet.
Wie syn genegentheyt tot sulcken vuylen lusten
Niet dwingen can, en sal noyt sonder vreese rusten
Van straf te onderstaen daer Godt den mensch med' plaeght,
Die jemants bed ontwyd met anders vrou oft maeght.

VII.

Ghy en sult niet stelen.

Voor die den eygendom van't stelen niet en vveten,
(Soo als het selve vvort een dievery geheeten)
Dat is, bedecktelijck te nemen jemants goet,
En 't is een roover, die het openbaerlyck doet.
Bedroch in Coopmanschap oft ander handelingen
Is oock al dievery, en die te vvissel bringen
Hun gelt tot groot verlies, oft setten op gevvin
Van dobbel intrest daer schuylt groote Woecker in.
Het is oock dievery, die goet coopt in't verholen,
Wel vvetende dat is gerooft oft vvel gestolen,
'T gen' al verboden wort, jae schoon men can de schand
Bedecken van dit quaet, en vluchten 't Rechters handt,
Gelyck veel dieven doen in jemants bors te stroopen;
Sy connen d'oog van Godt oft straffe niet ontloopen,
Hy houd strengh reken-boeck, en scheld oock niemant quyt
Door syn langhmoedicheyt, maer comt op synen tyt.

VIII.

Ghy en sult tegen uvven Naesten geen valsche ghetuygenis spreken.

Exod. 20. vers. 15.

Met recht wort hy genoemt een valsen laster-spreker,
Die jemand quetst in d'eer, 'tis eenen vrintschap breker,
Faemschender, logenaer, van jegelyck behaet,
Om dat hy door de tongh doet noch veel arger quaet

Als de nacht-dieven, die eens anders goet ontdraegen,
Want raecken sy daerom in't net, hun volgen plaegen
Van straffen voor't misdaet, maer een vuyl tongh die
maeckt
Door valsen achterclap, dat jemand soo geraeckt
(Die eerlyck is) tot schand, om't dieffelyck berooven
Van synen goeden naem, als sy het doet gelooven
Door valse logentael, ghelyck d'onnooselheyt
(A)Van Ioseph: wert beticht uyt een lichtveerdicheyt
Der vrou van Putiphar. Is Naboth niet bedrogen,
(B)Als hy van Iesabel oock schandich wert belogen?
(C)Oock Mardocheus die van Aman vvert verraen,
(D)En tot de galg gedoemt maer quam daer selver aen,
Wanneer Susanna van twee vuyl onkuyse boeven
Beschuldicht is gevveest, sy moesten selver proeven
De straf van d'Overspel daer sy med' vvert besvvaert,
En de onnooselheyt heeft haere eer bevvaert.
Soo sal het sielen ras van achterclappers comen
Tot schande die den naem en faem hebben genomen
Van hunnen even mensch als hy onnoosel is
Door hun vervloeckte tongh, vol vals ghetuygenis,
Jae derven tot hun schand pasquillien daer van maken,
Al sachmen sulcken volck vast aen een galge raecken,
Oft tot een geesseliugh op't openbaer schavot,
Ten waer geen wonder want't stryt tegen Gods gebodt.
Dus heeft Ieronimus seer vvel geseyt voor deson,
Dat niemant soo volmaeckt in't leven en can vvesen
Als die den mondt van d'achterclappers (soo't betaemt,
Door straf berispingh sluyt, en maecktse eens beschaemt

(a)*Gen.* 39. (b) 3. *Reg* 21, (c) *Esth.* 7. (d) *Daniel* 3.

Den

Den achterclap is grooter en schadelycker als de dievery, en d'oorsaeck van veel quaet, schendende naem en faem, en soo veel misdoen de aenhoorders sonder te straffen, als die het seggen, jae meer sullen door valschen achterclap verloren gaen als door onkuysheyt oft ander sonden, ghelyck gelooft wort: Godt sal het oordeelen.

I X.

Ghy en sult u naesten Huysvrouwe niet begeeren.

'T verschil van overspel, oft nimmer te begeeren
Syn naesten huysvrou, ons bewyst (om uyt te leeren)
Dat het uytwendich werck in't overspel bestaet,
En het inwendich werck,(waer van dat geene daet
En volght) in jemants wil, dat wy begeerten noemen
Tot sulck oneerlyck vuyl,daer Godt om sal verdoemen
Soo wel die't doen als die het wenschen met den wil,
Den wil gaet voor het werck,soo en ist geen verschil.
Wée hem dan die het doen en derven overtreden
Dit straffelyck gebodt, want t'stryt oock teghen reden
Van alle eerbaerheyt, en 't baert een groot verdriet
Ja meest om dat het Godt soo duydelyck verbiet.

X.

En begeert niemants goet 't sy cleyn oft groot, noch syn huys, noch synen Acker, noch synen knecht, noch syn dienst-wyf, Osch noch Ezel, oft jet van al dat hem toebehoort.

De ongeregelde begeerte heeft bedroghen
Soo menich girich hert, dat noyt en Was bewoghen
In jemants schad' oft schant:als daer den lust in drongh
Tot een onnutte daet, oft uyt de handen vrongh
Een anders gelt en goet, t'stryt tegen alle wetten
Van de Rechtveerdigheyt,syn hert daer op te setten
Oft jemants Maert oft Cnaep,t'ontrecken,want t'roept vraeck
Als daer den wil maer is, dus let wel op de saeck.
Godt straft den wil en daet,laet u dan noyt bewegen
Tot d'een oft d'ander, om geen divery te pleghen
Door de begeerlyckheyt, die soo seer strafbaer is
Als wel de eygen daet, 'tis een ghelyckenis.

EYNDE.

Op den Bergh *Sinai* heeft Godt Almachtigh de X.Gheboden(naer de verlossinghe der kinderen van Israel uyt Egypten)ghegheven aen *Moyses*, eerst verdeelt ende ghe schreven ghe-weest synde in twee steene taefelen : in de eer-

ste

ſte tafel waeren de dry eerſte gheboden , Godt beſonderlyck raeckende: ende inde ander tafel waeren de ſeven ander gheboden , voorſtellende hoe wy ons moeten draegen tot onſen even Menſch. Ende Chriſtus heeft de X. geboden in het Nieuw Teſtament beveſtight , en alle Menſchen. van wat ſtaet ofte conditie dat zy ſyn, belaſt te onderhouden.

Math. 5. 8. *Luc*. 18.

GEESTELYCK TESTAMENT,

OFT

VYTERSTEN WIL,

Van een Christene Ziel, scheydende uyt het stervende lichaem des doodts.

✠ *Inden Naem des Vaders* ✠ *ende des Soons* ✠ *ende des Heyligen Gheest*, AMEN.

ICk N. N. Armen aerde-worm: overdenckende den dach mynder gheboorte van over .... Iaeren, dat ick naeckt ter wereldt quam, en nu haest wederom naeckt ende bloot daer uyt sal scheyden om, ghelyck alle menschen (ghemaeckt van slym der aerde) in stof en assen te veranderen, en naer't verrijsen wederom met ons naeckt besielt lichaem voor't oordeel te verschijnen, hebbe by desen wil weerdichlyck, en seer geerne myn selven al dus.

dus bereydt tot de doodt, met een afkeerelycke walghe van de grondeloose zee des werelts, waer in dat ick, als een roereloos schip, soo langhen tydt hebbe ghedreven, ende onderstaen veele gevaerelycke klippen der vervolginghen, en bulderende stormen van quellingen, teghenspoet en lyden, jae ghesteten gelyck in eenen stinckenden wolve-nest van onderganck, ghedurigh aengeprickelt door twee scherpe spoor-slaegen, van vrees en achterdencken, niet wetende waer blyven. Reden dat ick, om my van alle aertse becommernissen te ontlasten, en sonder eenich prael-ghewaed van ydele glorie meer te willen aenschouwen) eerst met een dreunende stemme wil uyt donderen, het boetveerdich berouw van myn boosheden, seggende: mynen Heer en mynen Al in tyt en eeuwicheyt, mynen Salichmaker en verlosser: aenghesien dat ick het al van u onweerdich ontfanghen heb, en dat het u al toe behoort, is mynen uytersten Wil myn selven, en al wat ick besit en ghebruycke aen u goddelijcke Almogentheyt wederom op te offeren met soo grooten liefde als ghy my u weldaeden danckbaerelyck vergunt hebt.

Ten tweeden aenmerckende de roeckeloose hoedanigheydt van myn leven, nimmer ghenoch versoyelycke manieren, onwetentheden en boose cranckheydt, die myn arm onnoosel ziel vol veretterde vuyligheyt der sonden hebben swert ghemaeckt, staen bevende verstelt, en schroomende verbaest, wat ick inden dagh des Heeren als ick met Ieronimus sal hooren het schrickelyck geelanck der trompetten ons roepende ten oordeel, tot myn verschooninge sal antwoorden: daerom wil ick oock voor het sluyten van myn voltraende ooghen, en eer dat ick myn af-scheydt neme van het verganckelyck sonne-licht, om eens te mogen ghenieren het eeuwigh Hemels licht, opentlyck bekennen myn waerachtigh gheloof in Godt den Vader, Godt den Sone, ende Godt den Heylighen Gheest, dry persoonen en eenen Godt, roepende tot ghetuyghen de Alderheylighste Moeder ende Maghet Maria met het heel Hemels ghesellschap, dat ick anders niet en wensch te sterven, als onder de gehoorsaemheyt vande heylighe, onfeylbaere Roomse Catholycke Kercke, gheloovende in de 12. Articulen der Apostolycke leeringh en al het ghene my de selve kercke ghebiet te ghelooven, sonder ghehoor te willen gheven aen

eenighe

eenighe duyvelſche quaede becooringhen oft twyfelinghen : en ſoo daer jet van waere (ghelyck Godt ghelieft te verhoeden) herroepe de ſelve met een ſuyvere meyninghe al oft ick die noyt ghedaen oft daer aen ghehoor ghegeven en hadde.

Ten derden iſt myn begeerte dat ick in myn uyterſte wenſch het Heyligh SACRAMENT van Penitentie, dat is , de Bicht , en want die door beſwaerenis van myn cranckheydt en haeſtighe overvallinghe niet en conde geſchieden, verclaere van nu af over de ſelve een hert-grondigh leetweſen te hebben uyt het binnenſte der ziele, om dat ick de opperſte goetheydt Godts eenighſins, met wil oft met wercken met woorden oft gedachten ſoo lichtveerdighlyck hebbe vergramt. Biddende ſyn hooghmachtighe , grondeloose en onbegrypelycke bermhertieheyt om ſoo veel overſchot van tydt, dat ick de ſelve ſonden met alle ghelegentheyt jae alle ooghenblicken inde bitterheydt van myn ziel met tranen van oprecht leetweſen mach afwaſſen , beſchreyen beſuchten en beweenen , niet om de ſchade die ſy hebben ghedaen aen myn ziel , haer plichtigh maeckende van de hel , maer om de ſchaede die ſy ghedaen hebben inde eer ende glorie van

nmyne

mynen Schepper, en overſulckx van nu af uytſchuddende den ouden menſch, en aentreckende den nieuwen menſch, die naer Godt gheſchapen is in rechtveerdigheydt ende heyligheyt, bidde dat ick ontfanghende het Alderheylighſte bloet ende vleeſch inde ſelfſtandigheyt van broot beruſtende in 't Goddelyck Autaers-gheheym, alſdan volmaecktelyck met den Heer vereenight mach worden, en dat daer door mynen wil (die ick in Godts wil, wil verlieſen) ſoo crachtighlyck tot Godt ghetrocken mach worden, datter geen ſchepſel en zy d'welck my van ſyn liefde can doen ſcheyden.

Ten vierden ſou wel willen wenſchen, en wenſche metter herten: dat myn werckende vyf-ſinnen inwendich en uytwendich oock met de heylighe olie moghen verſterckt ende ghesalft worden, eer dat ick den doncken en peryckeleuſen wegh des doodts naer d'eeuwicheyt ſonder gheſelſchap van trooſt ſal moeten ingaen. Alswanneer eerſt myn ooghen met het heyligh Cruys ghetreeckent zynde van de weerdige, ende heylige Prieſterlycke hant, dat ſy daer door magh wegnemen de quaede genegentheden, en welluſtighe begeerten die door d'ooghen als open venſters van het ghemoet,

dickwils

dickwils diefelyck in't hert ghefslapen syn, dat oock door myn tonghe om haeren logenachtighen achterclap, ydele bespottinghen en beroepinghe vanden naem Godts, uyt aengheдreven grammoedigheydt magh ontlast worden, en dat myn ooren door het luysteren naer de menschelycke ghebreken en wellustighe uytwerckinghen van sonden, en andere vuyle becoringhen die ick eenichsints oock door den reuck, smaeck en ghevoelen magh ghehadt hebben, van ghelycken daer van moghen ghesuyvert worden, en noyt en magh mistrouwen hebben van de Goddelycke bermhertigheyt, maer in tegendeel altydt hopende met een oprechte liefde en geloof, taye en onverdritighe lytsaemheyt de werelt mach Adieu seggen.

Ten vyfden soo verclare by de waerheydt dat ick noyt eenighe deughdelycke wercken (om de saligheyt te verdienen) gedaen en heb uyt myn selven, maer soo wanneer ick jet goets mocht hebben uyt-ghewerckt door de gratie van Godt, dat t'selve gheschiet is met onachtsaemheydt en onvolmaecktheydt door myn menschelycke cranckheydt, en dat ick sonder de hulpe van Godt niet en heb connen doen.

Dit

Dit belyde ick met goede meyninghe, op dat den helschen vyandt (alle goet benyderde) beschaemt blyft, en niet ghelooft dat ick my sou laeten voorstaen, door eenighe goede wercken het gheluck van Salicheyt verdient te hebben, maer anders niet als door de verdiensten van myne ghebenedyden Salichmaecker Iesus Christus, die voor my armen sondaer ghestort heeft syn heyligh ghebenedydt en costelyck bloet aen het Cruys op den bergh van Calvarien: hopende daer door den prijs van verlossinghe te ghenieten in glorie, dat ick alsoo syn claer-blinckende wesen eens sal aenschouwen, en in der eeuwicheyt syn bermherticheyt singen, om dat ick hem boven al (zynde in syn selven het opperste goedt) altyt wil beminnen, want mynen uyterften Wil is tot dyen eynde, alle myn lyden met syn lyden, alle mynen arbeyd met synen arbeyd, ende alle myn voornemen met syn voornemen altyt te vervoegen, en het myn met het syn aen hem op te draegen inde vereeningh van de selve liefde met de welcke hy my en alle geloovighe wonderbaer bemint.

Ten sesden soo vergeve ick uyter herten al de ghene die my eenichsins in de eer gequetst, in myn leven benydt en in myn goet veronge-
lijckt,

lijekt, oft in myn wercken beschadicht hebben: biddende Godt dat hy van ghelijcken hun onwetentheden ghelieft te vergeven en ontfanght in syn gratie en bermherticheyt, biddende de selve oock om vergiffenis de welcke ick eenichsints in d'eer, en faem, door myn losse en ongetoomde tongh. met wercken oft ghedachten ghehindert, geblameert oft jet onrechtveerdich afgenomen mocht hebben, dat ick sou besitten, begeerende 't selve en al het ghene ick qualijck en onbehoorelijck heb gewonnen, oft jemant wetens en willens onthouden, geerne wederom te geven en wederom gegeven te worden, oock herroepende alle de injurien daer ick jemants eer door valse clappernyen mach hebben vercort, oft eenighe fortuyn van mynen even mensch door beleth, sonder jet daer van te willen houden staen, biddende in de heylighe litmaten van IESVS CHRISTVS dat (die alsoo eenichsins in d'eer oft fortuyn gequetst zyn) hun oogen keeren tot den ghekruysten Saelichmaecker, en door dit voorbelt beweeght zijnde) my 't selve in rechtveerdicheyt gelieven te vergeven.

Item bidde oock dat den goedertieren Heere van leven ende doodt my ghelieft te ontlasten van alle de ghelosten die ick hem oft andere

dere Schepselen eenichsins mach ghedaen en niet volbrocht hebben oft niet en can volbrengen, om dat de selve uyt myn ghedachtenis gegaen zijn, dat de selve my voor gheen sonden meer en moghen gerekent worden, want kennende mijn oprecht leetwesen over mijn onwetentheyt, en versuymtheden, dat den bermhertigen Vader die niet meer en gedenckt maer my vergheeft door den overvloet van sijne bermherticheyt. Verclaerende by desen dat ick daerom alle de droefheyt en benautheyt des doodts met verduldicheyt tot voldoeningh van myn berouw goetwillich verdraegen wil, en oft ick (Godt betert) door al te grooten slaverny van sorgen, tegenspoet, ghebreck en overlast van quellingen, oft door quaet ingeven der duyvelsse becoringhen, mistrouwen, vreese, oft wanhope eenichsins onverduldich gheweest mocht hebben, en daer door aen Vrouw en kinderen oft andere menschen quaet opsicht gegeven hadde, verlaecke nu en altijt het quaet van de selve.

Voorders: bedancke den Almoghenden Godt voor syn noyt ghenoech volpresen goetheyt ende weldaeden genaedighlijck vergunt, als hy my gheschapen, door syn bittere doot verlost, ende tot kennisse van het waer-

achtigh

achtich gheloof gebrocht heeft, waerom dat hy in der eeuwicheyt moet gebenedyt zyn, met hope van door syn overgroote bermhertigheyt het geluck te moghen hebben in den lesten ooghenblick daer d'eeuwicheyt aen hanght dat de heylighe suyver maeght Maria alldan myn Advocaterssle, en alle Godts lieve Heyligen sonderlingh N. N. myn voorsprekers sullen wesen, om myn arme ziel voor den Goddelijcken Rechter-stoel te beschermen en te doen blyven in een onverwelckelljcke stantvasticheyt van't geloof, door de hulp en bystant van haeren Engel-bewaerder, op dat sy haer alsoo met het heel gesellschap der heylighen eenwich inden Hemel mach verblyden. Maer vreesende dat myn ziel onder menichvuldicheyt van sonden als-wanneer de selve niet al te suyver met ghenoechsaeme traenen van leetwesen afghewassen en mocht wesen, sal moeten onderstaen de straffe van het Vagevier, bidde by desen ter liefde van den ghekruysten IESVS alle myn naeste en bekende vrienden dat sy in hun godtvruchtighe ghebeden op myn arme ziele ghelieven te peysen, en daer voor biddende de selve uyt de onverdraegelijcke pynen en tormenten van't Vagevier te verlossen, gheloovende by desen dat

sy

ſy voor de ſelve naer de verloſſinghe oock ſal bidden.

Eyndelijck ſoo is mynen uyterſten begeerte en wenſche dat als-wanneer myn ziel het lichaem des doodts en de verganckelijcke aerde ſal verlaeten hebben, de ſelve in de ghebenedyde wonde vande heylige zyde Chriſti begraven, en daer in voor eeuwich begraeven zynde altyt looft eert en prijſt het ſcherp ſtael van de lancie dat door het openen der ſelver oock den hemel heeft open ghedaen die daer door gheſien wordt. Reden dat ick met een ſtantvaſtich gheloof te vreden ben, met de doodt die den bermhertigen Godt my ſal over ſeynden, bereet zynde mynen wil met ſijnen wil altyt te willen voegen, hem bedanckende dat hy my ſoo langh op deſe aerde heeft laeten leven, en voor den tyt die hem voor my ſal ghelieven te verlengen, zy den Heer dan hier over altyt ende inder eeuwicheyt ghebenedyt, gebenedyt, ghebenedyt, en myn ſelven alſoo aen ſyn bermhertigheyt gheheel overgevende, bidde dat ick deſen mynen uyterſten Wil, alſoo altijt mach volbrenghen, en in het ſelve voornemen ſonder afwijcken door ſijn Goddelijcke gratie altijt mach blijven. Ghelyck ick dit alſoo verclaere te weſen myn begheerte, her-

herten wensch en uytersten Wil, te weten, dat ick alsoo geerne sou sterven in den Heer, in wie ick leve, en om wyens liefde ick wensche te sterven, die om de liefde van myn liefde hem vernedert heeft voor my te sterven. Kiesende den selven Heer Jesus Christus boven al mynen eenighen erfghenaem, op hope dat hy my syn selve, dat is, myn Erfgenaemschap sal wederom gheven, ghelyck hy syn selven my heeft ghegeven. Die niet meer en conde doen voor myn ziel als hy ghedaen en heeft, en wat isser ghedaen dat hy niet gedaen en heeft, dit verclare ick alsoo tot meerder geloof en vastieheyt inde tegenwoordicheyt van Iesus Christus mynen eeuwigen erfghenaem, syn ghebenedijde Moeder en Maeght Maria, en alle Godts lieve heyligen door Godts gratie en grondeloose bermhertieheyt onderteeckent te hebben in de ure van myn doodt, op dat ick eeuwich met Godt mach leven. Aldus gedaen den.... Anno..... N. N.

Dat myn ziele dan hier mede
Eeuwich rust in peys en vrede.

A M E N.

CORNELIO DE BIE,
Waerheyt Baert Nydt.

Vande Sin-rycke, en leersaeme Oeffeningen hier in begrepen.

Bestaende in seven Godtvruchtige samen-spraecken

TUSSCHEN

CHRISTVS en den MENSCH,

Op de seven daeghen van de weke

VERDEYLT

IN VII. HOOFT-DEELEN

Met eenige soet-gerymde en andere By-schrif-ten vanden OVER-SETTER.

EERSTE HOOFT-DEEL.

SONDACH.

Samenspraeck tußchen Christus en den Mensch.

VANDE MANIERE

Voor-

TWEEDE HOOFT-DEEL.

MAENDACH.

Vande maniere

DERDE HOOFT-DEEL.

DYNSDACH.

Vande maniere.

De

VIERDE HOOFT-DEEL,

WOENSDADH.

Mani-

VYFDE HOOFT-DEEL.

DONDERDACH.

Naerder

SESDE HOOFT-DEEL.

VRYDACH.

Het

SEVENSTE HOOFT-DEEL.

SATERDACH.

TOE-

TOE-GIFTEN,

EYNDE.

Druck-fouten.

Pag. 194. den 13 regel, *en het quaet* leest maer *het quaet*.

Pag. 256. den 13 regel: *den rechten mensch gheschapen* leest *den mensch recht gheschapen*.

Pag. 297. den eersten regel: *waerom dat ghy* leest *waerom dat hy*.

APPRO-

